ŽICA

sprva v taborišču Münster,
pozneje v taborišču Seedorf

1947

št. 1(15.VI.) -3, 5-16 (20.X.)

Pismo generalu Andreju
Ivanu Prezlju)

22/6/47

Velespoštovani g.general!

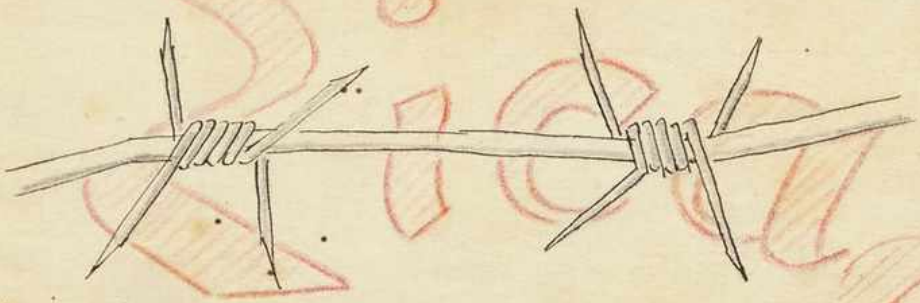
Taboriščne prilike so narekovale potrebo po ustanovitvi majhnega taboriščnega lista, ki bi na najbolj vsestranski način skušal naše fante kratkočasiti, učiti, vzgajati in jih navajati k duševnemu delu, ki je v naših prilikah prepotrebno . Prilike so pravtako narekovale, da se opuste stare standardne oblike slovenskih ebolijskih časopisov in da se odpre pot novim načinom "trkanja na duri".

Volji in pripravljenosti lepega številca naših fantov se imamo zahvaliti, da razpolaga slovenska grupa taborišča "B" z miniaturnim časopisom, katerega ustanovitev pada na 15.junij t.l. Nikdar ne bomo trdili, da predstavlja ta časopis najboljše, kar se je dalo v danih okoliščinah doseči, vendar pa dokazuje in opravičuje nade , da nekaj takega ni nemogoče.

Dovoljujemo si, g.general , Vam v znak spoštovanja poslati prvo številko "Žice", ki izhaja tedensko in to v nedeljo. Usodili si bomo poslati Vam tudi ostale številke, kakor hitro in vkolikor bi izšle. Nad vse bomo veseli, ako boste naše začetno delo sprejeli z naklonjenostjo, kar nam bo vlilo novega poguma, potrebnega za nadaljevanje začete poti.

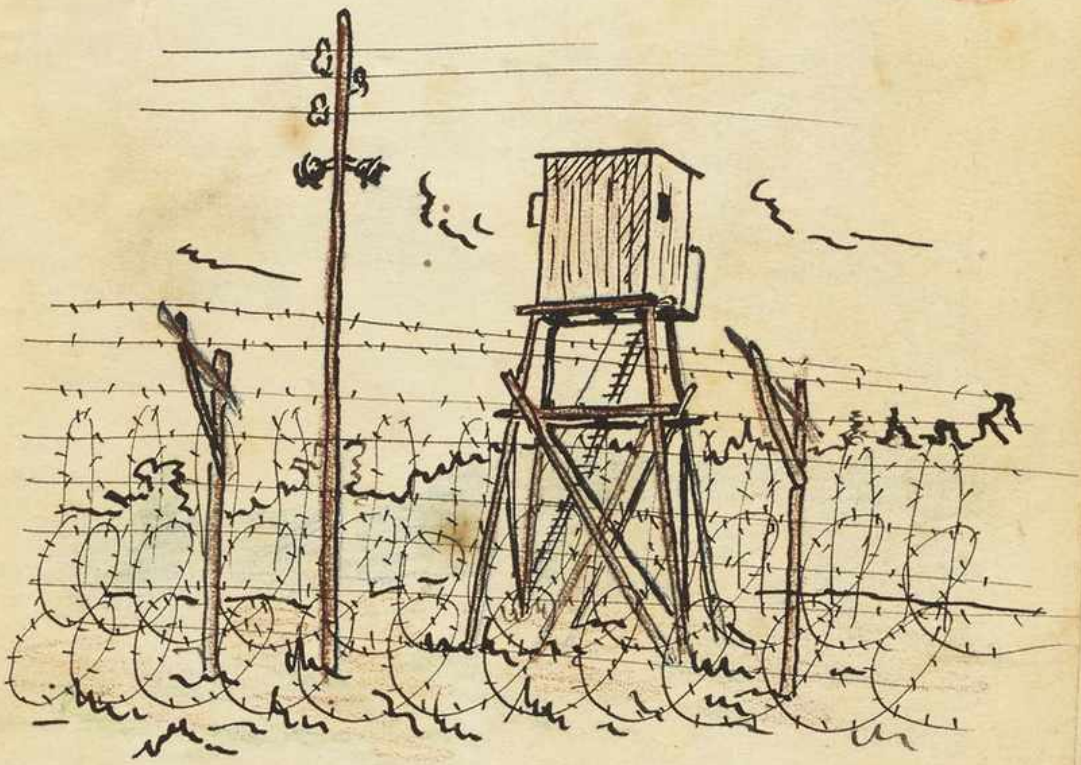
Z globokim spoštovanjem

UREDNIŠTVO.

15. rožnika 1947

1

Kaj hočemo...?

Da, to je vprašanje, ki nam ga boste ob prvi številki "Žice" verjetno zastavili in, odkrito bodi povedano, ki smo si ga zastavili tudi mi, ko smo sklenili izdati majhen poizkus slovenskega tabo - riščnega lističa, pa kar iz lastnega nagiba in brez naziga "od zgoraj". Naj povemo kar naravnost: nič posebnega ne nameravamo, nič posebnega zato, ker so že drugi pred nami imeli mnogo širše in velikopoteznejše zamisli. Mi pa smo skromni in ne letamo visoko. S skromnimi sredstvi bomo skušali doseči vsaj to, da nas boste ohranili v prijetnem spominu in hvaležni bomo, ako bo kdo izmed vas dejal: "Prav rad sem jo prebiral ("Žico" namreč), saj nam je nudila obilo vsestranskega razvedrila v onih dneh, ko smo čakali, da pridemo iz nje (iz žice namreč).

Vemo, da bo težko vsakega izmed vas zadovoljiti, toda potrudili se bomo, da razvijemo tako vsestranskost, ki bo omogočala slehernemu, da najde vsaj nekaj znotraj "Žice" (ne mislite sedaj na žico, prosim vas), kar mu bo všeč. Če je komu razvoj svetovnega položaja deveta briga, naj mirno obrne list in se potopi v leposlovne lepote, alipa naj obstane pri športnem kotičku, če še nima prav nobenega smisla za tehniko. Tudi šal ne bo manjkalo in drugih zanimivih drobnarij ter sličic, povezanih v kar prikupnejši obliki. Pestrost je bila torej ena glavnih točk, ki nas je vodila pri zamisli.

Ne bojte se, v našem lističu ne bo "visoke politike", znanstvenih razprav ali drugih preveč učenih primesi. Našli boste le to, kar more dojeti vsak povprečni izmed nas, našli boste ono toploto in ljubezen, s katero smo šli na delo, da ustvarimo nekaj pristno našega, nekaj kar bo enako o -

grele take naše fante iz zelenega Štajerja, sončne Primorske, vesele Dolenjske, razigrane Krajine , ket one iz slovenske Koroške, prekrasne Gorenjske in ponosne Notranjske. Tako bomo skušali dvigniti vsakogar iz mrzle resničnosti, prekriti neusmiljeno sedanjost in pričarati tisti občutek ugodja in domačnosti, ki ga ima človek ako čita nekaj zanimivega, lepega, prisrčnega.

V tej smeri bomo storili vse, kar je v naših močeh. Zavzemali pa bomo skrajno miroljubno stališče stremeč, da bi vsaj delček te miroljubnosti prešel tudi na druge. Vendar pa ne bomo štedili onih, ki so krivi tega, da se ne moremo vrniti v naše ljubljeno domovino. In še to: delali bomo za vas, za vas bomo pisali, zbirali in risali zanimive reči . Prosimo pa, da imate z nami obilo potrpljenja, saj človek se iz poizkusov uči. Vsekakor smo bili ob rojstvu našega lističa mnenja, da je bolje poizkusiti, ket pa le učeno razpravljati in - pri tem ostati.

Z domala tresočimi rokami izpuščamo med vas in v svet prvo številko "Žice", katere ime naj bi simbolično označevalo kraj, kjer se nam je porodila misel in iz misli pričujoči listič. "Žica" pa naj predstavlja tudi našo nado, da je njeno rojstvo bilo poslednjič za žico.

Sprejmite torej naše delo z obzirnostjo, potrpljenjem in ljubeznijo, da bo tako to, kar mi hočemo, tudi ono kar vi hočete in želite.

UREDNIŠTVO

Komentar k političnim situaciji

Ob današnjem svetovnem dogajanju je nujno treba zastaviti vprašanje: Kaj je resnica? Ako smo na krivi poti mi, potem je naša usoda zapečatena in naš povratek v bodočnosti iluzija, ako pa so na krivi poti komunisti, potem bo prišel neminovno tudi za njih dan obračuna in to ne le v Jugoslaviji, marveč po vsem svetu. Vodi torej današnji politični položaj do tega obračuna, ali ne? Politična računica je zelo kompliciirana zadeva, toda osnove za konflikt obstojajo. Poti, po katerih hodijo navidezno zunanje politike posameznih držav, te včasih tudi zanikujejo, toda, ali lahko izpreobrnejo in to docela izpremnijo smer, ki vodi k ognjenemu konfliktu?

Ne pozabimo, da so se še vodili prijateljski razgovori med Angleži in Sovjeti, ko so ti zadnji v sosednji sobi podpisali nenapadalno pogodbo z Nemčijo leta 1939 in s tem obrnili glavno težino nacističnega vojnega stroja proti Angliji. A pravtako sta si dve leti pozneje stisnila roke Molotov in Ribbentrop - nekaj ur kasneje pa je nemška vojska vdrla v Sovjetsko zvezo. Vidimo torej, da navidezno zunanje govoričenje o slogi in bratstvu v orožju, enkrat v boju proti "plutokratom" in drugič v boju proti "fašizmu", ni moglo izpreobrniti smeri, ki je vodila k konfliktu, ker so osnove zanj obstojale. Isto relacija dogodkov je pri nas v letu 1941 - 25. in 27. marec (podpis pristopa k trojnemu paktu in državni udar), oli še bodete v Italiji 25. julij - 8. sept. 1943 (odstop Mussolinija in kapitulacija Italije, kljub temu da je Badoglio navidez še vedno vodil isto politiko osišča, napram Hitlerjevi Nemčiji). Vsi ti primeri nas učé, da je politična matematika v resnici dosti bolj komplicirana, kot pa bi jo kdo hotel razlagati iz dnevnih radijskih poročil.

Ali so zapadni državniki slepi, nevedni in o tretji? Ne da bi precenjevali njihovo poznavanje komunizma, jih ne podcenjujemo. Če bi obstojalo samo vprašanje različnih ideologij, bi mogoče in verjetno obstojalo tudi pametno sodelovanje, odnosno, bi bilo možno najti neko kompromisno rešitev Toda v tem ni bistvo naše sedobne zadeve. Bistvo je v sredstvih metodah in cilju, ki jih zagovarja jo eni in drugi. V sredstvih - likvidacije en mas se, v metodah - čim več laži, nekaj bo že ostalo, in v cilju - diktatura s tajno politično policijo leži največji vzrok odpora ljudskih množic, ki se jim gabi klanje in pobijanje brez predsodkov ter izvrševanje na diktat po receptu "udarništva" in "prostovoljnega dela" v okviru nikdar nenehanih - "pjati letk" in to vse s stalnim prividom koncentracijskih taborišč za "saboterje", ki ne opravijo predvidenega x "minimuma" dela, v katerih se danes nahaja na prisilnem delu v Sibiriji prav toliko ljudstva Sovjetske zveze, kolikor ima Jugoslavija prebivalcev!

Drugi moment je gospodarski in s stališča - velikih sil - velikih proizvajalcev. Za njih so potrebna velika tržišča, odprte poti in gospodarska sposobnost tujih dežel, da odkupijo njihove proizvode. Čim tega ni, odnosno ni enega izmed teh činiteljev, nastajajo gospodarske krize, ki lahko tudi politično upropastijo moč in vpliv -- velikih sil. Brez gospodarske moči ni politične. Toda zato so potrebni našteti činitelji. A Sovjetska Zveza je zabarikadirala pol Evrope in skoraj tričetr Azije - najbogatejša svetovna tržišča, kajti tu se nahaja slaba polovica vseh na svetu živečih ljudi. Skladišča industrijskega centra v Ameriki so polna, a kje so tržišča, kje odprte poti, kje gospodarsko sposobne države, ki bi mogle kupiti izdelane produkte? A produkcija v Ameriki ne sme zaustaviti obratov, ker bi to - sicer pomenilo brezposelnost miljonov in miljonov delavcev,- skladišča pa se polnijo in polnijo. Produktov je vedno več in po pravilu ekono--

zije: veliko istih produktov pa malo povpraše-
vanja, to je: padanje cen istih, lahko pride-
do gospodarskega zloma. Tega pa Amerika ne-
sme dovoliti, če noče priti tudi ob politično
moč. Sovjeti seveda s tem računajo, toda upa-
jo, da bo zlom nastal preje, kot pa bo prišlo
do vojne. Če se to uresniči, bo Amerika mora
la reševati svoje notranje probleme, ko bo So
vjetska zveza brez zapreк marširala.

Kaj to pomeni? To pomeni, da si mora Ameri
ka najti na ta ali oni način pota in sredstva
da zlomi barikade v Evropi in Aziji ter si od
pre tržišča. Druge poti ni. Na kak način - bo
mo videli. Ali pa je to še pereče? V časi po
stajajo pereče, kar lahko razvidimo iz stalnih
radijskih poročil o nevarnostih padca dolarja
in pa iz sovjetskih virov, ki trdijo komuni
ste da bo prišlo do ekonomske krize v Ameriki
V zvezi s tem je postavil vprašanje tudi Sta
lin gospodinu Stasenu, kandidatu za bodoče-
predsedniške volitve v USA. Kot pa je znano
je gospod Stasen odgovoril, da je kapitalisti
čni sistem USA toliko močan, da bo prebrodil
sedanje težave.

Organizacijo "vzhodnega bloka" razvidimo
tudi zi poročil pr teklega tedna, ki govore
o vedno intenzivnejšem sodelovanju komunisti
čnih režimov na Balkanu in najnovejšem razvo
ju na Madžarskem. Angloameričanci so upali, da
bodo s podpisom mirovnih pogodb in temu sle-
deči evakuaciji Sovjetskih čet, prodrli za -
železno zaveso. Ali komunisti se na to pripr
avljajo. Iz poročil iz tega tedna, govori -
marsikaj v prid načrtu sovjetske - balkanske
unije (Romunija vabi Zito na razgovore o čes
nejšem sodelovanju). S tem bo barikada na li-
niji Stettin - Trst še vedno zaprta, tržišča
za ameriške proizvode - pa tudi... Kako dol-
go?

"Atomske bombe"

V zadnjem času padajo tkzv. "atomske bombe" s tako naglico in v toliki množini, da se je bati, da se bo naše taborišče razblinilo v nič. Prisluhnim o nekoliko pa bomo videli, kako smo zreli oz. kakoma sovražnik lahko uporablja v svoje namene, nam vse - kakor škodljive. Tako se šušlja:

- Ali že veš? - Kaj ? -
- Jutri dobimo že nove uniforme, čez teden dni pa že odide prva skupina, menda v Italijo.
- Jaz sem slišal nekaj drugega.
- Morda o kruhu?
- Da, da, pripeljali so nam 150 hlebcev, razdelili pa so jih le 140, ostalo so požrli keritarji .
- A, kaj to. V primeri, kako goljufajo in kradejo v kuhinji, ni to še nič.
- Ali imaš dokaze?
- Kaj? Dokazi? Saj jih ni treba, saj vemo (premalo, op.), da se je še povsod kradlo, pa se tudi tu.

To so torej te atomske bombe, ki pa so tu prikazane v najmilejši obliki. Na tako govoričenje resen človek (ali že veš, kaj pomeni beseda resen) ne odgovarja. Mi smo danes trn v peti nekaterim "maršalom", ki nas hočejo na vsak način uničiti. V ta namen se poslužujejo vseh mogočih sredstev, pa naj bodo negativna ali pozitivna (slednja se redkejša), le da vodijo k njih cilju, v našem primeru - razbitju vsakega posameznika kot odporne točke. Kaj hočejo torej s temi nesmiselnimi "atomskimi bombami"? - Hočejo ustvariti čim večji kaos, ljudi spraviti v obup, jih pognati v nesmiselna početja, jih napraviti popolnoma nepreračunljive ... Vedo naprej dobro, da bodo Angleži na vsakršna neumna početja odgovorili z represalijami, oziroma bodo ljudje zaradi tolikega govorjenja itak zmedeni. In kaj bo posledica tega? Marsikdo bo izpadel iz naše srede, ker - bo mislil, da ne more več prenesti te psihoze. In naši sovražniki se bodo veselili. Ali je to prav?

Trije med seboj

novela

Podstrešna soba.

Dva študenta stanujeta v njej. S ceste rahlo udarja šum na okno. Visoko je.

V sobi je preprosto. V prijetni domačnosti, kiveje iz prostora, je opaziti, da urejuje ženska roka. Na polici so knjige. Stari dobri pisatelji so jih pisali. Nad mizo visi preprost lesen križ s Križanim.

Nad mesto se je spustil večer. Po cestah je zaživelo. Starci in starke grede svojo pot. Morda v cerkev, morda na polič. Pravijo, da so odslužili. Odmrla veja so.

Iz gibčnih kretenj mladih, iz otožno-veselih oči, izhaja želja po življenju. Včasih pove pogled več kot beseda. In stisk roke dopolni skrivnost.....

Mesto je zavito v utripajoče zastor želja, življenja, boja in smrti ...

V stolpih vsake četrt ure odbije preteklost. Vse gre naprej. Nič ne ostaja.

Lekle se je trdno oklenila fantove roke in zdaj gresta kot v snu. Vsak sedsebojen dotik ju napaja sreče. Tiha sta, molčita; misli sama govorijo. Kaj so jima mar pogledi sveta starih. Biti poreg na ustnah izgubljenk ju ne stroši več. Včasih jima je zastal dah, a danes...

Sonja dahne kosaj slišni: "Ah Milan!" in gresta naprej.

Jelo je rositi.

Odbilo je deveto.

Zavila sta iz vrveža velikih cest in se podala v tihe ulice, kjer so ubogi doma. Tudi Milan ima tu podstrešno sobico.

Po ozkih stopnicah sta dospela na podstrešje - in stopila v sobo. Prijetna domačnost jima je zavela nasproti. Milan je odprl okno, da je šum iz mesta napolnil ozračje v prostoru.

Tesno prižeta drug k drugemu sta se naslonila na okno in zrla v mesto, kjer so se pričele vžigati luči. Ropot tramvaja je včasih preglušil o stale glasove. A nju ni motil. Molčala sta. Po njunih rokah so se pretakali sokovi dveh mladih teles.

"Sicer je lepše molčati", je dejal Milan, "toda najini duši vesta za tihe skrivnosti in pomisliti bo treba na življenje. Glej, Sonja, zdaj bom končal študije in potem ... Ali hočeš z menoj v življenje ?"

"Ah, Milan, moj dragi!"

In njene roke so se ovile krog njegovega vratu, vse srečo sta zlila v tih, opojen poljub.

Lunin soj je posvetil izza oblaka, našel okno in osvetlil križ. Trpeči ju je blagoslavljal .

Na stopnicah so se začuli koraki in čez trenutek so se vrata odprla. S knjigami pod pazduho je vstopil Janko. Vrgel je knjige na mizo in krenil k stikalu. V tem pa je v kvenskem okviru zagledal dve senci, tesno drugo ob drugi. V sreči mlada človeka nista opazila svojega prijatelja.

"Dober večer!"

Osvobbila sta se in nasmehnila. Sonja je stopila k njemu in dejala:

"Ah, Janko srečna sem. Svet je tako lep, ljudje so tako dobri..."

Drhte je odvrnil Janko: "Živeti je lepo..."

Milan je prižgal luč. Janko je sedel za mizo in odprl knjigo. Sonja je pobrala strgane nogavice in jih položila v torbico:

"Jutri jih dobita. Zbogom, fanta!"

In je šla. A Janko jo je spremil po stopnicah Ko je ostal sam, je Janko z drhteče roko začrtal po papirju in same od sebe so se zvrstila črke: S o n j a...

Glava mu je omahnila na knjigo in iz prsi se mu je izvil globok vzdih. V mestu je bila ura. Luno je prekril oblak in v sobi je postalo temno.

Milan se še ni vrnil ...

(se nadaljuje)

VZGOJA

SICER JE O VZGOJI, PA VENDAR PAMETNI !

Bilo je lepega sončnega dne - skoraj sem že pozabil, kdaj je to bilo - ko mi je dober prijatelj rekel, da naj pišem o vzgoji. Bil je zares prijatelj in še dober. Saj je, oprostite jasni besedi, tako malo prijateljev in še med temi ni so vsi dobri. Ne vem ali je temu vzgoja kriva?

Ker je bil zares lep dan, sem se vsedel za stvar, ki jo zmerjamo za mizo, a jo je verjetno zbijal jamski človek skupaj s kostmi in kamni. Vendar pa vzdrži mnogo, saj je vzdržala celo pisanje o vzgoji. Vzdrži še več, saj je ostala celo, ko se je je Buč (to je naš pes, za to pišem z veliko) zaletel vanjo, ker je v svoji pasji - pameti mislil na mačko. In vendar vzgoja ni tako težka kakor Buč. Buč, je tudi vzgojo vzdržal. Sicer se zdi, da je pri njem za dnje dni malo - vzgoja popustila. Verjetno bo temu kriv boj za obstanek. V tem boju bo Buč gotovo premagal vzgojo. - Sicer pa kaj bi se ukvarjali z Bučem. - Ima svojo pamet, ki je sicer pasja, a marsikdaj po pasje brihtna.

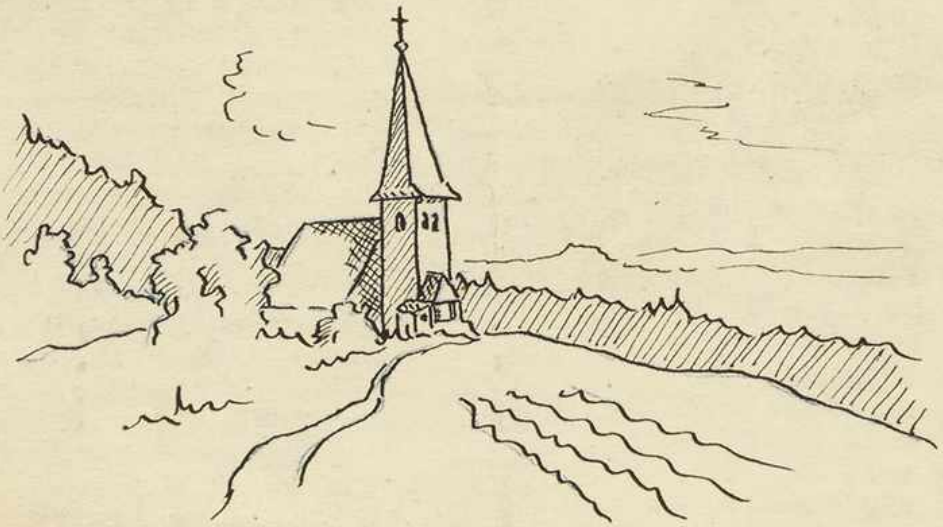
Kaj je pravzaprav vzgoja ? Napišem ta stavek na beli papir. Ko sem še skoraj zgrizel svinčnik od samega tuhtanja, kaj je ta zadeva, je prigropotal prijatelj Žane, ki je moj dober prijatelj, s kanto in zavpil: "Danes je pa gosto, fantje!" ter je takoj razdelil težko pričakovano "gosto" kosilo. Težko je namreč ugotoviti iz česa obstoji, ker nimam nikakih kemičnih priprav, da bi vsebino ten potom razkrojil. Nesreča je hotela, da je Žane položil porcijo na-za beli papir in tako zavozl in uničil lepo zamisel, kaj je pravzaprav vzgoja. Morda pa tudi "gosto" kosilo spada k vzgoji.

Ker sem pa dobro vzgojen in se ne povsod -

učili, da takoj po tečnem kosilu ni dobro dela ti, sem zlezel pod odejo ter nadaljeval članek o vzgoji, ki pa ni napisan. V silnem razmišlja nju sem pozabil na čas, dokler me ni prebudilo vpitje in razgrajanje dobrih prijateljev,ki so se sporekli, da je Žane prev ravnal, ko je "— "pleh" prepoceni Italjanom prodal. Poskusil - sem miriti, pa sem jih dobil po nosu, saj veste, kako je ob takih prilikah pri dobro vzgojenih ljudeh. Morda pa tudi tisti "pleh" in prepir zaradi cene spadata k vzgoji!

Rezultat tega vzgojnega prepira me je spet potisnil k mizi, kjer sem našel žalostne-ostanke papirja z edinim vprašanjem na njem , kaj je pravzaprav vzgoja. Utrujen od prevelikega truda za vzgojo, sem onega dne opustil misel na članek ter odložil tudi razmišljanje na drugi dan. Ali drugega dne niti belega lista - ni bilo več na mizi. Ponoči je odšel po poti - dobre vzgoje. In ni mi šal zanj.

Sicer pa kaj bi pisal o vzgoji.Saj nas dr drugi vzgajajo že dve leti. In če kdo še ni - vzgojen, mu zares ne morem pomagati!

malenkost - A JE VAŽNO!

Že tretje leto teče, odkar kolovratimo po svetu. Kakor cigani se potikamo zdaj tu, zdaj t tam, kakor pač kaže. Kadar popasemo en travnik, odrinemo drugam, nadejoč se obilnejše in slastnejše paše. Običajno ne najdemo nikjer Boga ve - kaj prida, a toliko vendarle že, da je vsaj "za sproti", čeprav je včasih zelo pičlo.

Tretje leto se že prebijamo skozi težave i in neprilike ter ... čakamo. Čakamo dneva našega odrešenja, čakamo trenutka, ko bi zaživeli - življenje, dostojno človeka in bi se rešili dosedanjega životarjenja.

- Čakaj! Ali je res samo životarjenje? -

- Da, životarjenje je res, pa je istočasno tudi up na boljše dni in že nekaj je. Je prilika, ko imaš časa na pretek, ki ga lahko koristn o izrabiš v svoje dobro, pa tudi v korist nas vseh. Lahko se naučiš, ali se vsaj nekoliko seznaniš s kakim tujim jezikom, lahko se priučiš - nekaj, kar te zanima, priliko imaš, da povpra - šaš po stvareh, ki ti niso znane pa bi jih rad rešil. To vse in še mnogo stvari je, s katerimi bi si lahko kratil čas. Toda vse to že vsak več ali manj izvršuje, vsak po svoje, kakor pač ve. Hotel bi opozoriti na nekaj drugega. - Večkrat - slišiš kakšnega " se-šicarja", ki pripoveduje - svojemu prijatelju ali znancu nekako takole:

- Veš, Tone, nič kaj prida ga ni, tega na - šega Lojze. Laže, da kar smrdi, pa tudi zmakne prav rad, če le ima priliko.-

- No,res je, tudi sam sem to opazil, toda oni drugi je šele prava "tica". Drži se ga nasilo na glavi, ves to in ono, kaj zaslišiš, da nima nič spravljenega? No, pa še kar dosti, pa te kljub temu "ušiene" za poslednji čik, ki ga vrtiš med čekani. -

- Pa, si slišal zgodbo, kako je ravno ta - čepin zadnjič odpiral "gobec"? Jaz bi ga po ti-

sti "goflji", da bi iskal svoje "domine" z bate rijo okoli sebe. -

Točno, točno! Čakaj! Ali jih slišiš - ?? "Prmejduš", kolnejo pa, ta naša braća, tako od- vraga, da se kar megla dela, "Kršen duš!"

Tako in slično! Saj takih razgovorov je - mnogo in so nekateri celo zabavni, vendar če - jih posluša nekdo, ki ni iz naše sredе ali pa četudi je in se teh napak zaveda, bo čudno po gledal in si bo o nas ustvaril kaj čudno sliko Po večini smo vsi take malenkosti že pozabili in se niti ne zavedamo, kdaj kaj slučnega zine mo.

Časa je na pretek in prilika je. Premisli te sledeče:

Kar vidiš slabega na nekem človeku, ti go tovo ne ugaja in ga za to ne spoštuješ, morda se ga celo izogiblješ. Sedaj pa še vprašaj : "Kaj pa jaz? Ali sem jaz tudi tak? Morda nem še slabši?"

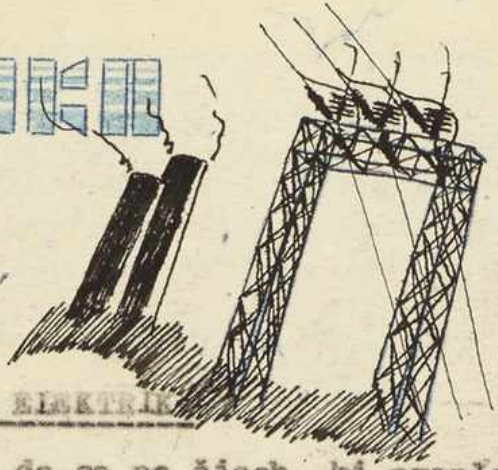
Vprašaj se in poskusi spoznati samega sebe Ugotovil boš, da nisi brez napak. Vsak človek- jih ima. Zdaj je treba le še malo dobre volje, da jih skušaš odpraviti. Ne misli, le na- one male napakice, ki so včasih skoraj nevidne vendar so važen del tvojega vedenja, ravnanja in znašaja. Grajati le druge, a samega sebe ne videti, je isto kot delati sočloveku krivico.- Če bi vsak sebe nadziral,odpravljal napake in s se poboljševal, potem bi vsa opravljanja, vsi prepirčki in še marsikaj drugega izginilo hitro

Časa je dovolj in prilika je! Poskusi spo znati samega sebe! Poveza Ti, da boš odkril kar marsikaj novega, o čemer se ti niti ne sanja.- Poskusi , pa boš sam videl!

UČITE SE RAZLIKI PRAVILNO

NARAVNO DOMAČE

TEHNIKA

ELEKTRIKA, ELEKTRIK

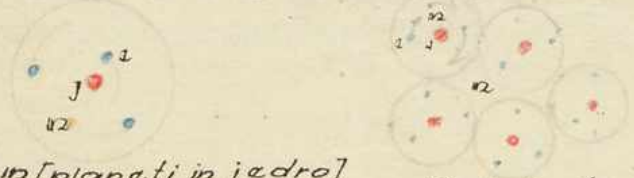
Vsakdo ve, da se po žicah, ki prepletajo naše taborišče "pretaka" elektrika. Večina bi pa obmolknila, če bi jo kdo vprašal:"Kaj je - elektrika?"

Poškušajmo odgovoriti:

Kaj je elektrika in odkod izvira, nam je v zadnjem času pojasnila šele

atomska teorija.

Vzemimo kos paličastega žvepla ali kake- druge snovi. Ako s kladivom ali drgnjenjem - zdrobimo drobec žvepla v kolikor mogoče dro - ben prah, pravimo, da je eno zrnce tega prahu katerega pa mi s prostim očesom niti ne vidi- mo, ena molekula. Molekula pa še ni najmanjši del materije. Kemičnom potem lahko molekule - razdelimo še na atome in sicer se sestoji vsa ka molekula iz dveh atomov(najmanj dveh ato- mov). Atomi so dolgo časa veljali za najmanj- še dele prvin. Moderna veda pa ni mirovala.Do gnano je, da so atomi sestavljeni še iz manj- ših zrnc, to so planeti in jedra.

atom[planeti in jedra]
Molekula
e-elektron; m. medprostor; J- jedro

Vsak atom ima eno jedro in najmanj en planet. Prostor med jedrom in planetom napolnjuje svetlobni eter. V tem medprostorju se gibljejo planeti z velikansko hitrostjo okoli svojega jedra. Slično kakor se vrti naša zemlja, Mars-Jupiter in drugi planeti okoli našega sonca, - tako da lahko trdimo, da je en atom prvine en sončni sistem zase.

Planeti so napolnjeni z negativno elektriko in jih zato imenujemo

elektrone.

Ta elektron predstavlja najmanjši del prvin, obenem pa tudi najmanjšo množino elektrike. Neskončna množina je teh elektronov. - Mala žarnica porabi v eni sekundi :

3,000000.000000.000000 elektronov, torej toliko, da bi bila pot 20000 krat daljša, kot pot od zemlje do sonca, če bi bili elektroni le 1 milimeter debeli in drug poleg drugega.

Elektroni teko skozi tanko žico žarnice v taki gneči, da jo tako razgrejejo, da sveti. - Ker se teh njih ogromna množina premika skozi vsako vodljivo telo (n.pr. bakrena žica),pravimo, da elektrika teče, to je, da se premika- in sicer vedno, kakor si navadno tolmačimo od negativnega pola k pozitivnemu polu.

Elektriko proizvajamo v splošnem z vsakim gibom, vsakim kemičnim ali fizičnim delovanjem Praktično jo vzbujamo kemičnim potom v takozvanih členih, katere vežemo v baterije in sicer tam, kjer jo potrebujemo razmeroma malo, n.pr. pri hišnih zvoncih, telegrafu in telefonu. Za večjo uporabo, to je za delo in razsvetljavo - pa jo vzbujamo s pomočjo vodne ali parne sile v takozvanih dinamičnih (dinamoelektričnih)- strojih - v elektrarnah.

Šport

Ako sem uporabil besedo"šport", sem hotel pravzaprav reči "nogomet". Kajti ta panoga športa privlačuje danes največ aktivnih sodelavcev a seveda še več gledalcev. Sicer obstojajo pri nas še druge športne panoge, vse so pod okriljem YMCA-e, vendar ne vzbujajo posebnega zanimanja in je njih obstoj vezan le na nekatere - športne ljubitelje. Morda se bo še najbolj razvila odbojka, kakor je bila že obetala, pa bivendar danes ne bi imel ničesar posebnega povedati v tej smeri.

Ostanem torej pri nogometu. Nogometni klub našega taborišča so vsi registrirani pri - športni sekciji YMCA-e in so trenutno silno zaposleni s taborišknim nogometnim prvenstvom . Seveda sem pridno sledil naporom našega S.K. "Slovenca", njegovem hitremu vzponu na prvo mesto in njegovem še hitrejšemu padcu tja nekam na sredo tabele. No, to ne nikakor ni potrlo , saj naš klub je še mlad in neizkušen, poleg tega pa je športno udejstvovanje vedno podvrženo nekemu valovanju (približno po pravilu:enkrat eden, enkrat eden). Ne bom dejal, da je bilo potrebno tako hitro izpustiti iz rok vodilno mesto, vendar se je to zgodilo v častni borbi, ki pa je bila enkrat tudi precej bolečа (spomnite se onih 7:1).Nič hudega, pravimo enkrat, tudi tako stvari nas ne bodo pobile in če bomo imeli priliko, bomo tistih se - dem"kolijev" še vrnili v nasprotno mrežo.

Opazil pa sem pri našem klubu tudi nekaj še prav kvalitetnih reči, ki so vedno obdržale igre na primerni višini. Krividen bi bil ,

ako na tem mestu ne bi omenil teh igralcev katerim gre naše iskreno priznanje za požrtvovalnost in znanje v igri. Kapetan našega moštva lahkonogi Petrovič, Gole (strašni "bek" s krivim kolenom), Razdevšek, Svete (bolje ga poznajo pod imenom Cene), Kačič, Kraut so imena, ki jih danes že vsakdo od nas pozna. Ne rečem, da bi se morali sedaj prevzeti in se nekako postaviti nad druge. V nogometu je namreč tako: tudi najboljši ni nikdar ne zmore, ako ga ne podpre celota, ako se ta zruši in odpove odpove. Zato gre ostalim prav tako priznanje kot pravkar imenovanim, čeprav še niso dosegli enake osebne okretnosti in znanja.

Ne bi bilo prav, ako bi naše fante le hvalili. Treba je vsekakor pribiti, da sem bil včasih lahno razočaran nad njihovo igro. Saj ni treba takoj izgubiti volje, ako nasprotnik prvi doseže vodstvo, saj ni treba kakor vkopan obstati na sredini igrišča, če žoga slučajno ni šla prav tja, kamor sem jo bil namenil ali pričakoval, da se bo skotalila. Volja in nalet, to je, kar našim fantom manjka. Lahko je igrati, ako je moštvo v vodstvu s 3:0 ali še več, težje pa je, ako beleži naša stran že nekaj zgoditkov v slabo. Toda tudi v tem primeru ne bi bilo treba nikdar obupati. Z voljo se da vse doseči, tudi zmaga. Glede naleta pa tole: Nasportniku ni treba polomiti nog; odveč pa je, ako ga puščamo da dela z žogo kar se mu zljubi, ker pač našega od nikoder ni. Na to moramo paziti in na podajanje - tudi. Brez točnega podajanja tudi še taki "asi" ne morejo opraviti ničesar.

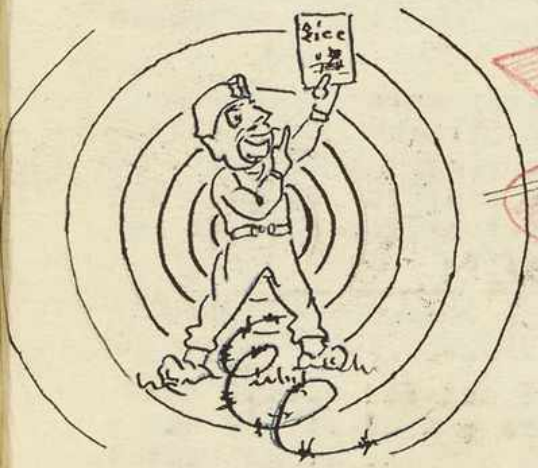
Kar se tiče same sestave moštva, bi morali nujno iti v napad le hitri in vztrajni igralci. To velja predvsem za obe krili. Razdevšek je kakor ustvarjen za svoje levo krilo, desno krilo pa je običajno zasedeno s premalo izdržljivim, ali premalo hitrim igralcem. Petrovič "sedi", ali ga zveze premalo -

podpirajo. Tako se mnogokrat znajde sam v gneči nasprotnih "bekov" in "halfov" in ne more več ven.

Pa še tole: vedeti moramo, da je tudi nogomet plemenita tekma dveh nasprotnih moštev za športno zmago. Ne smemo imeti nogometa za primerno področje medsebojnega obračunavanja, kakor se to le prerado zgodi. Koliko lepše je gledati tekmo, ki se razvija v duhu prijateljskega tekmovanja, kot pa tako pri kateri lete in pokajo kosti, "flaše", kamni in druge trde reči.

Pa še prihodnjič kaj in - brez zamere.

Bine

Žica beleži

- 11. t.m. je zapustilo A in B taborišče 24 pripadnikov obeh taborišč. Ti ljudje so bili zaprosili za povratek v Titovino in angleška komisija jim je ustregla. (S tem demantiramo vse neresnične verzije, ki so razširile okrog odhoda teh ljudi).

- 11. t.m. so odšli iz D taborišča trije ljudje, ki so bili izrazili željo, da se vrnejo v Titovino. Pred odhodom so naznanili angležem tri četnike, češ da so jim bili že popreje branili odhod domov in da so jih tudi sedaj zadrževali. Nabrala se je gruča ljudi, ki je povratnikom žu

gali in vpili. Padel je tudi strel s stražnega stolpa, ki pa je imel namen ljudi samo preplašiti.

Angleži so kasneje odpeljali one tri četnike v oficirski logor.

- 12. t.m. so obiskali naše B taborišče trije člani angleške polvojaške organizacije "Salvation Army" (Armada Rešitve). Obisk ni imel ničesar opraviti z našo prisotnostjo. Odposlanci so izkali le prostore za svoje urade po našem odhodu.

- V ilustracijo prehranjevalne krize v Nemčiji navaja angleška revija "Illustrated" dejstvo, da je nemški osnovni obrok hrane v britski zoni za 15% pod obrokom hrane v koncentracijskem taborišču Belsen med vojno.

- Angleška vojaška misija za preizkavo vzrokov slabemu kruhu je ugotovila, da so slabemu kruhu krivi neustrezajoča skladišča v posameznih taboriščih. Ta skladišča so v večini slučajev prebližu kubinj, kar omogoča škodljiv vpliv vlažnosti in vročine, ki pospešujeta vrenje kvasnih gljivic.

- Vesti o kakršnihkoli premikih iz naših taborišč - počenši z 28.junijem, se ne potrjujejo.

- V Nemčiji je z zakonom št.53 vojaške uprave določeno, da se dolarji, ki prihajajo v pismih iz Amerike, ne dostavijo naslovniku, temveč, da se morajo shraniti v državni banki pod naslovnikovim imenom.

- -

Treba se je zavedati dejstva, da so rdeči tovariš i dovršeni mojstri v ustvarjanju neredov, panike, strahu, malodušja, obupa in podobnega. Zato ne verjemite vsemu, kar slišite po taborišču. Skušajte se prepričati o točnosti razširjenih "vesti" in videli bo ste, da so običajno posledica nevednosti, neumnosti ali zavestnega potvarjanja.

- -

S tem da skrbno paziš na "žico" medtem ko jo čitaš, omogočaš tudi prijatelju, da jo dobi na vpogled. Ko jo prečita zadnji v baraki, jo vrni staršini bar.

Žica

Ne vem, če je kdaj svet proizvajal toliko žice, kot jo danes. Zdi se, da je vsa težka jeklena industrija prišla do zaključka, da more doprinesti svoj "delež k svetovnemu miru" z žico in samo z žico.

Saj so tudi včasih rabili žico. Srednjeveški vitezi so si nadeli srajco iz žice, da mu ubogi popotnik, ki ga je vitez napadel, ni mogel s sulico ali puščico do plemenitega srca. Diktatorji novejšega časa so se tudi poslužili te prednosti železne srajce, da bi se ubranili smrtnega strela; pa vendar je pravica začela rabiti vešala, kjer bi kaj zmogel samo železni sužnjski obroč, da bi podaljšal še ono malo dihanja, kar ga človek na tem tesnem svetu more imeti. Tako je pravzaprav pri človeku samem žica odpovedala. Ni pa pri masi in masovnih gibanjih.

V prvi svetovni vojni so bojišče pregradili z žico, ker so se bali, da bo vojaki prišli preblizu skupaj in bi se ne znali sprijazniti. Treba je bilo porabiti tudi ponebpe škarje, ki si jih je vojak obesil okoli vratu, kot prvo odlikovanje. Zadnje je bilo namreč podrt leseni križ na grobu neznanega junaka. Ker je bilo tako na zemlji bojišče z žico zaprto, so se bojevniki poslužili krta in ptiča. Krt je skril na površini svoj rilec v železno gosenico, ker se je bal svetlobe in nastavljene pasti.

Morda misliš, da je industrija rekala ustvarjati žico! Kaj šel Nakopičila in nagromadila je ogromne zaloge, ki jih je bilo treba porabiti. Sedaj pa ni več zadostoval domači konzum; treba je bilo dati zaloge tudi sosedu, slepa ali zgrda, kakor je pač šlo.

Pri nas je kmet živino zagradil s plankami. Na Krasu je dobil košček zemlje in ograjo iz kamna. Oboja je zadostovala. Ali ljudje božji, to samo pri kmetu. In naš narod je kmečki, tako so

nas učili v šoli gospod učitelj. In kaj bi industrija z žico, ki jo noče kmet.

Pa poiščimo "višjo živino" in druge dežele. In za to živino ne bi bile zadosti planke. Vidiš, tako imaš danes razne "logarje, kampe, azile, zatočišča in zavode". Celo železna zavesa je iz žice. Morda je to dobro. Se vsaj skozi kaj vidi. Pravijo, da progresivna demokracija ima velikanske, do sedaj nedosežene uspehe prav v težki žični industriji.

In ti uboga reva, če si spet za žico, ne čudi se temu. Ne bojim se ravno, da bi propadla svetovna industrija, če bi te žice ne bilo, ali gorje tedaj demokraciji, ako ne bi bilo konsuma.

Sicer si pa žice že vajen, saj še ležiš podnevi in ponoči na njej in ni niti pretrda. Tako je zadoščeno vsaki demokraciji in pravici.

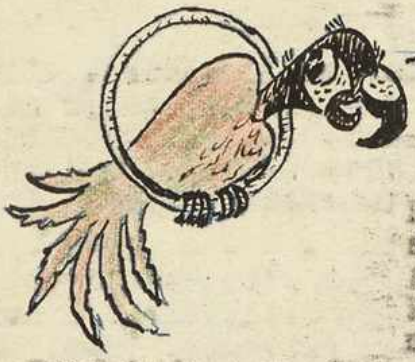
JABODJA PESEM

Menda obeta se še nekaj komisij,
da nas preskusijo in premešajo,
kot lačen Lah pisker pomij,
ki dal mu jih je "Slavo" - sit kot kij.
Ko iščejo med nami ta vel'ke zločince,
dali so tudi vsakemu po pol "klince".
Gotovo mislijo "takingi" tako,
da "Yugoslav" nosi naj brado.
Poklonili tudi so nam dvajset cigaret,
ker pozeni v Argentini še nekaj pezet.
Zato seveda le žico žicamo,
ker drugega pač nimamo.
Resnica bo tudi to,
da nekim za dekliči je hudo.
Pa so Kranjice v Diepholz odpeljali,
da jih ne bi Kranjci zapeljevali.
V Napol'ju živeli smo prenoro,
v žici daj delamo sedaj pokoro,

kjer sedaj le sanjamo
in za te - Kabul - z Napol'jem tugujemo.
Kar se pa Kunstra-mesta tiče,
nas pa prav nič ne miče;
na žalost nas pač še no sme,
dokler smo tam v taborišču Be.
Naše zabavišče se naziva "Žica",
seveda ni tako kot ljubljanska "Šestica"!

Vendar kljub temu veseli bodimo,
morda se tako še živeti naučimo.
In še to: nikar ne pozabimo,
pa včasih kakšno našo "urežimo"!
Občani od bodeče žice,
pravimo stare si, vesele "vice",
da nam čas hitreje mine
in nas ne obhajajo skomine,
ko obujamo starodavne si spomine.
Ficer pa prorokujejo,
ki s politiko rokujejo,
da končana bode naša "žicarija",
bržko mine angleška "cincarija"!

Veselinko Veseljak

Mal hecca

Rudel: Kdaj in kje si poslednjič videl klobase?
Anže: Kakšne pa?
Rudel: I, klobase, kakršnekoli že!
Anže: Pred tednom na Janezevi zadnjici, potem ko so mu jih Angleži naložili 25 zaradi demonstrira - nja proti lakoti!

Kračman: Kor, kako ti ločiš dan od noči?
Kor: Takrat, ko spim z zaprtimi očmi je noč ...

Zdravnik: Ali sedaj še kaj čutiš v želodcu?
Živži bolnik na želodcu: Prvi teden, ko smo prišli v taborišče sem še nekaj malo čutil, sedaj pa že nekaj tednov nič - prav nič.

Tone: Kako ti je kaj, Janez?
Janez: Ah, Tone, vsega sem sit.
Tone: To pa ni slabo. Mi ostali smo pa tako lačni.
Janez: Norec, ne razumeš me: sit sem žice, strojev sličnega!
Tone: Kakšne stroje pa ješ ... ?

Božo: Ali veš kako novico?
Ivo: Sno sem zvedel, ampak je alarmantna.
Božo: Kar na dan z njo!
Ivo: Govori se, da bo jutri kačamak redkejši.
Božo: Ta pa ni alarmantna, to bo pa kar držalo.
Ivo: Ne, je že alarmantna, saj kačamak redkejši biti ne more!

- IVON -
(Zbiralec narodnega blaga).

"Žica"izhaja vsako nedeljo. Ker je naklada silno - mala, je treba paziti, da se pri prebiranju ne poškoduje. Kroži naj po barakah. Ko prečita "Žico " zadnji v baraki, naj odda starešini barake, ta pa naj jo izroči dalje drugi starešini barake, itd.

"Žica" je nas vseh. Zato je ne čitajte samo, temveč z njo tudi sodelujte. Za vsak prispevek smo hvaležni, za vsak nasvet in mnenje pravtako. Vemo, da ima marsikdo izmed vas lepe misli ali kaj drugega za zalogi. "Žica" je mesto, kjer se jih lahko na najkoristnejši način iznebi.
Sodelujte, pomagajte, svetujte, videli boste, da to ni tako težko in - dnevi za pravo žico vam bodo mnogo krajši.

UREDNIŠTVO.

Sigi

22 rožnika 47

Demokratična svoboda

Mnogi si pod tem nazivom predstavljajo uzakonjenje neomejenega osebnega delovanja z vsemi pravicami in brez dolžnosti. Ker je to med nami najpogostejše tolmačenje demokratične svobode, se nočem spuščati v druge podrobnosti, ki bi omejevale že itak pičli prostor. Ako pravim osebno delovanje, nemislim le na telesno delo, delovanje, marveč tudi in predvsem na duševno udejstvovanje, svobodo govora in podobno. Jasno je, da bo vsakdo izmed nas prej ali slej prišel do zaključka, da neomejene svobode, svobode brez dolžnosti, pri še taki demokratizaciji odnosu človeka do človeka, ni in ne more biti. Morda bo kdo dejal, da to kar ostane sploh ni več svoboda. Napak, dragi prijatelj, kajti v demokratičnem družbenem redu je človek res svoboden, pač pa je n njegova svoboda omejena od "drugih" svobod", svobod njegovih bližnjih. Tako nastajajo meje svobodnega delovanja tam, kjer dve svobodi trčita druga ob drugo. Te meje pa urejujejo v civiliziranem svetu pisana pravila, ki jim pravimo zakoni, ker pač tako važne stvari, kot je svoboda ne moremo puščati na čuvanje dobri volji posameznih ljudi. Zakon je torej tisto, kar omejujem popolno svobodo, znotraj območja zakona pa so ljudje svobodni, svobodno spoštujejo zakon. Zakon torej ne omejuje samo, temveč tudi ščiti in brez njega bi se svoboda vseh izrodila v popolno svobodo nekaterih, močnejših in najmočnejših, proti sužnjosti ostalih.

Svoboda je dragocenost, ki jo človek brani, svoboda je življenje. Komunisti na primer, poznajo le svobodo svoje stranke, ki je popolna v kolikor sploh more biti, drugim pa odrekajo ta užitek, češ da zaradi skrajno nedemokratskih (čitaj protiljudskih) nazorov ne zaslužijo, da bi bili svobodni. Nasprotno so mnogi med nami mnenja, da je treba pri nas tudi komunizmu (ki je naš sovražnik) pustiti do besede, ako hočemo biti "pravi" demokrati. Postojmo -

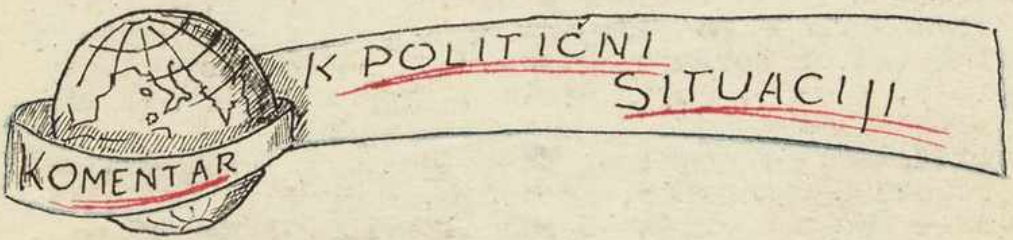
malo pri tej točki. Komunizem je naš sovražnik, to ne trdimo le mi, temveč tudi in pred vsem komunisti ki nas imenujejo razredne sovražnike, katerim velja neizprosna borba do popolnega uničenja. Znano je, da sovražnik streže po svobodi tistega, čigar sovražnik, da ne dopušča, da bi bil tisti, ki ga sovraži, svoboden. Hoče uničiti zakon, ki onega drugega ščiti, hoče uničiti vse tiste zakone demokracije, ki zagotavljajo človeku svobodo. Ako je sovražnik, je to njegovo ravnanje nekako prirodno. Prav tako pa je prirodno in razumljivo, da se človek varuje sovražnika in ga skuša onemogočiti (ne pa ga podpirati s tem, da mu dovoljuje svo odno delovanje v svoji sredi), izključiti njegovo moč in razdiralno delovanje. To doseže s tem, da uniči najprej vsako njegovo delovanje v lastnih vrstah.- Nihče ne more tega imenovati teptanje demokratične svobode, temveč in samo obrambo laste svobode pred uničenjem, obrambo lastnega življenja. Komunisti so namreč ljudje, ki uničujejo vsako svobodo in zakon, razen enega edinega: tistega, ki zagotavlja svobodo, popolno svobodo in oblast njim samim,močnejšim, najmočnejšim.

Zagovarjati danes svobodo delovanja komunizmu, pomeni gojiti kačo na prsih. Kdor ve, kaj komunizem hoče, bo to razumel. Komunizem, je bistveno nedemokratičen nauk o ustroju človeške družbe , ker zanikuje vsako svobodo (razen one svoje), od osebne dalje, vsako pravico, od lastninske pa naravnost tja gori do pravice do življenja. Naš narod je iznašel čudovit pregovor, kakor da je bil predvidel današnji razvoj dogodkov, namreč: klin se s klinom zbija. Onemu, ki ti ne dopušča svobode, je tudi ti ne smeš pod nobenim pogojem dopustiti!

Kaj se to pravi z drugimi besedami? Nič manj in nič več kot da se je treba za svojo svobodo boriti, kakorkoli že, a boriti se vztrajno in odločno, kajti od tega zavisi mnogo, tudi življenje. - Dopuščati komuniz u, da se svobodno širi je nedopu

stno. Imenovati borbo proti njemu nedemokratsko je otročje in razodevajoče popolno nepoznavanje njegovih ciljev. Biti demokrat in ljubitelj svobode ne pomeni, da bi morali kakorkoli popustiti v odporu do komunizma.

Iz tega sledi: ohraniti demokratično svobodo, zakone, ki jo ščitijo, pomeni boriti se neizprosno proti tistemu, ki si je zastavil za cilj uničenje svobode in zakonov ter njih nadomestitev s popolno svobodo nekaterih proti sužnjosti ostalih. Tisti, prijatelji, tisti pa je - komunizem.

Položaj se vedno bolj konkretizira. Od malih svetovnih zapetljajev - likvidiranje posameznih političnih nasprotnikov v deželah za železno zaveso, so se sedaj izcimili že tako veliki sporni problemi, ki odločilno vplivajo na razvoj miru in gospodarskega ravnovesja ter sodelovanja med narodi, da ni mogoče mirno preko njih. Najnevarnejše je sedaj vprašanje komunistične ali anti-komunistične opredelitve uradne politike neke države. Danes ne more biti več govora o tem, da ni dveh blokov in da ni stremljenja k temu. Danes ta dva bloka obstojata, hote ter jasno začrtana.

Evropa: Zapadni blok (države z vladami, v katerih ni komunistov): Turčija, Grčija, Italija, Francija, Španija, Portugalska, Anglija.

b) države naklonjene zapadu, vendar še s koalicijskimi vladami s komunisti: Avstrija, Norveška, Švedska, Danska, Belgija, Nizozemska.

c) države, v katerih je ljudstvo anti-komunistično razpoloženo, pa nimajo svoje vlade: Nemčija.

č) države pod sovjetskim vplivom, kjer komuni-

sti predstavljajo manjšino, a so v koaliciji: Čehoslo vaška, Madžarska.

d) države, ki imajo čisto komunistične vlade, a je večina ljudstva proti njim: Jugoslavija, Bolgarija, Romunija, Poljska, Finska, Baltiške države.

Vzhodni blok: a) države z vladami sestavljenimi iz samih komunistov: SSSR, Jugoslavija, Bolgarija, Romunija.

b) države, kjer bodo v danem trenutku čisti komunistični režimi: Finska, Poljska, morda Čehoslovaška.

c) močnejše kompartije, ki bi utegnile sprožiti gverilo v državah zapadnega bloka: Francija, Italija.

Izven Evrope so največji demokratski arzenali: Sev. Amerika (ki bi imela oporišča tudi na Japonskem), Avstralija, Kanada, Južna Afrika, Argentina, Brazilija.

V tej luči glejmo razvoj tega tedna:

1) Truman je podpisal formalno ratifikacijo mirovnih pogodb z Madžarsko, Romunijo, Bolgarijo in Italijo ter s tem z ameriške strani likvidiral zadeve II. svetovne vojne, ki se je vnela radi nacizma.

2) Amerika uradno ugotavlja, da vladajo v vzhodno evropskih deželah manjšinske vlade in da nobena od teh ni izpolnila jaltskega sporazuma.

3) SSSR je uradno obtožena, da zavira ekonomsko obnovo Evrope.

4) Biv. madjarski ministerski predsednik Nagy je dobil dovoljenje, da pride v USA.

5) Debata v angleškem parlamentu o evropski situaciji. Nek opozicijski poslanec je izjavil, da je britanska politika obsojena na smrt, če se ne podvzame najodločnejših korakov proti SSSR. Churchillov namestnik in biv. zunanji minister Eden je ostro napadel Sovjete, ki jasno kažejo namen za organizacijo vzhodnega bloka, a pristaš sedanje vlade, nek laburistični poslanec, je odločno izjavil, da evropski narodi ne morejo biti več šahovske figure, ki bi jih velike sile premikale po mili volji in se z njimi igrale.

6) Bevinov govor, posvečen dogodkom in situaciji na Balkanu in sploh v vzhodni Evropi, v katerem je ostro napadel komuniste in zagotovil pomoč vel. Britani

je zasužnjenim narodom. Dati pravico vsem - je izjavil Bevin - je cilj naše politike.

ad 2) Amerika bo polagoma začela z javno akcijo proti Sovjetskim satelitskim državam s tem, da bo navezala tesne odnošaje z anti-komunističnimi predstavniki teh dežel, kjerkoli se oni nahajajo. Kot je znano, je Truman sprejel tudi emigrantske poslance baltiških držav, katerim je dejal, da še vedno smatra priključitev teh čežel za nelegalno dejanje, ki ga Amerika priznava samo kot "izvršeno dejstvo".

ad 3) Amerika bo sama organizirala ekonomsko obnovo dežel, v katerih tega Sovjeti ne morejo ovirati. To pomeni - ekonomski blok financiran od Amerike, a to dejansko pomeni tudi politični blok v pravcu ameriške zunanje politike.

ad 4) Ako bi prišla madžarska zadeva pred varnostni svet, bi bilo vzdignjeno veliko prahu, ker bi se moralo marsikaj iznesti tudi v zvezi s sosednimi državami. Z madžarsko afero bi se ponovila napetost, ki je vladala ob sovjetskem vmešavanju v perzijske zadeve in ko se je o tem razpravljalo v varnostnem svetu. Vprašanje je samo, če bi se tudi tu končalo tako kot v Perziji - t.j. s sovjetskim umikom. Perzija je danes že tesno naslonjena na Ameriko.

ad 5 in 6) Angleži so doslej mislili, da sede med nakovalom in kladivom, t.j. med USA in SSSR. Mogoče so danes spoznali, da je boljše: drži ga (ameriška pomoč), kot pa lovi ga (morebitni dobiček po pravilu: kjer se prepirata dva - tretji dobiček ima ...). Angleško stališče podprto z dejanji pa bo vrnilo Angliji tudi marsikaterega prijatelja, ki ji je najno moral doslej obračati hrbet in od tega bo imela v bodočnosti prav gotovo več koristi. Njena zajednica narodov bo svetleč primer vsem ostalim, ki hočejo živeti v miru in dobrem sosedstvu ter vzajemnem sodelovanju, kot enakopravni člani Družine Narodov.

(N.B.: Poleg bivšega ministerskega preds. Nagy- ja so odrekli poslušnost novi madjarski vladi tudi: poslaniki v Parizu, Rimu, Londonu, Bernu, Ankari, Madridu, Washingtonu in Bruxellesu. Pobegnil je tudi novi predsednik madjarske vlade.)

KAKO JE Z NAMI ?

Leto 1947.

Taborišče P.O.W. X. - Jugoslovanov. Zatočišče "nesrečnikov", katerih prihodnjost tako skrbi zapad Zatočišče "zločincev", katerih repatriscijo zahteva vzhod. Za zapad predstavljamo - naj priznajo - ali ne,- neizpolnjene obljube, ki nemo obtožujejo! Pa razsvetlimo malo to vprašanje. To je danes važno!

Ne bojmo se odgovornosti, odkrijmo svetu resnico.

Leto 1941.

Ogrožen za ad potrebuje oddiha. Pripraviti - se mora na gigantsko borbo. Čujejo se klici na pomoč SOS, SOS, SOS...

Mali - "bivši dandanes" - zaveznik sprejema - neenaki boj brez kakršnihkoli pisanih pogodb. S svo jo krvjo podpisuje zvezo brez omahovanja.

Knuta uničevalca človečanstva biče kožo tega-malega zaveznika, ki niti potem, ko je izgubil teritorij ne preneha z borbo.

Mučenja.

Morišča.

Zemlja grobov.

Taborišča delavnih sužnjev.

To je delo pobesnele kulture 20.stoletja nad Jugoslavijo.

To je začetek Golgote onih, ki danes pod imenom POW. ali D.P. nemo obtožujejo.

Vprašajmo jih:"Kaj predstavljate?"

Tih, resigniran odgovor čujemo:

"En miljon sedemstopedest tisoč mrtvih."

"Petnajst miljonov okovanih!"

Ni nam jasen ta odgovor! Vprašujemo naprej:

"Kdo ste ?"

Odgovor:" Samo številke smo, ki je šla skozi vse faze politične računice obrestnega zmagovalca, ali usmiljenega osvoboditelja - če hočete!

Kaj smo?
Ribelli!
Belo - plavi psi!
Kgf. No.
P.V. No.
Jugoslav Royalist ...
Chetnick No.
S.E.P. No.
Chetniks D.P. No.
P.C.W. No.
P.C.W. X. No.
D.P. No.

Samo bolno vprašanje ostaja:" Kaj je Atlantska karta?!"

Menda smo potokaz, ki naj bi po slepi vdanosti pripeljal k Svobodi !

Ali - vendar živimo!

Kako?

Malce bolje kot v koncentracijskih taboriščih kjer so nas Nemci ubijali kot pse.

Sicer pa - kot ujetniki.

Vsak dan - zbor!

Po nekod drugje nam čitajo naredbe: n.pr. Naredba o prisilni zaposlitvi D.P. v nemškem gospodarstvu in o represalijah, ako kdo delo odkloni

Toda - vsaj smrtne kazni ni za take slučaje. Srečal Delajmo torej za korist in obnovo Nemčije!

Saj počiva ta naredba na temeljiti predpravi, namreč na onem od najsvetlejših "zakonov" nemške prihodnjosti," ki ga je Himmler izdal 4.10. 1943. (po Nürenberškem dokumentu št. 1919 P.S.)in ki se glasi tako:

"Naše absolutno pravilo za nas SS je: Biti moramo lojalni, častni in bratje do onih, ki pripadajo naši nemški krvi - in to samo do njih!"

"Naj drugi narodi žive napredujejo, ali umirajo od gladu. To se nas tiče le v toliko, kolikor so oni sužnji naše kulture ..."

" Mi Nemci, smo edini narod, ki lepo ravna z živino. Moramo ohraniti tako stališče tudi do

človeške živine ..."

Pa - ako bodo ~~nnnjnki~~ ubogali - deljamo za nemško gospodarstvo, saj bodo lepo ravnali z nami!

-

Trn v peti smo Zapadu. Trska v njihovih očeh
Toda dovolili so izdajati časopis - ki pa - gre prej v cenzuro, kot doma!

-

Danes je Atlantska karta pregažena, Trumanovih točk in štirih svoboščin ni!
Nič ne de!
Mi poznamo položaj v svetu! Tehtnica se ni - umirila. Vse je v naporu. Vse se pripravlja.
Začela se bo borba za demokracijo v svetu. - Ali - dandanes se eden od zapadnih bojí očitkov, Niha med ekstremi, išče srednje poti ...
Zato smo mi danes P.O.W. v Jugoslovanskem - Transit campu ... Čakali bomo in pričakali ...

Trdna je naša vera v S V O B O D O !

Iz raznovrstnih basni

O S K U B L J E N L E V.

Sicer ne velja prav za leva - to krvoločno - pustinjsko žival - da bi mogel biti oskubljen, kot pravimo to navadno o petelinu in kokoši, ki sta za v lonec, ali vendar si danes morete misliti tudi človek oskubljenega in zakaj ne bi bil lev enkrat oskubljen.

V Pustinji je živel naš lev. Prav po levovsko je napovedal boj tigrom, ki so se hoteli v-

gnezditi v njegovi pustinji. Močan in spreten je bil ter je vladal Pustinji do krajnih meja, dokler niso nekoč poklicali poklicni lovci šakala ter mu dejali, da naj bo sedaj on vladar Pustinje. Šakal si ni dal dvakrat reči tega, kar je že dolgo gledal , kako bi ponosnega leva uničil. Drug drugega sta sedaj preganjala, ali lovci, ki so bili po poklicu lovci, so pomagali šakalu. Lev je moral zapustiti pustinjo ter oditi k lovcem, katerim je povedal, da se še vedno smatra za kralja v svojem svetu. Lovci so prijazno pogladili leva, ga še z večjo prijaznostjo spravili v kletko, mu nasvetovali, naj si da velike krempIje na šapah porezati, saj bi res ne bilo prav, da jih nosi s seboj sedaj ko nima kar nič več prilike za lov. Celo tako ljubeznivi so bili lovci, da so so za to operacijo sami ponudili, češ da so že vajeni tega.

Kaj je neki kazalo drugega našemu levu: šel je in iztegnil šape ter jih daroval na ljubo miru kot so rekli.

Naš lev je bil prijazen lev. Zato so lovci sklenili, da vendar ni prav, da je kraljevska žival v kletki in skrivaj so zrahljali mrežo, da si je lev lahko privoščil kraljevski sprehod, ako se mu je zahotelo. In privoščil si gaje, saj je svet leva zanimal. Do sedaj je bil videl le pustinjo in kletko.

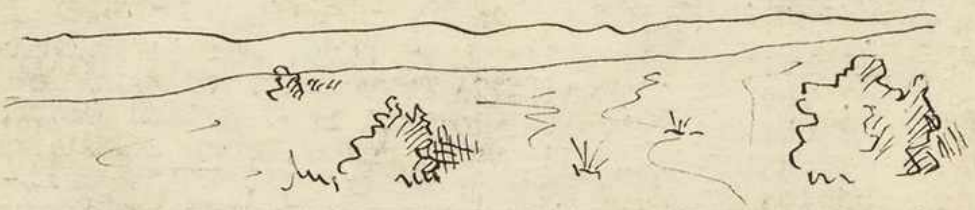
Tudi svet se je zanimal za leva, ker je bilkar lep lev. Vendar je svet rekel: "Čemu levu tako mehka in nakodrana griva ter košati rep? Ali ni bolje, da se mi okrasimo z njim?" In nežne,mehke roke so leva objele, pa mu v objemu odstrigle, kakor Dalila Samsonu, ponosno grivo. Naš lev je bil prijazen lev. Zdelo se mu je kar prav tako, češ zakaj bi v tej vročini nosil tako težko grivo. Pozabil pa je, da lahko pride zima. Vendar, kdo bi zameril levu tako majčkeno pozabljivost. Zamerimo mu pa lahko, da se ni zavedal, kako je postal brez grive smešen in celo otrokom v posmeh.

Od vsega so mu ostali še lepi in ostri zobje. Niso pa bili iz slonove kosti in lovci za kaj porabiti. Ali vendar so zdeli lovcem neprijetni, češ nič se ne ve, morda bi kdaj lev mogel napraviti še nepotrebno škodo z njimi. Vedno je bilo precej nevarno segati v levovo žrelo. Sicer se pa da drugače pomagati, so imeli lovci skrivno misel. Odpeljali so leva v Puščavo, zaprli ga v tesno kletko, mu dali mehko hrano, hrano mnogo premehko za kraljevske levove zobe, ki so začeli izpadati, dokler levje žrelo ni postalo podobno praznemu brlogu. Lev ni imel ničesar več, kar bi mu bilo v okras ali za življenje. Ne vemo, ali je sam spoznal to, ker je bil prijazen lev.

Takrat pa so rekli lovci med seboj: čemu bi hranili leva, dovolj je star in morda tudi pameten, naj si sam išče hrane.

In odprli so tesno kletko. A lev ni prišel ven. Ni mogel več hoditi. Samo še enkrat je prijazno pogledal lovce in poginil. Zakaj bi pa živel, saj je bil čisto prijazen lev, dasi oskubljen.

Seveda se tako tudi zgodba konča. Kdaj se je to zgodilo? Pravijo, da v Ezopovih časih. Za kraj pa natančno vemo. V tujem jeziku se kraju pravi Lueneburger Heide. Kako se pa te tuje besede prebero pa res ne vem.

Pazi na "Žico" medtem ko jo prebiraš. S tem omogočaš tudi svojemu prijatelju, da jo dobi na vpogled. S tem pokažeš, da znaš spoštovati iskreno prizadevanje.

Komunizem brez ljudi je kakor vojak brez puške. Čuvaj se agentov in izzivalcev, razkrinkavaj jih kot brezvestne plačance.

Trije noula med seboj

(Nadaljevanje) 2.

Bila sta dobra prijatelja. Kot brata sta si bila! V težkih dneh sta skupaj životarila. Pozimi, ko je bil gašperček v kotu hladen in kosilo v menzi že davno pozabljeno, sta zavita v plašče študirala. Spogledala sta se včasih, in se drug drugemu nasmehnila.

Kakor sončni žarek pa je posijala v njuno življenje Sonja. Nekdaj je bila Jankova soseda. Od otroških let pa do četrte gimnazije sta bila vedno skupaj. Nato je ona odšla na trgovsko akademijo, Janko pa je ostal v gimnaziji. Lani, po maturi sta se zopet srečala.

Tisto petošolsko ljubezen sta doživljala skupaj, in Janko je ni pozabil. Sešla sta se zopet. Predstavil jo je Milanu.

In sam ne ve, kako je prišlo ... Milanova dekle je danes, on pa je samo njen prijatelj ...

Tiho, kakor dober in resničen prijatelj, je Janko molčal in niti z najmanjšim dejanjem ali besedo mi razkril njemu svoje notranjosti. A ljubezen v nje m je zorela, tiha je bila, iskrena. Mešala se je s čustvom ljubezni do Milana in se spajala v gorjupen občutek osamelosti.

Milana pa je Sonja prenovila. Prej se je že vtapljal v brezplodnih razmišljanjih o življenju in ničevosti vsega, danes pa je mlad, poln moči in volje.

A tega Janko ni videl. Čustvo ljubezni do prijatelja se je često spreminjalo v besno mržnjo in le z naporom se je krotil ...

Vendar pa je čutil, da bo nekega dne bruhnilo iz njega vse samozatajevanje. Moral bo jasno reči besedo, ali pa zapustiti kraj in oditi kamor koli. Bil je premožat, da bi odnehal in popustil ...

Podzavestno mu je prihajalo v dušo, da išče Milan pri Sonji le naslade in strasti. Vsak stisk nju-

nih rok je obsojal, vsak objem in poljub. Vse, kar mu je bilo sprva poštenega, je zdaj postalo zlo.

Ljubezen se je kot strd pretakala v sovraštvo.

Janko je položil izpit in je postal cand.iur.

Sonja je pripravila mizo za skromno, a prisrčno - slavje. Tako je hotel Milan.

Čakala sta ga. Šel je po index. Milan je slonel - pri oknu in opazoval Sonjo. Z materinsko nežnostjo je prestavljajala cvetje, ravnala prt, krožnike, pribor..

V duhu jo je videl - mlado ženko - kako gospodi - nji po njunem domu. Nehote se mu je izvil iz prsi dol go zadrževani vzklik: "Žena, moja žena!"

Sonja se mu je odzvala ...

V objemu sta bila kot mož in žena. V njuni mla di življenji je posijal nov žarek. V svojem bistvu je - predstavljal skorajšno združenje dveh svetov, dveh - stremljenj, ki sta vsako po svojih poteh prišli do e- notnega zaključka - obema lepega in dragega.

Taka so pota. ljubezni.

Vsa prežeta od opojnosti objema si je v omotici - ravnala kostanjeve lase. Milan pa jo je občudoval in v duhu blagoslavljal dan izpovedi ...

Vrata so se odprla in veselega obraza je vstopil Janko. V roki je držal index. Obstal je ...

Zagledal je mlada človeka, ki sta v opoju pozabi- la na svet.

Lice se mu je omračilo. S trdo kretnjo je odmak - nil cvetlice in prt na mizi ... Vino se je razlilo po belem platnu. Onadva sta obstala začudena.

Sonja si je plaho ogrnila plašč, podala Milanu ro ko in šla ... Še enkrat se je žalostna ozrla na mizo, ki jo je s takim veseljem pripravila za slavje.

Janko ni pozdravil, še pogledal je ni.

Ostala sta sama in molčala. V Jankovem srcu sta se borili dve čustvi. Vedel je, čutil, da je sam na - pak ravnal, toda sovraštvo, ki ga je napajalo, je bes no bruhalo in hotelo ven. A zmagala je resnica, zma - gala je čast ...

(se nadaljuje)

VZGOJA-IN-IZOBRAZBA

IMAMO SVOJO ZGODOVINO !

Čeprav se zgodovina Slovencev ne more meriti z zgodovino velikih narodov kot so Angleži, Francozi, Nemci itd., vendar imamo tudi mi svojo zgodovino. Naša nesreča je v tem, da meji naše ozemlje na dva velika soseda, ki sta oba skušala v teku stoletji podjarmiti in zasužnjiti naš narod. Slovenci - pa so dkazali, da so trdoživi in da se jih ne tako lahko potujčiti. Ko so se ob koncu 6. in 7. stoletja naseljevali, so osvojili v hudih bojih in zasedli ogromno ozemlje, ki je segalo globoko v sedanjo Avstrijo, preko Viskih Tur. Na žalost pa so se naseljevali le ob rekah, kjer so bila tla rodovitna, globlje v deželo pa se rodovi naših prednikov niso naseljevali. Ker tudi niso imeli zveze - med seboj, so se kasneje med samim nemškim življem ponemčili. V sedanji Sloveniji pa so se naseljevali mnogo bolj strnjeno, zato jim tam tudi veliki - nemški poiskusi germanizacije niso mogli do živega Obratno, nemška naselbina na Sorškem polju, katere temelj so položili Freisinški škofje, se je poslovenila. Edino nemška naselbina na Kočevskem se je obdržala do današnjega dne.

Ko so Slovenci prišli v svojo sedanjo domovino, so spočetka živeli tako, kot so bili vajeni živeti v svojo prvotni domovini za Karpati. Bili so razdeljeni na plemena, ki so si le ob času sovražnikovega napada volila skupnega vojvodo. Slovenci so imeli boje s Furlani in Bavarci. Furlane so porazili, Bavarce pa uspešno odbijali. Prvo večjo - državo jim je osnoval Samo, neki frankovski trgovec. Po njegovi smrti pa je država razpadla. Slovenci so uvideli, da je mogoča obramba proti vedno močnejšim Bavarcem le v državici in tako se pojavi v Karantaniji prva samostojna državica Slovencev .

Ta državica se je držalal do leta 743, ko so zaradi prevelike premoči Bavarcev Slovenci priznali njihovo nadoblast, obdržali pa pravico, da potrdijo vojvodo z ustoličenjem. Slovenci so ustoličevali svoje vojvode na Gosposvetskem Polju. Najvažnejši izmed slovenskih knezov, ki so za časa Karantanije vodili svoje borce v stalne boje z Bavarci, so bili Valuh, Gorazd in Hotimir. Kasneje so se še dolga leta bavarski in frankovski knezi (ko so Franki podjarmili Bavarce) ustoličevali na Gosposvetskem Polju. Zadnji se je dal ustoličiti Herbert Železni v začetku 13. stoletja. Pozneje pa se je to ustoličevanje prekinilo. Vojvodski prestol stoji še danes in je priča slovenske zgodovine Škoda, da zemlja na kateri stoji ta prestol - Koroška - do sedaj še nikdar ni bila združena z ostalo Slovenijo. Upamo pa, da se bo tudi to zgodilo, ko bo naši domovini spet uspelo pridobiti si sloves miroljubne in poštene dežele.

NE ZANEMARJAJMO SVOJEGA JEZIKA !

Že dve leti smo v tujini, odrezani od domačih- od domače zemlje pa tu i od domačega jezika. Jezik pa ni nekaj mrtvega, temveč nekaj stalno se spreminjajočega, izpopolnjujočega, z eno besedo, živečega. Zato bi bilo dobro, da tudi mi, čeprav daleč od doma skušamo ostati v najtesnejših stikih z našim jezikom. Napačno bi bilo, da bi ostali na stopnji, kakršno smo bili dosegli, ko smo odhajali od doma. Posledice bi se prekmalu pokazale, v kolikor se že niso.

Naj za danes naštejemo nekaj besed, za katere smo včasih v negotovosti ali so slovenske, ali ne, oziroma za katere ne vemo kako se pišejo:

TEŽITI ali PRIZADEVATI SI.

Besedi težnja, težiti sta hrvaškega porekla, stremeti, stremljenje pa ruskega. Slovenska izraza sta prizadevanje, prizadevati si.

HORJUL ali HORJULJ

Ime je nastalo iz latinskega Forum Julii. Domačini izgovarjajo to kot Hrjuj (končni j pa je nastal iz lj). Zato je treba pisati Horjulj.

ČEBELNJAK ali ULNJAK

Oboje je prav in slovensko. Na splošno pa je - " čebelnjak " danes bolj v rabi. To je razumljivo,- zakaj če obstoja čebela, čebelar, čebelariti, lahko obstoja tudi "čebelnjak". Ta beseda je tudi bolj r- razumljiva.

Prihodnjič postrežemo z nadaljnjimi primeri.

NEKAJ O UČENJU.

Priznati moramo, da so se začeli v zadnjem čas su mnogi izmed nas resno učiti, predvsem jezikov .- K temu, namreč dobri volji za čimboljše izrabljanje časa, ki ga imamo sedaj napretek in ga lahko izkoristimo v svojo korist, ne moremo pristaviti ničesarkot le: Vztrajajmo in ne odnehajmo! Bodimo trdni in imejmo jekleno voljo. Koristi bomo imeli mi sami.

Pač pa bi bilo treba pripomniti nekaj drugega, to je k načinu samega učenja. Od tega zavisi namreč največ. Človek ima lahko še tako dobro voljo, pa če je način ulenja napačen, je ves trud skoraj zastonj Uspeha ne bo, oziroma prišel bo mnogo kasneje kot - bi sicer.

Naj naštejem napake, ki sem jih zasledil pri - mnogih izmed nas.

Glavna napaka skoraj vseh je ta, da začno svoje delo brez kakršnegakoli načrta, popolnoma nenačrtno Preidimo kar na realni primer. Marsikateri dobi v - roke slovar najsi bo ta ali oni, pa ga začné uporabljati popolnoma napak. Videl sem, kako se mnogi tr trudijo in prepisujejo besede neposredno iz slovar=

ja, kar po zaporednem redu. Drugi zopet se uče besede kar po vrsti od A do Ž, seveda je vprašanje, ako s takim učenjem dosežejo vsaj C. Nekateri zopet samo prepisujejo razne učbenike. Saj se ne učimo pravopisa, le kdor ima ta namen dela pravilno.

V takšno delo se kdo zažene s tako voljo, da je vreden občudovanja, toda kmalu je ves trud zaman. Posledica tega je, da se naveliča, oziroma vali krivdo ker ne vidi nikakega uspeha , na vse drugo kot pa bi bilo, prav.

Zato vsakomur, ki ima še dovolj volje svetujem, naj vsako delo začne načrtno in ga predeluje sistematsko. Naj ostanemo pri učenju jezikov. Kako razumeš sistematsko učenje jezikov. Odgovorim naj čisto preprosto. Razdeli si vso snov na določene dele, kolikor pač zmoreš na dan, vendar pri tem glej, da bo vsak tak del oz. lekcijaobsegala nekaj slovnice, besed in kratko berilce. Najprej predelaj slovnico, na to pa se nauči besed. Šele sedaj preidi na berilo.- Ko boš to dobro premlel, potem začni z naslednjo le lekcijo. Nič hudega če bo šlo v začetku bolj počasi Tudi počasi se daleč pride, pravi star slovenski pregovor, ki pa še sedaj velja.

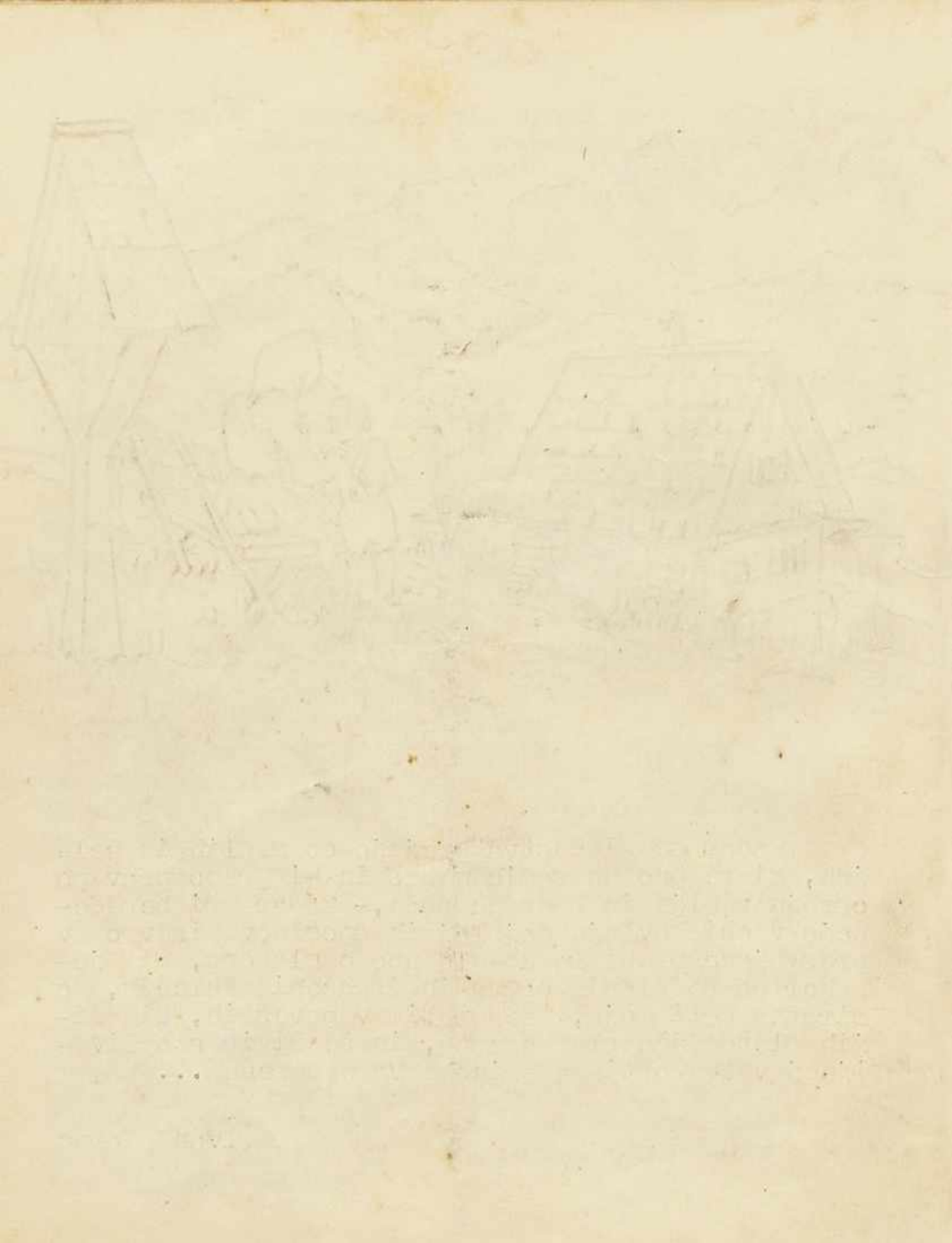
Marsikdo se že uči tako in : le tako dalje! Oni pa, ki je dosedaj delal napačno in ni dosegel - še nobenega uspeha: Poskusi delati drugače! Lahko di prepričan, uspel boš! Zato še enkrat: Poskusi!!!

Določeno je bilo s strani britanskih oblasti, da moramo brezpogojno prebiti prehodno stanje v tem taborišču. Zato ne zabavljaj in ne nergaj, ker ne boš za to niti sekunde prej izpuščen, niti ne boš deležen "boljše" hrane!

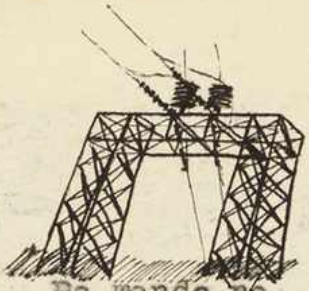
Kadar se mi čustva grejejo ob mislih in želj=
jah, ki se pno do samih nebes in ki gredo prav po
osrčju zemlje in brezdnu duše,- kadar mi besede-
pojo v obiskovanju najslajših spominov in vro v
presanjano prehitro ubeglo ubo_o mladost, mi je-
kakor da še slonim ob Vaših izmučenih kolenih, o
sirotna mati moja, še drhtim v povestih, ki mi-
jih pleto Vaša sladka usta, in še živim sto živ =
ljenj v svetosti materinske Vaše besede ...

Ivan Zorec

TEHNIKA

atomska bomba

Kaj pa to? ... Atomska?! ... Pa menda ne, da .. gremo že 28. ven? Ne! Nikakor, temveč prava atomska bomba, strah mnogim, drugim pa edina rešitev težkega svetovnega problema. Torej k stvari. Ogledati si hočemo to strašno orožje, ne po zunanji obliki, katere ne poznamo. Kajti to, kakor tudi glavne osnove njenega delovanja, lastniki skrbno zakrivajo. Povedali bomo le to, kar je danes o njej svetu znanega.

Že ime samo nam pove, da ima neposredno zvezo z atomi. Kaj pa je "atom" smo imeli že priliko izvedeti v prvi številki našega časopisa, pa bomo v hitrih potezah (zaradi lažjega razumevanja) ponovili.

Atom je najmanjši delec neke tvarine, ki je veljal do najnovejšega časa za nedeljivo enoto. Poskusi modernih znanstvenikov pa so dokazali, da je ta delec še deljiv na pozitivno jedro - proton - in na negativne, okoli jedra krožeče, delce - elektrone . Kaka je sila, ki veže ene na druge, si lahko predstavljamo ako vemo, da kroži elektron okoli jedra z blazno naglico pa se vendar ne odtrga od svoje sredine. Princip atomske bombe pa je ravno v tem, da uniči to silo in pusti elektrone, da se prosto razlete po obdajajočem prostoru, se zalete v drug atom, razbijejo tudi njega in to se vrši toliko časa, dokler razbijalna sila ne omaga in se ne razblini.Pri tem zaletavanju in trenju, ko se hoče elektron vriniti v atom tvarine, pa nastane strašna vročina in zato najse nam ne zdi čudno, ako vse zažari in postane razbeljeno, posebno še ker nimamo opraviti le z enim atomom ali elektronom, temveč z njih celo maso, za katerih število bi nam zmanjkalo papirja, če bi ga hoteli napisati. In tako vsak tak delec pripomore do strašnega učinka "atomske bombe".

Šport

Težka in odgovorna zadeva je sestavljati in kritizirati postavo. Že samo dejstvo, da ni s kalorijami tako, kot bi moralo biti, onemogoča zliti svoje nezadovoljstvo nad uboge, uro in pol - kot blazne, tekajoče možice. Tistemu, ki zastonj dobi prostor in dober razgled nad "zelenim" poljem, res ni težko izkaditi svoje negodovanje.

Začeti je treba pri napadu.

Prvo - ni povezan, ni prodoren in ni hiter. Kaj pa potem sploh je? Požrtvovalen in včasih celo borben.

Centerfor - Petrovič ali Lički ali Dušan je vse kakor najboljši v napadu. Prodoren je in tudi tehnično razmeroma dober. Toda, kaj zmore en sam, če pa ostali niso na mestu.

Leva zveza - stalnega igralca sploh ni. Konca - ni je poskusil. Saj bi ne imeli nič pripomniti, samo če enkrat izgubiš žogo ne smeš gledati za njo , ampak poskusiti dobiti jo nazaj. Tudi "centre" je treba dajati na desno stran! Tu je igral tudi Ferjančič. Ne vemo, morda ga še veže predobro životarjenje preteklih mesecev. Skratka, ni uspel, potreben mu je training.

Desna zveza - Djuro. Čisto simpatičen dečko. Ob vlada tudi del nogometne tehnike. Tudi borben je(ne vedno,op.ur.), toda starta nima in tudi ne kondicije.

Levo krilo: Razdevšek. Dober je. Hiter in vztrajen. Samo nekaj naj si vtisne v spomin. Namreč: odvaditi se mora neplodonosnega "dribbla" in, drugič, nikjer ni zapisano, da mora prav levo krilo samo dati gole. Razdevšek bi moral v nekoliko večji meri podajati osrednjemu napadu.

Desno krilo: Ranljiva in slaba točka napada.Krilo mora biti izdržljivo in hitro. Liter-rad Jerman i

ma sicer smisel in voljo za nogomet, toda prelesen je in premalo izdržljiv. Tudi tu govore kalorije.

Napad na splošno ni povezan. Manjka mu traininga, ki bi to omogočil. Upamo, da bo napad v drugem kolu taboriščnega prvenstva opravičil naše nade.

Half - linija.

Površno vzeto - zadovoljiva.

Center-half deluje v osebi slokega Ivana - Brka. To ti je mož na mestu. Izgleda pa, da ima več smisla za napad kot obrambo. Obvlada tehniko in ima dober start (kadar ga ima, op.ur.).

Levi half - Cene! Kot izrezan za halfa. Močan strel ima in dober start. Marsikak nasprotni napadalec si je obrisal pod nosom - za žogo. Dejali so celo, da je divji (širite to "vest", ker se ga bodo bali, op.ur.).

Desni half: Kraut, Rdeči, borben, požrtvovalen in koristen. Manjka samo vaje. Žal pa je v tekmi , nesrečni tekmi z "Nacionalcem", bil "povožen" od "nežno" igrajočih nasprotnikov ter se je pravkar - vrnil iz bolniške oskrbe.

Center-halfa je prevzel - z dušo in telesom,pa bolj s telesom - Roman, Kačič, ki se je po formulah za W sistem sijajno obnesel (je moj osebni ideal v nogometu, op.ur.). Roman je dober, ima le neprijetno navado, da začne "regirati" soigralce , seve, kadar gre zmaga k vragu!

Bekovska linija: Odkar se "strašni" Gole nahaja v bolnici, sta beka kočljivo vprašanje.

Levi - Korošec (Trpeči), v zaporu umirajoči,je vsekakor odličen. Skupaj z Goletom sta predstavlja la neprodorno obrambo.

Potem pa je Vlaj nadomestil Goleta. Vlaj je star igralec s tehniko, toda dejali smo - star. Sicer je Štefan še kar mladosten, to dokazuje že njegova volja, da je priskočil na pomoč klubu. Pripomniti pa je treba, da bi se moral držati bliže gola, kjer bo uspešneje branil.

Bojim se pa začeti z golmanom. Tonček je navdušen vratar. Tudi požrtvovalen. Samo - moramo pripomniti, da vratar ne sme biti nervozen. Ne sme imet i strahu pred štartom na igralce. Ako noče videti žoge v mreži, se mora metati. Kako je s tistimi ne - srečnimi 7:1 bo Tonček Kožuh najbolje sam vedel.

Nato pa se je z desnega krila nekdo zaletel v gol - Jerman. In zopet ni bilo v redu! Hladnokrvne je že bil, včasih celo malce nad normalo, kar je predvsem negativno vplivalo na gledalce. Dejali so celo, da je imel veliko srečo, da se je mreža samo dvakrat zatresla!

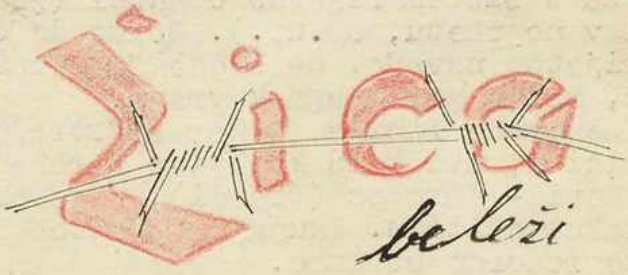
Obetajo se nove spremembe. Golman? Krilo na naši desnici? Bomo videli v soboto!

Rezerva: K rezervi prištevamo zlatega denarja - vrednega Cajzarja s half-linije. Koristen je Zalar, znan po požrtvovalnosti.

Pripomniti je treba, da imajo nekateri Slovenci v našem taborišču nogometne čevlje, da pa jih ljubosumno čuvajo - kdo ve zakaj. Res ni lepo, da si morajo "Slovenci" izposojevati čevlje pri bratih. To gre po starem pregovoru: ne daj nikomur nič, ker ne veš, če ti bo on mogel kaj dati ... Mogli bi poenostaviti: Slovenec ne daj Slovencu ničesar!

Pa naj premislijo tisti ...

— Neslužbeno smo izvedeli, da bo naša zaposlitev verjetno podobna oni, ki jo uživajo sedaj modro-oblečeni Jugoslovani. Služba bi obsegala straže in podobno.

- Zavezniška izpraševalna komisija je 19.t.m. zaključila delo v Munsterskem taborišču. Komisija bo sedaj poslovala v svrho izpraševanja vseh beguncev katerikoli narodnosti po vsej Nemčiji.

- Šumadijska divizija, katere pripadniki se vsi nahajajo v "F" taborišču, je že v Eboli-ju zaprosila, da bi jo odcepili od ostalih "četnikov".

- Iz "A" taborišča je pobegnil Franc Rozman, znani denuncijant iz časov italijanskih "blokad" po Ljubljani. Kasneje je bil tudi v službi Gestapa. Močno se sumi, da je komunist.

- Iz pisarne taboriščne intendance smo dobili obvestilo, da je zeljno listje, ki ga po čiščenju zelja mečejo iz kuhinje v smeti, škodljivo zdravju in ga ni priporočljivo uživati.

- Širijo se vesti, da se pripravlja v naših taboriščih štrajk proti "drobljenju" edinic v manjše grupe ter njih pošiljanju na delo. (Svetujemo, da se vzdržite vsakršnih neumnosti in prenagljenj, op.ur.).

- Po taborišču krožita dve naredbi, ena izdana od g.gen.Damjanovića in druga brez podpisa. O prvi se močno dvomi, da je avtentična, da o drugi sploh ne govorimo.

Italija
vsega,
Germanija
zlega,
s Tommyjem
Jugotu vžiti
postrega.
Napoli:
signorina,
colpo d'amore,
pizza,
Munster:
brez margarina
kopati štore,
..... žica.
Napoli:
kajenje,
Gold Flag,
in vina;
Munster:
dim,
kje čik
ali tobak,
slanina?
Radna grupa
ter iz Munstra potovanje,
boljša njupa:
naše dnevne
sanje.

Vaš Ubo.

Jure: Francelj je pa kampeljc! Tako mojstersko imitira povračanje, da vsi, ki ga gledajo, kar umirajo od smeha. Rekel bi, da mu je zares slabo, če bi mu bilo mogoče še kaj iz sebe spraviti.

Tine: Prav praviš, Jure - če bi mu bilo mogoče ...

Jože: Ali si že kdaj slišal, da veter brije?
Ludve: Slišal že, videl pa si mogoče ti!

Šimen: Bine, sodim, da ima beseda "fakin" več različnih pomenov.

Bine: Prav imaš: če Anglež reče Jugotu fakin, pomeni to čisto drugo, kot pa če reče Italijanu.

Savrič: Noli, kateri so pa dali gole v tekmi med logorjema "A" in "B" v četrtek?

Noli: Ja ... po enega: Dronjo, Šilja, Madjar, Miške, edini Roman je dal dva.

Savrič: Ampak Roman jih je dal v lastni gol.

Noli: Nič za to; vprašal si kdo, ne kam!

Stevo: Slušaj bre, taj Slovenac Roman ovo drugo poluvreme sasvim je podbacio.

Djoko: Pa i ti bi kad bi te neko toliko udario. Valjda vidiš, da jedva još trči i da mu desna noga od udarca nekako ne vredi više.

Stevo: Ozbiljno, ozbiljno, nisam ni primetio do sada. Ali kad ga blesirao. Kako to, da nisam video, kad sam sve tačno pratio.

Ivon "Grozni".

Pozor!
Nagradni natečaj!
Zlati za kadilce!

Ko smo pred dnevi moževali v baraki, smo ugotovili, da je milo (da ga ni) ena izmed stvari, ki najbolj primanjkujejo.

Na največje začudenje pa smo na klice "Proda m žajfo" planili ven, da vidimo človeka, ki ima še toliko mila, da ga poleg lastnega konzuma lahko - tudi prodaja. Ko smo pa fanta zagledali, je prese nečenje na mah popustilo.

Vprašali boste: "Kdo pa je bil prodajalec?" Od

govor se glasi: "Uganite sami!"

Fanta vsi dobro poznate. Kdor bo prvi prinesel v uredništvo "Žice" (zastopstvo v baraki 39.) pravilno rešitev, in to na listku zgoraj napisano ime namišljenega prodajalca mila, spodaj pa svoje ime, dobi v uredništvu (oziroma zastopstvu) v nagrado - 1 (eno) cigareto. Eno cigareto pa bo prejel tudi - naš namišljeni prodajalec mila.

V slučaju, da namišljeni prodajalec ugane in prijavi samega sebe, dobi obe cigareti, ki sta namenjeni za natečaj.

Rešitev in imena bodo izšla v prihodnji številki "Žice".

Udeležite se nagradnega natečaja, ker vam bo - nudil obilo zabave in razvedrila. Ena cigareta za nagrado pa danes tudi ni od muh ... Ali ne ...?

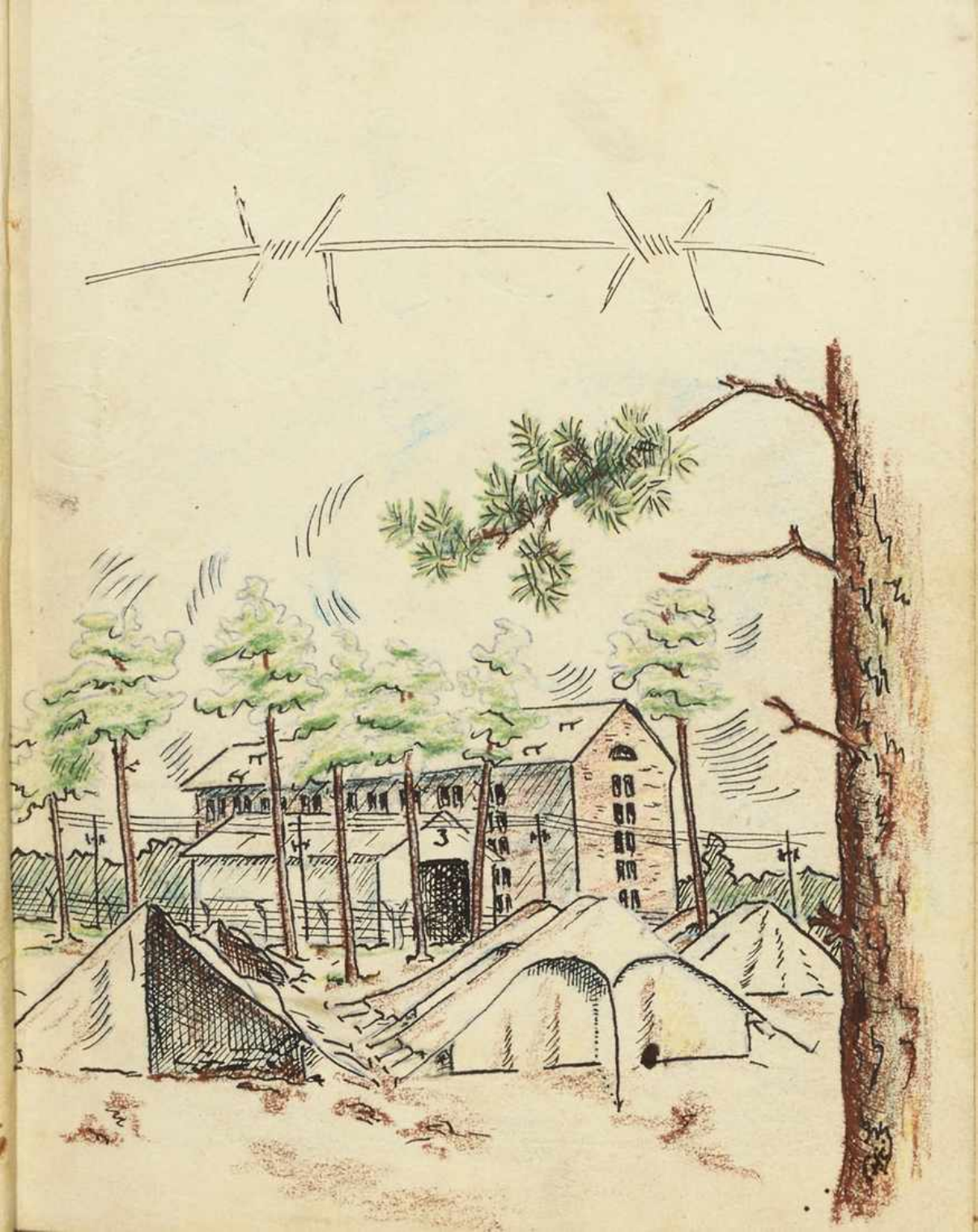
Ako so tvoji domači v domovini v stiski, tedaj vedi, da je tega kriv rdeči režim.

"Žica" izhaja vsako nedeljo. Ker je naklada silno mala, je treba paziti, da se pri prebiranju ne poškoduje. Kroži naj po barakah. Ko prečita "Žico" zadnji v baraki, naj jo odda starešini barake, ta pa naj jo izroči dalje drugi starešini barake, itd.

"Žica" je nas vseh. Zato je ne čitajte samo, temveč z njo tudi sodelujte! Za vsak prispevek smo hvaležni, za vsak nasvet in mnenje pravtako. Vemo, da ima marsikdo izmed vas lepe misli ali kaj drugega na zalogi. "Žica" je mesto, kjer se jih lahko na najkoristnejši način iznebi.

Sodelujte, pomagajte, svetujte, videli boste, da to ni tako težko in - dnevi za pravo žico vam bodo mnogo krajši.

UREDNIŠTVO.

3

oj VIDOVO!

Velik dokaz, tako velik kakor mogoče noben drugi , je Vidovo na Kosovem. 28.junij je nele vsakemu Srbu , ampak vsakemu zavednemu Jugoslovanu dan poglobljenja , dan zamaknjenja v sivo davnino, dan poklonitve nesmrtnim kosovskim junakom. Leto za letom nam je njih veliko dejanje bolj jasno in vzbuja v nas globoko spoštovanje in občudovanje. Njih smelost, ki nima v zgodovini sovrstnice, je bila le izraz globoke ljubezni do svoje zemlje in SVOBODE.

Vidovo na Kosovem!

V naši in tudi zgodovini drugih narodov zavzema 28 junij 1389 edinstveno mesto, edinstveno veličino. Samo iz te zemlje je priklil krvavordeči božur, simbol ne -

dosežnega junaštva in najplemenitejše ljubezni. V njej je velika in bogata oporoka kosovskih herojev: ZA DOMOVINO IN SVOBODO!

O, Vidovo na Kosovem!

Leto za letom bolj doznavamo tvojo veličino in se zavedamo, da si prav ti naše prvo in največje svarilo, kod se vije pot v svobodo. Tudi vemo, da si le ti rodilo guslarje, te skrite tolmače kosovske oporoke in neugasle vere vkovanega in do skrajnosti ponižanega naroda, te pritajene klicarje na dan osvete, one in take osvete, ki mora biti narodu, kateri stremi za svobodo, le čast in dolžnost. Brez tebe bi ne bilo smelega hajdukovanja, ne junaštva Veljka in Sindjelića, ne velikega Črnega Jurija, ne bilo bi Golgote v albanskih gorah, ne Cera, ne Kajmakčalana. Samo ti si pričaralo nepriserno osebno odpoved srbskih herojev na Kumanovu.

Kosovo!

Edinstven primer v zgodovini, kako je tragika dogodka poveličala narodovo voljo do svobode in življenja.

O, Vidovo.

Zemlja naših prvih kovarjev in sejalcev naše domovine! S tebe so padli prvi žarki jeklene samozavesti, ponosa, vere in težnje v boljšo usodo. Zato nam je ta dan tako velik in svet.

Naj se slije v večnost leto za letom. Tvoja podoba nam bo vedno bolj draga in sveta; tvoja oporoka vse pomembnejša in veličastnejša. Zato raste v nas vera, ki nam šepeče: Narod, potrpi in vzdrži do one svobode, ki ti bo jamčila usodo resnično sproščenega člana narodne družine!

x

28.junija 1944, na Vidovo, je Gestapo aretirala domala vse glavne člene Mihajlovićeve organizacije v Sloveniji in Ljubljani. To je bilo naše Kosovo, prvo.

28.junija 1945 je bila že vsa Slovenija trdno v rokah Tita in njegovih. To je bilo naše Kosovo, drugo!

Kritika in kritikantstvo

V navadi je med ljudmi, da se pogovarjajo o vsem, kar zadeva njih bivanje in obstanek, da o vsaki stvari izražajo svoje mnenje (ali mnenje drugih). To je svoboda govora in mišljenja, kakor to imenujejo v 20. stoletju. V to razporeditev spada tudi pojem kritike, ki je prav tako izražanje posameznikovega mnenja o določenih stvareh. A kadar izražamo mnenje o določenih stvareh, jih običajno hvalimo in grajamo, redkeje samo hvalimo ali samo grajamo. Kritika znači torej kombinacijo hvale in graje, kajti kakor smo dejali so redke stvari, ki zaslužijo samo eno ali drugo. Graja kot del kritike pa nujno zahteva postavitev predlogov namenjenih izboljšanju.

Splošno pa se je med ljudmi razvilo mišljenje, da kritika in kritiziranje natančno sovpadata s pojmom graje in grajanja brez določenih meja, in se torej pod kritiko in kritiziranjem dosledno razumeva "trganje" in "raztrganje".

Tu torej leži meja med kritiko in kritikantstvom. Nepristransko presojanje dobrih in slabih plati kakršnekoli stvari ter postavljenje protipredlogov ob odkrivanju slabih točk, to je kritika. Kritika postaja tako občutljivo orodje za iskanje resnice. Pristransko iskanje slabih in le slabih strani kake stvari, z edinim ciljem to stvar popolnoma "raztrgati", iz teh ali onih osebnih vzrokov in brez postavljanja potrebnih predlogov za njeno izboljšanje, to imenujemo kritikantstvo, rušilno kritiko. Tu se je že povsem izgubil vzvišeni cilj iskanja resnice, ki ga je nadomestil strogo osebni gon "nekritičnega" razbijanja - obstoječega, izključujoč možnost obstoja čeprav samo ene dobre lastnosti.

Ko se je tako izživljanje v kritikantstvu enkrat začelo, sliči snežnemu plazu, ki postaja vedno večji na svoji poti in ki ga v sredini poleta ni več mogo-

če ustaviti. Razbijalna strast kritikantstva nara - šča, postaja vedno bolj slepa, začenja obdajati kritikantstvu zapadlega človeka z neprodirnim zidom, češ "saj je itak vse zanič" ter končno reducira sicer zdravega človeka v zagrenjeno bitje, ki je "obupalo" nad "nezmožnostjo" kogar in česarkoli.

Ko sem tako le zelo bežno orisal razliko med - zdravo kritiko in kritikantstvom, so morda vendar - kdo opazil, da se je med nami v taborišču razvilo ne kaj, kar pri podrobnem preiskovanju sumljivo sliči prej opisanim lastnostim kritikantstva. Ali se vam ne zdi, da je tudi pri nas postalo neomejeno "trganje" vsega nekaka mode, ko se neusmiljeno obračunava z značajem prijatelja, pa delovanjem kuharjev, pa nestalnostjo vremena in nazadnje še s stališčem zad njega svetovnega politika (ostale "objekte" odkrijte sami!), ki ga poznamo. Ni nam več važno, kaj je res in kaj ni, kaj je dobro in kaj ni, važno je le, da se kost obere do zadnje mrvice, da se zadosti ru šilni strasti posameznika. Vse to nas polagoma pretvarja v slepce, v zagrenjene ljudi, v brezoblično maso kritikantov brez cilja in idealov, kajti "vse je zanič". Neposredna posledica je pač ta, da nihče več ne ve, kaj pravzaprav hoče, ker je, vsaj z je - zikom, vse staro podrto, novega pa ni, da bi se o - prli nanj. Tam, kjer bi torej z zdravo kritiko "rešili svet", poderemo s kritikantstvom še zadnje pozitivne naši in opore v naši okolici.

Potrebno je že precej duševne pokvarjenosti, da nekdo reče: "Saj je prav tako! Saj je r e s vse za nič! Edino j a z bi še vedel kako se kaj napravi!" A tudi to se dogaja! Pisti "kako" ostane seveda ved no nepojasnjen.

Tu se vsak nepristranski človek znajde pred težkim vprašanjem: kaj storiti, da se tako stanje konča? Mnogo ni mogoče napraviti. Najbolje bi bilo, da se vsak posameznik, ki ga zapeljuje kritikantstvo, zave svoje zmote, sam ali s pomočjo prijatelja, skušajoč objektivno ugotoviti, kaj je dobrega pri nas

in kaj ni ter v slučaju odkritja slabih strani postaviti razumne predloge za odpravo slabosti. To je pošteno in to se imenuje zdrava kritika. Strastnaraja iz čisto osebnih nagibov pa je kritikantstvo, ki se v sami osnovi bistveno razlikuje od kritike, ker pač le ruši in ne gradi in ker mu je iskanje resnice postranska stvar.

Zato bi se ta članek moral pravzaprav naziva ti: KRITIKANTSTVO N I KRITIKA!

Komentar k politični situaciji

V vseh naših dosedanjih komentarjih smo podali več kot dovolj dokazov, da tvorita politiko - notranjo in zunanjo - neke države dva faktorja: gospodarstvo in sistem vladanja (demokratski, diktatorsko - enostranski). Gospodarstvo v diktatorski državi je premočrtno in načrtno ter se izvaja s pomočjo zakonov in odredb ter ne dopušča svobodne iniciative posameznika, marveč vodi k kolektivizmu in državnem u kapitalizmu. Državni kapitalizem je opora enopartijskemu režimu, da iz njega črpa možnost za sprovajanje take politike, notranje in zunanje, kot se to zahoče partiji -ne pa narodu, ki nima opore v lastnih finančnih sredstvih, da bi mogel odreči poslušnost diktatorskemu režimu, ki drži v svojih rokah - vse materialne dobrine državljanov. Državljani diktatorske države so gospodarsko odvisni od režima, t. j. izvrševati morajo njegove ukaze, če nočejo, da jim režim odtegne obrok, ki jim je v načrtnem gospodarstvu dodeljen v uporabo - užitek. To pomeni, da je narod in vsak njegov pripadnik zgolj poslušajoči element države, nikakor pa ne soodločujoč, t.j. rob

brez pravic, razen pravice da služi režimu. Sicer zapade gospodarskim sankcijam in tajni policiji, ki je instrument vsake diktatorske vlade (fašizem - OVRA; nacizem - Gestapo; komunizem - NKVD, UDBA - OZNA itd.) z nalogo uničevati režimu nasprotne elemente.

V demokratski državi je dovoljena in zaščitena osebna inicijativa posameznika. Pod pojem "zaščita" pa ne spada samo zaščita pred tlačenjem osebne inicijative, marveč tudi zaščita pred njeno zlorabo (privatni kapitalizem). Človek v demokratski državi je torej gospodarsko svoboden, kar pomeni, da je torej tudi njegovo politično mišljenje lahko svobodno, ker je "finančno krito". Ker pa posameznik le ni dovolj gospodarsko sposoben, da lahko svoje politično prepričanje tudi ohrani in javno zagovarja ter uveljavi, se več posameznikov istega mišljenja združuje v politične ustanove - stranke, ki imajoč v vidu neodvisnost države, naroda in posameznika v skupnem sporazumevanju potom svojih zastopnikov v parlamentu rešujejo in usklajajo vsakodnevne notranje in zunanje potrebe države, ki so obenem potrebe naroda in posameznika. Pri nas take demokracije v praksi nismo poznali.

Gospodarski sistem je torej močan činitelj, ki vpliva na svobodo človeka. Gospodarska sužnost je politična sužnost človeka, a gospodarska sposobnost merilo svobodnega udejstvovanja.

Demokracija je sistem svobodnega udejstvovanja in uveljavljanja v okviru zadržkov, ki preprečujejo anarhijo, socialno izkoriščanje in samovoljnost posameznika. Nasproti temu stoji totalitarizem z diktiranim udejstvovanjem za uveljavljanje nekega partijskega programa, ki ga čuva tajna policija in partijska vojska.

Ta dva sistema sta si danes očitno v laseh. - Marshallov program za ekonomsko obnovo Evrope je v skladu z demokratskimi načeli. Vseeno bi bilo, če bi ali ne bi SSSR pristala na razgovore o njem,

ker ga kot zagovornica nasprotnega sistema - totalitarnega, itak ne more nikdar dejansko usvojiti.

Rekli smo, da je za uveljavljanje nekega mišljenja potrebno kritje. A to kritje ima Amerika v ogromni gospodarski sposobnosti, SSSR pa v surovi sili. Medtem ko si Amerika s svojo gospodarsko sposobnostjo lahko privošči eventualno tudi surovo silo, si pa SSSR zato s surovo silo ne more ustvariti gospodarske sposobnosti, da bi v boju z Ameriko dosegla zmago. To očitno neenako razmerje sili komuniste ali da bodo prostovoljno uklonili tilnik, ali pa da bo njihova surova sila ostala brez kritja in da bo neizbežni vojni doživela popolni poraz.

Za paraliziranje ameriških načrtov je en sam lek - stavke. Tako si to predstavljajo komunisti. Toda, gospodje, kdo pa je vodil državni aparat med to vojno bolj diktatorsko kot sam Churchill? In ko pride do nove vojne, bodo li vse zimnodobske svoboščine še v veljavi? Kakor nam je znano, je vladalo v Ameriki in Angliji v poslednji vojni prav toliko ukrepov zoper sabotiranje vojnega aparata kot v osnih državah. Tudi v Ameriki in Angliji so bila med vojno koncentracijska taborišča. Delavstvo v vojski in civilski industriji je imelo status mobiliziranoga vojaštva.

Da bi torej stavke lahko izsilile ameriško - angleško popuščanje napram Sovjetom in predstavljale grožnjo v eventuelnem spopadu, je slab račun.

Gospodarsko kritje anglo-ameriške mednarodne politike dovoljuje zap.zaveznikom, da spregovore odločnejšo besedo Sovjetom in njihovim trabantom.

Tako so ameriške oblasti enostavno postavile pred vrata titovske repatriacijske komisije v Avstriji, varnostni svet pa je v načelu usvojil stališče balkanske komisije, da so za državljansko vojno v Grčiji krive Jugoslavija, Bolgarija in Albanija. Za Romunijo pravi London, da se v njej

poslužuje sedanje vlada gestapovskih metod, a Attlee je potegnil jasno mejo ločnico med totalitarizmom v vzhodni Evropi (enopartijski sistem, tajna policija) in demokratskim sistemom gospodarstva ter osebne politične svobode na Zapadu. Jasna in razčiščena zadeva pa še ni, kot smo že dejali, na Češkoslovaškem, - kjer je zunanji minister Masaryk pred dnevi zopet - ponovil tendenco Čehoslovakov, da ne pripadejo nobenemu bloku. S tem je jasno mislil sovjetski blok, v katerega bi radi komunisti vključili tudi Čehoslovaško. V Londonu pa so podpisali večletni dogovor za anglo-češko kulturno sodelovanje. A tudi kultura na Češkoslovaškem je - zapadna in tudi ona predstavlja - prepreko komunističnik ideologiji, ki ne more navdušiti z zapadnim svobodoljubjem prežete Čehoslovake. V politiki pa so Čehi vse preveč hladni, da bi šli za Sovjete z glavo skozi zid. Češkoslovaška meji neposredno na Ukrajino in predstavlja razpoko v "železni verigi", skozi katero bije danes zapadni svet svoj vpliv na Vzhod. 6-7000 članov ukrajinske armije pa je bilo prepeljanih iz Italije v Anglijo. Nobena poteza dobrega šahista ni storjena zaman!

Letošnje leto naglo teče in bo takorekoč spet - kmalu naokoli. Stvari pa gredo po svoji poti naprej, ne pa nazaj. Spomnimo se na radijska poročila, pisanje tujih časopisov in izjave državnikov v letu 1945 in 1946 ... In vendar smo bili takrat vseeno židane volje ... No, pa saj pridemo kmalu iz žice!

x

V poslednjem trenutku smo prejeli in objavljamo:

- V taborišču A so potem, ko so nekateri posamezniki osumili dosedanjo upravo komunizma, dobili novo upravo, ki ji stoji na čelu nek narednik-vodnik iz Drinskega polka. Obtožba proti dosedanji upravi tudi po izjavi angleškega komandanta ni bila upravičena!

- V taborišču A je slovenska skupina z veseljem sprejela na znanje aktivnost Slovencev taborišča B, ki so pričeli z izdajanjem "Žice". Vsi so z njo prav zadovoljni. Slovenci iz A taborišča žele čimprej skupno bivanje z ostalimi Slovenci (Situacija do 28/6/47)

današnja Nemčija

Ko smo pred nekaj tedni prešli mejo med Italijo in Tirolsko ter občudovali lepoto pokrajine, soču - stvovali z otroci, ki so prosili kruha, gledali raz bita mesta ter plodne bavarske njive, se je nehote- v nas porodila misel, kaj je vendar danes s to Nemčijo, ki je pred nekaj leti še grozila, da bo pod - jarmila ves svet ter je na široko pela v svet o svo jih zmagah v Evropi.

Odgovor ni težak. In kratek je. Danes je ona - Nemčija v popolnih razvalinah. Saj je bila nekoč in dustrijska dežela, danes nima industrije, ker je ta uničena; saj je bila nekoč na višku znanstvenega de la, danes nima znanstvenikov. Ostala je samo zemlja, ki je ni mogoče razdejati, ostal je le zdesetkani - narod, ki je bil pahnjen s ponosnega prestola, odko der je hotel vladati, v bedo in glad.

Z mesti je bila razbita industrija. Kar je osta le, je pobral zmagovalec. Delajo s polno paro samo rudniki, da spet dajejo tako dobučka zmagovalcu, ki si mora povrniti svoje izdatke.

Edini, ki zares dela v Nemčiji je kmet. Zemljo- je treba obdelati in skrbno jo Nemci obdelujejo. V pomoč imajo danes milijone beguncev, ki se ne more- jo vrniti na svoje domove, kjer vlada "proletarijat". A tudi zemlja se more izčrpati, še bolj pa ljudje . In ljudje so tu utrujeni in izčrpani. V njih je sa- mo ena želja: miru in kruha nam dajte. Počasi pa prihaja v njihovo zavest, da so te nesreče sami kri vi.

Zdi se pa, da bo kmalu spet vstala v njih živ - ljenjska energija, ki je značilna za ta narod, z njo tudi delavnost, ki bo našla svoje polje kamorkoli - naj bo že postavljena. Težko pa čakajo končne rešit ve svojega državnega položaja, ki je v tesni zvez i s trenji med SSSR in USA ter Veliko Britanijo.

Tuje moreča med seboj

(Nadaljevanje).

"Milan" je dejal, "slabič sem bil!"

Glave ni vzdignil.

"Oprosti mi!"

Milan ga je nemo poslušal. Trpek smehljaj mu je spreletel lice:

"Jo ljubiš?"

"Milan ... že leta mi je draga!"

"Ah, ti moj ubogi prijatelj. Zakaj nisi povedal? Čemu si molčal? Jaz pa se igram z njo! Rij me,psuj! A zdaj se umaknem!"

Samo Milan je vedel, kaka žrtev je bila vse to zanj. Ni ga vprašal, kaj pravi Sonja, ničesar ni vprašal. Zavedal se je, da je bil dan prepolen sreče, da bi zamrl tak v noč. In zgodilo se je. Usoda naj odloči!

Pogledal je prijatelja, ki je nem zrl vanj.

Pogledal je križ na steni in ...

"Zbogom prijatelj"je dejal, pobral kovček in odšel ...

Vrata so se zaprla za njim. Janko je občutil v srcu praznino, kot že davno ne!

Na belem prtu se je odražal rdeč madež.

Čaša je ležala zvrnjena na mizi.

3.

Bil je lep pomladni dan ... Po logeh in travnikih je ležala pisana preproga. Zvončki, marjetice, vetrnice so se prepletali med seboj in tvorili živo sončno podobo, da je duša drhtala v veselju in je noga nehote krenila v polje ...

Kmet je oral zemljo. Iz razorov je vel mlad, opojen vonj. V zraku nekje je pel škrjanček melodijo soncu, vetru in modremu nebu. Na vzhodni strani nebesa je nekaj malih oblačkov poživljalo obzorje.

Ob potoku so se spreletavali kačji pastirji.Če-

bele so iskale medu. Sem in tja je zabrnel čmrlj med njimi.

Vsa narava je ozelenela. Po jasah, gozdovih in travnikih je brstelo življenje. Tajanstven šelest je spreletaval drevje, listje in se širil v hoste in planjave v gorah. V vrhovih, ki so se še belili v snegu se je kot odmev odbil šelest in se vračal v bele domove med goricami ...

In ljudje so srkali te vase kot pozdrav neba!

Milan je stopil z vlaka in je po bližnjici mahnil na cesto. Čutil je v duši pritisk. Zavedal se je, da je storil velikodušno dejanje, toda bal se je, da ne bo mogel vzdržati.

Silno hrepenenje po Sonji, po dragem dekletu, ga je vsega prevzemalo. Utapljal se je v njem, boril se je proti samemu sebi.

A vedel je, da ga Sonja ljubi, vedel je tudi, da je storil krivico njej in sebi.

Sama od sebe mu je noga krenila nazaj, odkoder je bil prišel in kamor ga je vleklo srce. Vedno pa mu je stopil pred oči Janko. Čutil je, da je bratovsko navezan nanj, več, čutil je, da nosi on odgovornost za svojega prijatelja.

Milan je zapustil mesto. Namenil se je domov. Tam bo najlažje prebrodil vihar, ki ga je vsega zajel in ga zdaj premetava kot drobno bil. Čim bliže je bil domu, tem bolj je pozabljal na dogodke, ki so se skoraj odigrali.

S čevljem je dregnil v gramoz ob cesti. Poviž - gaval je. Prijetno in domače je pozdravil vsakogar, ki je šel mimo in se zvedavo oziral vanj. Utrgal si je droban cvet in si ga zataknil v gumbnico.

V polje so priletavale vrane in iskale črvov. Visoko v vetru si krožile postovke. Vse je Milan doživljal kot čisto majhen fantič, ki še ni vedel, kaj je ljubezen in dekle. Utrgal je leskovo vejico in pritisnil mehke, voljne obranke na ustne ...

Po cesti je pripeljal hlapec iz mlina. Milan je

sedel k njemu na voz in sta govorila o vsem, kar se tiče vremena, letine in ljudi ...

Potem se je izza ovinka prikazala domača hiša - in Milan je planil z voza. Klapcu je le z roko po - mahal v slovo in zahvalo, sam pa je skočil k materi, ki ga je presenečena pričakovala na pragu. Vesela - je bila.

Milan je vrgel suknjič z ramen in objel mater. Peljala ga je v hišo, mu prinesla kislega mleka in rženega kruha, zdaj ko je pšenične moke le še za praznike.

Milan je jedel in gledal mater, kako se je vr - tela - res malce upognjena v križu - okrog ognjišča, da bi pristavila za južino kaj boljšega. Milan je bil vesel, da jo vidi in najraje bi jo poljubil na lice. Pa je ni, ker je bil kmečki sin. Sram ga je bilo.

V duši mu je vstajala prijetna zavest, da se je prebil skozi težko zapreko kot mož, vesel je bil, da sedi doma, na svojem ...

Vdihaval je vse ljube domače vonje in pustil, da mu je kodrasti domači pes lizal dlan ...

Pozabil je na vse ...

4.

Janko je blodil po cestah, da bi našel Sonjo. Odkar je bil odšel Milan je ni videl. Spoznal je - sam, da je ravnal napak. Morda je bil premlad, pre- polen hrepenenja, da ne bi zahteval zase, kar želi in kar mu je drago. A zdaj je začutil, da je ravnal kot samogoltnež, da je ušalil Sonjo in Milana.

Ni dovolj, da je srečen on; ne, če bo Sonja sreč na z Milanom, on nima nikake pravice do nje. Veli - kodušno bi se moral umakniti on in to tembolj, ker jo ljubi, ker ji želi vse sreče in zadovoljstvo. Tr- pel je, preden je prišel do tega zaključka, a zdaj mrzlično išče in čaka trenutka, ko se bo izpovedal Milanu in še vse bolj - Sonji! Hoče na čisto, popra viti mora, kar je zagrešil. (Dalje prihodnjič).

Presneti fant!

"Fantje po polj' gredo, žvižgajo in pojo ... " Razposajeno se je razlegala fantovska pesem preko vasi in rovniške hoste so ji odmevajoč odgovarjale. Prijeten poletni večer se je polagoma zgrinjal nad bele domačije ob vznožju zelenih jelovških gozdov. Zadnji vrhovi planin so še žareli v zlato rumenem - soju.

"Včasih pa, kjer me vid', prav' le še prid'!" - Počasi je odzvenela pesem, kot da bi fantje zadnje tri besede hoteli posebej poudariti.

" ... le še prid' ... prid' ..." so odgovarjale rovniške hoste.

Za pesmije pa nagajivi zvenk jeklenih, bleske - tajočih se kos in vesel smeh!

Tomaževi trije se vračajo s košnje. Na Šimnovih rebreh tam pod Dolšnikom so kosili danes. Pa so še nižji vrhovi Jelovce bili v soncu, ko so že položili zadnje redi opojno dišeče trave. Prav zato se jim še nič ne mudi k Šimnu na večerjo. Bi jim Šimnova Rezika - dvajset pomladi je že imela - kaj hitro ponagajala, da jih je bilo strah pod Dolšnikovimi - hostami in so še pred mrakom pobegnili. Posebno Peter, najmlajši Tomažev, ne bi tega rad slišal. Ku je Rezika bila preveč všeč in mu je že za Binkošti dala rdeč nagelj, ko ji je povedal, kako misli.

Po planinah okrog Stola so se že prižigali prvi planšarski kresovi, ko se je na stezi za Šimnovo - kmetijo spet oglasila pesem.

"Bod' moja, bod' moja! ..." je vabil Petrov - glas, najstarejši Janez je "od spodaj" poprijemal, Štefan jo je pa"čez rahal". Ravno tedaj je Šimnova Rezika s polno kablico penečega mleka stopila iz hleva in navihan, dekliški smehljaj ji je spreletel zdrava zagorela lica, ko je spoznala Petrovo pesem.

Prav to ji je pel ono noč pod oknom, ko mu je dala nagelj. In oče so takrat zjutraj nekaj godrnjali, da človek ponoči še spati ne more. No, pa niso bili preveč hudi. V take spomine zatopljena je Rezika nehote nekoliko postala na pragu.

"No, tak' kaj pa stojiš? Dej no, obrni se; kosci že gredo, večerja pa še ni na mizi!" jo je zdramil materin glas skozi kuhinjsko okno. Malo da ni polila mleka Rezika. Presneta mladost ti, taka. Mati se je zadovoljno namuzala pod nos, ko jo je opazovala iz kuhinje. Saj je imela rada Reziko; je bila res pridna. Tudi vedno veseli Peter ji je bil močno po godu. Za vsako delo je fant znal prijeti. Bes, da je bil precej vesele narave, a kakšnih nerodnosti ni počenjal. "Veselega človeka ima pa še Bog rad!"

Reziki je bilo kar malo nerodno v kuhinji pred materjo. Začela je hitro pripravljati žgance v veliko glinasto skledo in ko je zacvrčala zabela po žgancih, se je zunaj čul očetov glas:

"Dober večer, fantje. Ste kaj hudo trudni?"

"Bežite, bežite oče, še en tak kos bi nocoj pomahali," se je pobehal Štefan. Paje najstarejši, Janez, ki mu baharija ni bila všeč, modro pristavil: "Ja, pa lepo seno bo in na petih vozeh ga ne boste pripeljali. Take redi so, da bi jih otro k težko preskočil!"

"Al' bodo konjiči iskri, ko se boste v jeseni peljali na Martinov sejem," je jo po svoje zavil Peter in so se vsi zasmejali.

"No, fantje, kar notri pojdimo, bomo videli, če je že kaj na mizi," je vabil oče. Zažvenketale s o kose, ko so jih fantje obešali na kljuko pred skednjem.

Vabeč duh po zabeljenih ajdovih žgancih in vročem mleku jih je pozdravil, ko so stopili v hišo. Večerja je bila že na mizi.

"Dober večer!" so skoraj vsi hkrati pozdravili mater, ki polagala žlice.

"Bog daj, Bog daj, fantje, kar sedite! - No, Peter, sedi!" je posebej povabila Petra, ki se je nehote ozrl po Bezliki.

"Presneta ljubezen!" se je hudomušno nasmehnila dobra mati.

"Bezika, tak' nehaj rogoviliti tam po kuhinji; - menda te ne bomo čakali!" je poklicala.

"Že grem, mati" se je oglasilo dekle in vse žareče v obraz prihitelo v hišo. In Petru je bilo kar malo tesno, pa se je vseeno nasmehnil.

Z mirnim glasom je oče odmolil zahvalitev in še povabil: "Zdaj pa kar po njih,fantiči! Kosa zdela človeka!" In žlice so se začele počasi in enakomerno vrstiti v skledi, le njihovo škrtanje ob skledo se je čulo.

Po večerji sta mati in Bezika odšla s posodo v kuhinjo, kjer se je zdaj čulo ropotanje. Fantje pa so ostali za mizo pri očetu v gospodarskem razgovoru.Pa je Peter tudi svoje pristavljal k pogovoru, saj je rad poslušal izkušenega Simonovega očeta, a vendar bi najrajši skočil malo v kuhinjo k Bezliki.

Pa je Janez kmalu vstal: "Bo treba iti spat, da bomo jutri za rabo!"

Peter je prvi stopil v vežo in pokukal v kuhinjo. Kot nalašč, deklič je bil sam v kuhinji.

"Bezika!" je skočil k njej.

"Uh, kako si me prestrašil! Še bom kar s kuhalnico, Peter, boš videl."

"No, no, nikar tako hudo,Bezika, pojutrišnjem je praznik svetega Petra in Pavla. Bom prišel jutri zvečer po nagelj, če ga boš dala!"

"Ha, bomo videli," ga je Bezika nagajivo pogledala.

"Ti deklič ti moj, priden bodi in kaj lepega sanjaj. Lahko noč!" se je Peter že poslavljal, ker sta Štefan in Janez že bila na vratih in klicala od tam Beziki "Lahko noč!" "Lahko noč, Peter!" je Bezika ti ho voščila svojemu Petru in nato glasno še ostalima dvema. Peter se je še od očeta poslovil.

Pa se je spet oglasila pesem, to pot manj razposajena: "Jaz pa pojdem na vas, pa zavriskam na glas!"

Na svoj god je Peter res imel tak nagelj, da se mu je kar "za grobo" zdelo, ko je stal med fanti po maši. Dobil pa ga je od dekliča, ki ga mu ni bilo mi ti para kar tako. Pa je tudi zavriskal, ko ga je dobil iz Rezikinih rok prejšnji večer, da se je Šimnov oče prebudil: "Presneti fant!"

Rezika pa še dolgo ni mogla zaspati!

Oh, ta njen Peter!

Vzroki kmečkih uporov

Srednji vek je bil ves v znamenju fevdalnega sistema. Kralj, vladar, je razdeljeval zemljo med svoje najzvestejše pristaše po njihovih zaslugah. Ti so tako postali njegovi vazali, ki so se morali kralju odzvati, kadar jih je potreboval za vojaško službo. Ker so ti prvi vazali dobili ogromna zemljišča, so da li ta dalje v najem nižjim. Tako si je vazalni gospod ustvaril vrsto podložnih nižjih plemičev. Zemljo, ki jo je sprejel vazal je ostala dedna last njegove rodbine, ki je bila fevd, oziroma zemljo sprejela. - Nasledstvo je vedno pripadalo najstarejšemu sinu.

Preprosto, to je kmečko ljudstvo, pa je spadalo pod fevdalnega gospoda, ki je tisto zemljo, na kateri je kmet živel, dobil v upravo. Kmet je moral dajati zemljiškemu gospodu desetino, to je deseti del onega, kar je pridelal. Poleg tega je moral kmet hoditi na tlako, to se pravi obdelovati tisti del polja ali travnika, ki si ga je zemljiški gospod pridržal za svojo lastno potrebo. Zato pa je bil kmet oproščen vojaške službe, ki je bila v tistih časih dolgotrajna in naporna. Graščak mu je bil varuh, sodnik in gospodar.

Obvezne kmetove dajatve so bile vse zapisane v posebnih knjigah, ki so se imenovale urbarji. Ta odnos med graščakom in kmetom je bil znosen in kmet je

se do sredine 15.stoletja niso nikdar upirali. Upirati so se šeke začeli, ko je gospodar začel zahtevati vedno več dajatev. Gospodarstvo, ki je bilo do konca 14.stoletja naturalno (menjalno), se je sedaj spremenilo v denarno in je postal denar edino plačilno sredstvo, za katerega se je moglo kupiti luksuzno blago, ki so ga bili pripeljali križarji z vzhoda.

Graščak spočetka ni potreboval mnogo, kar pa je potreboval je dobil od podložnih kmetov. V 14.stoletju pa nastajajo mesta, ki so nudila mnogo zabave podeželjskim plemičem. Ti so zato radi prihajali v mesta, kupovali tam celo hiše ter se le redko vračali na svoj dolgočasni grad na deželi. Vse to pa je seveda stalo mnogo denarja. Edini dohodek graščaka je bilo to, kar mu je pridelal podložnik. Začel je zahtevati več in več, kmet pa se je skliceval na "staro pravdo", ki je bila zapisana v urbarjih. Posebno hudo je bilo to, da je kuga, ki je razsajala v 14.stoletju po Evropi, zmanjšala število ljudi. V naših krajih pa so bili huda nadloga Turki, ki so mnogo prebivalcev pobili ali odpeljali v suženjstvo, pridelke pa deloma uničili, deloma pa pobrali.

Slovenski narod, čigar plemstvo je bilo v bojih s Franki in Bavarci pobito, je bil kmetski narod. Upore slovenskih kmetov zato ne smemo gledati le kot upore podložnikov proti gospodarjem, kot je to bilo v Nemčiji, Franciji itd., temveč tudi kot upor vsega naroda proti tujcem - plemičem. Posebno značilno je, da so se Slovenci zvezali v drugem uporu s Hrvati in v tem nekateri vidijo želje Slovencev po združitvi z bratskim jugom.

Prvi večji kmetski upor na Slovenskem je bil l. 1473 na Polmnskem. Drugi in mnogo širši je bil oni iz l.1515. To pot so bili kmetje bolje organizirani. Izbrali so si tudi sposobnejše voditelje. Vodil jih je Ilija Pasavec, glavni vodja upora, nekak kmetski kralj, pa je bil Matija Gubec. Središče upora so bile Brežice. Na Hrvaškem bi se morali slovenska in hrvatska kmetska vojska združiti. Plemiči pa so kme

te prehiteli, ujeli voditelje, vojsko pa razbili. Matijo Gubca so v Zagrebu kronali z razbeljeno krono na razbeljenem prestolu, nato ga pa še razčetvexrili. Ostale vodje so obesili. Nato so naložili kmetom še poseben uporniški davek.

Vendar so kmetje dvigali upore še do začetka 17.stoletja. Šele potem ko takozvani prosvetljeni vladarji začeli izboljševati položaj kmetov in ti se niso več upirali.

Kmečki upori vojaško niso nikdar uspevali, ker so bili kmetje slabo oboroženi in slabo organizirani. Plemiči pa so imeli urejeno in dobro oboroženo vojsko, posebno konjenico. Upori pa vsekakor kažejo, da niso bili brez dobrih posledic za kmete in da so se jim vezi kmalu zrahljale.

VZGOJA IN IZOBRAZBA

FRANCE PREŠEREN

L.1800 se je narodil Slovencem narodni genij. Tudi neznatni in nepoznani narodi imajo srečo, da jim usoda ob svojem času daruje življenjske in duhovne vodnike. Zlasti slovanski narodi so dokazali s svojim kulturnim življenjem v 1.pol.19.stoletja, da ustvarjajo in napredujejo v najneugodnejših političnih in socialnih razmerah. Stoletja je spala ustvarjalna sila slovenstva, toda v njem je živela volja v vstajenje. Tajni poziv je drhtel skozi dolgo dobo slovenskega prebujanja in razvijanja, dokler ni prebudil v ugodnem trenutku stvarnika slovenske besede, slovenske besedne umetnosti, genija slovenskega naroda v pravem pomenu besede - PREŠEREN.

Pot Prešernovega življenja je na videz prepro - sta, dasi skriva v sebi vso tragiko genijalnega člo veka. Rodil se je 3.decembra 1800 v Vrbi pri Lescah kot sin kmetskih staršev. Hiši so pravili po doma - če "pri Kibiču". Prvo učenost je fantičku vcepil - stric, ki je bil župnik na Kopanju pri Račni. Ljud- sko šolo je končal v Ribnici, odkoder je prišel v ljubljansko normalko in gimnazijo, katero je dovr - šil l.1821. Bil je izvrsten dijak. Ko je končal lju bljanske študije, je odšel na dunajsko univerzo štu dirat pravo, dasi je bila želja njegovih staršev in stricev, da bi se posvetil duhovskemu poklicu. Spr- va mu je na Dunaju šlo precej trdo, toda pozneje je dobil štipendijo, razen tega pa tudi podporo stri - cev. Jeseni l.1824 je šel k stricu na Ježico in se pripravljal za doktorat, ki ga je napravil marca l. 1828. Nato je nekaj časa služboval kot odvetniš k i pripravnik, nekaj časa pa bil v državni službi, do- kler se ni odločil za odvetniški izpit in ga l.1832 tudi napravil. Nato je služil pri Baumgartnerju,na- zadnje pa pri sošolcu Crobathu, vse do l.1846. Tedaj je po ponovnih brezuspešnih prošnjah za samostojn o odvetniško mesto, tik pred smrtjo, telesno zlomljen, dosegel samostojnost v Kranju. Umrl je prav tam in sicer l.1849.

Oglejmo si zdaj v kratkih obrisih Prešernovo - pesniško delovanje. Za lažje razumevanje njegovih - pesmi in sploh njegovega udejstvovanja, moramo ome- niti več momentov, ki so neposredno vplivali na nje govo delo. Ti so: tragika ljubljanskih let, osnova- nje "Čbelice" in Čopov prihod v Ljubljano, srečanje s Primčevo Julijo v trnovski cerkvi, boj z janzeni- sti ter izguba Copa v savskih valovih.

Tragika ljubljanskih let je glede na pesnikovo osebno življenje pretresljiva, glede na njegov pes- niški razvoj pa koristna. Iz gimnazijskih verzov je v dunajskih letih zrasla Prešernova dijaška popevka, erotična šaljivka. Vendar je to prvence Kopitar z ostro kritiko umoril.

Osnovanje "Čbelice" pomeni za Prešerna velik -

razmah. Pesmi iz te dobe opisujejo predvsem človeško življenje in ljubezen. V tej dobi je Prešernova pesem prestopila ozke meje Vodnikove pesniške šole in s Čopovo pomočjo ter genijalnim obvladanjem jezika in ritma dosegla popolnost. To je največje Prešernovo dejanje, namreč da se mu je posrečilo, da je naš pridigarski in pastirski oživel tako, da je zadonel v vsej svoji prvotni slovanski zvonkosti.

Srečanje s Primčevo Julijo na Veliko soboto l. 1833 je pesniku vzbudilo misel, ki pa je sicer obrodila lepši sad njegovi poeziji, kot njegovemu življenju. Ljubezen mu je posvetila v najskritejše tajnosti lastne in človeške duše. Življenje samo, ne glede na dobre in slabe strani, strastno hrepenenje po sreči, po uveljavljenju svojega jaza, po odrešitvi samega sebe in naroda, vse to je vzbudilo ter mu navdahnilo pesmi, ki tvorijo in bodo tvorile stožer naše lirike. Nastal je sonetni venec, ki vsebuje vsa ta čustva in razmišljanja, ponos in žalost, in ki je najdragocenejša umetnina našega slovstva.

Boj z janzenisti in Kopitarjem, ki so skuša l i na vsak način uničiti "Čbelico" in Prešernove pesmi, katere so imenovali kvante in jih imeli za pohujšljive, je pravtako jemal Prešernu življenjsko silo.

Izguba Čopa v sevskih valovih pa je zadala Prešernu najhujši udarec. Nastale so žalostinke, ki vodijo v duhovno ozračje "Krsta pri Savici". Kakor do živi Črtomir preobrat v "Krstu", tako pride do preobrata v Prešernu, ko se iz človeka, ki veruje v ustvarjalno in osvobojevalno moč ljubezni, napravi bitje, ki hrepeni po miru in smrti. Tudi v "sonetih nesreče" odkriva pesnik iste misli.

Prešeren ni ustvaril samo slovenskega umetnega pesništva, ni podal samo najglobljega duševne karakteristike slovenskega človeka, temveč je ustvaril tudi slovensko narodno filozofijo, kulturni program in našo politično idejo, ki se ne razlikuje mnogo od našega današnjega pojmovanja - slovenstva in jugoslovanstva.

NE ZANEMARJAJMO SVOJEGA JEZIKA

POUDARITI ali POVDARITI?

Ker pišemo udariti, moramo pisati tudi poudariti, saj je beseda sestavljena iz po in udariti; tako še poudarek, preudariti, preudarek. Podobno pišemo - použiti (iz užiti), zaužiti, preužitek, preužitkar.

Drážben ali družbén

Prav je samo drážben. V obrazilu je polglasnik : drážbən (ə = oznaka za polglasnik). Imamo torej isto obrazilo kakor v besedah slúžben (od službe), ústen (od usta), dólžen (od dolg). Pri usten in dolžen takoj spoznamo, da je v obrazilu polglasnik, ker v drugih oblikah izpada: ustna,-o, dolžna,-o. Pri družben in služben pa ne more polglasnik izpasti v drugih oblikah, ker bi beseda postala težko izgovorljiva; pravimo potemtakem: dru'žbena,-o, slu'žbena,-o ... Gre torej za isto izjemno ohranitev polglasnika, kakor jo poznamo n.pr. v besedah jezdec, jezdeca (namesto jezdca), mislec, misleca.

Kaj pomeni beseda AMBICIJA, AMBICIOZEN?

V latinščini, od koder sta ti dve besedi vzeti , je izraz ambitio pomenil najprej obhod, namreč obhod tistih, ki so si prizadevali za kako službo ter so za to potrebovali glasov kakor pri volitvah.

Izraz je potem pomenil prizadevanje za naklonjenost, častihlepnost, prizadevnost. Ambiciozen je torej častihlepen, častiljuben, prizadeven.

BOLNIŠNICA ali BOLNICA?

Domača oblika je bolnišnica in je v rabi že od - Vodnika dalje. Kurko (1833) in pozneje Bleiweiss (1844) sta začela pisati z ozirom na druge slovanske jezike BOLNICA. Poudariti je treba bo'lnica in izgovarjati "l", da se razločuje od besede bolni'ca z "l-om" - spremenjenim v dvoustnični "v". Slednja beseda pomeni

bolno žensko. Za zavod, kjer se zdravijo bolniki, sta danes v rabi oba izraza: bo'lnica in bolnišnica. Kateri bo zmagal? Bo'lnica ima to prednost, da je kraja, ima pa tudi slabo stran, da se v pisavi ne razločuje od bolni'ce (bolne ženske).

Bučevska samovzgoja

Prosim vas, ne ne za ušesa zaradi slovnice, ker vsak, kdor pozna slovnico in situacijo, bi rekel, da mora biti v naslovu pravilno: Bučeva samo ... itd. Ali da opravičim ta izpad iz slovnice, naj povem, da se rad držim starega pravila starih pisateljev, ki pravijo, da mora naslov obsegati vso vsebino romana, povesti, razprave ali tudi lirične pesmi. Morda bo komu zadostovalo takole opravičilo.

No, naj bo kakorkoli s slovnico, to pa gotovo velja, da je bil Buč vzgojen. Kje so ga vzgajali in kako, ne vem. Vem pa, da je Buč znal biti prijazen in hud, kakor se spodobi pri dobri pasji vzgoji. To so vedeli tudi vzgojitelji. In če je bil Buč že vzgojen, zakaj bi ga še naprej vzgajali. To je razumel še najbolj Buč sam. Zato je odnehal z vzgojo pri vzgojiteljih.

Ali vendar tudi Buču se včasih ponesreči. Takoje potem spoznal, da še ni dosti biti vzgojen. In sklenil se je z vso silo vreči na samovzgojo. Vedel je, da to ni tako lahka stvar in da bo moral krepko poprijeti, če bo hotel doseči svoj pasji smoter. Priskočili so mu pa nehote tudi vzgojitelji na pomoč. Ko namreč niso več Buča vzgajali, mu tudi niso dali ali pa na njem uporabili raznih sredstev. Prosim vas, vsaka vzgoja nujno potrebuje sredstev. Tudi Buč si ji ji je moral najprej preskrbeti, ako se je hotel samovzgojiti, ali vzgojiti samega sebe, kar bo verjetno bolj po slovnici.

Pri vsaki vzgoji mora biti red in točnost. Buč je porabil "siesto", ko namreč vse drugo počiva in pre-

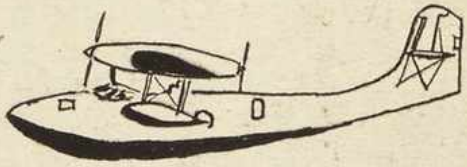
bavlja. Šel je takrat tja za kuhinjo, kjer je bil pravzaprav raj za bučevsko samovzgojo. In Buč se je temeljito poslužil tega. "To" pa znači veliko kost, ki jo je Buč spretno in ponosno odnesel v svojo pasjo jedilnico in pospravil, kolikor jo je mogel. Kot spodoben pes je ostanke odnesel nazaj, da bi morda koristili še kakšnemu buču.

Pa glej nesreče! Komaj je dobro bil Buč v samovzgoji, so nehote opazili njegovo temeljito delo vzgojitelji ter ukazali zakopati vse kosti. O, gorje! Tako je bil ubogi Buč ob samovzgojo.

Danes pa Buč neprestano premišljuje, kam bi se pritožil, da mu niti samovzgoja ni dovoljena.

TEHNIKA

Razvoj letalstva in letal

Hidroavion

Pregovor pravi: "Čas je zlato."

Človekovo življenje je kratko, odmerjeno. Zato si je človek že od nekdaj prizadeval, kako bi ga čim bolje izrabil. V starih časih, ko še niso imeli hitrih prevoznih sredstev, so bila potovanja v oddaljene kraje silno počasna in zamudna. Dobršen del svojega življenja je potratil popotnik, iz ene pokrajine v drugo; kaj šele, če si je nekdo hotel ogledati tuje, zelo oddaljene dežele? Danes, ko imamo železnice, avtomobile, hitre parnike in letala, je to drugače. V Ameriko "priletiš" v dobrih dvajsetih urah in težko potovanje je povrhu še udobno in varno. Tako je danes, a za vse to moramo biti hvaležni našim prednikom, ki so z velikimi napori, ljubeznijo in vztrajnostjo utirali pot skozi neštete -

zapreke današnji moderni tehniki prevoznih sredstev. Samo po sebi umevno se ti zdi, ko gledaš veliko štirimotorno letalo, s kakšno lahkoto se vzpenja soncu naproti in varno ter hitro nosi s seboj 40-50 ljudi. Toda vedeti moramo, da je od prve zamisli "letanja " pa do danes preteklo približno 4.000 let.

Oglejmo si nekoliko, v skopih obrisih, razvoj letalstva: že nekaj tisočletij pred Kristusom so ljudje želeli leteti. Seveda ne zaradi hitrih potovanj , temveč le zato, ker so mislili, da bi se tako približali Bogu. Videli so ptice, kako letajo in so jih zaradi tega smatrali za posebne božje ljubljenke. Bilo je takrat grešno želeti si ali misliti na "letanje", kajti le bogovi in ptice smejo imeti to možnost. Stari Egipčani so imeli boginjo Izis ali Izido, ki je bila upodobljena s krili. Kljub vsemu, pa so takratnekateri mislili na možnost letanja. Tako imamo še danes ohranjeno bajko o Dedalu in Ikaru:

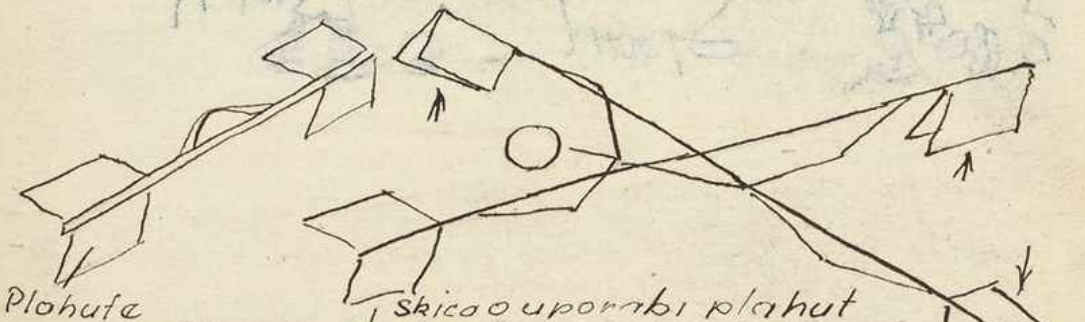
-Dedalus je kralju Minosu na otoku Cipru (Kreti) zgradil labirint. Kralj ga je zato imel silno rad in ga ni hotel pustiti domov v Sev.Afriko. Dedalus - pa, ki je želel v domovino - je napravil sebi in sinu Ikarusu krila iz ptičjih peres, katera je zlepil in zalil z voskom. Ko sta odletela, je sinček Ikarus v svoji razposajenosti zletel visoko, joj, previsoko in "preblizu" soncu in mu je zato sončna vročina stalila vosek ter je strmoglavil v morje. V spomin se ono morje še danes imenuje Ikarsko morje.-

To je le bajka, a pove nam, da so že takrat mislili na možnost letanja. Je še več takih bajk in povesti iz te prve dobe, zlasti Kitajci jih imajo precej, vendar so se v teh bajkah vsi poizkusi žalostno končali, kar nam priča, da so ljudje mislili, da je letanje Bogu nevšečno in zato pregrešno.

Prvi, ki se je resno začel baviti s tem problemom, je bil Grk Arhimed, znan matematik one dobe. Začel je preučevati letanje na znanstveni podlagi. Lovil je ptice, jim meril razpetino, širino in debelino kril, jih tehtal in označeval medsebojna razmerja. Smrt ga je presenetila, da ni prišel do zanesljivih

in praktičnih izsledkov. Istočasno so Kitajci že poznali paprinate zmaje, ki so jih zelo radi spuščali v zrak. Vendar praktičnih uspehov ni bilo. Za dolgo dobo so povsem nehali misliti na letanje.

Mnogo pozneje se je v Parizu pojavil neki Benie- (izg.: beni'), ki je "letal" s pomočjo neke čudne priprave: imel je namreč dvoje močnih palic na katerih ploskev na koncih je pritrdil po dvoje močnih - platnenih plahut, ki sta se lahko zapirali in odpirali, slično kot kos papirja, katerega pregneš in se odpre kadar zamahneš navzdol in zopet zapre, ko suneš navzgor. (Glej sliko!)

Pravijo, da je zlezel na jambor ladje, ki je plula po reki Seini (seni), se odgnal in začel z rokami in nogami zamahovati po zraku. Tako je preletel Seino. Takih in sličnih primerov je bilo nešteto. V nekem samostanu si je eden izmed redovnikov izmislil lesena krila, si jih pritrdil na ramena in tako opravljen skočil z visoke skale, misleč, da bo letel. Zlomil si je bedro in ko je za silo ozdravel, so ga menihi s kamenjem izgnali iz samostana. Bili so črni časi.

V začetku 16.stoletja je napravil Leonardo da Vinci, slikar znamenite "Zadnje večerje", velik korak naprej. Izgotovil je načrt krila, podobnega netopirjevemu in lahko rečemo, da bi bil gotovo uspel,če ga ne bi smrt prehitela. Tudi je dal napraviti neke vrste padalo v obliki štiristranične piramide, ki je imela 60 m^2 površine. S takim padalom je skakal njegov pomočnik iz visokih zvonikov. Ko je Leonardo umi

ral je izrekel poslednje besede: "Ah, vem, človek bo letal kot ptica v sinjo neskončnost."

Od egipčanske boginje Izide pa do tu so obstajale le sanje in želje po letanju, včasih majhni, po - nesrečeni poizkusi, vendar do resnične in praktične vrednosti ni prišlo. Šele z bratoma Montgolfier-om a (beri: mongolfje') l.1783, se zasvita na polju letalstva in se začne počasi uresničevati večtisočletni - veliki sen - leteti!

(Dalje prihodnjič).

Šport

SK.SLOVENEC - SK.VELEBIT

V soboto 21.junija 1947 se je odigrala, pravza - prav, bi se morala odigrati nogometna tekma med Slovencem in Velebitom.

Velebit je imel ojačeno postavo in se je temeljito pripravil na boj.

Slovenec je nastopil s postavo: Rizjak, Korošec, Vlaj, Cene, Ivo, Kremžar, Razdevšek, Valovec, Roman, Petrovič, Ferjančič. S tem je bila rešena "vratarska kriza" in tudi half linija se je nekako opomogla. Le napad ni dal od sebe, kar smo pričakovali. Resda je bila v drugem polčasu njegova igra "dobra", namreč - boljša kot v prvem. Desno krilo ni uspelo. Levo krilo je ponovno pokazalo požrtvovalnost, a ni doseglonič posebnega. Žal je srednji napadni trio igral preveč desnemu krilu, ki je uničil marsikatero "šanso".

Žal pa moramo omeniti preveč pristransko sodbo sodnika g.Žikića.

Že v prvem polčasu je napravil očividno napako . Desno krilo je igralo žogo na gol, toda žoga se je odbila in padla pred gol. Tu je nastala gneča, ki je trajala najmanj 25 sekund, nakar je Petrovič izrabil priliko in pognal žogo v gol. Sodnik je žvižgal in -

pokazal na gol. Igralci Velebita so protestirali, nakar je postal sodnik omahljiv in prisodil out. Pripominjamo samo, da je bil to očividen gol. To potrjuje že dejatvo, da je sodnik piskal 30 sekund za tem, ko se je žoga odbila od prečke na igrišče.

Tudi sicer ni bila igra "fair". Fouli so bili pre pogosti in prišlo je celo do prepirov. Malo je manjkalo in doživeli bi boks.

Velebit je vodil v drugem polčasu z 2 proti 1. Toda naše moštvo je v drugem polčasu stalno ogrožalo na sprotni gol. V 25.minuti 2.polčasa je igralec Velebita zakrivil roko v kazenskem prostoru: enajstmetrovka Sodnik je piskal, toda Velebitov igralec je 4krat porinil žogo s "penala" in tako preprečil strel. Sodnik je vsled tega piskal konec, nakar je naše moštvo pozdravilo in zapustilo igrišče.

Na ostro pritožbo delegata SK.Slovenca na nogometno zvezo "B" taborišča, je le-ta odgovorila z razpustom omtekmovanja. Dovolj žalostno je, da se je sodnik na ta način ognil upravičeni pritožbi z naše strani.

Še nekaj besed o igri naših fantov:

Vratar - Bizjak je pokazal, da pozna svojo nalogo in je, kot smo že omenili, rešil "vratarsko krizo" našega kluba.

Levi half Kremžar je zadovoljivo rešil svoj delež in to v drugem polčasu nedvomno bolje.

Kot smo že omenili - desno krilo ni uspešno. Potrebna je zamenjava!

Omeniti moramo tudi, da so mnogo bolje obnese w sistem s center-halfom Romanom v ozadju. Pa naj Ivo poizkusi pri sredanji napadalni trojici.

Posebno poročilo našega dopisnika iz „D" taborišča

(Po telefonu)

Ko so prvi večji oddelki navsezgodaj zjutraj 20. junija prišli v malo stranišče, so se jim od začude -

nja odprle oči, verjetno da tudi usta, hoteli pa so s si mašiti nos; deske, ki loči spodnji del stranišča od zgornjega ni bilo. Toda našemu vernemu ljudstvu, ki dosedaj še ni hotelo prekiniti s tradicijo svojih očetov in ki še sedaj, v teh pokvarjenih in moder - nih časih, stoji pri tem važnem opravilu, se to ni zdelo pravilno. Prišli so se pritožit, češ, kako boš pa "s ....." če pa deske, kjer moraš stati, ni.

Lokalna policija je bila o dogodku takoj obveš- čena in je pregledala, medtem ko so angleške vojne vlasti preštevale ljudstvo tega taborišča, vse ba - rake in le izredni bistroumnosti in posebni izvež - banosti angl.strokovnega osebja se imamo zahvaliti, da je pogrešani predmet (deska) bil odkrit. Žega pa je bila ponoči opravila svoje uničevalno delo in na šli so samo deščice, ki bi jih spodaj imenovani sto rilec verjetno uporabil za "deske za krevet".

Ker ljudstvo tega taborišča spoštuje (bolj boj) kazenski zakon (tatvina) in ve kaj dobre higijenske prilike pomenijo za človekovo zdravje (odprto stra- nišče), si ne želi da bi bilo kot celota za to "ne- delo" kaznovano. Zato je zahtevalo od angl. komanda ta logora,da se zgoraj imenovani storilec v zgled - vsem ostalim eksemplarično kaznuje.

Kazenske razprave se ni udeliižilo mnogo ljudi , ker je bila tajna in občinstvu vstop v dvorano za - branjen. Obdolženec je priznal, da je res on prine- sel desko od stranišča do barake, da pa krivega ne čuti, ker je ni ukradel on. Sodniku se je ta obram- ba zdela sumljiva in je obdolženca prosil naj pojas

ni zadevo. Ta je pod prisego izjavil sledeče (nak - nadno se je izvedelo, da to ni bila prva prisega , ker je obdolženec rekel samo:Slave mi. Ker tamkaj - šnje ljudstvo poznamo kot verno in pošteno, vemo,da to zaleže ravno toliko kot prava prisega, op.ur.) : proti jutru mi je prijelo pa sem se napotil. Ravno- ko sem prišel tja sem videl, kako nekdo teče z ne - kako desko na rami. "Ota radiš, Boga ti", sem zav - pil, nakar je oni desko odvrgel, sam pa ušel. V te- mi ga nisem mogel spoznati. Da si ne bi kdo dru g i

"nepravilnim putem" prilastil tuje imovine, sem desko vzel in odnesel v barako.

Ker je na sodnikovo vprašanje, zakaj desko ni pustil celo, dobil obtoženec krč v ustih in ni mogel odgovoriti, sodnik njegove obrambe ni sprejel in ga je obsodil na 14 dni zapora v Kaiser Hotelu.

Proti razsodbi obdolženec ni vložil priziva, nekateri celo trde, da je izjavil, da mu "sada neće biti potrebno raditi."

Občinstvo, ki je pred razpravno dvorano čakalo - na izid razprave, se je zadovoljno razšlo in se odmaknilo k bližnji kuhinji, da bi videlo kako daleč - je že prišlo s kuhanjem kosila.
(Beseda deska, ki se uporablja v dopisu, je našim čitateljem dokaj neznana. Danes se uporablja le še v Prekmurju. Slovnični slovenski izraz je Dila ali Dile, uporabljata jo med drugim tudi Pleteršnik in Breznik. Op.ur.).

- Izvedelo se je, da vežbajo Jugoslovane, določene za stražne službe (C.M.S.), v Osnabruecku.

- Vsakteri, ki zapusti Munstersko taborišče, dobi obleko v drugi barvi, kpt pa je prvotna angleška. To ne velja samo za nas, temveč za vse, ki prihajajo skozi to taborišče. Barva pa nima važnosti.

V oficirskem taborišču in pri Šumadincih ter nekaterih pripadnikih Dinarske divizije so se osnovali

posebni odbori z nalogo, da izvedejo volitve za našega novega voditelja. Njihov predlagani je pop Djujić, mesto g.generala Damjanovića.

- Nikjer se ne potrjujejo vesti, po katerih naj bi oficirji 29.t.m. (nedelja) odšli iz taborišča KL.

Iz neslužbenega vira izvemo, da naj bi res ostali v dosedanjem taborišču le še dva do tri tedne. Na tančnega datuma našega odhoda pa nismo pooblaščeni izdati.

- Angleške straže okoli taborišča so dobile ukaz streljati na vsakogar, ki bi prekoračil novo demarkacijsko linijo znotraj taborišča. Po mraku tudi ni varno hoditi po gozdičku v taborišču "B".

- Nove angleške varnostne mere so posledica pobegov nekaterih pripadnikov taborišča "A". Niso pa v nikaki zvezi s kakim "podaljšanjem" našega bivanja v tem taborišču.

- Povratniki za Titovino so še vedno v Munsterskem taborišču. Nad angleškim postopanjem z njimi se pohvalijo (Doma bo verjetno druga pesem, op.ur.).

ZANIMIVOSTI V ŠTEVILKAH

Najdaljše reke na svetu:

MISSISSIPI	...	6730 km	Sev.Amer.
NIL	...	6500 km	Afrika
AMAZONAS	...	6180 km	Juž.Amer.
OB	...	5300 km	Azija (SSSR)
JENISEJ	...	5200 km	Azija (SSSR)
JANGTSEKIANG	..	5100 km	AZIJA (Kit.)
LENA	...	4820 km	Azija (SSSR)
LA PLATA	...	4700 km	Juž.Amer.

Površina zemlje: 509,950.715 km^2

od tega:

EVROPA	10,050.000 km^2
AZIJA	44,010.000 km^2
AFRIKA	29,800.000 km^2
SEV.AMERIKA	24,200.000 km^2
JUŽ.AMERIKA	17,800.000 km^2
AVSTRALIJA	8,965.000 km^2
ANTARKTIDA	14,000.000 km^2

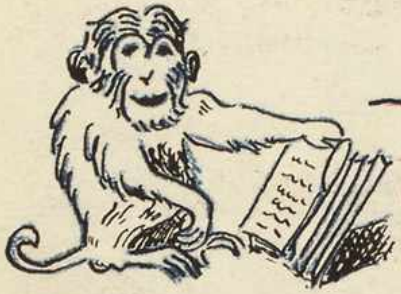
„Uredniški koticek"

Vsakega urednika zanima, česa si žele čitatelji. Vsak urednik se bo potrudil, da čitateljem čim bolj ustreže. Vendar pa mora urednik vsaj približno vedeti, kaj čitatelj misli in kaj mu ugaja. Tega pa ne more brez čitateljeve pomoči. Zato si urednik želi, da mu čitatelji povedo svoje želje in predloge, da bi jih mogel upoštevati, kolikor je v njegovi moči.

Tudi urednik "Žice" v tem ni izjema, kajti tudi on si prizadeva ustreči čitateljem ter njihovemu okusu. To je vsekakor težko in včasih nemogoče, če se čitatelji napram uredniku zadrže pasivno, sprejemajoč, kar se jim nudi in zadržujoč svoje misli in nasvete za sebe. Verjemite, da je najhujše za urednika to, kadar je izoliran od čitateljev, pa ne po svoji, temveč po njih krivdi.

Kako pisemce, naslovljeno na uredništvo (zastopnika poiščí v baraki 39) bi bilo iz teh ozirov sila dobrodošlo. Kakršnakoli vprašanja, predlogi, nasveti, mnenja, prispevki, na vse to bo urednik iz srca rad odgovarjal, upošteval, izvajal itd. In kar je najvažnejše: urednik bo v stiku s čitatelji in bo mo

gel ustrezati njih potrebam. Vse, karkoli je torej v mejah razumnega in dostojnega bo tako našlo odmev v "Uredníkovem kotičku".

Mal' heca

OSKUBLJENI LEV IN MINISTRSKA KOŽA

Ko sem v 2.številki "Žice" bral Ezopovega genija basen o oskubljenem levu, mi je prišla na misel zgodovinska anekdota, ki sem jo slišal nedavno ob nekem pogovoru. Mislim, da bi se k omenjeni basni kar dobro prilegala.

- Ko je narod v Črni Gori postal nejevoljen zaradi birokracije in korupcije svojih uradnikov, je črnogorski kralj Nikola pozval predse znanega ljudskega šaljivca Ivota in ga pobaral o vzroku narodove bune.

"Kaj res ne veš, ali pa se samo delaš?" je dejal Ivo kralju.

"Ne," je rekel kralj. "Če bi sam vedel, ne bi tebe spraševal!"

"Torej poslušaj!" je dejal Ivo. "Skakšno kožo so prekriti naslanjači tvojih ministrov?"

"Z volovsko", je odvrnil kralj.

"Z volovsko?" se je začudil Ivo. "Vidiš, če bi napel preko naslanjačev kožo svojih ministrov, pa bi se vsak naslednji spomnil njihove usode tedaj ko bi sedel na njih mesto! Potem bi se narod gotovo ne imel več nad čem buniti ..."

- Lazo: Kaj misliš, kdo najbolje igra nogomet tu v taborišču?

- Šime: No, vsekakor tisti stari Slovenec, no, desni bek.

- Lazo: Kaj? Kako pa to misliš?

-Šime: O, čisto enostavno! Gotovo že igra nogomet trideset let, a noge ima še vedno cele!

x

- Komentator: Od onega dne, ko so Slovenci izvrgli iz svojega moštva starega beka, ne morejo dobiti niti ene igre več. Zato so pa sedaj začeli s takozvanim "fut-boks" sistemom.

x

- Danas sam video kapetana, koji nema više od 25 godina.

- Šta, Engleza?

- Ne, ne, Jugoslavena!

- Bogati! Jel došao iz oficirskog logora?

- Jok, ovdje se nalazi.

- Bogati! A gde si ga spazio?

- Na futbalskoj utakmici - kapetana slovenačkog tima!!!

"Žica" izhaja vsako nedeljo. Ker je naklada silno mala je treba paziti, da se pri prebiranju ne poškoduje. Kroži naj po barakah. Ko prečita "Žico" zadnji v baraki naj jo odda starešini barake, ta pa naj jo izroči delje drugi starešini barake itd.

"Žica je nas vseh. Zato je ne čitajte samo, temveč njo tudi sodelujte. Za vsak prispevek smo hvaležni , ze vsak nasvet in smenje prav tako. Vemo, da ima marsikd od vas lepe misli ali kaj drugega na zalogi. "Žica" je mesto, kjer se jih lahko na najkoristnejši način izne bi.

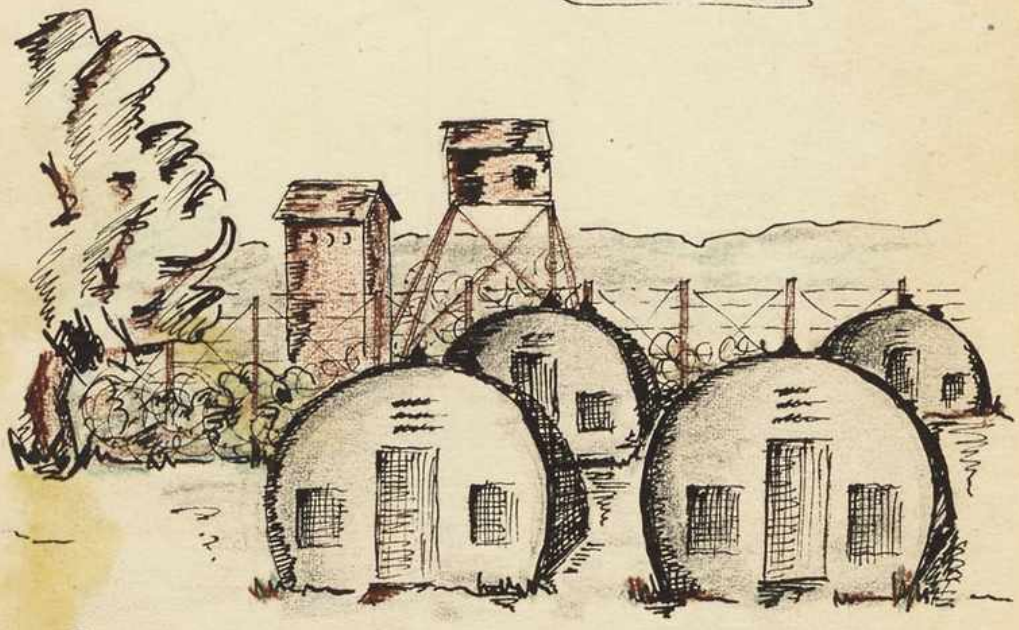
Sodelujte, pomagajte, svetujte - videli boste, da to ni tako težko in - dnevi za pravo žico vam bodo mnogo kraj ši.

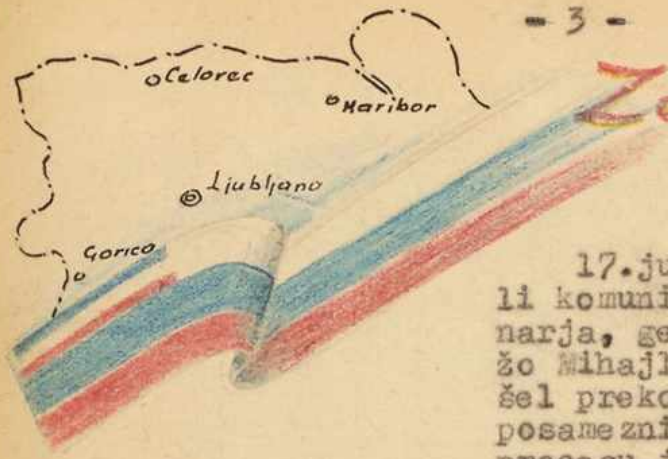
UREDNIŠTVO.

Žica

5

13. julija 1947.

Zarja svobode

17.julija 1946 so ustrelili komunisti heroja-revolucionarja, gen.Dragoljuba - Dražo Mihajlovića - Čičo, ki je šel preko šovinističnih teženj posameznih krogov in tudi na procesu jasno in nedvoumno potrdil voljo narodov Jugoslavije in Balkana, da krenejo v bodočnosti po novi, realnejši poti njihovega medsebojnega skupnega sožitja na najrazburkanejšem delu Evrope. Zato so ga tudi često ovirali in obrekovali.

"Težil sem, da dvignem vstajo na vsem Balkanskem polotoku. Branil sem veliko idejo - novo jugoslovansko skupnost," je izjavil komunističnemu tožilcu. "Velikosrbska teza bi pomenila padec s konja na osla!"

Jugoslavija - federacija - demokracija, so bila osnovna načela, ki so vodila gen.Mihajlovića pri njegovi akciji. Obsodba onih, ki so se posluževali njegove popularnosti za sprovajanje lastnih ciljev, iz njegovih ust, je dovolj velik vzrok, da kritičneje presojamo pojavo vseh mogočih verzij o političnih ciljih gen.Mihajlovića, ki jih imamo priliko slišati in čitati v emigraciji.

Dejstvo je, da je Draža prvi z revolucionarno potezo, kljub težkemu vtisu iz l.1941, zasadil na Ravni Gori jugoslovansko državno zastavo in proglasil odrede pod njegovim poveljstvom za jugoslovansko vojsko ter vnesel v gornji rob državne zastave narodnostne barve Slovencev, Srbov in Hrvatov. Z ustanovitvijo treh narodnostnih armad in muslimanskega korpusa v okviru skupne državne vojske, predstavlja akt, ki je jasno odredil tudi politično smer novih odnošajev med Srbi, Hrvati in Slo-

venci. Z revolucionarno potezo je storil ono, kar bi bi lo treba storiti že 1.1918.

Mihajlović je razumel vzrok dolgotrajne hrvatske opozicije in ni obsodil hrvatskega naroda, ker je vedel, da mu je 1.1941 sedla za vrat peščica hrvatskih šovinistov - fašistov, ki so jih osne sile Nemčija in Italija s svojo takratno veliko oboroženo močjo mogle vsiliti - komur so hotele. Saj isti slučaj - prihod malih fašističnih grupic na vlado v dobi nacistične moči - je bil tudi v Madžarski, Romuniji, Slovaški, Srbiji in Bolgariji. Toda vsi ti pojavi niso mogli vplivati na treznega človeka, da bi po njih kolektivno sodil tudi narode, ki so bili okupirani in brez pravice, da svobodno izražajo svojo voljo.

Dejstvo, da je tudi Kralj Peter II., kot ustavni činitelj, odobril stališče in proglašena načela Draže Mihajlovića, pomeni, da se je v poslednji vojni izvršila globoka revizija nezdravih političnih razmer predvojne Jugoslavije in da je samo sovjetska agresivnost, ki je vrgla na površje svojega predstavnika Tita, preprečila novo, zdravo in s težnjami jugoslovanskih narodov združljivo življenje na Balkanu. Kralj je javno izjavil, da bo spoštoval narodovo voljo, izraženo v pravi svobodi in da tudi njegova oseba ne more predstavljati eventuelno zapreko za srečnejši razvoj Jugoslavije. S tem je Kralj Peter II. izpričal svoje globoko demokratsko prepričanje, da je prvi služabnik naroda in države, ki ga je visoko povzdignilo v očeh jugoslovanskih narodov, tako, da monarhija kot taka ne predstavlja spornega vprašanja, ki bi preprečevalo slovenske, hrvatske, srbske ter morda tudi bolgarske politike, da se združijo na skupni osnovi.

Mihajlovićeva ideja pa gre še dlje v bodočnost, ki mogoče ni tako oddaljena, saj tarejo vse balkanske narode iste težave in iste potrebe. Mogoče je poslednja resolucija (Maček - Gavrilović - Dimitrov - Nagy - Gafencu) prva znanilka pomaldi na Balkanu. A Mihajlović je imel dobre zveze tako v Madžarski, kot v Romuniji, Bolgariji, Grčiji in Turčiji.

Zato večna slava velikemu možu - sinu skalnatega - Balkana!

ČRNA BORZA

Izraz najčistejšega egoizma in nesocialnega čuta je črna borza - prava črna borza. Nikdar še nisem videl črnoborzijanca, ki bi bil pripravljen pomagati bližnjemu, ali mu omogočiti gospodarsko življenje poleg sebe. Črna borza je izraz strašne poželjivosti po denarju, je izraz delamržnosti. Črnoborzijancu je denar cilj, ne pa sredstvo, ki je pač v denarnem gospodarstvu potrebno, črnoborzijanec hoče zaslužiti hitro in ne da bi mu bilo treba kaj delati. Zato smo lahko opazovali, da je črna borza zelo cvetela v južni Italiji, kjer so ljudje že po naravi nagnjeni k lenarjenju, živeti pa kljub temu morajo.

Črna borza je tudi izraz nenormalnih časov, kakor vojne, revolucije - splošnega pomanjkanja, zapore določenih dobrin itd. Kadarkoli je na odprtem trgu dovolj potrošnih dobrin, kadarkoli se produkcija teh dobrin in povpraševanje po njih skladata in je cena zmerna, takrat ni črne borze (morda iz enostavnega vzroka, ker se ne izplača). V vojnem času, revoluciji pa vedno manjka tega ali onega, ljudje pa so večkrat pripravljeni plačati kakršnokoli ceno, samo da to dobe. S tem postanejo seveda sokrivci črne borze (cigarete v našem taborišču).

Črna borza je nekako značilna tudi za emigracijo, kjer morajo ljudje nekako nekaj zaslužiti, ker so jim druge možnosti zaprte (včasih je to res, včasih je pa to le dober in dobrodošel izgovor).

Črna borza lahko končno izvira tudi samo iz gole osebne potrebe po kakšni dobrini, ki je ni v zadostni množini, lahko služi samo osebni "uporabi", ima lahko tudi idealen namen oskrbeti bližnjega s to dobrino ter nima nikakih dobičkarskih skrivnih namenov.

Črni borzi sta torej dve: ena, ki se rodi iz gole osebne potrebe in katere cilj ni proti-socialna obogatitev, temveč lastna (morda ožji krog) trenutna zadovoljitev in pa ona druga, ki se koplje v izobilju sredstev, hlepeč po več in več, kjer so izginili vsi motivi

razen enega - pridobivanje denarja kot cilj.

Obe črni borzi opazimo tudi v našem taborišču.

Dnevno vidimo primere tihotapljenja kruha v taborišče, ki ga povzroča pomanjkanje hrane in pa nagon po samozadovoljitvi. Nič tako moralno slabega (pri danih okoliščinah) ni v tem delovanju, da bi zaslužilo našo grajo. Smo pač vsi ljudje in če nas pritiska glad, si pač skušamo dobiti nekaj priboljška zase ali za prijatelja, izključujoč vsak dobiček.

So pa gospodje pri nas, ki si kujejo dobiček iz sedanjega stanja. Izrabljajo človeške slabosti v pridobitne namene. Saj jih poznate, razne cigaretarje, ki draže cigarete iz dneva v dan, prisiljujoč kajenju vdane sotrpine, da žrtvujejo še zadnje pare, neredko celo kruh in ne vem kaj še vse, samo da dobe tako zaželjeno svaljčico. No, ti gospodje se tudi neredko postavljajo v vrsto na zdravniški pregled čakajočih bolnikov, gredo v bolnico (bolniki morajo zaradi njih ostati v taborišču), si tam naložé kruha, ga prineso domov in ga potem po kar moči višji ceni prodajajo.

Priznati morate, da je tako ravnanje proti vsak i morali. Kdor skuša d a n e s izrabljati sočloveka v nesreči, izrabljati njegove slabosti (vsak človek jih ima) v lastne samoljubne namene, tak nima mesta v skupnosti, ker smatra skupnost za pridobitno ustanovo, ki je ne ceni drugače kot po zaslužku, ki mu ga prinaša.

Take ljudi so že od nekdaj primerjali gavranom, ki sede na mrhovini in jo kljujejo ter žro. Prav tako žro ti črnoborzijanci na našem telesu in včasih se jih ne moremo u-braniti, ker so ljudje preslabotni, da bi se uprli zlu, ampak ga rajše prenašajo na svojih plečih. Slišal sem že nešteto protestov proti slabi hrani, proti "nepoštenosti" itd., nikdar pa še nisem slišal, da bi nekdo poslal deputacijo, ki bi zahtevala odstranitev takih pijavk. Ali je morda ljudski čut za pravičnost tako oslabel? Dvomim! Pač pa se ti gospodje znajo sijajno skrivati pod plašč poštenosti, nekake "stanovske" upravičenosti, neredko celo revščine, češ: saj eden vendar mora skrbeti za to in to stvar, dobička pa itak ni ...

Da, to je prav, skrbeti za to in ono stvar! Toda da bodo s tem tebe sitili, ti nosili zadnjo paro, morda svoj kruh, da se boš ti bogatil na račun njihovega zdravja, na račun njihovega nesrečnega položaja? Ne, sto - krat, tisočkrat ne! To moramo preprečiti!

Mislim, da prav primerno zaključim ako rečem, da nas je lahko sram lastne slabosti in neumnosti, če takih - primerov v našem taborišču ne zatremo!

Komentar k politični situaciji

Sobota 12. julija je bil določeni datum za pričetek prve mednarodne konference predstavnikov demokratskih - vladavin v Evropi. Izpadla je na diktat Moskve Čehoslovaška, ki je predčasno že najavila svojo udeležbo, a se je sedaj umaknila. Kdaj bomo slišali o konferenci komunističnih vladavin, zaenkrat še ni objavljeno, vendar pa je pričakovati, da se bosta oba bloka pričela prav v kratkem notranje organizirati. Kako - je dala najboljši odgovor Grčija: "Ako se bo svet razdelil na dva tabora, ne moremo istočasno, ko sprejemamo pomoč od Amerike, trpeti opozicijo, ki bo delovala za SSSR." A v Pirej je prispela prva ameriška pošiljka Grčiji - 4.500 ton orožja ... Pomočnik trgovinskega ministra USA pa je dejal, da so aretacije komunistov v Grčiji - grška notranja zadeva, medtem ko je trgovinski minister napovedal velik izvoz pšenice v letošnjem letu.

"Prihod naše delegacije ima dvojni cilj: prvi je čisto tehnični. Pristanišču Samsun je usojeno, da postane v bližnji bodočnosti luka prvega reda, vojaška baza velike važnosti. - Drugi cilj našega obiska pa je sporočiti turškemu narodu Trumanovo poslanico prijateljstva in ohrabrenja s strani vseh ameriških narodov." - To je iz

java admirala Hermana, voditelja ameriške pomorske misije, ki je prispela v Samsun, turško luko ob Črnem morju na nasprotni obali Sovjetske zveze.- A "Sunday - Times", njujorški časopis je zapisal: "Nikar se varati z mislijo, da bosta Evropa in Balkan večno vdihavala smrdljivi vonj, ki prihaja iz Moskve."

Nasproti zapadnemu Svetu stoje torej komunistič ne vlade sledečih držav: SSSR, Jugoslavije, Poljske, Romunije, Madžarske in Bolgarije. Ali bodo njihove sile zadostovale, da zasigurajo zmago komunizmu?

V SSSR, ki ima 200 miljonov prebivalcev, je 6 miljonov članov Kompartije, v Jugoslaviji in Madžarski je 10 - 15% ljudi za sedanji režim, na Poljskem, Romuniji in Bolgariji pa niti toliko ne.

Začenja se novo poglavje svetovnega razvoja z jasno začrtanimi osnovami in programom. Na eni strani bomo lahko ugotovili rastoče gospodarsko blagostanje in stabiliziranje notranjih neprilik, ki so jih doslej povzročevale lakota in ruševine pretekle vojne - na drugi strani pa brezupno životarjenje in izživljanje v "pjatiletkah", kar bo dovedlo do vojaških priprav, ker se "pjatiletke" ne bodo mogle izpolniti. Zaradi te neizpolnitve, ki leži v gospodarski slabosti bodo komunistični režimi podvzemali obsežne propagandne kampanje, v katerih bodo skušali prepričati svoje lačne podanike, da je vzrok nesreče zapadni imperializem, ki neda kruha onim, ki se mu nočejo slepo in suženjsko ukloniti. Lopov bo klical: Drži lopova! In končni rezultat bo ta, da bo kremeljska centrala pognala lačne mase v novo vojno za neke namišljene ideale oborambe pred kapitalističnim izžemanjem. In v tem je smisel komunistične borbe.

"Odklonitev Sovjetske Zvezex, da sprejme Marshallov načrt, nima skoraj sličnega primera nespoštovanja v diplomaciji. Sovjeti izkoriščajo težak položaj, v katerem se nahaja Evropa in v ameriških predlogih vidijo agresivnost napram malim državam. In takšno mišljenje imajo oni, ki niso prinesli v dežele, v katerih se nahajajo nič drugega kot samo lakoto in bedo," je zapisal nek turški list pod naslovom "Sovjetsko sabotiranje".

Prav tako pa je tudi "Vatah" - carigrajski časo - pis, izrekel velike besede, ki so za ljudi demokrat - skih idealov enako važne kot njihov odpor proti tota- litarizmu. Glase se:

"Ako bosta Amerika in Vel.Britanija/soglasni ter odločeni vladati Svetu v polnem demokratskem smislu , potem se bo zvezda sovjetske napadalnosti ugasnila , a vzšla bo nova zvezda - zvezda srečnega sveta bodoč- nosti."

(Situacija do 12/7/1947.).

= MATERI =

Mamica ...

Oh, kako sladka beseda, polna čustev in spominnov na pretekle dni. Beseda, ki pomeni delo in trpljenje, žrtve in skrbi, katere so povezane z nedopovedljivo - ljubeznijo do njenega, njej nad vse dragega otroka.

Da, mamica!

Še danes Te v duhu vidim, kako si bila celi dan - sklonjena nad svojim težkim delom, še ponoči nisi mi- rovala, nego si sedla v postelji in prebirala jago de rožnega venca v prisrčni molitvi k Vsemogočnemu - vse za srečno bodočnost svojega otroka.

Hotela si, mamica, da pripraviš boljše življenje svojemu sinu, kot si ga imela Ti sama, želela si to in zato si se tudi trudila na vse kriplje, da to res dosežeš. Ali prišlo je nekaj nenadnega, nepričakovane ga, prehitela Te je - smrt. Ta grozna žena, ki ne po- zna usmiljenja, ne izbira, ampak vzame kar od začetka in tako si bila tudi Ti, mamica, ena izmed njenih žr- tev.

Ležala si na mrtvaškem odru, sredi poznojesenskih rož, kot da bi spala mirno spanje in še nisem mogel verjeti, da Te res ni več. Šele ko so Te odnesli iz

hiše, ko je odzvenel zadnji zvok plakajočih zvonov in pogrebnih molitev, ko se je krsta zazibala nad jamo - in končno izginila v njej - šele takrat se mi je srce stisnilo v grozni boli, takrat sem se trdno zavedel :

Mamice ni več ...

Čestokrat pa, ko se spominjam nazaj, na leta preživela v Tvoji navzočnosti, v Tvoji negi, spoznam mnogo stvari, ki sem jih prej smatral, da že morajo tako biti in so se mi zdele pač same po sebi umevne, da morajo biti storjene. A šele sedaj vidim, da so v vsakem takem delu bile združene morda največje žrtve matere.

Vsaka žena trpi, posebno mati, a nedopovedljive so dela in žrtve kmečke matere. Celi dan gara na polju , pri živini in v hiši, napeta je v delu kot vprežna živina, še ponoči nima miru, a vendar vse to rada trpi, z veseljem prenaša, samo da bodo otroci preskrbljeni in srečni.

Ali ko isto ženo, ki si jo videl podnevi na delu, vidiš zvečer v krogu svojih otrok, vso razneženo in srečno, six pač ne moreš predstavljati, da je to ti - sta žena, ki je celi dan bila tako resno zatopljena v svoje delo. Pa vendar je - a to je lahko samo mati.

A danes Tvoje izmučeno telo spokojno počiva v domači zemljici - jaz pa sem daleč v tujini. Ne čakaš - me več kot drugekrati, ne solze se več Tvoje oči za - menoj, niti me ne bodrijo Tvoja pisma k vztrajnosti - kot druge. Pa kljub temu bom vzdržal, naj bodo navali življenja še tako težki, ker vem, mamica, da bi tudi Ti tako hotela, saj si me hotela vzgojiti v moža. Vedno si se bala samo enega: da bi bil Tvoj sin izgubljenec. Takrat pa , ko bomo prišli in bodo drugi sinovi-moji prijatelji - v najslajšem objemu svojih mater - takrat se bom jaz s šopkom cvetlic, kot skromnim darom zahvale za vse Tvoje trpljenje in žrtve, zgrudil na kolena ob Tvojem grobu in z enim vzdihom samo izlil iz sebe bol prestanega življenja:

"Oh, šele sedaj sem spoznal in vem, kaj si mi bila Ti, o mamica!"

Munster, 7/7/1947.

Vsakdo od vas več ali manj pozna znano kopališče Radenci, ki leži domala na skrajni točki severne meje. Če že ne drugo, slatinsko steklenico z veliko reklamo "Radenska s tremi srci", ste pa gotovo videli.

Kdor je že bil v Radencih, ga je prav gotov zamikalo, da se je povzpel na bližnji hrib s cerkvico na vrhu. Kapela ji pravijo, nekateri tudi "Kapela biser Prlekije". Morda zato, ker stoji na enem od ne ravno najvišjih, pač pa najrazglednejših hribov v Slovenskih goricah. In res se ti na vrhu odpre prelep razgled na vse strani. Na severni strani leži jo v dolini Radenci, za njimi pa teče Mura. Jex še precej bistra in kar hitro reže dol po Murskem polju, če prav po ravnini. Malo prej je še razmejevala našo domovino od Avstrije, zdaj pa le še Prekmurje od Ogrske.

Na desno proti Mariboru in levo proti Ljutomeru se ti odpre prelep razgled daleč tja noter po vinorodnih krajih in gričih in na najvišjih od teh se blešči jo v zgodnjem poletnem soncu bele cerkvice in rekli bi, da ni samo Kapela tak biser, ampak vsaka teh cerkvic širom Prlekije.

Takoj proti jugu zagledaš na enem od te strani z bukovim gozdom poraščenem hribu lepo oblikovan zvonik cerkve sv. Duha na Stari Gori. Ni to zasebna župnija, nego je podružnica cerkve sv. Jurija, ki leži malo pred to v dolini. Dalje na jug je še naprej hribovje z nepreglednimi vinogradi, na severni strani je pa bogata dolina, po kateri se počasi vije reka Ščavnica. Ob cesti, ki pelje iz Maribora v Ljutomer, ena se malo pod hribom odcepi še na Ptuj, stoje mogočne vasi z velikimi kmečkimi hišami in gospodarskimi poslopji. Že na prvi pogled opazimo, da je tu na delu zdrav in trden kmečki rod, ki mu še malo niso škodo-

vali viharji tujca, ki že stoletja sem hrumijo nad - njim in ga hočejo uničiti.

Takšno okolico ima Sv.Duh. Je pa zelo miren kraj, le ob žegnanju in dveh letnih sejmih je življenje tod okoli malo živahnejše. Dvakrat na leto je tu semenj , smo dejali, na dan sv.Lucije in na Jernejevo.

Tudi letos je bil na Jernejevo. Že prejšnji večer so se od vseh strani zgrinjali razni trgovci in pre - kupčevalci na ta "zloglasni" semenj. Zjutraj, že na vse zgodaj je bilo truščа in vpitja, kaj šele proti - poldnevu, ko so bili prodajalci vsi razvneti s svojo trgovino in vsak je hotel več prodati kot drugi.

Okrog cerkve so se nabrali lončarji od blizu in daleč, saj tem dajo menda kmečke ženice največ zaslužka. Takoj zraven teh so se uvrstili Ribničanje s svojo "suho robo". Potem pa na vsaki strani cerkve po e- na dolga vrsta stojnic z lectom, bonboni, piškoti,me- dico, sladoledom in še in še sto drugih reči. V lipo- vem drevoredu so se pa nastanili čevljarji, klobučar- ji, klobasarji in za temi spet dolga vrsta stojnic - tekstilnih proizvodov. Le žid s tisto široko razpeto rdečo marelo, ki je znal vse mogoče igre za denar, se je spravil sam za sebe pod košato lipo, tik za šolo . Prekmurci so pa kar po zeleni travi razpeli svoje prt- te in nanje posipali svojo kašo, zraven so imeli tudi cele ormade doma tkanih rjuh in brisač iz hodnega plat- na.

Od občinske tehtnice pa tja do godtilne je bil o- grajen prostor v katerem so bile dolge vrste ramp. Tu je bil živinski sejem. Sem so prignali živino od bli- zu in daleč, našel si vse pasme, dobre in slabe, do - bil si dober par volov, najboljšo molzno kravo, pa tu- di tako, ki je bila samo še za klobase, kot pravijo .

Proti deseti uri, ko se je vse to razgibalo in razživelo, ni bilo vpitju in ropotu konca. Lončarji - nabijajo po svoji posodi, vsak hoče čim več prodati . Tudi Ribničan bi se rad otresel svojih rešet in kuhelj, stojničarji pa tudi ne popustijo. Žid pod marelo samo mežika in se potuhnjeno, sladko smeje, le če kak slu- čajno zadene na igri, ga slovesno pokaže, da si spet

pridobi novih igralcev. Na živinskem sejmu se prepirajo mešetarji in mesarji, vmes pa muka živina, da niti lastnega glasu ne slišiš.

Ljudje rinejo skupaj od vseh strani. Tu se šele razdelijo. Gospodinje gredo za posodo in za močnim platnom, gospodarji pa jo mahnejo dol na živinski sejem. Mali sinko, ki je tudi prišel, se oprime kar materinega krila. Krave ima doma, mamica mu bo pa le mogoče kaj drugega kupila.

Šele sedaj se je začel pravi direndaj. Ljudje valove sem in tja, vsak gleda, kje bi mogel kaj poceniku piti. Znanci se srečujejo in šele ko vkup treščijo, se zbude iz svoje zamaknjenosti, se pozdravijo, a že gredo naprej, ker tu ni časa za razgovor. Pri vseh stojnicah je vse polno ljudi, še domači dve trgovinici, ki druge rati le od časa do časa odslovita kakega obiskovalca, sta danes natlačeno polni. Mamice izbirajo za gospodinjstvo, dekleta spet bolj zanimajo lončki za cvetice. Otroci že piskajo na novo kupljene piščali, ali pa nestrpno gledajo svoje lectove konjiče, premišljujoč, kje bi ga malo odgriznili, da se bi nič poznalo, ker bi jih bilo sram, če bi jih snedli, doma pa ne bi imeli kaj pokazati dedeku ali babici.

Možje se prerivajo med mešetarji in kmeti na živinskem sejmu. Tu in tam nekdo opazuje, kako se dajeta kmet in barantač za lepo rejenega volička, dokler si končno ne udarita v roke in izgineta v bližnji, natlačeno polni gostilni. Končno tudi ta nekdo hitro krene dalje.

Kak fant oprezuje med stojnicami za svojim dekletom, zdaj in zdaj pa pogleda počez k urarjevi stojnici, če že ni kdo vzel zlate verižice in prstana. Pa glej, dekle je že tu, s škatlo novih čižemčkov pod pazduho. Prijazno se nasmehneta, božajoč se z očmi. Hitro izmenjata nekaj besed in že izgineta v gruči ljudi pred urarjevo stojnico.

Po poldnevu je že vse mirneje, le tisti cigan, ki je zadnji trenutek dospel s svojimi lepo izdolbenimi koriti iz Prekmurja, še kriči in ponuja "po najnižji ceni", kot on pravi, svojo lično izdelano robo. Pa že

stoji domači župan z orožnikom pred njim in tudi cigan, čeprav je zadnji dospel, mora plačati takozvani "štand" ali prostornino. To seveda rad stori, samo da žandarj a dolgo ne vidi pred sabo. Nato pa hitro razproda, kar i- ma, saj je marsikateri ženici dobrodošel.

Ljudje so se polagoma naveličali, vsak je kupil, kar je imel v mislih, in začeli so se polagoma zbirati v razne skupine. Tu je skupina sorodnikov, ki so veseli , da so spet po dolgem času prišli skupaj. Tam je spet - gruča znancev, še od vojakov. Malo vstran so spet Prek- murci, za njimi pa domači Prleki in vsi ga sekajo v svojem narečju. Nedaleč odtod so se zbrali razni trgov- ci in gostilničarji, ki so prišli malo po cenah pogle - dat. Veliki, močno zagoreli krošnjar z brki, Dalmatinec, lomi svojo pol srbsko, pol slovensko govorico.

Naposled se tudi ti razidejo. Nekaj jih gre v bliž- njo gostilno, drugi pa gredo malo vstran k precej trd - nemu posestniku, ki ima vsako leto na ta dan vinotoč. Po sedejo za mize zunaj pod orehom, dokler jim domača hčer ka ne postreže z rujno kapljico domačega ljutomerčana.

Že je dve ura popoldne in vsi se počasi odpravljajo domov. Sejmski prodajalci so že naložili na vozove svo- je blago, kar ga je še katermu ostalo in prvi že vlečej svoja sloka kljuseta iz bližnjih hlevov, da bodo odpo - tovali. Tudi gostilna se počasi prazni, le cigan, ki je tako dobro prodal korita, je še ostal z nekaterimi meše tarji, katerim se ne mudi na delo.

Vsak je vesel svojega dobička, najsi bo v blagu ali denarju. Sam pri sebi se očka prav zadovoljno smehlja , ker je dobro prodal par voličkov. Tam spet vidiš mamico, ki je vsa srečna z novo svileno ruto za hčerko, kakršne pri domačih trgovcih sploh ne dobi. No pa saj jo tudi - zasluži, ko je tako pridna pri vsakem delu, obenem je pa že tudi v letih za možitev. Tudi fant, ki je še pred pol ure ugibal, ali bo kaj pripravnega dobil, zdaj kar žari od veselja, ne zaradi lepo pletenega bičevnika, ki ga je kupil, pač zaradi velikega lectovega srca z majhe nim ogledalcem in primernim napisom, ki ga drži v škat- lji pod suknjičem. Že vnaprej je vesel, kako bo zveč er zaukal na vasi, ko bo šel s tem darom pod okno svoj e ljubljenke.

Proti večeru je že vse prazno, le otroci, iz šole gredoč, brskajo po razmetanem papirju, da ni kje kaj kakemu kramarju ostalo. Pa tudi ti se razkrope na svoje domove.

Navsezadnje prikrevsa še šolski sluga, da pometein pospravi to razmetano šaro. Ni to njegova dolžnost, da tu pometa. Pa ker je še vsako leto našel nekaj dinarjev, morda mu bo tudi letos sreča mila. Obenem je tudi lepo, če je čimprej vse čisto in v redu.

Prvi mrak je že pričel legati na zemljo, ko je dokončal svoje delo. Nikogar ni več zunaj. Le domači - mežnar tam gre odzvoniti Ave Marijo.

Klanec siromakov

Na Vrhniko, kjer se je rodil Cankar, profesor iz mesta pripeljal skupino dijakov ter začel, kot je pravično in prav za profesorje, razlagati vse, kar se je tikalo pisatelja Cankarja. Začel je z opozorilom na cerkvico sv.Lenarta, ki "vzdihuje ob mraku s tihim in ponižnim glasom" svojih malih zvonov, pokazal na hišico stoječo v bregu, na katero so "hvaležni vrhniški - rojaki" Cankarju zapisali, da se je rodil, pokazal pa je tudi klanec, ki ga tolikrat pisatelj omenja kot Klanec siromakov.

Klanec nosi še danes ime: Veliki klanec. Cankarju pa je bil simbol vse bede in siromaštva, zato ga je prekrstil v Klanec siromakov. Saj je bil res on sam velik revež celo življenje, čeprav je imel tako rad ta košček svoje domovine. Svoj dom je ljubil kot mesarjeve klade in enajsto šolo pod mostom, kdo bi mu to ljubezen zameril.

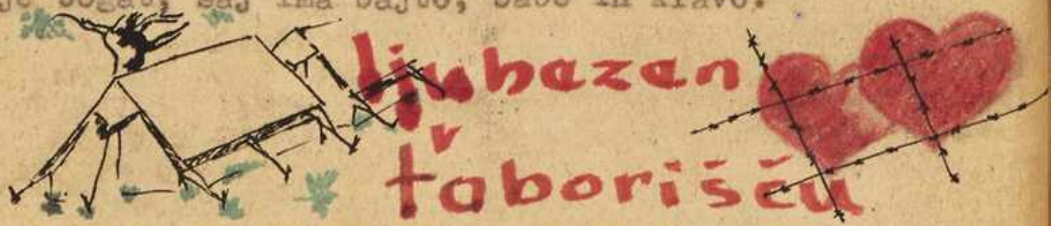
Nesreča pa je bila ta, da je profesorjevo besedo-Klancu siromakov čula soseda, ki ima svojo bajto prav zraven Cankarjevine. Bila je huda in je zabrusila profesorju preko glavic učenosti željnih študentov: "Kaj boš mestni škric to otrokom govoril, mi nismo berači.

Saj imam bajto in kravo s teletom. In si ne bomo dopustili kaj takega, najmanj še od mestne beračije."

Ženska je govorila precej glasno, kot je na Vrhniki navada, ter tako privabila sosede, ki so seveda potegnili z njo ter ozmerjali profesorja, češ da jih zaničuje, ko jih imenuje siromake.

Kaj si je mogel ubogi šomašter pomagati, strnil - je svojo čredico ter jo odpeljal v močilnik, kjer ni bilo nobene vrhniške babe, ki bi preganjala mestno učenost. - Tako je bilo na Vrhniki. Tako je bilo z Vrhničani drugod.

Kaj se boš, reva, čudil, če je fant, ki je čutil nekaj liric v žepu v mestu pod Vezuvom šel ter porazdelil te lirice Italijanom, saj ni mogel drugače delati, ker je bil rojen na Klancu siromakov. Saj tudi Vrhničan, ki gre pit, zapije vse kar ima v listnici, pa še klobuk povrh, zraven pa še nekaj veka in vpije, kako je bogat, saj ima bajto, babo in kravo.

Kadar se spusti večer nad mesto ob vznožju gore in zagore luči, se stotinam ljudi izvije iz prsi globok vzdih.

V belih domovih, med drevjem, ki je oznanjevalec miru, iščejo duše utehe.

Tam preko ravnine in preko morja nekje je rodna zemlja. Tam zapiha veter preko snežnikov in gora, veje preko podnožij, kotanj, se vzpenja, razširja, prodre v smrekove gozdove, se napoji z opojnim vonjem in kakor balzam ohladi čelo ljudem, ki so tam v domovini.

Trpe, oni v domovini!

Nam tu pa spomin na to opojnost razvedri črne misli in morda nam smehljaj oplodi ustne. Ah, kako smo zapuščeni!

Mladi smo, voljni dela, željni življenja, pa nam

ga ne dajo. Zapisali so obsodbo - životarite!

Ne!

Z voljo, s srcem moremo prodreti do svetih ciljev. Trpimo, jočimo!

Tam v laškem mestu utriplje življenje. Žene, dekleta ... Mlada, lepa ... Morda so nalepotičena, morda - preprosta. In fant se napoji v sinjih očeh dekleta. Nasmeh, stisk roke, poljub ... Krogotok!

Življenje gre svojo pot; in mi?

Šotori ...

Zadah ...

Vročina ...

Spomini ... Želje ... Uteha ... Tudi to je krogotok!

Prek trdega Krasa in sinjih gora so dekleta - ne oziraje se nazaj - zapustile domovino. In zdaj so z nami.

Trdno so z nami, žive kot mi. Trpe in jočejo ..... Nekoč se morda zvesele dneva, ko nam bo zopet prisijalo sonce ...

Kdor bi jih ne poznal, bi našel morda v njihovih obrazih nekaj trdega, kar dekletu ne pristaja. Da! Od doma so šle in kdo ve, kaj so zapustile. Le one same vedo. In prav te poteze na njih obrazih so nam najdražje ...

II.

Padel je mrak, da so utihnili škržati. V vetru so zatrepetale oljke in njih šelest je napolnil ozračje - med šotori ... Nekdaj nam je bilo tesno, ko smo čuli ta šelest, danes pa se ga razveselimo. Edini vsakodnevni gost nam je. In s seboj nosi zvrhano mero gorja, spominov in želja. Misli in srca nam pohite tja daleč, in sanjarimo, jočemo, smejemo se ... Starec zakolne, potem moli ... Fant joče, potem poje ... In dekle joče da najde utehe ...

Potem se spusti noč.

Noč s svojimi odmevi in klici in svarili!

Tam zaskovika sova in išče sveče v šotoru, kjer veselje umira.

Potem zapojo murni in zadrhti fantov glas, ki plove, plove ... Od morja potegne veter, napojen s slanim vonjem in se vjame v krošnje oljk. Strese jih, prav do korenin jih pretrese in švigne skozi votla debla. In tedaj nam zastane dih - od strahu.

Že leto smo tu!

Gledamo oljke in vedno so polne drobnih podolgovatih listov sivozelene barve ... Pomlad, poletje, jesen, zima ... Listje pa ne odpade. Nikdar ne vidiš pluti listanavzdol! Prikovano sem nam zdi k vejam.

Zjutraj pa, ko se prebudimo v nov dan gorja in želja, je pod oljkami vse polno drobnih listov, ki so porjaveli in čez noč odpadli.

Pa bi kdo bedel ponoči in oprezoval za oljkami!

Ne!

Strah nas je ...

Nekdo je vendar stal s križem v roki pred šotorom, ko je dvanajsto odbilo. Zavel je veter z morja, iz domovine. V krošnje se je vjel in stresel drevo miru. V šelestu in bolesti so se ločili listi od vej in padali navzdol ... Sivozeleni so bili, ko pa so na tleh obležali mrtvi, so namah porjaveli.

Oni pa je stiskal križ v rokah in je trepetal ...

Pod njim v znožju hriba je v šotoru nekdo zatulil kot volk in vzdihnil in se stresel in izdihnil ...

Brat nam je bil, slikar, umetnik, Slovenec! Umrl je in odnesel zaklade s seboj ...

Oni s križem je pobegnil v šotor. Kakor v zasmeh - pa je zavreščalo izza oljke in v temi se je pokazalo - dvoje oči ... Mačka?!

Strah! Spomin!

Ko je zaspal, je nekaj udarilo pred šotorom. Pa ni pogledal, kajti bil je duh ...

Drugega dne, ko sine svit, se zbudimo izmučeni od sanj in resnice. Vstanemo in živimo naprej.

Draža Mihajlović, avgusta 1944: - Pred več kot tremi leti sem zgrabil za orožje, da bi se boril za demokracijo in proti diktaturi v obliki nacizma in fašizma. V borbi za to stvar bi bil lahko desetkrat že izgubil živ

ljenje. Ako moram umreti v borbi proti neki novi diktaturi, tedaj bom umrl žalosten, ker so me bili zapustili vsi oni, ki izjavljajo, da verujejo v demokracijo, toda z zadoščenjem, da sem se sam hrabro in pošteno boril in da nisem hotel umazati svoje stvari."

VZGOJA-IN IZOBRAZBA

KAJ SO MISLILI VELIKI MOŽJE

VIDOVIČ.

- Vsi zgodovinski dogodki so se razvijali v nekem določenem, logočnem redu drug za drugim. Vera v materializem je na žalost spremljala narode in države v vseh dobah. Vsak poizkus, da bi se ta nazor proglasil za praznoverstvo in da bi se začelo novo življenje, v katerem bi bile vrednote duha, značaja in srca prvo in zadnje - ljudsko stremljenje, je materialistično nadvladje krvavo porazilo. Usode moralnih reformatorjev Pitagore, Sokrata in drugih so nam tozadevni primeri! Najznačilnejše zgodovinsko dejstvo je, da je večina narodov s svojim socialnim življenjem vred propadla vprav na vrhuncu materialnega obilja. -

Cilji Vidovičevega pokreta niso mistični ali abstraktni, marveč realni. Tako je n.pr. njegova težnja premakniti cilje ljudskega stremljenja iz krempljev materializma v kraljestvo duše in srca ... in tako ustvariti novo merilo za ocenjevanje človeka in njegovega življenja.

- Spoznal sem namreč, da so obravnali tri glavni činitelji (kulturni) kot temelji človeške vzgoje: verstvo, literature in pravo, predvsem samo temne strani človeškega življenja: greh, zločin in kazen. Višek popolnosti v verstvu je bila brezgrešnost, a v pravoslovju neoporečnost. Taka popolnost pa ni aktivna, ker navaja človeka v tvarnost in pozitivno stremljenje. Lite-

ratura nam še ni dala pravega moralnega heroja, po veči ni samo defektne osebe in tipe, junake iz blata. Na ta način se je stalno navajala miselnost človeka v negativ nost ... in ta navada je slednjič postajala čim bolj usodna za človeško življenja. Da se ognem tej temeljiti zablodi v kulturi in vzgoji, sem postopal obratno od se danje vzgojne prakse. S knjigami in revijami, predava - nji, šolami in klubi sem delal predvsem na tem, da sem predstavljal človeku samo svetle strani življenja: pozi tivnost duše, etične kreposti, dobra dela ... v namenu, da bi tako dvignil človeka iz moralne pasivnosti v mo - ralno aktivnost. Meni je dobro, lepo in resnično samo to, kar človeka poboljšuje in krepi. Nauk "ne delaj!", ki kaže predvsem na negativne strani lastnosti človeške prirode, ne more biti najboljši in dober! Velja samo geslo: "delaj!", kadar je misel in dejstvovanje obrnje- no samo k pozitivnim vrednotam, torej h konkretnim etič nim dobrinam in zgledom. Najlažje in najuspešnejše pro- nicanje v človeka je pronicanje skozi srce in čustva.-

IVAN CANKAR

V 19.stoletju je nastal v literaturi upor proti na- turalizmu, ki je iskal v svojem opisovanju grobih potez, strasti, silnih dogodkov in široke vsebine. Prešli smo v novo dobo, ki jo v slovstvu označujemo "moderna". Kaj je glavna oznaka "moderne"? V glavnem je za "moderno" - značilno to, da umetnik postane gospodar nad vtisi vnan jega življenja in jih podreja svojim miselnim in čustve nim nagnjenjem. "Moderna" je bila sprva pod vplivom - francoske umetnosti, potem morda tudi pod vplivom rus - kih pesnikov Puškina, Ljermontova in Kolcova. Pri nas je najizrazitejši zastopnik moderne Ivan Cankar. Oglej m o si, kdo je bil Ivan Cankar in kaj pomeni za slovenski - narod in njegovo literaturo.

Rodil se je l.1876 na Vrhniki - "prečudnem kraju", ki se mu tako pogosto povrača v spisih. Bil je sin siro mašne družine, v kateri je telesno šibka mati predstav-

ljala poosebljeno ljubezen in požrtvovalnost. V ljubljanski realki je posebno spoštoval profesorja slovenščine Frana Levca! Ta mu je vodil prve korake v slovstveni svet. Po maturi se je hotel lotiti tehnike na Dunaju, a je kmalu spoznal, da ni za to. Začel je s študijem romanskih in slovanskih jezikov, pa se tudi tega ni poprijel z zadostno vztrajnostjo. Pisateljevanje mu je postalo življenjska potreba, poklic. Do l. 1909 je živel večinoma na Dunaju, včasih v veliki bedi. Nato se je naselil v Ljubljani, na Rožniku. Doživel je svetovno vojno. Med vojno je zelo trpel. Bil je več mesecev zaprt na ljubljanskem gradu, ker so ga avstrijske oblasti osumile, da je sovražnik Avstrije. Še bolj pa je trpelo njegovo nežno in ljubeče srce, ko je gledal veliko morijo slovenskih fantov, vojne strahote, bedo, krivice, grozno ponižanje človeka. Iz te bolečine je zrasla zadnja in najlepša njegova knjiga, "Podobe iz sanj". Komaj mesec dni po razsulu Avstrije, 11. decembra 1918, je v Ljubljani umrl. Pokopan je pri Sv. Križu v Ljubljani, skupaj s Kettejem in Murnom.

Ivan Cankar nam je zapustil 30 knjig, povesti, črtic, pesmi, dram, ki jih je spisal s srčno krvjo. Iz rodne grude, iz slovenskega življenja je črpal novo neslutено lepoto, ki jo nahajamo v njegovih spisih. Ustvaril je dovršen, prožen in krepak slog ter visoko dvignil naš književni jezik.

Ivan Cankar je bil vedno glasnik pravice. Njegova najlepša dela preveva globoko usmiljenje do ponižanih, siromakov, zatiranih. V svojih spisih je slikal življenje in trpljenje hlapca Jerneja, zatiranega delavca, matere - mučenice, zavrženih ubožcev.

Cankar je vse življenje bojeval boj za resnico. Za to je v svojih spisih z brezobzirno roko razkrival laž in bičal hinavščino.

Cankar je iz vsega srca ljubil slovenski narod. Zato ga je bolelo, ko je videl grehe in hibe svojega naroda. Vzel je bič in je neusmiljeno tolkel po tistih, ki narod zastrupljajo z lažjo in prevaro. Bil je kot zdravnik, ki reže od zdravega telesa, kar je gnilega. Z vsem svojim bistvom se je trudil, da ves narod dvig-

ne na višine, kjer je življenje bolj čisto, resnično in lepo.

Svoji materi - in vsem dobrim slovenskim materam - je postavil v svojih spisih prelep spomenik.

Pot, ki jo je hodil Ivan Cankar, je bila trda in težka. Vse življenje je iskal resnico. Zadnja leta je našel Boga. Kam je merilo vse njegovo hrepenenje, to nam je razodel v svoji zadnji knjigi. Prva beseda v tej knjigi je ravica, zadnja beseda, iztisnjena iz razklane ga srca pa je - Bog.

Cankar je napisal pretresljivo izpoved o svojem delu:

"Moje delo je knjiga ljubezni - odpri jo domovina, da boš videla, kdo ti je pravičen sin. Dal sem ti, kar sem imel, če je bilo veliko ali malo. Bog je delil, Bog razsodi. Dal sem ti svoje srce in svoj razum, svojo fantazijo in svojo besedo, dal sem ti svoje življenje -kaj bi ti še dal!"

Ivan Cankar je dal slovenski domovini vse, kar je imel. Njegov spomin ne bo zatemnel. Ogenj, ki ga je užgal, bo svetil dokler bo živa slovenska govorica.

NE ZANEMARJAJMO SVOJEGA JEZIKA

KAJ POMENI "KOLOSALEN"?

Prijatelju Jožetu je vse kolosalno: kolosalen mu je človek, kolosalna klobasa, knjiga, cigareta, itd. Jože pa je hotel priti do dna, zato je pogledal v grški slovar in ugotovil, da izvira kolosalen iz grške besede - "kolosso's", kar pomeni velikanski kip, kolosalen, da je potemtakem velikanski. Lahko bi torej rekel kolosalna skala, toda kaj naj pomeni kolosalen stavek? Velikanski? Menda ni orjak. Postaven? Lep? Kočan? Spreten? Pripraven? Nadarjen? Iznajdljiv? Marljiv? Vesten? Zabaven? Ustrežljiv? Vse to in še kaj več utegne biti kolosalen. Kako slabotna, bleda in šibka je torej tujka - nič določnega ne pove! Koliko natančneje določuje domača beseda!

Pa kolosalna klobasa? Gotovo ni velikanska. Najbrže je Jože hotel povedati, da je dobra, okusna, tečna.

Tujka je torej ne le ohlapna, brezbarvna, nenatančna, dostikrat tudi nesmiselna, ali pa je površnemu čitatelju nerazumljiva. Zakaj bi ga mučili z izrazi, kakor so koncizem, adekvaten, absurden itd., če lahko zapišemo jedrnat (zakoncizem), primeren ali enak (za adekvaten), nesmiseln (za absurden).

Zato pišimo lepo po domače, preprosto in vsakomu razumljivo!

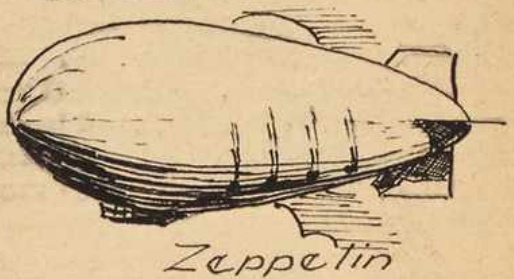
RDEČE ČRNILO

Dostikrat reče kdo: rdeče črnilo, pa se niti ne zaveda, kako nedosledno se je izrazil. Zakaj tako? Pri besedi črnilo ne mislimo toliko na črno, temveč bolj na sredstvo, na tekočino za pisanje, torej na tisto, kar izražamo s tujko tinta. Kdor pravi rdeče črnilo, hoče reči rdeča tinta ali rdečilo. Opozorjen - bo nabrže spoznal nesmisel in se popravil.

So pa v jeziku nedoslednosti, ki jih ne popravljamo več, ker se jih prav nič ne zavedamo. Kakor novec v prometu, se je tudi beseda obrabila, njen prvotni pomen je obledel. Nekoč je bil svinčnik ves iz svinca, danes pa ni na njem niti trohice te kovine, temveč je iz grafita. Vendar mu je prvotno ime še ostalo. Tudi plomba pomeni nekaj, kar je iz svinca (plumbum - svinec) in vendar govorimo o zlatih plombah. Srebrni goldinar se nam ne zdi nič čudnega, dasi pomeni goldinar prvotno zlatnik (prim. nemško Gold). Kandidat je bil pri Rimljanih tisti, ki se je oblekel v belo (lat. candidus - pomeni bel), ko se je potegoval za kakšno službo, danes pa ni nič čudnega, če govorimo o črno-oblečenih kandidatih. Marsikoga zabava suh humor, pa ne zato, ker bi mislil, da pomeni humor v latinščini tekočino, da torej prvotno ne bi mogel biti suh. Kratkočasno predavanje lahko traja zelo dolgo, prav kratko predavanje pa utegne biti dolgočasno. Sonce, pravimo, da vzhaja in zahaja. Tako je bil pravilno samo dotlej, dokler ni Galilej dognal, da sonce miruje.

Vse te nedoslednosti in nesmiselnosti pa danes niso več nesmiselne, ker se je prvotni pomen neštetih besed izgubil. In kdo ve, ali ne bo prišel čas, ko se tudi ob rdeče črnilo ne bo nihče več spotaknil.

TEHNIKA

RAZVOJ LETALSTVA

(Nadaljevanje)

Dosedaj smo si v skopih obrisih ogledali razvoj letalstva od prve zamisli letanja pa do dviga z baloni in njim sličnimi pripravami. Da bomo lažje razumeli nadalj ni razvoj, moramo vsaj nekoliko poznati najosnovnejše - pojme letalstva in letalske tehnike in fizike sploh. V glavnem delimo xx sredstva za letanje ali dviganje v o- zračje v dve skupini. Prva se imenuje aerostatični na - čin, a druga aerodinamični.

Aerostatični način letenja ali dviganja se vrši s pomočjo naprav, ki so lažje od zraka. V to skupino spadajo: baloni, Zeppelini, polnjeni s plini, ki so lažj i od zraka; taki plini so lahko topel zrak (Montgolfier), vodik (Charlier in drugi), ki pa ima to slabo lastnost, da je vnetljiv in je zato bilo toliko nesreč (Hinden - burg, moderni Zeppelin, polnjen z vodikom, se je pri pristajanju v Ameriki vnel in je večina potnikov zgore- la), helij, žlahten in negorljiv plin, a je silno redek. Nadalje so polnjenje balonov uporabljali še druge pline in razne mešanice plinov, vendar se Zeppelini niso prak tično obnesli. So počasni, neokretni in v vojni dobi nu dijo sovražniku preveliko "tarčo"; njihova pozitivna - stran je edino ta, da lahko nosijo in prevažajo precej več tovora, kakor pa letala. Uspešno se uporabljajo na meteoroloških postajah majhni baloni, opremljeni z naj-

raznovrstnejšimi merilnimi pripravami, ki nam pomagajo določati vreme. Naj omenim na tem mestu nekaj pomembnih poskusov, izvršenih z baloni. Švicarja, dvojčka dr. Piccarda sta se z balonom dvignila okoli 16.000 metrov visoko, z namenom, da raziščeta ozračje v imenovani višini; poizkus je uspel. Rusi so se dvignili 23.000 metrov visoko, a so na žalost padli in se vsi ubili. Ta višina je torej najvišja točka, do kamor je človeku uspelo prodreti. Okoli 30.000 metrov pa se je dvignil balon, opremljen z metereološkimi aparati, seveda brez človeka.

Vsa taka dviganja in premikanja po zraku s pomočjo priprav, ki so lažja od zraka (baloni, Zeppelini) imenujemo torej aerostatična.

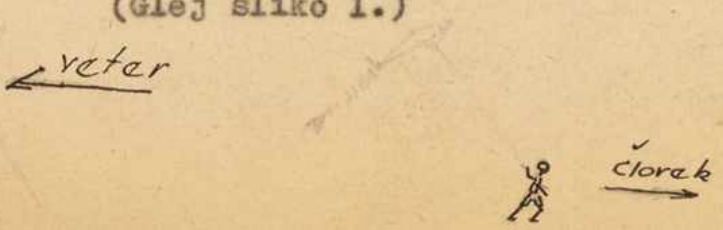
Aerodinamični način letenja pa je tak, ki se vrši s pomočjo priprav, ki so težja od zraka. V to skupino spadajo: aeroplani, leteče ploskve, avto-giro (auto - žiro), jadralna letala in končno zmaji.

Kako pa je mogoče, da se neka priprava, kakršna je n.pr. letalo, lahko drži v zraku in ne pade na zemljo? Prav lahko boš razumel, samo s premislekom beri!

Sani drsijo po snegu, se opirajo na snežno ploskev in se premikajo. Čoln drsi po vodi, se opira z dnom vodne gladine in se premika. Ptič jadra pod nebom, se opira s perutmi na zračno plast in ... leti. Prav tako je z letalom. S krili se naslanja na plasti zraka in s tem, ko se premika v vodoravni smeri ter "reže" zračno zgoščino, se lahko obdrži v zraku in tako "leti".

Vsakdo se je že igral s spuščanjem "zmaja" ali pa je vsaj videl, ko so ga spuščali drugi. "Zmaj" je v glavnem neka papirnata, platnena ali svilnata ploskev v obliki deltoida ali kvadrata s papirnatim repom ("ketna"), na čigar prednjem koncu je pritrjena vrvica in sicer tako, da je pri napeti vrvici "zmaj" v poševni legi, s sprednjim delom navzgor in z repom navzdol.

(Glej sliko 1.)

Če tak zmaj vlečemo na vrvici, se bo dvigal in dvignil tako visoko, kolikor mu to dopušča dolžina žice. S tem, ko mu s pomočjo vrvice daješ potrebno hitrost, se zmaj s svojo ploskvijo opira na zračno plast in ker je s sprednjim koncem nagnjen navzgor, se lahko dviga. Predpogoj, da se bo zmaj obdržal na višini je, da se zgošči na zraka premika pod ploskvijo zmaja, ali pa, da se zmaj sam premika po zgoščini. Kadar piha veter, je dovolj, če zmaja privežeš ali držiš na vrvici, pa se bo - sam dvignil in se držal v zraku, če je pa brez vetra , potem pač moraš z vrvico v roki leteti in tako dajati - zmaju potreben "veter". V bistvu je isto pri letalu, zlasti pri brezmotornem letalu (jadralnem letalu).

Danes naj bo dovolj razpravljanja o tehničnem delu letalstva. Sedaj pa si zopet oglejmo nekoliko zgodovine o aerodinamičnih načinih letenja. Ker nimamo dovolj časa, da bi si vse to podrobno ogledali, se bomo omejili na najvažnejše. Proti koncu 19. in v začetku 20. stoletja se je mnogo ljudi bavilo z zamislijo letanja s pomočjo kril. Otto Lilienthal (Nemec), oče jadralnega letalstva, je bil eden prvih, ki je letal s krili. Napravil je krila, ki jim je z matematično natančnostjo na tehnični podlagi določil dolžino, širino, debelino, naklonski kot in pravilno obliko. Taka krila si je pripel na ramena in roke, na noge pa si je pritrdil neke ploskve, ki so mu služile za krmila. Tako opravljen se je spuščal z vrha nekega hriba in je - jadral. Otto Lilienthal je napravil 1999 uspešnih "poletov", a pri 2000. je strmoglavil in se ubil. Za blagor človeštva so pač že od nekdaj umirali ravno najboljši in najumnejši ljudje. Toda za njim so prišli drugi in nadaljevali započeto delo. Francoz Bleriot (blerjo) v Evropi in brata Wright - (urajt) v Ameriki pa so končno rešili 4.000 letni človeški sen, da bi človek letal kot ptica s krili po zraku. Položili so temelj današnjemu modernemu letalstvu. Leta 1903. sta brata Wright izgotovila dvokrilen aeroplan, ki je že imel bencinski motor. Eden od bratov se je z letalom dvignil in letel - sedem sekund. Pri pristanku se je slabo letalce polomilo in človek-pilot se je nekoliko potolkel, vendar je ta prvi "polet", čeprav-

je trajal le sedem sekund, odprl vse zapreke do nadaljnega izpopolnjevanja letal. Ta polet je bil torej krst današnje ogromne letalske industrije in današnjih modernih gigantskih letečih veletrdnjav, kajti ne dolgo po letu 1903. so že začeli najrazličnejši rekordni poleti. Mnogo pripadnikov kulturnih narodov, kjer tudi ni manjkalo Slovencev, so od l.1903 s svojim umom, svojo hrabrostjo in ljubeznijo sodelovali pri nadaljnem razvoju letalstva, zato ni čudno, da je od prvega "bornega letalca" pa do "super-trdnjave" preteklo le kratkih 40 - let. O tem in sličnem pa se bomo pogovorili prihodnjič.

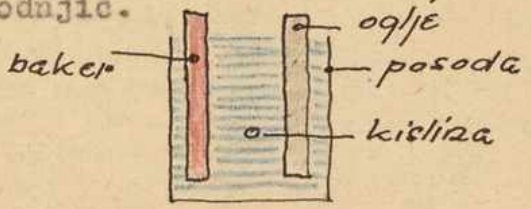
Nauk o elektriki

Ker je bilo drgnjenje palic za nadaljne poizkuse neprikladno, so si izmislili boljši vir pridobivanja elektrike (elektrika, ki jo dobimo z drgnjenjem); in sicer: palico so zamenjali z veliko okroglo ploščo, ki je imela os, ob straneh plošče pa je bilo pritrjeno usnje ali kožuhovina. Ploščo so vrteli in ta se je drgnila ob usnje oziroma kožuhovino. Tako so lahko pridobivali z manjšim naporom večjo količino in pa vsekakor tudi močnejšo elektriko. Poznaje pa so odkrili takozvano galvansko elektriko. To je elektrika, ki jo mi danes imenujemo po domače "baterijo". S tem je bil dosežen velik napredek v tej smeri, saj so si ljudje na ta način že mogli napraviti razsvetljavo, telefon in podobno. Seveda je bilo vse to še zelo negospodarsko, zamišljajte si samo elektrarno z baterijskimi členi, ki bi morala zalagati celo mesto ali še več z elektriko.

Oglejmo si sedaj, kako izgleda baterijski člen.

V posodi, napolnjeni z razredčeno žvepleno kislino, sta vtaknjeni dve palici in sicer ena bakrena, druga pa iz stisnjenega oglja. Če sedaj sklenemo preko žice ti - dve palici z žarnico, bo ta zažarela, sicer zelo slabo, toda uspeh je v glavnem dosežen. Vendar pa imamo člene z različnimi kislinami in različnimi elektrodami (kakor imenujemo palice ali plošče), ki pa povečini dajejo le

nizko napetost in sicer 1 - 2 volta. Zato so zelo negospodarski in neprimerni. Delavci na polju elektrike so šli zato še dalje in so prišli do čudovitih zaključkov, na katerih sloni pravzaprav današnja naša razsvetljava, kurjenje z elektriko, poslušanje radia itd. No, pa pustimo to za prihodnjič.

Še ena tekma - še en poraz!

SK.POLICAJAC - SK.SLOVENEC

Prijateljska tekma, ki se je končala z nezasluženim porazom Sk.Slovenca z 1:2.

Naša postava: Bizjak, Korošec, Gole, Vlaj, Cene, Bolčina, Razdevšek, Petrovič, Roman, Jerman, Zalar.

Malo spremembe: omeniti moramo le, da je bila naj - boljša half-linija in da nas je Vlaj navdušil s svojo požrtvovalnostjo, ki je ni para v vsej postavi. Ne vem kaj je bilo z Zalarjem, ki nikakor ni prodrl. Pozna se mu izrazit obrambni način igranja, ki ga je priliko uporabljati kot desni half nekdaj.

Sredi tekme se je vlil dež, ki je precej nepovolj - no vplival na igralce, še bolj pa na sodnika, ki je končno izgubil vso doslednost. Zgodilo se je n.pr. da je pozabil soditi roke in še več, tudi off-side mu je postal nepoznan. Drugi gol, ki ga je zabilo levo krilo Policajca je padel iz očividnega off-side-a. Levi krilec je bil najmanj tri metre pred našim bekom, ki sploh ni polagal pažnje na žogo in igralca, ki je neovirano pori-

nil žogo v gol.

Žalostna je taka pristranska sodba in to je vsekakor dober napredek. Žal ni bilo na desnem krilu vse v redu.

Po karambolu Romana z nasprotnikovim vratarjem se je žoga počasi kotalila proti golu in komaj je uspelo Jermanu, da jo je porinil v gol, še preden je mogel nasprotni bek to preprečiti.

Precej lepih prilik pa je bilo zastreljanih preko gola, kar se seveda lahko imenuje smola.

V prihodnje bi priporočali sodnika iz taborišča , kajti naša dva sta oba preveč naklonjena bratom.

Našemu moštvu se obeta prijateljska povračilna tekma z SK.SLOGO, ki se hoče odškodovati za poraz 0:5.

KRATKA SKICA IZ ENEGA NAŠIH TABORIŠČ

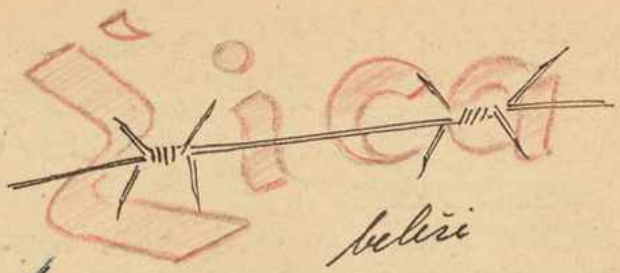
Kam bo padlo?

Nič posebnega nočem vzeti nax muho, niti "rac" ne, čeprav jih je v našem "A" taborišču mnogo, oj preveč . Stvar pa, ki sem se jo namenil iznesti, ima morda kar precej "aktualne" važnosti. "Kam bo padlo?", to je naj kritičnejše vprašanje, če že ne taborišča, pa vsaj naše barake. Že ko se zjutraj zbudim, vidim v očeh svojih sotrpinov žareti pritajen žar. "Le kam bo padlo?".

Dopoldan je dolg, živčnost in nervoza pa naraščata. Opoldne leži to vprašanje kot mora v zraku in na ljudeh, skriva se pod postelje in gleda izpod odej vsakomur predrzno v obraz in v vnete oči. In to se vsak dan ponavlja! Napetost še narašča in prekipeva v ljudeh od časa do časa. "Kam bo padlo?". Napetost se zgoščuje - najvidneje v F. in K. Vstajata s postelje in zopet sedata, mešata "šnops" karte in rezljata zobotrebce. "Da bi le bilo to že za nami!" si vsi želimo. Redar barake se brezbrižno odpravlja s kanto po južino. "Pazi in glej, da ti ga zopet ne da!" mu vrže čez ramo F. nekaj

kratkih besed. Ve, da so besede brezpomembne in jih ni ti ne misli resno. V baraki zavlada tišina. Nedar se vrne in neodločen obstane pred mizo na kateri so po - strojene naše porcije. "Naj deli kdo drugi, meni se ne ljubi!" "Daj zajemalko", zadirčno reče F. Člani baraka obstopijo mizo. F. meša. Vsi mu z očmi mrzlično sledo. Redko je!" plašno reče mlad fant. "Zapri kljun!" Srše- če ga gledajo. In nato. "Tu je, prekleti!" F. zajame - lep kos mesa v zajemalko. "Prav tak kot včeraj. En in polkrat večji od drugih kosov. Zopet do 'džumbus'!" - Fantje vedo. Sedaj bo p a d l o ! F. skoro glasno mo- li in prične deliti. "Kar bo pa bo!" Napetost je sedaj na vrhuncu vrhunca. Zajemalka roma od porcije do por - cije in te se hitro vrste in polnijo. Že je v sredini- vrste. Sedaj pride do njegove porcije in F. jo neodlo- čeno zadrži. Nato obrne. "Tu je! Pazi ga! Aha! Oh!"Pri dušeni vzkliki med fanti. Obraz razdeljevalca se raz - tegne v širok nasmeh. Zmagoslavno pogleda okoli ter v smeri, kjer stoji ves bled K. Za danes je vprašanje re šeno. "Kam bo padlo?" ne obstoji več. V F.ovem"koritu" plava kot masten krap on, ki ga vsak dan tako napeto - zasledujejo vsi. En in pol krat je večji od drugih ko- sov. Oh, ta prekrasni, prelepi kos mesa, poželenje za vse! F.zmagoslavno odnese zajemalko v sosednjo barako, odkoder smo si jo izposodili. Ko se vrne pa začuden ob stane. K. ga nedolžno pogleda. "Veš, F., zmotil sem se in sem bil vzel tvojo porcijo, sicer pa je itak vseeno, saj si pošteno razdelil in je v vseh porcijah enako! " F. ga gleda kot bik v rdečo cunjo, K. pa vneto "prežve kuje" in se nedolžno nasmiha. In tedaj F. podivja. "Ti boš meni očital poštenje, ti si upaš vzeti mojo porci- jo, ko veš, da je v njej .... !" naprej ne pove, bi se lahko zarekel. V mogočnem ~~zkmk~~ loku udari njegova ro- ka in K.presenečen obstane. Barakarji vzrojijo in začu mijo kot srženi. Vse je na nogah. F.pravočasno odneha. "Ali sedaj vidiš kam je padlo?" K. ne vidi pač pa čuti. Debelo požre slastni grižljaj, nato se pa junaško spu- sti v besedni boj. Fantje mirijo in naposled tudi pomi rijo razburjene duhove. Nedar pa sam pri sebi prisega, da bo jutri vse meso iz kante zmetal na smetišče. Vsaj ne bo več tega "kam bo padlo?!".

- Zakasnitev z razdajanjem obleke izvira iz "pomo - te;" ki so jo napravili Angleži. Pri sortiranju in razdeljevanju obleke na posamezna taborišča v glavnem magacinu v takozvanem Gross-lagerju, so ugotovili, da je oblek - premalo.

I - Iz Diepholza je prišlo sporočilo, da so tamkajšnim našim ljudem ukinili cigarete.

- Nemški civilni obrok hrane znaša 850 kalorij . Službeno bi morali Nemci dobivati 1.550 kalorij na dan.

- Vseh povratnikov v Jugoslavijo iz naših treh taborišč je sedaj 149.

I - Izpraševalna komisija je zaključila delo v taborišču Diepholz 6.julija t.l.

- C.C.G. (kontrolna komisija za Nemčijo) javlja , da bo neko število beguncev (D.P.) zaposljeno pri prekomorskih oddajah angleške radijske družbe (B.B.C.).

- Doznava se, da bo četnik, ki bi slučajno prodajal kak predmet angleški straži in bi ga ta straža odvzela brez odškodnine, dobil zaporno kazen, predmet pa bodo vojaška oblastva zaplenila. Službeni angleški krogi smatrajo tako prodajo za črno borzo.

- -

Kožca : "Ribničan Fokselj iz "B" Taborišča je bil do 1.1945 komunist!"
Karel : "Tega ti pa že ne verjamem!"
Kožca : "Kaj? Ne verjameš? Vprašaj ga, kako sem ga ubil v Gorici, ko je bil pol-kom. Sam ti bo priznal!"

ZANIMIVOSTI v številkah

Vera v svetu

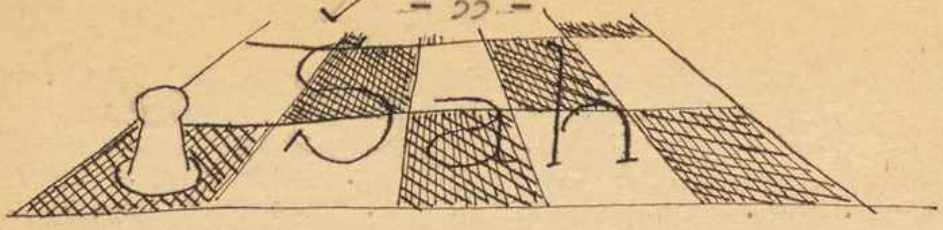
KRISTJANOV	822, 000. 000	od tega
KATOLIČANOV	416, 000. 000	
EVANGELIČANOV	230, 000. 000	
PRAVOSLAVNIH	166, 000. 000	
INNI	10, 000. 000	
MOHAMEDANCI	382, 000. 000	
ŽIDJE	16, 000. 000	
BRAHMANCI	296, 000. 000	
VERE VZHODNE AZIJE	590, 000. 000	
POGANI	110, 000. 000	

Najvišje gore na svetu

MOUNT EVEREST	8882 m	(Azija)
AKONKAGUA	7035 m	(Sev. Amerika)
MAC KINLEY	6187 m	(Sev. Amerika)
KILIMANDŽARO	5886 m	(Afrika)
MONT BLANC	4807 m	(Evropa)
Gora KOŠUZKI	2234 m	(Avstralija)
TRIGLAV	2864 m	(EVROPA - JUGOSLAVIJ

- -

"Oh, kako se ta dva človeka ljubita. Kakor, da ne bi bila poročena", vzdihne opazovalec novoporočenega para.

Zanimanje za šah je bilo in je še danes v Sloveniji veliko. Moremo reči, da je raven slovenskega šaha - visoka. Posebno se je to zanimanje povečalo po velikem mojsterskem turnirju, ki je bil pred petnajstimi leti na Bledu.

Šah so že od nekdaj imenovali za umetnost. Za eno izmed sedmerih umetnosti. Bivši svetovni prvak dr.Lasker je dejal: "Šah je preveč igra, da bi bil zgolj u - metnost in preveč umetnost, da bi bil zgolj igra!"

Danes je v svetu precejšnje število mojstrov in ve le-mojstrov. Poznan je Slovenec dr.Vidmar.

Ruski velemojstri: Botvinik, Smyslov, Kotov, Bondarevski, Boleslavski, Bronstein.

Septembra je bil odigran v Moskvi na 10 deskah šah match med USA in SSSR. Razsodnik je bil dr.Euwe, stari holandski mojster. Zmagali so ruski šahisti. Za naslov svetovnega prvaka, ki ga je doslej držal dr.Aljehin , pride v poštev samo šest mojstrov: dr.Euwe (Holandec), Resbevsky (Amerika), Sine, Keres (Anglija), Smyslov in Botvinik (SSSR). Te jeseni bi se moral turnir začeti.

Bivši svetovni šahovski prvak dr.Aljehin je bil rojen v Moskvi 1892. leta. S 17 leti je postal amaterski prvak Rusije, leta 1913. pa je osvojil vserusko državno prvenstvo. Leta 1914. je odšel na svetovni tur - nir v Mannheim, izbruhnila pa je prva svetovna vojna - in Nemci so ga internirali. Uspelo pa mu je pobegniti - v Švico in od tam domov. Leta 1916 je bil v Galiciji - ranjen. V bolnici je igral slepe igre s tridesetimi igralci naenkrat. Leta 1920. je izzval svetovnega prvaka Capablanco in ga premagal, čeprav ni tega nihče pričakoval. Postal je svetovni prvak.

Potem je zmagoval po vsem svetu. Leta 1930. je v San Remu igral s 16 velemojstri in je oddal samo dva -

remija (neodločeno). Vse druge igre pa je dobil. Leta 1931 je bil veleturnir na Bledu, katerega eno kolo so igrali tudi v Ljubljani. Tudi tu je Aljehin zmagal s 5 in pol točkami pred Niemcovicczem. Leta 1935. ga je izzval dr.Euwe. Podcenjeval je dr.Euweja in izgubil. Dve leti kasneje je Aljehin izzval dr.Euweja in ponovno osvojil naziv svetovnega prvaka. Vdal pa se je pijači.

Po letu 1935 je bil še enkrat pri nas, a že dokaj slabši.

Po letu 1945 je odšel Aljehin na Portugalsko, kjer ga je zadela kap 24.marca 1946. leta.

Aljehin je bil največji šahist sveta, odličen v kombinaciji, znal je izkoristiti vsako najmanjšo napako nasprotnika. Znana je Aljehinova otvoritev, Aljehinova obramba, znan je kot igralec simultank (igre z več kot 10 igralci naenkrat). Bil je šahovski genij.

Portugalski šahisti mu bodo postavili spomenik - črno šahovsko desko s padlo figuro - kraljem in napisom - PADLI - KRALJ!

Prihodnjič pa o čudežnem mojstru - Špancu Arturu Pomaru in o slovenskih mojstrih ter jugoslovanskem prvaku.

Utrinkov koticek

Danes pa kar nahitro nekaj, ker mi primanjkuje prostora.

V "žici" sem priobčil nekaj člankov, bolje rečeno - črtic o življenju naših ljudi na Gorenjskem in eno črtico o Štajerski (v današnji številki). Mnenja sem ,da taki in tovrstni prispevki zelo pozive naš listič in da bi bilo dobro, ako se razširijo tudi na druge slovenske dežele, recimo Dolenjsko, Notranjsko, Koroško itd. Verjetno so med nami ljudje, ki poznajo te dežele, njih običaje, njih ljudstvo, način življenja. Počasi bi se nam morda posrečilo zbrati etničen opis vseh slovenskih dežela. Samo to sem hotel danes omeniti. Pa premislite!

UREDNIK

Mal' hecca

Vprašanje: Kdaj se v tem lepem kunstru začne zimska doba, kaj misliš?
Odgovor : Nekaj, kar nikdar ne preneha, se sploh začeti ne more.

TI-NB : Kako bi človek izvedel za dan našega odhoda iz logorja?
TO-NB : Ja, za 14 dni vnaprej lahko izveš.
TI-NB : No, kako?
TO-NB : Ti opazuj samo Savriča, njega 14 dni pred vsakim potovanjem popade "[illegible]-FIEBR".

Saš : Kot pesnik se pa Ivo zadnje čase kar dobro obnaša.
Cvet : Oh, beži no, misliš radi tiste uboge pesmi "Slavotove sanje", ki je bila objavljena v "žici".
Saš : Niti najmanj radi pesmi, pač pa radi njegovih - las.

Klepetavec : V prihodnji številki bo Kor gotovo zopet v "Žici" in to pod rubriko "Izrednosti".
Poslušalec : Kaj, pa je tako izrednega, da spada pod to rubriko?
Klepetavec : Govore, da so videli prati srajco.

TORBA of IVON

"Če moreš, pa daj!" - Uganke čarobnega kvadrata iz 4. številke "Žice" ni nihče pravilno rešil. Stvar res ni bila enostavna. Pa drugič! Korajža velja!

"Žica" izhaja vsako nedeljo. Ker je naklada silno majhna, je treba paziti, da se pri prebiranju ne poškoduje. Kroži naj po barakah. Ko prečita "Žico" zadnji v baraki, naj jo odda starešini barake, ta pa naj jo izroči dalje drugemu starešini barake itd.

"Žica" je nas vseh. Zato je ne čitajte samo, temveč z njo tudi sodelujte. Za vsak prispevek smo hvaležni, za vsak nasvet in mnenje prav tako. Vemo, da ima marsikdo od vas lepe misli ali kaj drugega na zalogi. "Žica" je mesto, kjer se jih lahko na najkoristnejši način iz-nebi.
Sodelujte, pomagajte, svetujte - videli boste, da to ni tako težko in dnevi za pravo žico vam bodo mnogo krajši.

UREDNIŠTVO

Nice
20 juin 1941

Mi in angleži

Od onega trenutka, ko smo prišli v Italijo pa do danes, vse to je doba razvoja odnošajev med Angleži in nami , razvoj Anglo-Chetnik odnošajev, če hočete.

Priznati moramo, da smo si od stika z Angleži mnogo obetali. Ako bi bili tedaj, maja 1945, realnejši, bi nam to prihranilo premnoga razočaranja. Toda človeku ni vedno dano, da bi jasno predvideval bodoči razvoj. Edino kritično vprašanje dobe bi pač moralo biti: ali smo sploh imeli pravico kaj pričakovati?!

Menili smo, da imamo; Angleži pa so mislili druga - če.

Naši odnosi in stiki z Angleži so se razvijali v dveh smereh. Lahko jim imenujemo osebni odnosi in službeni odnosi. Z angleškim človekom nikdar pred letom 145 nismo prišli v neposreden stik. Zato je bilo poznanje - njegovega značaja, njegovega načina življenja pomanjkljivo, lahko rečem da krepko nezadostno. To nam lahko služi kot vzrok nam včasih tako "čudnega" obnašanja Angležev, posebno v njih medsebojnem občevanju. Razen tega - pa smo prihajali v stik le z vojaki, katerih življenj e ima svojsko obeležje (nale pri Angležih), ima na sebi vedno nekaj "nenormalnega".

Do pravih osebnih stikov z Angleži je prišlo pravza prav šele v naših delavskih skupinah. Brez olepšavanja bi se naše razmerje do njih lahko imenovalox "znosno" . le redkokdaj se je v osebnem stiku zgodilo, da bi v nas hoteli vzbuditi občutek manjvrednosti. Včasih so se raz vila celo prijateljska razmerja, seveda ne v taki meri kot v srbskih delavskih skupinah, kjer so se čustva včasih spreminjala v vseh barvah, od oboževanja do sovraštva. Tema je bil verjetno vzrok naš umerjenejši značaj. Vsepovsod, lahko rečem, so slovenske delavske skupine uživale spoštovanje, predvsem zaradi zadrževanja, izvrševanja službe, čuta dolžnosti, zunanjega izgleda, ki je

bilo, ako pozabimo na manjše izjeme, zgledno. Resnično, Angleži so imeli le zelo malo vzrokov (čeprav so ti včasih obstojali), da bi nas postrani gledali. V osebnih stikih, kolikor časa smo bili v Italiji in v delavskih skupinah, ni bilo čutiti bistvene razlike med našim človekom in Angležem.

Tudi v srbskih delavskih skupinah stvari niso stale ravno 100 odstotno nasprotno. Seveda, vsem osebnim odnošajem so dajala temeljni ton službena pravila.

Službeni odnosi so predstavljali nekoliko drugačno sliko. Nekako nezdravo ozračje teh odnosov sega prav tja v l.1942, v znane spore med gen.Mihajlovićem in člani britanskih misij v njegovem stanu, v delovanje radijske postaje "Slobodna Jugoslavija". Od tedaj se nas je držalo dvojno prekletstvo: trdili so, da nismo dovolj doprinesli k skupni stvari Zaveznikov v boju proti Nemcem, trdili so, da smo z Nemci celo sodelovali, bili torej od vsega početka izdajalci in fašisti (Radio "Slobodna Jugoslavija").

Obremenjeni s tako dedščino smo prišli v Italijo in kdor ni bil slep je mogel videti, da so nas kot take Zavezniki tudi sprejeli, tako z nami postopali (S.S.S.P.). Le počasi so se pojmi razčiščevali: v našem razmerju do Angležev ter v razmerju Angležev, sploh Zapada, do SSSR, službene Jugoslavije - do Vzhoda. Posreči se nam je pokazati, da le nismo taki kolaboraterji in fašisti, za kakršne nas je slikala komunistična propaganda. Vzporedno s tem so se slabšali tudi angleški politični odnošaji z Jugoslavijo, oziroma narobe.

Kdor si je bil od tega obetal kako neposredno izboljšanje za nas, se je pač - motil. Ostali smo še nadalje S.S.S.P. (P.S.S., če hočete), prav kakor prvega dne, čeprav je že v tem vzdevku samem dovolj krivice. Kajti, nismo se bili niti predali (temveč naivno priključili), niti nismo pripadali kakršnikoli sovražni vojski, še manj, da bi bili Zaveznikom kdajkoli napovedali vojno!

Tak postopek z angleške strani smo si skoraj dosledno razlagali iz neugodne politične situacije. Dokler priznajo Angleži Tita, smo si dejali, ne morejo -

Mi in angleži

Od onega trenutka, ko smo prišli v Italijo pa do danes, vse to je doba razvoja odnošajev med Angleži in nami , razvoj Anglo-Chetnik odnošajev, če hočete.

Priznati moramo, da smo si od stika z Angleži mnogo obetali. Ako bi bili tedaj, maja 1945, realnejši, bi nam to prihranilo premnoga razočaranja. Toda človeku ni vedno dano, da bi jasno predvideval bodoči razvoj. Edino kritično vprašanje dobe bi pač moralo biti: ali smo sploh imeli pravico kaj pričakovati?!

Menili smo, da imamo; Angleži pa so mislili druga - če.

Naši odnosi in stiki z Angleži so se razvijali v dveh smereh. Lahko jim imenujemo osebni odnosi in službeni odnosi. Z angleškim človekom nikdar pred letom 1945 nismo prišli v neposreden stik. Zato je bilo poznanje - njegovega značaja, njegovega načina življenja pomanjkljivo, lahko rečem da krepko nezadostno. To nam lahko služi kot vzrok nam včasih tako "čudnega" obnašanja Angležev, posebno v njih medsebojnem občevanju. Razen tega - pa smo prihajali v stik le z vojaki, katerih življenj e ima svojsko obeležje (nale pri Angležih), ima na sebi vedno nekaj "nenormalnega".

Do pravih osebnih stikov z Angleži je prišlo pravza prav šele v naših delavskih skupinah. Brez olepšavanja bi se naše razmerje do njih lahko imenovalox "znosno" . le redkokdaj se je v osebnem stiku zgodilo, da bi v nas hoteli vzbuditi občutek manjvrednosti. Včasih so se raz vila celo prijateljska razmerja, seveda ne v taki meri kot v srbskih delavskih skupinah, kjer so se čustva včasih spreminjala v vseh barvah, od oboževanja do sovraštva. Temu je bil verjetno vzrok naš umerjenejši značaj. Vsepovsod, lahko rečem, so slovenske delavske skupine uživale spoštovanje, predvsem zaradi zadržanja, izvrševanja službe, čuta dolžnosti, zunanjega izgleda, ki je

priznati nas. V tem je bilo precej resnice. Toda v meni je že takrat vstalo vprašanje: dobro, naj nas ne prizna jo! Ali pa je nujno potrebno, da nas drže v ujetniške m statusu (ali kar je še slabše, v ujetniškem taborišču), ali je nujno, da nas slabo hranijo, oblačijo ali kako drugače ponižujejo? Kaj ima to opraviti s priznanjem ? Proti-vprašanje pa se je glasilo: ali imamo sploh pravi co kaj pričakovati? Kakšni smo v očeh Angležev?

Takrat se je že močno razširila razlaga, da nas Angleži ne smatrajo za ujetnike. Dejstvo je, da so nas vedno smatrali za S.S.P. To stanje ni bilo niti za trenutek spremenjeno.

Potem so prišla razna olajšanja: izhod iz taborišča in delavske skupine. Ustanovitev slednjih je mnogo pripomogla do močne zameglitve dejstev. Postopek je bil - tem skoraj vedno dvojen: na eni strani hvala, odgovorne službe, na drugi strani skoraj nikako povračilo. Enkrat smo bili "zavezniki", drugič ujetniki. Skromnejši so smatrali, da je hrana in obleka zadostno plačilo za tako službo. Toda vse to je bila le zunanja plat.

Kdorkoli pa je prišel v tesnejši službeni stik z angleškimi oblastmi, je mogel videti, da ga je označeva la ena sama dolga vrsta ponižanj. "Četniku ni dovolje no .....", so se glasila pravila, "Za četnike prepovedano", so ukazovali napisi, "Četniki, ne pozabite, da ste S.S.P. ...", so rekali britanski C.O.ji, C.C.ji, O i/c-i itd.

Ta plat pa je bila mnogim neznana. Večina je videla le prazno cigaretno dozo, slabo obleko ali slično. Ne primerno hujše je bilo duševno zapostavljanje. Bilo je to takrat, ko se je rodila v Italiji rečenica: Come? Slavo? Via mascalzone! Italijani so imeli dober nos in so vedeli, kako Angleži z nami postopajo.

Res, bilo je nekaj delovnih skupin, ki se lahko pohvalijo z gmotno stranjo svoje službe. Toda "Regulation for Ghetniks" je bil neizprosen.

Nemčija se iz upanja izpremenila v novo razočara nje. Zadeva z izpraševalno komisijo, zavlečevanje ureditve našega položaja, vse to je kričalo: Zakaj? Ali za

to, ker smo se za Angleže premalo borili? Nam je to ne mara bila dolžnost?! Mislim, da nam je bila dolžnost - boriti se za Slovenijo, Jugoslavijo, in to smo storili, vsak po svojih močeh, vsi pa kolikor je bilo v danih - prilikah mogoče! In tudi to je bila pomoč Angliji.

Ali smo kolaborateriji, fašisti? Menda ne verjame - Anglija Titu in njegovim, ki jih imenuje komuniste in je z njimi v odprtem nasprotstvu, poleg dejstva, da so bile njihove laži že ničkolikokrat dokazane. Torej zakaj?

Neugodna politična situacija, konstelacija, konfiguracija, kako? Vse skupaj imam za slabo demokracije ! Svita se mi, da je pač težko za ponosno deželo, kakršna je Anglija, priznati svojo zmoto, priznati, da se je motila od 1.1942 in da se še moti. Kdor pa noče svoje zmote priznati, je tudi ne more popraviti. Tu leži verjetno ključ k vsej naši zagonetki, k dveletnemu životarjenju po taboriščih.

Roko na srce, bratje Angleži! Priznanje zmote je boljše kot krivica! Bog ve, da je tako.

Komentar k politični situaciji

(Mesto komentarja k politični situaciji, objavljamo danes zelo zanimivo pismo jugoslovanskega in hrvatskega političnega prvaka v emigraciji, op.ur.)

I.

Da bi bolje razumeli situacijo, v kateri se nahaja jugoslovanska emigracija glede na Titov režim v domovini in s stališča, ki ga zavzemajo njeni politični predstavniki pred svetovno javnostjo, ki je dovedlo tudi - do znane resolucije Maček - Gavrilović - Dimitrov - Na

gy, objavljamo pismo dr.V.Mačka predsedniku Trumanu z dne 20.marca t.l. Pismo se glasi:

Pariz, 20. marca 1947.

Gospod predsednik!

Z največjim veseljem sem prebral Vaš govor, ki - ste ga imeli 13.marca pred Kongresom Združenih Drža v Ameriških o nameravani pomoči Grčiji in Turčiji v obrambo ogroženih demokratskih pravic in svoboščin teh držav.

Toda s še večjim upanjem in zadovoljstvom sem pozdravil Vaše besede, da je vlada Združenih Držav Ameriških pripravljena pomagati vsem narodom, ki se bo - rijo za svojo svobodo in za demokratske pravice vsakega posameznega človeka.

Ne dvomim, da Vam ne bi bile dobro poznane strašne prilike, v katerih so prisiljeni živeti narodi juž ne in južno-vzhodne Evrope. A te prilike so najtežje za narode v Jugoslaviji, v katero je vključen hrvat - ski narod, katerega predstavnik sem že skoro 20 let.

Ne smatram za potrebno, da Vas prepričujem, da ti narodi, katerih ogromno večino tvorijo kmetje, ne morejo in ne bodo nikdar usvojili diktaturo komunistične manjšine, katere diktatura jim je sedaj vsiljena.

Mi zahtevamo samo izpolnitev obvez, prevzetih na Jalti. Te obveznosti, za katere jamčijo vsi naši ve - liki Zavezniki, ne samo da niso bile do danes izpol - njene, marveč se dnevno še naprej gazijo s strani sedanjega režima, ki je bil tem narodom vsiljen. Z iz - polnitvijo teh obveznosti, v prvi vrsti s svobodnimi volitvami, izvršenimi pod mednarodnim nadzorstvom, bi bila dana tem narodom, katerim se sedaj odvzete vse politične svoboščine, prilika, da se svobodno odločijo o svoji bodočnosti. Edino na ta način, v resnični demokraciji, lahko doprinesejo k naporom za ohranitev

trajnega in pravičnega miru med narodi.

Prepričan sem, gospod predsednik, da bo vlada Združenih Držav Ameriških pod Vašim vodstvom nadaljevala s politiko obrambe demokratskih pravic, kjer te obstojajo in njihove vzpostavitve tam, kjer so narodi po nesreči te pravice že izgubili.

V tem upanju se zahvaljujem za Vaše napore in stremljenje v svojem in vsega naroda imenu ter ostajam s spoštovanjem

Dr.Vlatko Maček
predsednik Hrvatske
Seljačke Stranke.

II. K prednjemu pismu naj dodamo še izvleček iz članka "Maček obtožuje v imenu večine Jugoslovanov, ki nočejo biti komunistična vprega", ki ga je objavil "Journal d'Egypte" 20.marca 1947. Izvleček glasi:

"Izjave g.Mačka, jugoslovanskega vodje Seljačke Stranke, ki jih tukaj objavljamo, dobivajo poseben pomen v trenutku, ko balkanska vprašanja postajajo vprašanja svetovnega miru....

Obtožbe, ki jih dviga proti Titu, so zato še težje in pojasnjujejo, zakaj danes USA odbija, da bi pomagala režimu, ki je storil vse, da bi jo izzval."

"Dr.Maček izjavlja:

'Medtem ko je Jugoslavija preživljala strahotne vojne dneve, je ves moj narod, kakor tudi jaz osebno kot šef Seljačke Stranke, začenjal čutiti nesporazume med zavezniki v pogledu njihove politike napram nam. Že takrat, ko so se ti nesporazumi šele pričeli očrtavati, smo pomislili, da bodo imeli najškodljivejše posledice v naši pokrajini, kakor tudi za nas Hrvate, za nas Srbe in za nas Slovence.'

'Te slutnje so bile točne. Jalta nam je nudila kaj malo upanja. Sporazumi niso spoštovani. Dovoljeno je, da se v naši zoni osnujejo totalitarne vlade, ki so danes na oblasti. Jugoslavija je videla, kako

se povzdigujeta Tito in KP. Kar se mene tiče, sem moral iz kraja, v katerem sem bil interniran, kreniti na Zapad, da se tja umaknem in da od tam nadaljujem borbo, katero smatram, da je bitna za jugoslovansko neodvisnost!

'HSS se je od l.1920 smatrala za branilca pravic kmetov, ki tvorijo 80% našega prebivalstva. Za njenega predsednika sem bil imenovan po tragičnem dogodku 20.junija 1928, ko so bili moj predhodnik in dva njegova sodelavca ubiti v beograjski skupščini. Šli bomo skupno skozi vojne preizkušnje, skozi italijansko-nemško okupacijo in se vedno ogibali vsakega sodelovanja s trenutnimi zmagovalci. Naši principi so bili, da država obstoja zaradi državljanov, a ne državljani zaradi države, t.j., da mora vsak posameznik uživati svoje svoboščine v mejah demokratskega pojmovanja. Mi smo prav tako prepričani, da sta moč in sila nesprejemljivi kot politični sredstvi in da predstavlja cilj sporazuma z našimi sosedi ustvaritev možnosti organizacije širših in širši federacij držav. Hoteli smo biti nacionalna stranka, toda se izogniti zapadanju v šovinizem.' (Podčrtano od uredništva "Ilice").

'A kje smo danes? Komunistični režim v današnji Jugoslaviji ne sloni na volji naroda, marveč na političnem preganjanju in falsificiranju volitev. Enotnost Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki tvorijo našo državo, je samo navidezna, ker je dejansko vzpostavljen centralizem. Samo na našem teritoriju je danes 26 koncentracijskih taborišč.'

'Zavedamo se interesov, ki jih ima SSSR v naši državi. Toda oni niso edini in ni treba, da izključujejo interese, ki jih prav tako imajo USA, Anglija in Francija. Večina Jugoslovanov odbija misel, da bi bili mrtva straža komunizma proti Zapadu.'

xxx

(op.ur.: Komentar k svetovni politični situaciji objavimo prihodnjič.)

xxx

Ni nezanimivih stvari. So samo ljudje, ki se za nič ne zanimajo.

Misljenja in pogledi:

Demokracija

Osemnajst nas je v baraki. In štirikrat na dan odpremo našo škatljo, to je radioaparat, poslušamo poročila iz Londona in Amerike z odprtimi usti ...

"Demokracija, zapadna demokracija, vzhodna "demokracija" ... Povsod demokracija ... Demokracija, demokracija ..."

In pri nas v baraki demokracija in v taborišču demokracija, blažena, krasna, lepa, zaželjena demokracija.

"Poslušaj Bonifacij, kaj pa je demokracija? Fantje, kaj pa je to?"

" ... "

" ? "

"?!"

Demokracija?!

Ondan sem bil v "Avstraliji". Je sicer malo star izraz, a razumemo ga še vedno. V Avstraliji torej. Zasušila se je tam odtočna cev, a naši bratje so kar naprej izvrševali svojo "narodno" dolžnost. Kakor je jesti "narodna" dolžnost, tako je tudi opravljanje tega naka dolžnost.

In posledica?

Tam je nastala luža, bajer, jezerce, morje ...

Pa pride prvi s toplega juga, pogleda in de:

"Svinjarija!" in doda svoj delež!

Drugi: "Gle šta rade naši!" in opravi!

Tretji: "Pa to ti je uvek kod nas!" in je zažubore

Četrti: " ... Sunce ..., gle, kako čiste radne grupe!" in storjeno je.

Peti, šesti, sedmi ... petnajsti, dvajseti, trideseti ...

Potem mi je bilo pa dovolj. In sem pokaral nekoga, ki je izjavil: "Kako bez savesti su ljudi!" in izvršil

dolžnost: "Če si ti zdi napak, prijatelj, čemu pa si sam pravkar povečal jezerce?"

Besno me je pogledal izpod košatih obrvi in valovitih kuštravih las na vratu, pa dejal:

"Kaj govoriš, mladiču, ja sam demokrata i radim šta hoću!"

"A, demokrat si, potem pa ne morem kaj, demokrat!" sem si mislil.

Taka je torej ta demokracija, res lepa stvar, demokracija.

Pa še nekaj primerov iz barake:

"Pankracij, nikar ne pljuj po tleh!"

"Ti boš meni govoril, saj je demokracija!"

"Salvacij, danes si redar, pa še ni pometeno!"

"Kakšna demokracija pa je to, to je diktatura. Mismo pa demokrati!"

"?!"

Poslušamo radio, a grupica tam v kotu se prepira, kriči, preklinja Angleže in vse ostale po vrsti ...

Kar brni po ušesih.

"Šj, fantje, dajte no mir, nič ne slišimo radia, nehajte že!"

In v trenutku so se pomirili:

"Kaj, tiho, nergač, mi govorimo kadar in kakor hočemo, pri nas je demokracija, ne boš zganjal diktature!"

- Demokracija? Res!?

Zlatko je ves premražen vzkliknil:

"Kakšna demokracija pa je to, da imam jaz samo dve odeji in niti ne plašča, Frančišek pa jih ima šest in še skoraj nov plašč!"

"Prehranjevalna ..." je zlobno dodal Jakob.

Potem pa sem stopil do Arkadija in mu namignil, da sem v taborišču tolikokrat čul ta blaženi izraz - demokracija, a vedno v drugačni zvezi, in da mi je glava polna dvomov in da ne vem kaj in kako z - demokracijo!

Pa se je Arkadij nasmehnil in počasi dejal.

"Kot že veš, dopušča demokracija v širokem smislu be-

sede različne oblike vladavin. Ni važno ali država kraljevina, ali republika. Obe taki vladavini dopuščata demokracijo. V Franciji n.pr. imaš republiko in nihče ne more trditi, da tam ni demokracije. Nizozemska pa je n. pr. demokratska kraljevina in je država vseeno demokratska. V Italiji so se potem, ko je padel fašizem, odločili za demokracijo, ki je ostala še potem, ko so odklonili kralja. Danes je Italija republika, a je demokratska."

"Že, že", sem dejal, "ampak, kaj je to demokracija?"

Arkadij je pomislil in dejal: "Tu pa moram premisliti dve stvari.

1. Kakšni morajo biti ljudje, ki žive v demokraciji in kakšne lastnosti morajo imeti.

2. Kakšne morajo biti tiste osebe, ki imajo v demokraciji v svojih rokah javno oblast."

"Aha", sem dejal, "ljudje morajo biti torej poučeni ako hočejo živeti srečno v demokraciji!"

"Da", je odvrnil Arkadij, "ljudje morajo biti dozoreli za državljanske pravice, ki jim jih nudi demokracija. Demokracija pomeni vlado ljudstva, to se pravi, da sme vsak izraziti svoje mišljenje o žrtvah in dolžnostih, hkratako pa pomeni, da se sme nekoda prisiliti k pokorščini šele, ko se je nepristransko pregledalo tudi njegovo mnenje.

V demokraciji bomo zahtevali pravico, da ima vsak državljan dovolj možnosti izraziti svoje osebno mnenje, ki ga bo - ako bo pametno - potem mogel uveljaviti v korist skupni blaginji. Ako pa bomo spoznali njegovo mnenje za neprimerno, ga bomo odklonili in on ne bo smel s silo vsiliti svojih predlogov nam."

"To je pa lepo, prijatelj" in pametno. Država je potem lepo organizirana celota, ki jo tvorijo svobodni posamezniki. Tole bi mogel primerjati pevskemu zboru. Ako pevci v zboru pojo zadržano, boječ se, da bi bilo kaj ampak, izpade vse skupaj klaverno; ako pa se vsak pevec zaveda, da je solist zase, ki se združuje z drugimi pevci - solisti, bo pesem izzvenela skladno, lepo in pametno!"

"Da, narod je tem popolnejši, čim boljši so ljudje, čim bolj je vsak posameznik na svojem mestu, čim več življenja je v njem, čim bolj se zaveda svoje odgovornosti in ima svoje lastno prepričanje. A čul si tudi o masi. Masa t.j. množica, pa je nekaj mrtvega, ki čaka pogona od zunaj, kakor stroj, ki ne deluje prej, dokler ga ne podmažeš in potem pritisneš na gumb. Tisti gumb v masi pa so prav njene strasti in njena sprejemljivost za prijetno, ne glede na posledice. Človek je tako delec tega stroja, kadar stremi za trenutnim ugodjem. Naši fantje v Italiji so na.pr. planili za čutnim uživanjem, za trenotnim sladkim, na posledice pa ni pomislil nihče, čeprav jih čuti še zdaj. Taki ljudje sestavljajo maso in ne narod. In masi more skupina dobičkaželjnih ljudi vsoliti svoje nazore, ki so na zunaj lepi, resnično pa samo njim v korist!"

"Ti, Arkadij, meni se dozdeva, da je večina ljudi - pri nas v taborišču taka brezglava masa! Kaj maniš?"

"Da, prav si pogodil. In taka masa ni sposobna za resnično demokracijo, celo sovražnik nje je, njenega - vzora, svobode in enakosti. V narodu pa, ki ga sestavljajo državljani, zavedajoč se svoje osebnosti, svojih dolžnosti in pa svobode, ki pa spoštuje svobodo in dostojanstvo drugih ljudi, je sicer sila veliko neenakosti, v izobrazbi n.pr., v imetju in položaju, toda to - ne ovira skupnosti in bratstva, saj se vsak posameznik zaveda dolžnosti do svojega sobrata. Celo več, ta neenakost daje demokraciji pravi smisel in pomen: vsakdo ima v državi pravico dostojno živeti svoje življenje na mestu in v razmerah, kamor ga je usoda postavila."

"Aha, pri nas pa ljudje še niso zreli za tako ureditev. Masa, slepa masa so. Vsakdo hoče govoriti in če ga drugi prisilijo k molku z dokazi in dejstvi, pa se sklicuje na demokracijo in smatra one, ki ga raztrgajo v debati za tirane! Ljudje se ne zavedajo svojih dolžnosti. Kako morem jaz zahtevati n.pr. odeje, če sem jih prodal in me zdaj zebe. Kako naj se zgražam nad neredom v baraki, če pljujem po tleh sam. Tega ljudje ne spre - vidijo in s takimi posamezniki ne more uspevati demokra

cija! Kako bomo torej uredili, Arkadij moj?"

"Da, to je vprašanje na mestu! Glej, takole. Na vodilnih mestih moramo imeti ljudi z močjo zapovedovati, z resnično in dejansko oblastjo. Ako bi sedaj državljani izrabili svojo osebno svobodo, izdali svojo in bi zanikali odvisnost od višje oblasti, potem ima vlada ali vodstvo v drugih skupnostih pravico uporabiti silo. Ker sicer bi nevredni ljudje, masa, izpodkopali temelje lastne svobode in dostojanstva.

Vsak posameznik, vodje in oblast so med seboj tesno povezani in stoje skupaj ...

Ako pa tisti, ki imajo oblast v rokah, ne vodijo te zveze, ali jo,prezirajo, pa že sami razmajejo oblast in s tem izpodkopujejo tudi svoj ugled. Narod - živ narod jih zato z glasovanjem odstavi.

Narodovi zastopniki - poslanci - pa morajo biti dovoljne moralne višine, praktične sposobnosti in pa umske izobrazbe. Narod si mora take tudi izbrati, svobodno in odkrito.

Izbira teh mož pa ne sme biti omejena na posamezne poklice ali položaje, ampak mora biti pester odsev življenja vsega naroda.

Izbrati je treba tudi ljudi bistrega in zdravega - življenjskega nazora, krepkih in jasnih odločitev.Taki možje se morajo opreti na narod, ki jih je izbral in bit z njim povezan. Izbrati je treba ljudi, ki bodo v kočljivih vprašanjih in dobah, ko se bodo borile med - seboj različne strasti in struje in programi, znali vliti v narod duha, ki bo zatrl napačne ideje in jačil v ljudeh naklonjenost k pravici, k stremljenju za edinostjo in za slogo, v duhu resničnega bratstva."

"Hvala lepa, Arkadij, zdaj sem si končno na jasnem. Demokracija je res lepa stvar, a jo je treba poznati.

Vsak posameznik mora biti pošten, mora priznati svoje napake in se mora izpopolnjevati, kajti le tako bo postal preprotrebna sestavina živega naroda, ki si bo izbral najboljše može kot svoje predstavnike in ki bodo delovali z vsem srcem in voljo za narod, ali - pa bodo odločno nastopali proti napakam, lažem in stra

stem, ki se bodo pojavile v narodu!"

"Tako je, fant!"

"Še enkrat, Bog lonaj za objasnilo. Samo še nekaj bi te vprašal. Čemu pa nisi nikdar ljudem objasnil tega tako perečega vprašanja?"

Arkadiju se je obraz zamračil in nevoljno je odvr - nil? ", vse kar ljudem poveš, kar kaže na njihove lastne napake, imenujejo - propagando!"

No, fantje, brž v debato pa spoznajmo ali je to pi - sanje propaganda, ali je pameten pogled na pereča vpra - šanja.

Zlato klasje, od teže plodu sklonjeno, - ena sama ve sela planjava valujočega žita, vse od gornjega konca va - si do zelenega bukovja, ki strmo pada v globel bistre Sa ve. Njive bogatega kimajočega klasja se smehljajo zado - voljnim kmetom.

Vesela pesem srpov pleše nad poljem in šumenje suhe - ga žita, kot bi se nekdo s čistim zlatom igral, se izgub lja v zraku - veličastno mirna zahvalnica Stvarniku. Zdaj, zdaj se ukrade razigran smeh v to slovesnost in se rdeča ruta žanjice zasmeji nad žitom. Pa utihne smeh in se zgu bi v polju kot sramežljiv otrok, ki je zmotil slovesen o bred v cerkvi.

Še pevčki božji molčijo. Zarana zjutraj so budnico - zažvrgoleli in veselo začivkali v pozdrav soncu, ki je -

pokukalo izza Grintovčevega grebena. Zdaj pa le pridno živež lovijo, ko se je sonce že privalilo nad čmarjetno in se je rosa že davno osušila.

V krošnji vejnate češnje na koncu Matijevčeve njive se črni kosi kregajo za zadnje ostanke sadov in z veje na vejo preletavajoč trgajo z rumenimi kljunčki - suho kožico s trdih koščic.

Po mehki travi, v prijetni senci pod češnjo se pa otroško razigrano prekucavata petletni Matijevčev Matev žek in njegova triletna sestrica Francka. Pa se sestrica kar nenadoma naveliča prekucavanja po travi in steče proti požetemu koncu njive. Na ostrem strnišču pa so ji bose nožice kar obstale in obrazek se ji je nakremžil.

"Mama, mene bodee!" je z jokavim glasom klicala mater.

Matijevka je zavezala snop in ga vrgla na kup.

"Kaj se cmeriš! Na travi ostani pa te ne bo bodlo. Matevžek, pelji jo nazaj!"

Pantek je skočil na strnišče. Saj je tudi njega bodlo v bose noge. Da bi se pa cmeril! Na-ka, te pa naš Jej je starejši od Francke, pa še fant!

"Francka, pojdi z menoj! Nekaj lepega ti bom pokazal!" je prigovarjal sestrici, ki je brž pozabila, da je hotela prej k mami in je hitela spraševat bratca, kaj lepega ima.

"Ga pa res ni dolgo, Franceta!" se je Matijevka obrnila proti sestri Ančki, ki je žela za dobro snopovo dolžino stran od nje.

"Oh, bo že prišel! Saj še ni sonce tako visoko!"

Ančki so pšenični lasje silili na razgreto lice, kot bi se ji nagajiv klas vsilil za rdečo ruto. Odkar se je njena starejša sestra Micka primožila k Matijevim, je Košnikova Ančka vedno ob svetem Jakobu hodila pomagat. Ko je bila še sama skoro čisto otrok in je hodila še v šolo, je bila za pesterno. Ko zdaj so pa že starejši Mickini otroci mlajše pestovali, ona pa je bila tudi že skoraj odraslo dekle. Osemnajst let je imela Ančka, pa je bila žanjica, da bi se z vsako starejšo lahko kosala. Take pravšne snope je vezala in tudi

zavezati je umela urno in trdno.

Matijevka jo je zadovoljno opazovala in se spomnila, kako je sama včasih hodila v dnino, ko je bila še stara Matijevčeva mati živa in je prav na tej njivi tudi žela. Pa jo je Franc Matijevčev kar na žetvi pobaral in sta se potem zmenila. Presneti France!

Na poti od vasi je zaropotal voz in kaj kmalu je France zavozil med kupe nažetega snopja. Najstarejši Lojzek je bil z njim na vozu in je seveda držal vajeti in bič. Osem let je imel "pobič" in se je vedno očeta držal in mu hotel pomagati.

"Naj se kar zgodaj navadi fant dela, bo bolj vedel, kaj je kruh", je rad rekel France.

"Salament nazaj, sta pa že zaslužili malico; alo Micka, Ančka!" je hvalil in klical obenem France, ko je s cekarjem v roki stopil z voza.

Matijevka je zasadila srp v snop.

"Te nekam dolgo ni bilo!" je očitala možu. "No, Ančka, le pojdi!" ni dala njemu odgovoriti in je vabila sestro, ki je še zavezovala snop s prevesnom.

Posedli so pod češnjo na platneno rjuho. Francka in Matevžek sta silila v cekar, iz katerega je v prt zavit, gledal velik krajec kruha. Lojzek se je še okrog konja vrtil. Ga je moral spreči in privezati za ročico, da ne bi mrha v snopovje silil.

Ko sta žanjici spet začeli mahati s srpi in je Lojzek pridno nosil snope očetu na voz, ki je bil že do pol naložen, se je na poti oglasila pesem:

" ... tri snopke ima. Pa na rokce pogleda, vse žulje ve ima ...!"

Krtov Joža je pripodil mimo s svojo "pramasto" Luco.

"Ne preveč hiteti, žanjice, da se ne bo katera v roko! France, drži jih no malo nazaj, če ne jim bo prezgodaj zmanjkalo!" je Joža Francetu odgovarjal pa Ančko pogledoval.

"Hm, nič ne opravim sam, ko sta dve!" se je Matijevec muzal nazaj.

"Ančka, bodo žulji, žulji!" ni dalo Joži miru, da je

še dekliču ponagajal.

Pa se mu je navihano nasmehnila nazaj:

"Nič ne de! Bom vsaj bolj zagrabila, če bo siten," in ga je nagajivo pogledala izpod rute, da se je še njena sestra Micka začudila, France in Jože sta se pa glasno zasmejala.

"Si /jo zdaj dobil, a!" ga je France podražil.

"Presneti deklič, kako je odrezav!" si je Jože mislil, ko je pognal naprej. Mu je bila močno všeč, tale Ančka. Tudi rada govori z njim. Še celo spominček ji je kupil na Sv. Jožtu tisto nedeljo po Binkoštih in ga je bila vesela. Včasih mu je pa le kakšno tako povedala, da sam ni vedel kako ..!

"Tristo kosmatih! Nič! V soboto zvečer jo bom šel 'klicat'. Pa še za pušeljc ji bom rekel!"

Tako je bil vesel te svoje odločitve, da je veselo zažvižgal in v dir pognal med snopovje na njivi, da so ga žanjice začudeno pogledale.

"Katera te je pa spet tako razvnela, Jože, da si kot bi balo "vozil"!" mu je nagajala Pavletova Mica.

"Ha! Misliš, da me samo kakšna dekle lahko razvname. Nič ne rečem. Ti bi me že, vsaka pa ne zna!" je nazaj podražil, da se je Mici nos pobesil, ko je vedela kam 'ci-ka'. Je bila preveč izbirčna včasih, pa je še pri polnih devetindvajsetih sama ostala.

"No, katera mi bo podajala snope na voz?" je Jože pogledoval po žanjicah, ki so pridno žele in se muzale Mici.

"Dosti si star, pa si jo sam zberi!" mu je Mica odrezala, da so se druge sedaj na skrivaj Joži muzale.

"Če je pa tako, pa kar tebe, Mica!"

In je šla Mica pobirat snope, čeprav mu je malo zamerila prve besede. Pa še, hm, morda pa le ...! Krtov grunt ni slab, Jože je pa tudi fant, da ... Pa tudi izbrane še nima!

Kot zidar, ki zida obok, je Jože po dva in po dva polagal snope. Pod prvo "žlajdro" naprej, potem pa od "žlajdre" lepo v ježu v višino. Pa ne smejo "ritne" snopov preveč čez "lojternik" viseti. Mora voz biti ravno in trdno naložen, da se ne bi na ridastih kolovozih izbuhnil. To bi se mu žanjice smejale. Čim višje je naloženo, tem boljše

je treba zlagati. Pa da se klasje na zadnjem koncu ne vleče po tleh. Škoda zrna. Vrgel je zadnjo "žlajdro" - preko snopov in zadrgnil in trdo zapel, da ne bi snopje zlezli prenizko.

"Hii, Luca!" je pognal Jože. Bič je zataknil kobili za komat. Mu ga skoraj ni bilo treba, ko je žival ubogljiva. Z vajetmi v rokah je stopal ob vozu. Je treba biti zraven, če je treba zagrabiti na koncu njive ali v nagnjenem kolovozu. Naložen voz ni kot prazen!

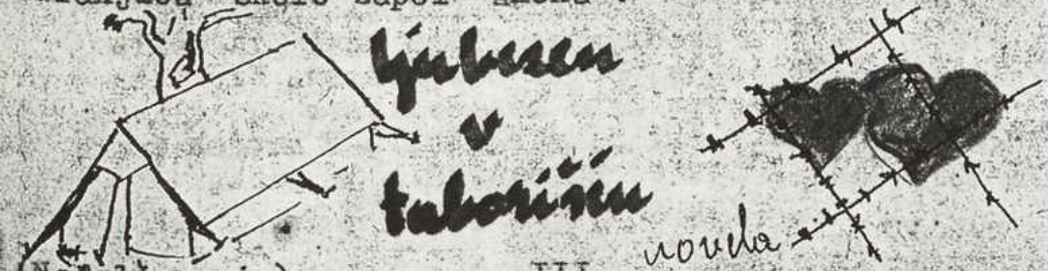
Če Ančke ni imel časa ogovoriti, ko je vozil mimo Matijevčeve njive, tako je moral gledati, kako vozi. Ozrl se je pa vseeno tja za snopovje. Ančka je ravno snop zavezovala in se mu je nasmehnila. Ji je Jože kar rad vrnil.

"Preklemansko nazaj! Pa bom šel v soboto ... za prmej, da ...!" je v mislih svojo odločitev še enkrat potrdil.

In ko je z ridaste poti med njivami zapeljal na bolj šo pot med hišami, je vzel bič in ga zavihtel, da se je pok razlegal po vasi in mu žilica ni dala miru, pa je - še zapel:

"Lepšega žita ni, kot je pšenica,
lepš'ga dekliča ni, kot je Kranjica!"

Ropotanje voza je petje skoraj čisto zadušilo. Še bolje, da ljudje ne bodo mislili, kaj je Joži, da sredi vročega dneva poje. Je pel le bolj zase in bi mesto - "Kranjica" skoro zapel "Ančka".

(Nadaljevanje). III.

Tam je mlad fant krenil s papirjem in svinčnikom v roki v senco pod oljko. Pismo je pisal. Kratko, drobno pismo, pa je srce vanj zlil!

Doma je nekoč imel dekle. Objesten je bil pa si je drugo izbral. Tretja je imela črne lase in četrta modre oči. Na vsaki je našel nekaj privlačljivega. A ljubil ni nobene. Samo vesel jih je bil, ko so z velikimi očmi, kot nerazcvele rože, skrivale mlado lepoto v ohlapna oblačila.

Nato ga je lepa in resna dekle pogledala v oči in mu ni nič dejala.

Postal je otožen, kajti očarala ga je. Pa jo ni poljubil in ni ji dejal draga ...

On in ona sta zapustila rodno zemljo. Ko je zvedel zanjo, ji je pisal. Pisal je, vse ji je povedal, karji je prej zamolčal. A odgovora ni dobil. Pisal je znova. Pisal je liste, popisal je bele, čiste liste. Položil jih je v kot in danes so prašni ...

Odgovor je nato prispel: "Ne morem Te ljubiti. Bodi mi samo prijatelj!"

Nasmehnil se je in zaklel v srcu. Saj ni iskal naslade, le človek bi rad postal. Človek!

Potem je šel v mesto. V laško mesto.

Drzno je gledal dekletom v oči in še drzneje so mu dekleta odgovarjala. Z rokami, z usti, so mu govorila ...

Med njimi ni našel sreče.

Zagnusilo se mu je in je šel nazaj med bele domove.

Tam je vsaj našel prijatelja. Še neizkušen je namreč verjel pogledu. Našel je fanta, ki bi mogel biti že mož. Sprva se mu je zazdel velik in mogočen. Z besedo, s kretnjo in s smehljajem si je znal pridobiti naklonjenost. Nato pa je postal dolgočasen. Nič novega ni bilo na njem. Vedno iste besede, iste domislice, smehljaji, pokloni. Bil je nezanimiv. V svojem pohlepu po upoštevanju je postal smešen. Bil je poet, umetnik, mojster ... Tako je sam dejal!

Fant ga ni upošteval kot prijatelja. Bil mu je znanec. V večerih pa, ko je mrak prinašal s seboj tegobo, sta se zatopila v spomine in se združila v soglasje. Spomini so lepi in tako oddaljeni, da nihče ne ve, kaj je resnica in kaj je laž.

Fant, ki je bil mlad, pa ni mogel ostati na površini. Že davno mu je umrla mati in je živel sam .... Vojska je raztepla družino in tče je želel, da bi šel za materjo.

Fantova roka je sama, nehote, prijela za pero in je pisal, pisal, pisal ...

In še danes piše med šotori. Naste v pisanju. Utę ha mu je. Ve, da bo še pisal.

Nekoč je napisal na list papirja:

Moj oče! Pošljite mi cvet iz domovine! Vaš Stane.

Prišel je nato k svojemu znancu in mu dejal:"Veš, Marjan, pisal sem očetu. Dobil bom cvet od doma in ti ga pokazal!"

Marjan pa se ni razveselil, še dejal ni nič.

In takrat ga je zasovražil, ostala sta si znanca.

Stane je samega sebe preklinjal, čemu mu ne pove, da ga sovraži.

IV.

V njuno življenje je posijal svetel žarek.

Bila je nedalja in na večer je prišla k Marjanu - dekle - Tatjana. Marjan, Stane in dekle so šli med griče. Prav preorali so njive, a nekod je ozimina že visoko zrasla.

Martinček je sem in tja švignil preko poti.

Ob poti so rasle rože. Bile so v trnju, lepe, cvętoče.

Rože v trnju. Da, smo pač v tujini.

Tatjana je bila vesela. Bila je mlada in lepa. V svetli obleki, ki je povdarjala njeno vitko rast , je blestela med njima kot sončni žarek. Marjan je stopal spredaj in je bil smešen v svoji namišljeni slavi. Stą ne je stopal za dekletom navkreber in sopenje iz njenih ust ga je opajalo. Vsak njen dotik ga je pretre - sel in opijanil. V srcu se mu je porodilo hrepenenje po lepoti, po sreči ...

Marjan - je ni ljubil! Bil je tako visok, da se mu je zdelo poniževalno biti iskren z dekletom. Nikdar ji ni dejal, da jo ljubi ... A kadar se v dekletu porodi hrepenenje za višjim, za daljnim, ko se ji porodi želja za materinstvom, izgubi vse predsodke in ljubi z dušo in srcem ... Slepo, brez ovir gre k lepemu cilju- čeprav so prepadi ob poti ...

Prepad pa je Marjanov značaj. Sprva ji je hotel ugajati. Pokazal ji je svoje zmožnosti, že tisočkrat pokazane drugim, stare, obrabljene, uboge ...

Uboge - kot on sam!

Nato ga je prevzelo čustvo pokroviteljstva in v večerih, ko je dekle bežno hitela sreči naproti, jo je celo vzljubil!

Vzljubil?! Nato mu je bila odvratna. Bil je suro v do nje, grob. Vendar ji ni pokazal svojega notranjega čustva. Bal se je ...

One nedelje pa je v Stanetovem srcu vzklila odločitev, da napravi konec te negotovosti. Odločil se je, rešiti dekle.

Ko je čutil v svoji bližini njo, je vzljubil njen vonj in njen smehljaj in njeno dušo. Pa kaj, ko je moral molčati.

Marjan je bil gluh, bil je slep. Dekleta ni ljubil. Čutil je kot da je njen gospodar. Smilila se mu je in zato ji ni povedal, da je ne ljubi ... Igral je igro slepca!

V.

Velika noč!

Vstajenje Gospodovo. Beguncí pa polegajo k počitku v šotore ...

V soncu med šotori je mašnik daroval Bogu v zadoščenje. Iz tihih src se je dvigala k Bogu molitev, ki je vzklila iz duše, spominov, želja ...

Nekdaj je bila Velika noč dan veselja in zmage nad smrtjo. Danes pa je le težak odmev iz preteklosti, ki peče in duši. Možje, fantje stoje v soncu, oči jim str

me k nebu, roke sklepajo krčevito in hočejo zliti vso moč, ki jih preveva, v silen izliv iz srca, ki vpije- - vztrajati!

(Dalje prihodnjič).

VZGOJA-IN IZOBRAZBA

KAJ SO MISLILI VELIKI MOŽJE

MISLI IN BESEDE MASARYKOVE.

- Iščimo praktično, pa tudi splošno in filozof - sko izobrazbo! Danes nam je treba predvsem tudi zgodovinske, politične izobrazbe. Nravstvenost pomeni danes v veliki meri politično nravstvenost. Ne delajmo nobene razlike med politiko in nravstvenostjo! -

- Od modernega človeka ne zahtevamo občutljivost ne človekoljubnosti, temveč, da se zaveda svoje dolžnosti, da mu je treba neprestano razmišljati o tem, kako olajšati in odstraniti fizično in duševno gorje; zoper to gorje se moramo boriti in si prizadevati , da ga ostranimo ali vsaj omilimo. -

- Človekoljubje se zadovolji z miloščino, revežpa danes ne mara miloščine, temveč zahteva pravico.

- Odrešenja ne pričakujem od kakršnekoli stranke, nepremagljivi pa bomo, če se bo našlo v vseh - strankah in razredih število pravih in mislečih ljudi, ki bodo brez posebnega dogovora in brez vsake vidne zveze, vsak v svojem krogu delali na tem, da se doseže isti smoter. -

- Človek mnogo vzdrži, vse, ako ima cilj in ako se je odločil, da pojde za njim za vsako ceno in resnično. Resničnost - to je tajnost sveta in življenja, to je verska in nravna svetost. -

- Moj socializem je enostavna ljubezen do bližnjega. -

IV. Romantični realizem

Romantični realizem imenujemo v slovenski literaturi prehodno dobo v letih 1848 do 1880. Predvsem je važno leto 1848, ki pomeni v slovenski politični in slovstveni zgodovini velik mejnik. Pred tem je avstrijske narode, zlasti slovanske, tlačil Metternichov absolutizem. Vse politično in kulturno življenje je bilo pod skrbnim policijskim nadzorstvom. Kmetski in meščanski stan nista imela nobenih pravic. L.1848 pa je z marčno revolucijo prineslo za nekaj časa politično in kulturno svobodo in z ustavo tudi pravico do soodločanja v državnem in družabnem življenju. Nastopila je "pomlad narodov", ki pa je trajala le tri leta. Leto 1851 je z oktruirano (vsiljeno) ustavo razblinilo vse upe komaj se porajajočih svobodnih narodov in jih vrglo v še večje in hujše klešče avstrijskega prece - pa.

Slovenci so zahtevali, vendar ne dosegli, zedinjeno Slovenijo; pač pa se je slovenščina uvedla v urade in šole, zlasti ljudske. Manjkalo je le slovenskih - knjig in ljudi, ki bi slovenščino tako znali, da bi jo mogli uspešno uvajati v šole in urade. Razvijati - pa se je začelo slovensko društveno življenje. Svoboda tiska je dala Slovencem vrsto kratkotrajnih časnikov in časopisov. Rod, ki ga je zbudilo l.1848, je prevevalo silno navdušenje za narod in vse, kar je - njegovega. Zbirali so še nadalje narodno blago, slavili narod in budili narodno zavest. To so vse značilne romantične poteze. Vsak izobraženec je moral tudi pesnik in pisatelj. Opevali pa so le sodobna politična - in narodnostna gesla (narod, domovina, vera, Bog). Slovensko slovstvo se je pač množilo, globine pa ni doseglo. Tako slovstvo ni bilo všeč najmlajšemu rodu pod Levstikom in njegovim vodstvom. L.1858 je Levstik s slovstvenim načrtom pokazal, kako in kaj naj se piše, da se bo slovensko slovstvo dvignilo. Levstik je gledal stvarneje na slovensko ljudstvo, na njegove vrli-

ne in napake. Z zahtevo po odločni, a pravični kritiki pa se je Levstik zameril Bleiweisu in starejšemu rodu (Staroslovenci), ker so se ti bali za slavo svojega - ljubljenca Koseskega. Levstik in mladina (Mladoslovenci) pa tudi niso hoteli popustiti; zato se je boj med obema taboroma vedno bolj ostril. Starejši so se zbirali v krog Bleiweisovih Novic, mlajši krog pa okrog Janežičevega Slovenskega Glasnika.

V tej dobi se je nadaljevalo delo za nadrobno prebujo in izobrazbo slovenskega ljudstva. V dobi Bachovega absolutizma (1849-1859) je delo za narodno prebujo precej počivalo. V novi ustavni dobi pa se je nadaljevalo zlasti v čitalnicah. Te so se pri nas ustanavljale od l.1861 dalje. V njih se je s slovenskim petjem in igrami budila narodna zavest, posebno med meščanstvom. Najširše plasti ljudstva pa so se začele narodnostno in politično prebujati po taborih in ljudskih shodih.

Boj, ki ga je začel Levstik na slovstvenem polju, se je obrnil v njegovo zmago. Po l.1858 se je vse slovstvo razvijalo v smislu Levstikovega načrta in obogatelo z novimi pesniškimi vrstami. Leta 1868 se je končno uveljavilo tudi načelo slovstvene kritike.

Vsa doba od 1848 do 1880 je izrazito prehodna. Slovstvo prehaja od romantike k realizmu in od poučno-razsvetljenske smeri v čisto umetnost Stritarjevega Zvona in novejšega slovstvenega rodu realistov.

O IZREKI SAMOGLASNIKOV

Če hočemo govoriti s knjižno izreko, moramo najprej lepo izgovarjati samoglasnike (vokale), kajti v njih je vsa lepota in melodija jezika. Po samoglasnikih presojajo jezik in pravijo, da je blagozvočen, če jih ima veliko, ali trd, če jih ima malo. Slovenščina ima živo, bogato razvit samoglasniški sestav. Pisava - niti od daleč ne more podati vse raznolikosti naših samoglasnikov, saj pozna samo pet glasov: a, e, i, o, u; za temi petimi črkami pa se skriva cela vrsta glasov.

Najprej moramo tu na kratko predstaviti samoglasnik, ki še svoje črke nima; to je polglasnik. V slovenščini ga je razmeroma malo, če pomislimo, kako pogost je v angleščini, nemščini, ruščini. Poznajo ga skor aj vsa slovenska narečja, le na Štajerskem in v Prekmurju se namesto njega govori kratki široki e. Če hočemo posebej opozoriti na polglasnik, ga označujemo z narobe obrnjenim e-jem (ki ga na žalost naš stroj ne zmore). Tak polglasnik se nahaja v besedah: pes, dež, sen, megla, steza, čeber ...

Pri samoglasnikih moramo predvsem upoštevati, da utegnejo biti dolgi ali kratki (samo polglasnik je vedno kratek). Če rečemo: Brat gre češnje brat, slišimo, da ima prvi "brat" kratek a, v drugem pa je a dolg. Krajino zaznamujemo s krativcem (kratko črtico potegnjeno nad samoglasnikom poševno od leve proti desni navzdol), dolžino pa z ostrivcem (kratko črtico potegnjeno nad samoglasnikom poševno od desne proti levi navzdol).

Potem moramo vedeti, da so samoglasniki lahko ozki ali široki. Če rečemo: on mora priti, mora ga tlačiti, opazimo (slišimo!), da sta o-ja v besedi mora obakrat dolga, toda prvič je o ozek, drugič pa širok. Ozke samoglasnike označujemo z ostrivcem (glej prejšno razlago), široke pa označujemo s strešico. To sta le široki e in široki o (strešica je podobna povezmjeni tiskani i črki "v").

Skušaj ugotoviti ozke in široke samoglasnike v naslednjih stavkih: On mora priti: mora ga tlači. Tese n pomeni sotesko. Plašč mu je tesen. Ženin in nevesta. To je ženin klobuk.

Naposled imamo še nepoudarjene samoglasnike: i, e, polglasnik (narobe obrnjeni e), a, o, u. Na njih kakovost ni treba posebej paziti, ali je posebej označevati, ker jih Slovenec v tem pogledu ne bo napačno izgovarjal. Važno pa je, da jih ne "sne" ali "požre", kakor pravijo. Treba je tudi nepoudarjene samoglasnike izgovarjati jasno, kakor se izgovarjajo še danes v obrobnih narečjih, zlasti na štajerskem in belokranjskem. Torej: mislim (ne misl-m), palica (ne palca), žabica (ne žabca).

Slovenski vokali so potemtakem tile:

1/ dolgo poudarjeni: i, é, ê, á, ô, ó, ú

2/ kratko poudarjeni: ì, è, ò, à, ô, ò, ù

3/ nepoudarjeni: i, e, o, a, o, u

Preštej jih! Lepo število glasov - pa samo pet črk!

TEHNIKA

RAZVOJ LETALSTVA

(Nadaljevanje).

Zdaj, ko vsaj delno poznamo nekaj osnovnih in začetnih pojmov o letalstvu, moremo začeti z nekoliko podrobnejšimi nauki o letalski tehniki in o letalstvo vobče.

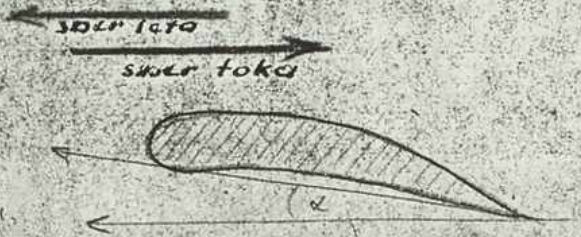
Kaj je letalo, kakšno je in kako leta?

Letalo je naprava, težja od zraka, ki je zmožna, da se dvigne, leti in končno pristane.

Na letališču ste videli motorno letalo. Glavni deli tega letala so: krila, trup, repna krmila, motor z vijakom (propelerjem), kolesa in krmilno ali upravno vzvodje.

Oglejmo si najprej krila.

Krila so nosilne plošče letala in zato njegov najvažnejši del. Pri krilu razlikujemo širino, razpetino in debelino. Profil (prerez) krila ima obliko srpa, ki je spredaj zaokrožen, zadaj pa priostren.(Glej sliko 1).

Sl.1

Če potegnemo črto (premico)
(a) po širini spodnje strani krila in še eno črto v smeri zračnega toka (b), dobimo kot alfa, ki se imenuje nagibni kot; ta kot se med letom spreminja; pri vodoravnem letu je ta kot velik od 0 stopinj do 6 stopinj. Moramo pa razlikovati ta nagibni kot od kota, ki ga oklepa profilna tetiva s podolžno osjo letala, kajti poslednji kot je nespremenljiv, medtem ko je nagibni kot zavisen od smeri zračnega toka.

Tok zraka je ob prerezu krila na zgornji strani zgoščen, na spodnji razredčen. Ker teče ob zgornji ploskvi krila zrak hitreje, ob spodnji pa počasneje, se statični pritiski zgoraj zmanjšajo, spodaj pa povečajo. Tako dobimo zgoraj silo, takoimenovani -tlak-, ki potiska ploskev navzgor. Sila, ki dviga krilo, se imenuje dinamični vzgon, sila pa, ki gibanje kril ovira je takozvani upor kril. Razen kril imajo tudi ostali deli letal a svoj dinamični vzgon in svoj upor. Vzgon je pri krilih največji, pri ostalih delih majhen, dočim je upor pri krilih najmanjši, a pri drugih delih velik.

Medsebojno razmerje vzgona in upora zavisi torej od nagibnega kota alfa, pa tudi od oblike prereza krila. O teh medsebojnih vplivih vseh sil, ki delujejo na letala se bavijo posebni zavodi in so precej zamotani. Mi se pri njih ne bomo zadrževali. Omenim naj še to, da se ob krilu letala pri nagibnih kotih pojavljajo vrtinci (zračni), ki zmanjšujejo vzgon, a večajo upor. Let pri nagibnih kotih, ki so večji od 14 in pol stopinj (kajti kot 14 in pol stopinj je največji), pri katerem je vzgon še dovolj velik, je v bližini tal zelo nevaren, ker more postati vzgon tako majhen, da letalo pade. Vzrok padanja vzgona pri večjih nagibnih kotih so veliki vrtinci, ki nastanejo na zgornji strani kril in preprečujejo tam nastajanje -srka-.

Na krilu letala imamo še takozvana -krilca-, ki se premikajo navzgor in navzdol in služijo letalu, da se mora nagibati v levo ali desno. Ustaljeno je, da takrat, ko se dvigne krilce na levem krilu, istočasno pade drugo krilce na desnem krilu letala in obratno. Toda o manevriranju letala bomo še kasneje govorili.

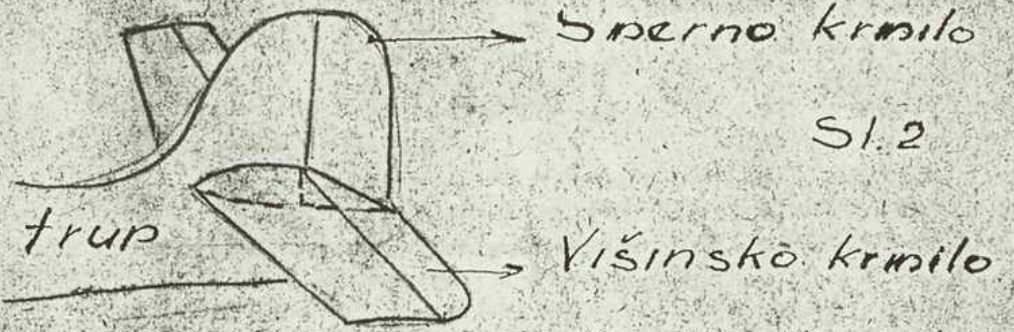
Ogrodje nosilnih ploskev letala ali kril je lahko leseno (pri starejših tipih, pri jadralnih in športnih letalih) ali pa kovinsko. Če je kovinsko se uporablja večinoma aluminij ali pa dur-aluminij (zlitina aluminija in raznih drugih nekrhkih kovin), ker je aluminij zelo lahek (specifična teža aluminija je komaj 2,69), a kljub temu zelo odporen in trden. Prevlečena so lahko krila z gostim, lakiranim platnom ali svilo, če je ogrodje leseno, sicer pa so preoblečena z aluminijevo pločevino.

Na kratko smo si torej ogledali najvažnejši del letala - nosilne ploskve ali krila. Zdaj pa nekaj o trupu.

Trup pravzaprav ni nujno potreben, ker bi zadostovala samo krila s krmili (leteča ploskev), vendar nam trup letala služi kot prostor, kamor lahko spravimo tovor, - kjer je upravni prostor z upravnim vzvodovjem, kjer je nameščen motor in končno je trup neka zveza med krili in takozvanim repom, ki ni nič drugega kot konec trupa, kjer so nameščena višinska in smerna krmila letala. Zelo važna je oblika trupa, kajti, kot že vemo, nudi trup precej zračnega upora, a vzgona nima. Dognano je, da nudi najmanj upora tako telo, ki ima obliko vodne kaplje, kadar pada. Zato je tudi trup letala slične oblike, to se pravi, spredaj oblo zaokrožen in zadaj koničasto stisnjen. Trup lahko ima - tako kot krila - leseno ogrodje in je prevlečen (oblečen) z močnim lakiranim platnom, ali pa je iz aluminija.

Oglejmo si še smerne in višinske krmilne ploskve (rep). Na koncu trupa sta pritrjeni dve ploskvi, katerih oblika je podobna krilom, le da sta mnogo manjši in tanjši - pa tudi "nagibnega kota" pri njih ni. Ti dve ploskvi sta vzporedni z vodoravno osjo letala. Vsaka teh ploskev je razdeljena v dva dela: prvi del je nepremakljivo pritrjen, drugi pa se lahko premika navzgor in navzdol. To so torej višinska krmila, ki omogočajo letalcu, da lahko pada ali pa se dviga. Smerno krmilo pa štrli navpično v vis med obema višinskima ploskvama. Tudi smerno krmilo ima dva dela, katerih eden je nepremakljiv, a drugi se giblje v levo in desno in s tem omogoča, da se letalo lahko pomika (obrača) na levo ali desno; zato se tudi imenu

je smerno krmilo, ker daje letalu smer leta (Glej sliko)

Ogrodje in prevleka krmilnih ploskev je ista kot pri krilih in trupu.

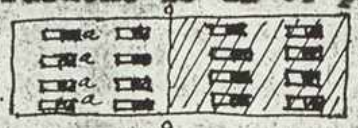
O motorju, vijaku, pristajnih napravah (kolesih) in drugih rečeh pa bomo govorili v prihodnji številki.

NAUK O ELEKTRIKI

Da nam bo nadaljne spoznavanje razvoja elektrike do današnjega dne razumljivo, se moramo za trenutek ustaviti pri magnetu; je to eden najvažnejših delov sodobne elektrotehnike.

Kaj je magnet? Vsakdo je že imel v rokah kos jekla, ki je privlačeval vse železne in jeklene delce in jih še dokaj trdno držal. Zdaj pa nas ne bo zanimala magnetova zunanjost, temveč vprašanje, odkod izhaja njegova nevidna moč. Dokazano je, da se magnetna palica, obešena na niti (pritrjena v sredini, da se more prosto vrteti), obrne stalno z istim koncem v določeno smer. Vsled tega - so imenovali en del palice severni pol magneta (ker je kazal proti severu), drugi konec pa južni pol. Če ta prvi magnet prelomimo na dva popolnoma ločena dela, bomo - pri obeh delih opazili pojav tvorjenja dveh polov, tako kot pri prvotnem celem magnetu. Lahko pa magnete drobimo še dalje in povsod bomo opazovali isti rezultat: delci - vedno imeli dva pola.

To pa je privedlo ljudi do spoznanja, da je vsak magnet sestavljen iz drobnih, očem nevidnih osnovnih magnetov. Grafično se da to prikazati takole:

To je skica stalnega magneta (jeklen magnet). Če pa sedaj s tem magnetom podrgnemo železno palico, bo tudi ta postale magnetična, čeprav le za kratek čas, nato pa bo svoj magnetizem zopet izgubila. To se pravi: tudi železo ima v sebi osnovne magnete, ki pa jih moramo najprej urediti, nakar se sami od sebe zopet pomešajo.

Razgled po taborišču

„Buč gre na sprehod"

Buč je bil slabe volje. Kako bi ne bil, ko se je moral vdati v usodo glede samovzgoje. V mislih je zmerjal in klel gospodarja in gledal je tako hudo, kot zna samo Buč. In ni mu bilo več obstanka. Gospodar ga je sicer navezal na vrv, ali včasih je tudi Buč moral iz barake, saj je bil dobro vzgojen in ne bi bilo prav, če bi ob vseh teh neprilikah dobil še na črevesju nepotrebno kôliko.

In Buč je porabil priliko. Poiskal je vžici mesto, najbolj oddaljeno od naselij ter se splazil v zlato svobodo. Ni pa šel iskat poti v življenje daleč od ograje. Kar po dobro zglajeni poti jo je mahnil in se kmalu znašel pred šotorom, kjer je Žoni te meljito dreto vlekel. Ni čuda, saj ni imel Žoni celō noč miru; tako je moral nadomestiti dragoceno spanje

kar podnevi. In vendar se je Žoni prebudil ter od strahu planil pokonci, ko je zagledal Buča, ki se je s prijaznim pogledom skušal Žoniju prikupiti. Ko je prvi strah minil, je Žoni postal prijaznejši ter je pogledal, če bi se s čemurkoli moglo Buču ustreči, da bi pustil Žonija nadaljevati spanje pravičnega. Ker pa Žoni ne živi samo na kalorijah, je našel kost tudi za Buča in sta bila oba zadovoljna. Morda Žoni še bolj kot Buč.

Buč pa je kost hitro uničil in ko je videl, kako postrani gleda Žoni na njegove krepke zobe, si je mislil, da bo morda še kje kakšen Žoni, ki bi mu postregel. In udaril jo je naprej ob žici, ki je od zadovoljstva ni več videl, od zadovoljstva namreč, da so tudi Žoniji na svetu.

Predolgo bi se zamudila, dragi bralec, ako bi Buča spremljala na dolgi poti okoli taborišča. Buču se je pot kar imenitna zdela in nič več se ni bal Žonijev, če je sploh kdaj imel kaj strahu pred njimi. Malo ga je pa le zaskrbelo, kaj bo doma. Tako se mu je zazdela svoboda odveč in potepeno se je spet splazil nazaj na svoj dom.

Ali gorje! Prišla je kazen za pot v prostost. Kratko povedano: Buč jih je dobil. In temeljito! Okoli vratu se mu je zopet zadrgnila vrv, da je žalosten povesil glavo in pomolil jezik, kot bi vsem hotel reči: Pišite me v uh!

Ali minil je dan in spet je porabil Buč svobodo, ki so mu jo dali, da ne bi dobil bolezni v črevesju, za pot v sivo prostost.

Šport

Za ljubitelje plavalnega športa nekaj o Tonetu Cererju

Tone Cerer je dolgoletni rekorder v prsnem plavanju (spominjamo se ga še iz Ljubljane). Tudi letos je že začel s podiranjem rekordov na njegovih progah.

Polnih mesec dni je iz dneva v dan trmasto popravljal svoj prsni "butterfly" stil. Cerer je za to izkoristil izkušnje mnogih svetovnih prsnih plavačev. Cerer je bil že tako napredoval, da je v zaprtem bazenu postavil nov rekord na 200 m prsno in to v odličnem času 2'44. Njegov stari rekord, ki ga je dosegel še leta 1940 v Segedinu, je znašal 2:45,9.

Na ekshibicijskem treningu je nedolgo tega pokazal, kako je napredoval. Pa tudi drugi plavači so se izkazali. Rezultat Miloslavića na 100 m, Curtinija na 2 00 m prostega stila, Pelhana na 200 m hrbtno, Brbarja na 200 metrov prosto in Stanojeva na 100 m hrbtno kažejo, da bodo ti plavači tudi v tej plavalni sezoni dosegli dobre rezultate.

Nekaj rezultatov:

100 m prosti stil: Naroje Miloslavić dosegel čas 1:02,0 (rezultati od 15.aprila 1947, op.ur.)

200 m prsno: Cerer - 2:44,6

200 m prosto: Curtini Ivica - 2:25,3, Klemen Zvonko in Defilipis Zmaj - 2:25,5

Štafeta 3 x 50 mešano: vse tri proge je plaval isti plavač, ki je mogel tako pokazati vsestransko poznavanje plavalnih stilov. Najboljši je čas Miloslavića - 1:52,8; Tone Cerer - 1:56,6.

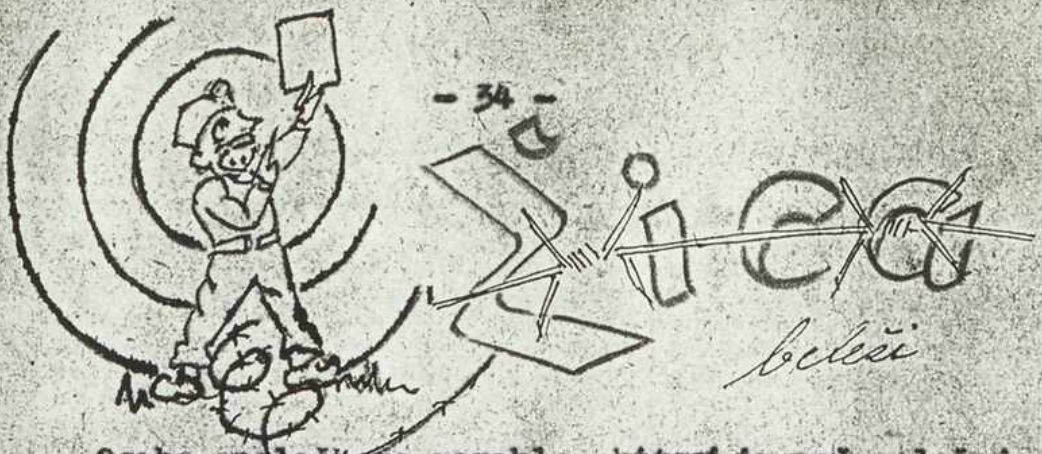
Štafeta 4 x 50 m prosti stil: prva je bila štafeta v postavi Pelhan, Curtini, Stipetić, Klemen, ki je dosegla čas 1:54,8; druga je bila štafeta v postavi Miloslavić, Škanata, Defilipis in Vidović - 1:56,8

Oče: (kliče po telefonu) Prosim, gospod doktor, pridite hitro, moj sinko je pravkar pogoltnil nalivno-pero!

Zdravnik: Čez četrt ure bom pri vas. Recite, kako ste si pa sedaj pomagali?

Oče: Oh, nič posebnega nimam. Uporabljam kar svinčnik!

Ne ženi se zaradi denarja. Tega si lahko tudi zelo ugodno izposodiš.

- Oseba angleškega porekla, katemu je naš položaj nekoliko poznan, je izjavila, da pričakuje v nekaj dneh izjavo glede našega odhoda iz taborišča.

- V "F" taborišču so angleške oblasti našle nemško Mauser puško z municijo. Puška je prav dobro delovala.

- Posamezne taboriščne organizacije YMCA-e morajo vrniti ves material centralni YMCA-i zaradi likvidacije.

- V Parizu se je osnoval odbor srbske demokratske omladine, kjer so zastopane vse srbske demokratske omladinske organizacije, razen organizacije Zbor

- Taborišče "C" je bilo preteklega tedna razpuščeno. Nemški generali, ki so se v njem nahajali so bili spuščeni domov. Po izjavi Angležev je bilo to najbolje zastraženo taborišče, od koder ni nihče nikoli pobegnil.

Sedaj urejujejo to taborišče za angleško artilerijsko šolo.

- Kakor se čuje, so generala Damjanovića premaknili iz mesta Soltau v bližini Munstra, kjer se je do sedaj nahajal. Ni znano kam naj bi ga bili odpeljali.

Mal' heca

KOSMAT IN PLEŠAST.

Kosmati razbojnik: Če se resnično ne pokesaš, te sedaj le zadušim do mrtvega, ker me takrat nisi hotel obriti!

Plešasti brivec: Joj, nikar me tako hudo ne zaduši, saj mi je tolikokrat žal, kolikor imam las na glavi!

Lipe - Piletu: Nikar ne verjemi Čirotu ničesar, kar pravi o datumu našega odhoda, ker laže kot Červenka.

G.Vampež: Kako si shujšal. Težko te je spoznati.
G.Arnik : Ne, ne, nasprotno, čutim se težji kot kdajkoli. Včasih sem bil lahek, da sem mizo preskočil, sedaj pa komaj noge prestavljam, tako se čutim težkega.

Sam sebi: Ali ni čudno, da vedno le lačnega zadene ta nesreča, da nima nič jesti.

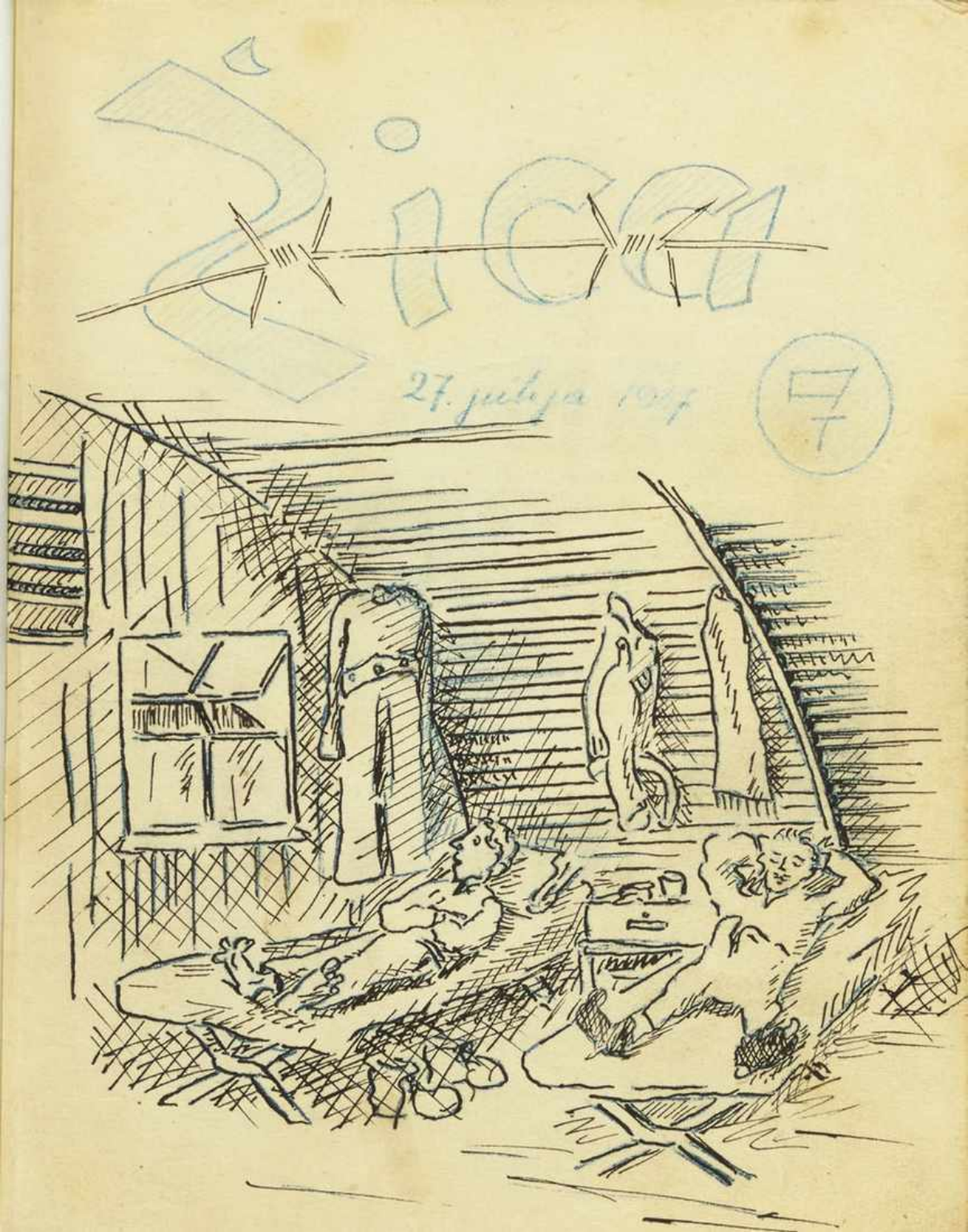
Angleži nas že dobro poznajo. Vedo tudi, da je pri nas v običaju post. Toda treba bi jim bilo povedati, da je pri nas v navadi le nekajkrat na leto po nekaj dni, ne pa kar dve leti skupaj. Tudi se Angleži varajo, če mislijo, da se pri nas salata kuha za kosilo.

Vprašanje: Zakaj se v današnji Nemčiji ne daje napitnina?
Odgovor : Ker je voda zastonj!

"Žica" izhaja vsako nedeljo. Ker je naklada silno majhna, je treba paziti, da se prebiranju ne poškoduje. Kroži naj po barakah. Ko prečita "Žico" zadnji v baraki, naj jo odda starešini barake, ta pa naj jo izroči dalje drugemu starešini barake itd.

"Žica" je nas vseh. Zato je ne čitajte samo, temveč z njo tudi sodelujte! Za vsak prispevek smo hvaležni, za vsa k nasvet in mnenje prav tako. Vemo, da ima marsikdo izmed vas lepe misli ali kaj drugega na zalogi. "Žica" je me - sto, kjer se jih lahko na najkoristnejši način iznebi. Sodelujte, pomagajte, svetujte, videli boste, da to ni tako težko - in dnevi za pravo žico vam bodo mnogo krajši!

UREDNIŠTVO

27. julija 1917
47

PANTA REI - VSE TEČE

Mislim, da je bil grški filozof Kleon v podobnem razpoloženju kot mi te dni, ko je v daljni antični - dobi vzkliknil znameniti dve besedi: panta rei - vse teče.

In res se je po skoraj treh mesecih omotičnega - mrtvila nenadoma vse premaknilo z mesta, se zavrtelo in zasukalo in bilo nam je kot da bi bili odkrili Ameriko. Bilo je, kot da smo se prebudili iz spanja , da, a medtem je življenje teklo naprej, teklo vso to dolgo dobo našega polujetništva.

Sedaj so se nam sprostile tudi misli. Na vse - strani so pohitele, ne marajoč za žice, kakor da žic ni več. Bila je predigra k svetu - brez žic.

Ostalo nam je še nekaj dni bivanja v tem taborišču, ki znači za nas pač važen mejnik. Nekoč so dejali, da je Levstikov "Martin Krpan" tako važen mejnik v slovenskem slovstvu. Oba imata kljub vsej različnosti vsaj eno skupno plat: značita preokret.

In tega smo vendar pričakovali od vsega početka. Morda ni prišel v takih oblačilih, kot smo se ga bili nadejali. Ali to se le redko zgodi v življenju,da pride vse tako, kot je bilo pričakovano. Pustimo to, preokret znači vedno menjavo smeri.

Že nekaj dni tečejo in ropotajo kolesa železniških vagonov z bližnje postaje. Kam? I, saj ni važno. Tečejo, v nove smeri tečejo. In s tem smo povedali - mnogo. Ako je doslej naša pot vodila navzdol, smo bili v tem taborišču prišli do dna. Popolnoma jasno je torej, da se bomo odslej zopet začeli približevati - vrhu, življenju, seveda ne v vseh ozirih, ker nismo sami gospodarji svoje usode. Tam pa, kjer zadostujejo naše malenkosti, se skušajmo dvigniti nazaj iz brezobličja preteklih dni, skušajmo si zopet pridobiti nekaj tiste osebnosti, ki dela človeka enako -

pravnega s človekom. Vse teče. Pazimo torej, da vzdr žimo tempo zunanjega življenja.

Primerjajmo se s človekom, ki se je po dolgoletni odsotnosti zopet povrnil v znano mesto. Močno se je čudil, ker ni več našel starih znancev, prijateljev, ne starih ulic, ne priljubljene krčme, kamor je bil včasih ob nedeljah zahajal. Vse je tuje, morda - celo neprijazno. Prvi trenutek je bil nekoliko omamljen od občutkov, potem pa se je, ako je bil pameten, hitro sprijaznil z dejstvi, se vživel v razmere in nadaljeval življenje, kot da se ne bi bilo nič zgodilo in spremenilo.

Tako tudi mi. Vzemimo življenje, ki smo se ga bili že majčkeno odvadili, tako kot je. Ne bo nam težko, ako si bomo jasno predočili dejstvo, da življenje ni mirovalo. Zato se napotimo tri postaje naprej in ga tam prestrezimo. Vstopimo vanj kakor v pripravljen vlak in se odpeljimo z njim. Tako ne bomo opazili razlike med včeraj in danes.

Veste, živeli so tudi ljudje, ki so v mirnih in običajnih prilikah pozabili iti za življenjem. Ostali so pri nazorih, ki so bili sodobni kakih dvajset let poprej, prav tako so se nosili, prav tako so postopali. Kmalu so postali smešni. Vsakdo je vedel, da ne spadajo v okolje, v katerem so živeli, bili so kakor zaprašene muzejske starine. Nam se to ne sme - primeriti. Res, da smo bili ločeni od normalnega poteka z raznimi izrednimi okoliščinami, vendar mislim, da še nismo izgubili smisla za razvoj in napredek. Tako kot zadnje dni v našem taborišču, se vrte stvari zunaj vsak dan. In vendar ni to nič posebnega. Ljudje se gibljejo v dogodkih, ki jih sami povzročajo.

Tisto s tremi postajami je pa važno. Jasno je, da lahko v obratnem primeru, ako namreč ne gremo naprej, zamudimo vlak, ali kar je še slabše, vstopimo v napačnega. Kaj to pomeni? Približno isto, kot če bi začeli trditi, da je bilo staroveško in srednjeveško - suženjstvo vzro družabne ureditve, da je demokracija

in svoboda neumnost, da se prepirajmo še naprej, kot je bilo to navada v "dobrih starih časih", skratka, da sprejmimo zopet vse nazore, ki so se tekom novega in najnovejšega časa izkazali za zgrešene. Vidite, kako neumno in neprijetno je pozabiti na dve kratki klasični besedici: panta rei - vse teče!

Da to ni le prazno govoričenje boste sami ugotovili, ko pridemo "ven". Noben izgovor "nisem vedel", "tega nisem vajen","še nikdar slišal", ne bo pomagal. Napredovanje s časom, z življenjem je zgodovinska nuja, ki ji tudi ne uidemo.

Zakaj vam to govorim? Da vam bo lažje, ko se znajdete v živem, življenjskem okolju, navezani sami nase, sami odgovorni za to, kar delate, čeprav še nepopisan list v najnovejši zgodovini človeštva.

Vse teče : zato pohitimo naprej in vjemimo življenje na pravi postaji.

Komentar k politični situaciji

Niti štirinajst dni ni miniló od našega poslednjega komentarja, pa že moramo zabeležiti, da so se naša predvidevanja zopet izkazala točna. Prvi konferenci predstvanikov evropskih demokratskih vladavin v Parizu je sledila vrsta posvetovanj v Moskvi, ki so se jih udeležili tudi Gottwald, komunistični predstavnik čehoslovaške vlade, Jan Masaryk, češki zunanji minister in Enver Hodža, albanski diktator. Romunski predsednik - komunist Groza je bil v Budimpešti, Beogradu in Sofiji, med vsemi državami vzhodno - evropskega bloka pa so se sklenili novi pakti o trgovinski in drugačni pomoči. Po radijskih poročilih je razvidno, da bo v kratkem prišlo do "Molotovega na -

črta" kot odgovor na "Marshallov načrt za obnovo Evrope na katerega so pristale le države izven "železne zavese". Čehoslovaška se je zapletela v sovjetske mreže in ni več zanjo nobene rešitve. Amerika je brisala Poljsko s spiska držav, ki bodo prejele pomoč iz ameriškega kredita v višini 350 miljonov dolarjev, a v trgovinskih pogajanjih med SSSR ter Anglijo je prišlo do zastoja, ker Sovjeti zahtevajo dva dolarja in šesdeset centov za mernik pšenice, med-tem ko stane mernik pšenice v Kanadi le en dolar petinpedeset centov. To pomeni, da Sovjeti sploh nimajo volje skleniti kake pogodbe z Angleži odn. da žita sploh nimajo, pa so zato navili cene tako visoko, da bi jih Angleži ne mogli sprejeti.

Tako Zapad kakor Vzhod se bo toraj skušal ekonomsko oborožiti zoper notranje neprilike, ki vplivajo na politično razpoloženje prebivlastva enega in drugega bloka ter mu ubijajo moralo in znižujejo - ideološko borbenost.

K utrjevanju Vzhodnega bloka je bilo v zadnjih 14 dnevih storjeno sledeče:

1. Madžarsko - Jugoslovenska pogodba,

2. Romunsko - bolgarska pogodba, 3. Čehoslovaško-sovjetska pogodba, 4. Albansko - sovjetska pogodba - in sovjetsko - romunska.

5. Aretacija Maniu -a, šefa romunske opozicije.

6. Razpust Stranke Svobode na Madžarskem.

7. Razpust madžarske nar. skupščine in razpis volitev za 31. avgust, pri katerih bodo sigurno zmagali komunisti po preizkušenem receptu.

8. Aretacije duhovnikov na Poljskem.

9. Zabranitev opozicijskih časopisov v Bolgariji.

Na zapadu ni zabeležiti večjih sprememb. Konferenca v Parizu gre svojim zadovoljnim tekom naprej - in general Marshall je imel govor na ameriško javnost v katerem je dejal, da bodo evropski narodi zapadli komunizmu, če se jim resnično ne pomaga, da dobijo - vsaj tak življenski standard, da se prepreči pohod -

lakoti. Svetovni primankljaj v primeri s predvojnim stanjem razdelitve žita znaša 18 miljonov ~~ton~~ ton - žita. Na vojaškem polju je treba omeniti, da je vojno ministerstvo USA objavilo načrt za organizacijo- "strateških rezerv", ki jih je treba ustvariti za slučaj novega izbruha vojne. Amerika gradi močno podmoniško floto, ki bo imela številne naprave za spuščanje torpedov - vodenih raijskim potem k cilju.

V Grčiji so izvedli nove številne aretacije komunistov, med katerimi se nahaja tudi Zaharijades, tajnik grške komunistične stranke.

Drugi del našega današnjega pregleda posvečamo bojem v Grčiji. Nastopila je nova stopnja razvoja, ki nevarno smrdi po konfliktih večjega obsega. Iz - Albanije je namreč udarila v Grčijo mednarodna brigada - komunistična, ki po grških poročilih šteje - okrog 10000 mož in osvojila kraj Korica. Z njo vred so vdrli v Grčijo tudi albanski partizani, da o severnih sosedih niti ne govorimo. V Varnostnem svetu je zato prišlo do resne napetosti. Grški predsednik Tsaldaris je pozval O.Z.N., da sedaj pokaže, ali je organizacija z avtoriteto, ki naj čuva mir, ali pa je navadna papirnata figura brez vrednosti. Ameriški delegat v VS-u je izjavil, da v Jugoslaviji, Albaniji in Bolgariji ni svobode in da so vlade v teh ~~državah~~ državah diktatorske. Gromikov mu je ostro odgovoril da Jugoslavija, Albanija in Bolgarija ne potrebujejo ameriških nasvetov. Nato je amreriški delegat zopet nastopil in dejal, da je treba smatrati države, ki dovoljujejo zbiranje tujih oboroženih tolp na - svojem ozemlju za krivce nevarnosti, ki obstoja zamir, ko take tolpe vpadajo v druge države. S tem je mislil na najnovejše dogodke v Grčiji. Predlagal - je intervencijo OZN, medtem ko je Gromikov dejal, da je proti vsaki nasilni intervenciji v Grčiji.

Kako se bo stvar razvila ni lahko predvidevati

Vendar pa povdarjamo, da je stanje na Balkanu zelo resno in da lahko pričakujemo kaj več kot pa samo besede.

Na koncu naj omenimo še poziv Titove vlade ameriškim duhovnikom, naj pridejo na obisk v Jugoslavijo, kjer da sebodo smeli svobodno sestati s predstojniki Cerkva v Jugoslaviji. Kaj naj si o tem mislimo? Dvomimo v tako iskreno spokorniško Titovo velikodušnost in ne moremo reči zaenkrat ni česar drugega, kot to, da gre verjetno za kako novo komedijo "vernih" komunistov. Kaj naj bi jim imel povedati patriarh Gavrilo? In ali more dr. Stepinac sploh še kaj reči, da prepriča svetovno javnost o današnjem stanju krščanstva v Jugoslaviji?

O bojih in značaju konflikta v Indoneziji nam trenutno manjkajo zanesljivi podatki, da bi mogli objektivno presoditi položaj, vendar pa je vir gverile na Javi tudi to pot poznan. Holandski parlament je namreč z 79 : 9 glasovom odbil komunistični predlog, da se borbe prekinejo in začne s pogajanji. " Za " so glasovali samo komunisti....

Precenjevati borb upornikov pa nima pomena, če se v zavezniškem taboru zaenkrat še vedno praktcira slično primeru angleškega vojaka v Palestini ki je za las ušel smrtni kazni lastnega sodišča , ker je samovoljno uporabil orožje proti židovske mu teroristu.

Šemljam reva

Lipnikova Jerica se je zamišljena ustavila in pogled ji je zdrsel po dolini. Lepota pokrajine jo je kar opajala. Kot moder trak se je med zelenjem travnikov in gozdov vila Zila. Dekle se je zastrmelo v vrhove tam čez, a misli so ji pohitele še dalje, tja preko v dolino Roža. Zazdelo se ji je, da sliši šum gozdov, ki šepetajo preko planin gozdovom ob Zili. "Tudi Rož je lep!" je pomislila.

Nenadoma se je Jerica prebudila iz teh misli. Mir v zelenem kraljestvu smrek je bil grobo pretrgan. Ob robu Lipnikovega gozda je zašumela mlada smreka. Zdelo se ji je, da je drevo zastokalo, nato se je nagnilo in zemlja je zaječala, ko so udarile veje ob njo. Dekle je zaslišalo veselo ukanje fantov in spomnilo se je, da bo jutri praznik vse Zilske doline. Fantje so potrebovali blagoslovljen mlaj, da bi kres lepše stal in gorel. Vsako leto so izbrali smreko iz najlepšega gozda. Vsi gospodarji so želeli, da bi čast doletela nje in da bi bil njihov gozd priznan za najlepšega. Jerica se je zveselila, saj je vedela, da bo oče Žitnik čez praznike vesel in dobre volje. Krenila je v dolino in še pred mrakom je dospela domov.

Pri Lipnikovih je bilo vse živo. Gospodar je prinesel vino in fantje so se živo pogovarjali. Jutri bodo vozili mlaj po vasi. To bo smeha in veselja. Pa se bodo tudi postavili s smreko iz najlepšega gozda. Lipnik se je pri zadnjih besedah ponosno vzravnal. Pohvalil je fante, da vedo, kaj je dober les in sam pri sebi je sklenil, da bo tudi sam jutri navzoč pri kresu, čeprav je to samo za mlade ljudi. Samo da ga nebi pri "šajbanju" kdo preveč ošvrknil, češ ženo pusti, pa za dekleti nori! Kar z Jerico bo šel in s sinom Boštjanom. Se bo še z njima postavil, saj sta najbolj "zavber" v tem koncu doline. Lipnik se je smehljal sam pri sebi in še dolgo ponoči je sedel s fanti pod lipami v dvoru.

Kar nič ni opazil Jerice, ki se je že zgodaj odpravila iz družbe in odšla spat. Tudi ona je bila danes vesela in srečna. Oh, ko bi vedel oče, da jo je danes Kovačev Francelj iz Roža. Popoldne, ko je delala na njivi. Prišel je preko gora, prav zaradi nje je prišel, čeprav je rekel, da gre samo k teti v Zilsko dolino. In jutri pride na kresovanje. Tudi "šajbal" bo. Ali bo njej? Jerica je iz vsega srca želela, da bi ji ta njen Francelj iz Roža. Jerica je mislila naj tako zelo, zelo rada.

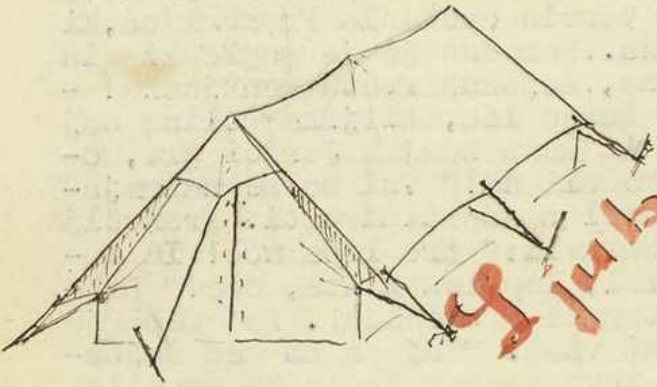
Šentjanževa nedelja! Fantje so dopoldne vozili mlaj. Največ darov so dobili pri Lipniku. Popoldne pa so postavili kres. Bil je res velik, saj so tri dni nabirali les zanj. Vsa vas je z zadovoljstvom opazovala visoko grmado. V sredini kresa je stal mlaj, okrašen in tako velik, da so ga komaj postavili. Fantje so hiteli izdelovati "šajbe". Vsak jih je imel nekaj. Ko se je spustil mrak, so se pričeli zbirati ob kresu. Grmada je mogočno stala na Oglarjevem svetu, na hribu, ob robu gozdov. Vedno več skupin je prihajalo tja. Ko se je spustila noč, je počil pri vaški cerkvi možnar. Pričelo se je slavje. Mrzlično je Lipnikov Boštjan zažgal pripravljeno listje in kmalu je zagorel kres z mogočnim plamenom. Za njim so se vžgali kresovi na Boču, na daljnih gorah Karavank. Na nasprotnem vrhu je Jerica opazila goreti kres fantov iz Rožne doline. Kot bi gore imele oči. Povsod zvezdice, povsod kresovi, po vsej deželi so praznovali Šent Janževo noč. razpoloženje je motilo samo pijano petje "jodlarjev", Nemcev, ki so se opivali po dolini v krčmah. Hripavo so se drli in še Zila jim je s svojim zvenečim glasom ugovarjala, jim grozila in temni prostrani gozdovi so jezno mrmrali. Začula se je pesem fantov. Kot bi planina zapela. Zila je veselo odgovarjala, gozdovi so pritrjevali in odgovarjala je vsaka gora s svojim odmevom. Glas "jodlarjev" je zamrl, razpoloženje pri kresu pa je postalo veselo kot vsako leto. Lipnik se je kar pomladil: "Dro, dro, ste pêl!" je pohvalil fante. "Jodlarji so že utihnili." Lipnik pač ne bo nikdar pozabil, kdo mu je ubil Janeza, najstarejšega sina, ki je bil koroški borec.

Vse je zbudila iz premišljevanja šajba, ki je svetlo zagorela in v loku zletela v zrak. Glasno je zaklical Boštjan:" Šibena, šajbana, sveta Šentjanža! Jernačevi na pusta ne dajo nič krofov, fantje izogibajo zdaj se teh grofov!" Glasen smeh je odgovoril fantu. Vsi so mu pritrjevali in Jernač ni ii imel vse leto miru pred vaškimi jeziki. Šajba za šajno je zletela v zrak in vsak metalec je kaj povedal. Smeh se je razlegal in vsi so z zanimanjem opazovali ter poslušali fante. Okrog polnoči so v bližini zapokale pištole in v zrak so zletele nove šajbe. Jerica je vsa vesela spoznala Franceljna,ki je vodil fante iz Roža. Poredno jo je pogledal in zavrtel šajbo. "Šibena, šajbana sveta Šentjanža! - Lipnikov oče dro lep imajo les, Ziljske doline naj lepši je kres, pobič iz Roža zdaj k Jerici gre, očeta povpraša, al' sme ali ne!" Vsi so se zasmejali, Lipnik pa je obsedel z odprtimi usti. Francelj je pristopil in ga pozdravil:" Dro lepa noč! In m - mlaj še sedaj ni zgorel, lep les imate, oče!" Lipniku se je obraz raztegnil v smehljaj. Sam sebi je priznal, da mu je fant všeč. "Kaj pa si med šajbanjem govoril, a? No, tako zauber fantu že dovolim, da prisede!" Lipnik je vedel, da se mora na Šentjanževo kresno noč vsem ljudem ustreči, drugače ne uspevajo gozdovi in živina ni zdrava. No da, če se - ne moti je tudi Jerici prav. Lipnik je začuden pogledal. Ležeč na travi jo je opazoval. Sedela sta v svitu ognja in se držala za roke. Kot bi si podajala roke Zilska dolina in Rož. " Prav tak je, kot Janez!" je pomislil starec. Fant pa se je nenadoma obrnil k njemu:" Oče, Jerico bom odpeljal v Rož,če mi ne boste branili. Drugače pa pridem jaz k Zili!" se je pošalil. Lipnik je pogledal Jerico, vso srečno in nasmejano, in vedel je, da ne sme braniti.-

"Bomo videli!" je dejal, o zvenelo je kot pritrdilo. In vsi trije so se nasmehnili.

- Šajba je neke vrsta plamenica, ki se ob šajbanju goreča vrže v zrak, pri tem pa metalec izreče kako željo, pregovor ali zbadljivko.

- Dro je vseh koroških narečjih: zelo, prav, res, lepo, itd.

Potem so nesla dekleta k blagoslovu. Skromen blagoslov, ki vzbuja žalost v srcu.

Tatjana je izvezla prtiček pokrila z njim blagoslovljena jedila in jih v mali košarici prinesla Marjanu. Na obrazu je ležalo veselje, skrbno prikrito, kajti duška bo našlo šele v smehljaju, ko se bo v veselem presenečenju razvedrilo Marjanovo oličje.

Marjan pa je ta dan zopet poiskal novo pot, da bi se povzdignil! Osorno in grobo je odgovoril dekletu in se ni ozrl na darilo. Tatjana je začudena obstala, zastrmela. V grlu jo je stisnilo. Komaj je pozdravila in šla.

Staneta je pretreslo ogorčenje, toda Marjan je bruh nil:" Ne morem, da bi me dekle poniževalo z darili, ko pa ji jaz ne morem ničesar dati!"

Ah, mogel bi ji dati srce! Mogel bi ji darovati srečo, smehljaj in prisrčno besedo.

A Tatjana je v srcu prebolela tudi to žalitev Kot kužek, ki se priplazi ves željan k nogam, da bi se kdo poigral z njim, se je vrnila k njemu! Marjan pa je bil preslab, da bi do kraja izvedel, kar je - bil začel ... Bal se je izreči kratko trdo besedo , ki bi dekle rešila. Dekle, željno dela, željno nečex sa novega. Željnox je bilo sreče!

Bal se je reči:"Ne!"

V Stanetovem srcu je dozorel načrt. Bil je odločen... Kar si je zastavil kot dolžnost, je hotel- izpeljati. Bilo mu je vseeno, kaj bo z ugledom. Zavedal se je le, da jo mora izpeljati iz lažnih sanj Vedel je tudi, da ni poklican vmešavati se v tuje - zadeve, toda šel je preko vseh predsodkov!

VI.

Večer...

Stane je prišel v Marjanov šotor. Vedel ni neza oljke, ne za tujino, ne za tuje nebo! V srcu mu je ležal dozorjen načrt.

Marjana ni in Tatjana bo prišla. Mora jo pridr žati, dokler ne pride Marjan in ju ne dobi sama v - šotoru!

Stane je sedel na ležišče in čakal.

Minute so tekle. Vsak korak, vsak odmev ga je- stresel. V stolpu je bilo deveto. Marjan je odšel , čeprav je vedel, da Tatjana pride. Začul je korake, drobne hitre korake. Bila je ona.

Tema je v šotoru.

"Dober večer!"

"Zdravo Tatjana!"

"Kje pa je Marjan?"

Z drhtečim glasom je lagal Stane:"Pride takoj. Vrne se! Počakaj malo!

Sedla je na ležišče onkraj.

V Stanetu je divjalo. Čustva silne ljubezni , odpor do vmešavanja v osebne zadeve svojih znancev in trdna volja uresničiti ono, k čemu se je namenil so mu napoljnevala vročo glavo.

Kratke stvake brez smisla je govoril. In ona - je odgovarjala prav tako. Toda, hiteti mora! Marjan se more vsak čas vrniti. Dobiti pa ju mora skupaj !

"Ti je dolgčas? Si žalostna?"

"Da!" Tatjana ga je smatrala za prijatelja.

Naivno, a ostro premišljeno ji je dejal:

"Naj te potolažim?"

"Da! No daj, povej mi kaj!"

Presedel se je k njej.

Drhtel je in se premagoval. Ošel bi najraje , toda vzdržati mora!

Čustvo resnične ljubezni in pa dolžnost sta se spojila v celoto. Objel jo je krog pasu. Kljub uporu ji je nagnil glavo nazaj in jo poljubil na rahlo razprte ustne.

Tatjana se je uprla.

Skušala se mu je iztrgati, zbežati. A ni odnehal. "Pusti me!"

"Ne ...

Stane je začul korake. Marjan je prihajal!

Torej zdaj!

Še enkrat se je sklonil nadnjo.

Marjan je pred šotorom poslušal in oprezoval. V naporu, da bi se iztrgala iz Stanetovega objema , je Tatjana globoko sopla.

Stane je čul, kako Marjan odpira šotor. Spustil jo je. - Vedel je, da Marjan vse ve. Saj je poslušal! A moral se je napraviti bedastega. S prisilnim uravnovešenim glasom je spraševal vsakdanje - bedaste stvari. Marjan je odgovarjal ostro, kratko Bil je užaljen, da se je nekdo drznil polastiti njegove"lastnine".

Stane je odšel. Dokler je bilo čusti njegove korake je fant požvižgaval, nato pa je stekel in najraje bi jokal, kričal ...

Da!

Kajti Tatjano je ljubil, a zdaj jo je zgubil za vedno!

Ko psi zalajajo ...

Dolga senca Rovnika se je razpotegnila preko cele vasi, prav do konca dobrav in njegove hoste so postajale temnejše ... Sonce je zlezlo za jelovške grebene. In je temnel rovniški vrh, dokler se ni izpremenil v črnega kosmatega orjaka, ki se bahato dviga proti temno-modremu nebu spuščajoče se noči. Pokroviteljsko se je črnuh oziral na dolge kozolce polne žita pod seboj in bele vaške hiše, ki so čepele ob vznožju kot kokoške, ki čuvajo svoje piščance. Prav pod njegovim vrhom nad Bidovčevo drčo so se svetile bele skale kot venec ogromnih marjetic in izzivalno bolščale v svetlo lunino kroglo nad Šmarjetno. Ogromni reti podobna je ta poskočila izza šmarskih ~~kribav~~ smrek in se kar vidno dvignila nad goro pa obvisela, kot v premišljevanju, v katero stran bi jo odšla. Pa bo morala preko skalnatega venca nad Bidovčevo drčo.

"Moja dečva je še mlada ..." je pela harmonika a Hlipovega Franceta, ki je spomaldi s prvega naborapinesel dvojne krivce za žametnim klobukom domov. Ob sobotnih večerih je vedno pred hišo na klopci -

raztegoval svoj meh. Že vaščani so se navadili, da ga slišijo in bi se jim zdelo, da kar nekaj manjka, če ne bi poleg zvonov ob štirih popoldan zvečer še njegova harmonika sobotni delopust oznanjala. Je čakal - France, kdaj se bo za Kraljevim "toplarjem" Tomažev - Peterx oglasil. Sedemnajstletnemu Jernejcu, njegovemu bratu, ki mu je zraven obiral strune kitare, je bilo kar prav, da Peter nocoj nekam dolgo ni zavriskal. Bo sta oče in mati bolj gotovo zaspala in bo lažje še on šel za Francetom na vas.

" ... stara komaj šestnajst let!" sta kitara in harmonika peli in jima je Jernejc v mislih pritrjeval, France je pa po svoje mislil in slišal: "devetnajst".

Iz Krtovih hrastov se je vzdignila sova, zaprhutela in zaskovikmila, da je njen neprijeten glas zatretal nad vasjo, in se potopila v "farovške" smreke nad Podskokarjevo bajto.

Kot da bi se iz nočne ptice norčeval, se je od - Kraljevega topolarja sem oglasil prešeren vrisk.

"Aha, je že Peterx!" je France pomislil in zategnil harmoniko v zadnje glasove, pa je nato zložil. - Vstal je in obesil meh na ramo.

"Ti, France ..." mu je skoraj plašno hotel Jernejc starejšemu bratu nekaj reči.

"Ja, ja, je že dobro!" ga je prekinil France in je mlajši vedel, da mu je s tem rekel, naj le pride s svojo kitaro za njim.

Ko je France zginil med drevjem za Jeročevo bajto, je Jernejc obotavljajoče zlezel po stopnicah na svisli. Glasno se je pogovarjal s psom, ki ga je radovedno ogledoval. Ropotaje je odpahnil vrata, da bi oče, če še ne spi, slišal, da gre na svisli.

Nad Martinovo hišo se je oglasila harmonika in fantovska pesem, ko je Jernejc nalahno odrinil rigelj pri vratih. Z vrha stopnic je že migal psu, naj miruje in je po prstih zlezel doli. Kar planil je med - drevje na vrtu in trdno s prsti oklepal kitaro.

" ... da grem jaz k ljubci v vas!" so fantje peli

na vasi in je Jernejc skoro tekel preko vrtov, tako - ga je vleklo.

"Da bi le Dobretovega Tineta kje ne srečal!" si je želel, ko se je spomnil na svojo žalostno vasovanje pod oknom Boštjanove Ančke na binkoštno soboto-zvečer. Ga je Tine dobil, ko je baš hotel zlesti po lojtri, in ga je prepodil. Saj ni Tine hodil za Ančko, samo takele mladiče je rad preganjal.

"Salamenska ošabnost gruntarska!" se je sam pri sebi Jernejc jezil, ko je skrajšal korak pod drevjem Martinovega vrta. Je že videl fante, kje pojejo pa je le hotel vedeti kateri so.

Španovega Janeza, ki je bil organist, odkar je stari umrl, in ki je k Martinovi Štefi hodil pod - okno, pa Krtovega Jožа in Petra Tomaževega, je že - po glasu spoznal. Naslonil se je na tepko na koncu vrtavzdignil kitaro in polahko začel spremljati fantovsko pesem. Šele ko je bil gotov, Da Tineta ni, je udaril po strunah, da se je Španov Janez ozrl. Spoznal ga je in mu pomigal.

Stopil je k njemu/ njim in so mu prijazno pokimali. Janez mu je pa znamenje dajal z roko, "naj čez poprime".

" ... srečen bo tisti fant, ki jo bo dobil!" so dokončevali pesem in Jernejčev visoki glas je - zvenel kot struna njegove kitare, da se mux je Peter zadovoljno nasmejal in mu položil roko na ramo.

"Prav, prav, da si prišel. Sem se že bal, da bom ves zamolkel nocoj, če bom moral sam "čez peti" mu je dejal, ko so odpeli in je bil Jernejc kar blažen, kot da bi svojemu dekliču pel; pa je Janezevemu.

Ni to kar tako, biti sprejet med prave fante.

Pod Dobretovim toplarjem so se sukale tri sence.

"Ali bo Tine skakal jutri od jeze, ko bo zapravljivček iskal!" se je hihital Martinov Lojze, ko je na žlajdri privezan vlekel zadnji konec na kozolec.

"Dobro zapni!" ga je pritajeno spodbujal od spodaj Jurčev Tinč.

"Sedež bom pa jaz na drugo "brado" obesil" je Štuparjev Janko razlagal in odpenjal jermenje.

"Glej, da ne boš preveč ropotal!"

"Če se hlapec zbudi ...!"

"Njegovega biča se tudi trije ne bomo ustrašili!" se je Lojze delal najbolj korajžnega.

"Takole! Dobro je!"

Fantiči so se razkoračili pod orehom na koncu toplarja in presojali svoje delo.

Na eni "bradi" je visel zadnji konec zapravljiv čkax na drugi pa sedež, prvi konec z ojesom so na sredo obesili, gornji del z lestvami so pa z vsemi "žlajdami." kar so jih našli, priklenili k stebrom

"Za tisto klofuto na kegljišču, Tine bahaški!" je glasno svoje misli povedal Lojze.

In so se spustili od kozolca preko vrtov v dolino.

"Tristo kosmatih, le kam je Košnik nocoj vse "lojtre" spravil?"

Krtov Jože se je jezil. Ni in ni našel primerne lestve. Sukal se je po drvarnici, okrog poda, nikjer nič.

"Prav od voza jo moram vzeti!"

Kar vroče mu je bilo, ko jo je snemal. Saj to ni nobeno tako delo, lestvo vzeti od voza. Če pa mora človek paziti, da preveč ne ropotajo železne "kambe", ko jo snamе z ročic, to je pa že malo bolj nerodno.

Tako previdno še Jože ni nosil nobene stvari kot takrat lojtro pod Ančkino okno.

Pobobnal je s prsti nalahno po šipi, ko je zlezel do okna.

"Ančka ...! Ančka!"

Nič!

Hudirja, da bi mu ne odprla!

"Ančka!"

Aha! Postelja je zaškripala.

Kdo pa je?" se je za zaprtim oknom oglasilo dekle.

"Eh! Kdo! ... Jože, no!... Si huda, da sem te zbudil, Ančka!" je spraševal, ko je odprla okno.

"Si me to prišel vprašat?" ga je nagajivo pogledala in stiskala z golo roko za vratom veliko ruto.

"Ančka!" in nehote jo je Jože prijel za roko.-

"Boš ...!" je zmaknila.

Jože se je naslonil nazaj na lestev in se zazrl v luno. Glej ga spaka, kako se široko reži.

"Jože, ti je močno všeč luna, ko jo tako gledaš ga je Ančka podražila, ki ji je bilo že žal, da mu je roko zmaknila.

Luna ne, ti pa močno, močno, Ančka in to sem ti prišel povedat" je butnil fant šepetaje iz sebe-

"Jože ...!" nagnila je glavo, da so njeni lasje padli Joži na obraz. Prijel jo je za roke, trdo jo je prižel in jo s hrapavimi prsti pobožal po laktih. Njene roke je sebi na ramo položil.

"Pssst!" je Ančka s prstom požugala, ko je svoje roke z njegovih ramen spustila.

"Ančka poglej!" je Jože vzel žametni klobuk z glave in ga ji kazal.

"Navihanec!" in je najlepši nagelj zataknila za svileni pantelje.

"Jože! ... Lahko noč ...!"

"Lahko noč, Ančka! Dobro spi in kaj lepega sanjaj!"

"Jaz sem hodil po planincah ..." je pel Jože. Nad Grintavcem pa se je začelo že po malem svetlikati.

VZGOJA-IN-IZOBRAZBA

GREGORČIČ KOT ČLOVEK

Vsi dobro poznate Simona Gregorčiča, goriš kega slavčka, pesnika sončne Primorske. Kot pesnik- je zasedel častno mesto v našem slovstvu. Vsem so kolikor toliko poznane njegove pesmi. Manj pa je - poznan njegov značaj, manj nam je poznan kot človek kot duhovnik. Zato bom to pot odkrili nekaj njegovih najbolj karakterističnih potez, kajti ravno ta stra njegove postave je nekoliko premalo in deloma tudi napačno osvetljena.

Simon Gregorčič je bil lepe, precej visoke ras ti. Imel je jasen, ljubezniv pogled, iz katerega je odsevala odkritosrčnost. Kdor ga je poznal, ga je moral vzljubiti. Zlasti so ga imeli radi verniki -- povsod kjer je služboval kot dušni pastir. Imel ni posebno trdnega zdravja. - Ljubil je svoj narod in čutil z njim. Kakor v svojih pesmih, tako je tudi v vsakdanjem življenju in v osebnem občevanju razodeval zelo nežno čustvovanje. Kjerkoli je mogel, je pomagal, tolažil, bodril. Vedno je govoril ljubez - nivo, s prijaznim smehljajem in z odkritosrčnostjo-

Dolžnosti, ki mu jih je nalagala dušnopastir - ska služba, je opravljal vedno z vnemo in vestno , tako, da mu je nadškof Andraj Gollmayer poslal po hvalni dekret.

Simon Gregorčič je bil sila nežnega čustvovanjaa pri vsem tem se je znal vedno tako premagati,da ni nikogar nikoli žalil. Bolelo ga je prav posebno- da so ga kritizirali kot duhovnika, ko se vendar ni zavedal, da bi bil v svojih pesmih napisal kaj ta - kega, kar bi se ne skladalo z duhovskim stanom.

Zelo je cenil značajne može. Silno ga je bole- la neznačajnost, ki jo je pokazal ta ali oni s tem

da s

da se je izneveril svoji službi, stanu, stranki - ali prepričanju, ki ga je imel prej. Sovražil ni nikogar.

Nikdar se ni pritoževal. Ko je obolel in se naselil v bližini Gradišča, se mu je v gmotnem - oziru godilo zelo slabo. Vendar je vse prenašal z neverjetno potrpežljivostjo. Nekateri njegovi prijatelji so opazili, da mu grozi pomanjkanje. Začeli so mu prigovarjati, naj zopet sprejme službo na Gradišču. Gregorčič je namreč ta čas radi bolezni živel kot zasebnik na svoji pristavi brez vsake pokojnine, ker ni imel še dovolj službenih let Na prigovarjanje naj sprejme službo, se je z vsosilo upiral. Šele kasneje, ko prijatelji niso hoteli odnehati, se je vdal in sprejel službo. "Iz prijateljstva do vas!" je rekel Gregorčič.

NE ZANEMARJAJMO SVOJEGA JEZIKA

Kdaj pišemo v začetku besede u,- kdaj v,-

(urezati ali vrezati)

Stvar je zamotana in dela preglavice, ker se dve predponi razločujeta samo v pisavi po pomenu- in po izvoru, v govoru pa ne delamo razločka.Najsi bo napisano u- ali v- obakrat bomo v zboru ali knj knjižni izreki enako izgovarjali (namreč u ali pa dvoustični v-)

Na splošno lahko rečemo, da izraža predpona- v- gibanje v kako stvar (noter), vdeti nit v šivanko, vcepiti, vdahniti, vdreti, vhod itd.Predpona u- pa pomeni odmikanje, odstranitev (ukrasti ali dovršitev dejanja(umreti, upokojiti, utopiti)

Če bi morali imeti dva v (vv-), potem pišemo u- namesto v-: uvod (namesto vvod), uvesti, uvoz- uvrstiti itd.

Zdaj vzamemo naslednje dvojice:

urežem šibo - vrežem ime v skorjo
ubiti žival - vbiti kaj v glavo
udelati njivo - vdelati dragulj
zemlja se udre - voda vdre v hišo
dež se ulije - vlijem vodo v sod
ustavil se je - vstavil sem črko
pes ugrizne - vgriznem v jabolko

Kako bi slovensko rekli konzerva?

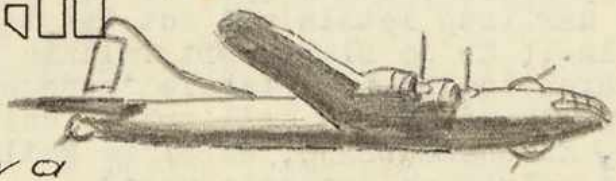
Za kongervirati (latinsko conservare) pravimo po naše hraniti, shraniti, obdržati, vložiti , n.pr.: vložim kisle kumarce. Za konservo (mlečno) mesno, sadno) pa je težko kaj svetovati.

Lahko bi rekli shranek, pa se verjetno ne bi udomačil, ker je že izraz "konserva" preveč udomačen. Pišemo pa v tej besedi s-, dasi ni pravega - pravila, kdaj naj pišemo v tujkah če jih že upora--bljamo s- in kdaj z-. Pišemo n.pr.: konsum, per - sonal, resolucija, interesanten, toda konzul, konzorcij, arzenal, rezerva, rezidenca.

Tako je pač prišlo v rabo in tako določa slovenski pravopis.

TEHNIKA

Razvoj letalstva

(nadaljevanje)

Najprej si oglejmo zračni vijak ali propeler. Profil vijakove veje je enak prerezu kril, o katerih smo razpravljali v prejšni številki. Zračni tok ob vijakovi veji je prav tak kot ob nosilnih ploskvah letala, naklonjenih proti toku za določen nagibni kot a, kar zlahka ugotovimo, če vijak zavrtimo. Na vsaki veji vijaka se pojavi podobno kot pri : krilu sila zraka. Silo zraka, ki deluje na vijakovo vejo, lahko razstavimo na upor in vzgon. Upor ovira vrtenje vijaka, vzgon pa vleče vijak v smeri osi letala. Enak in z njim istosmerni kot pri prvem kraku je vzgon pri drugi veji./Vzgoj obeh Vzgona obeg vej pa dasta skupaj silo, ki vleče letalo naprej in ki jo imenujemo vlečno silo vijaka. Pri dobrem vijaku je njegova učinkovitost približno 75% - 80%, kar pomeni, da more vijak za koristno delo izrabiti le navedeni odstotek dela motorja, medtem ko ostanek porabi za premagovanje upora Razlikujemo dvo - tro - ali štiri krake vijake.Največ se danes uporabljajo trokaki zračni vijaki.

Zdaj pa nekoliko o pristajnih napravah letala Imamo več vrst pristajnih naprav, pač z ozirom na to, kakšne vrste letalo je. Pri suhozemskih letalih razlikujemo:

1. Običajna pristajna kolesa,
2. smuči(jadralna letala in letala v zasneženih krajih)

3. gosenični sistem (n.pr. tank)

Pri vodnih ali hidro - letalih imamo takozvane pristajne čolne (po dva ali enega), ali pa je že kar trup letala sam kot tak že neke vrste velik čoln.:(to je zlasti pri velikih prekooceanskih - hidroavionih, taka letala imajo še na spodnjih strancah na koncih kril majhne čolničke, tkzv. plovke, ki onemogočajo, da bi se krilo pri pristanki , ali adletu ne dotikalo vode)

So še tretje vrste letal glede na pristajanje To so"dvoživke" ali amfibije, ki imajo čoln in kolesa tako, da morejo pristajati in se dvigati i - na vodi i na zemlji.

Pri suhozemskih letalih so najobičajnejša kolesa. Pri starejših tipih so bila ta kolesa tako - pritrjena na trup ali krila letala, da se niso mogla premikati, bila so torej vedno"zunaj"in so tako nudila precejšni zračni upor. Danes so skoraj - vsa letala s pristajnimi kolesi tako zgrajena, da morejo med letom potegniti kolesa v trup ali krila in na ta način odpade zgoraj omenjeni upor.- Na koncu trupa ima običajno letalo še neko malo kolesce ali vsaj"drsnik", ki preprečuje, da se ne bi - pri pristanku ali odletu poškodoval zadnji konec - letala. - Toliko o prisatjnih napravah letala.

Zdaj pa še nekaj o motorju.

Imamo eno-dvo-tro-, ali več motorna letala. Lahka-letala, kot so n.pr. športna, ali borbena - lovska imajo običjano en motor. Ta je nameščen v najskrajnejšem prvem delu trupa, na tkzv. kljunu. O motorju samem kot takem ne bomo mnogo razpravljali, omenili bomo le najvažnejše. Motor letala je eksplozivni stroj na lahko vnetljiva (hlapljiva) goriva,-- kot so bencin, eter in slična. Najpogosteje se upor rabljajajo taki motorji, čigar valji(cilindri)so v krogu razvrščeni okrog skupne osi, to so zvezdasti motorji. Za razliko od motorjev avtomobilov, ki so

po večini hlajeni na vodo, so letalski motorji - zračno hlajeni. Motorji so lahko nameščeni tudi-na nosilnih ploskvah letala, na krilih. Nekdaj - so bila tro-motorna letala precej v modi, danes-se jih pa več ne izdeluje. Kolikor HP(konjskih sil) je imel srednji motor pri takem tromotorniku zdaj razdelijo na polovico in vsako(stran)polovico dodajo na stranska motorja. Če je imel - pri takem tromotornem letalu imel vsak motor po 1000 HP, kar je skupno 3000HP, ima zdaj dvomotornik vsak motor po 1500HP, kar da skupno isto silo(pravzaprav za nekaj odstotkov še večjo! Zakaj? Če si razlago o vijaku pazljivo prebral, boš vedel zakaj.) in ima povrhu tega pred seboj lep razgled, ki ga ne moti srednji motor in njegovo-rotacijsko polje.(Rotacijsko polje je prostor v katerem se vrti zračni vijak) Pri štiri, ali več motornih avionih je vsa stvar ista, le da je njih skupna vlečna sila večja.

Imamo tudi letala, ki imajo na osi enega motorja po dva zračna vijaka. Enega spredaj in enega zadaj. Prvi vijak "vrta" v zračno plast, medtem ko zadnji v nasprotnem smislu"odmotava" in z isto silo kot prvi vleče letalo v vodoravni smeri. Letala s takimi motorji so imeli Nemci : (hidroavino"Dornier") vendar se niso obnesli in-jih pozneje niso več izdelovali.

Posode za gorivo(benci) tkzv. bencinski tanki ali magazini so nameščeni ali v krilih ali pa v trupu. Pri velikih prekooceanskih letalih so-ti bencinski tanki zelo veliki.

O motorjih bi se dalo še mnogo govoriti. Omenim naj le še da imajo štirimotorne leteče trdnjave skupno vlečno moč od 10000 do 12000 HP.

Primerjaj razliko med takim letalom in 200 cm^3 DKW motorjem, ki ima le celih 6 HP.

(se nadaljuje)

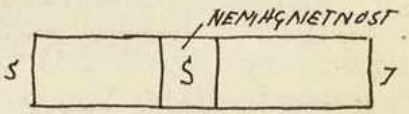
NAUK O ELEKTRIKI

Pa še nekaj posebnostih o magnetu.

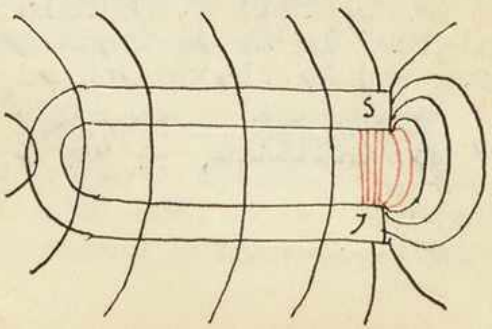
Položimo jekleno magnetno palico pod papir in papir posujemo z železnimi opilki. Na papirju bomo pri opilkih opazili neko gotovo urejenost in sicer kot jo pokaže slika št. 1

Iz tega sledi, da ima magnet okoli in okoli - sebe nekakšno svoje pol je moči, ki se imenujejo "silnice". Te silnice izhajajo iz severnega pola in izginjajo v južni pol. Zanimivo pa je, da v sredini magnet nega polja ni na sl. št.2 označeno "s", kjer se - oba pola med seboj uničita. Druga zanimivost pa je ta, kar smo videli že pri elektriki, da se dva isto imenska pola odbijeta, raznoimenska pa privlačita. Pomni pa, da razen jekla ni stalnih magnetov, pri vlačijo pa samo jeklo ali železo, drugih kovin pa ne. - Pri elektriki pa-- igra deloma tudi oblika magneta svojo vlogo in sicer se uporablja največ sistem podkvastega magneta in sicer polje najjačjih silnic označeno na sliki- št.3 z rdečim.

PODKVAST MAGNET S SILNICAMI

„Pa brez zamere"

Onega dne, ko je bila "stiska" pri nas najhujša, so gospodarji sklenili, da bodo ljudstvo potolažili z malo muzike. Napovedali so koncert, ki se je začel z več kot enourno zamudo. Točnost že od nekdaj ni bila čednost, ki bi zelo cvetela pri muzikantih.

Program sam je bil pa kar dober.

Ker rad slišim tudi sam kaj lepega, seveda tega koncerta nisem hotel zamuditi. Rad bi videl godbenike, pa se ni dalo, ker jih je "ljudstvo" tako na tesno obstopilo, da sem moral pač biti hvaležen samo svojim ušesom, da sem ujel melodijo.

Ko se je pa začel koncert, so nekateri brumni poslušalci stopili skupaj ter začeli debatirati, kot - da bi bili v beograjskem parlamentu. Godba se je trudila, da bi dosti glasno izvajala melodijo, ali kako bi premagala debaterje, ki so se morali pogovoriti o važnih zadevah.

Začela se je "plemenita" tekma; čim glasneje je igrala godba, tem glasnejši so postali debaterji, boječ se, da jih okoli stoječi ne bi slišali. Kako ne bi bilo mogoče, da se je preglasila takale borna muzika!

Tu in tam je ošvrknil jezen pogled debaterje, kar je pa samo dalo nov pogum, češ "ne boste nas", tudi "mi hočemo poslušazi koncert".

Meni se je pa kmalu zdelo dovolj te tekme ter sem odšel navdušen nad koncertom debaterjev.

Včeraj pa grem pogledat spet na prostor, kjer je bil koncert, pa ni bilo nič več debaterjev. Verjetno, ker tudi ni bilo več godbe.

Zdi se mi, da je svojčas ljubljanska kukavica imela tudi na programu predavanja z naslovom: Več manire, pa brez zamere. Škoda, da se ne da to tudi danes poslušati.

Pa brez zamere!

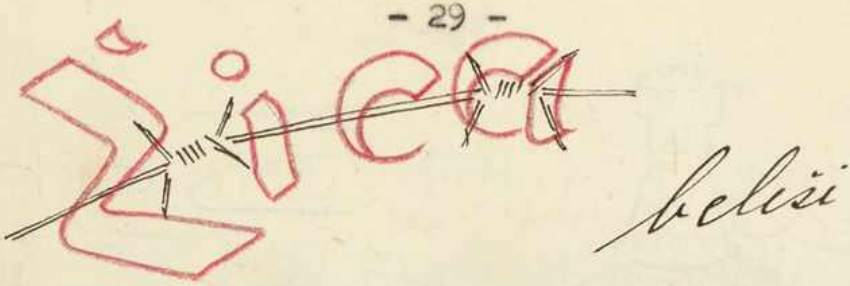

- Slovenski Poročevalec z dne 19.aprila 1947 poroča:

Pred okrožnim sodiščem v Mariboru je bila razprava proti skupini 15 obtožencev iz Slovenskih goric - in Ptujskega polja, ki so bili člani in podporniki - križarskih tolp ob naši severni meji. Med njimi je bil najbolj agilen Vratič Jakob iz Skorbe pri Ptuju, ki je bil dalje časa član Bedotove tolpe, po njenem razbitju pa je v Slovenskih goricah sam organiziral tolpo. Bil je njen komandant. Po razbitju njegove - tolpe pa je poskušal v okolici Sv.Petra organizirati novo skupino. Eden od njegovih podpornikov je bil Colnarič iz Št.Janža na Dravskem polju. Kot uslužbenec na pošti je ta prisluškoval razgovorom varnostnih organov in to sporočal Vratiču in njegovi tolpi. Pri Vratiču so našli obsežen pisemski material s slikami o delovanju križarjev. Sodišče je obsodilo Vratiča - na smrt z ustrelitvijo, Colnariča na 18 let izgube - prostosti s prisilnim delom.

- Slovenski Poročevalec tudi poroča:
Pred okrožnim sodiščem v Mariboru sta bila obsojena na smrt z ustrelitvijo Laznička Karel in Elza - iz Maribora, ker sta spravljala ljudi preko meje.Pripadala sta ilegalni organizaciji, katere mreže za spravljanje preko meje so segale do trapistovskega - samostana v Rajhenburgu.

- V Diepholz, taborišče "B", je prispelo nekaj -

Slovencev iz Avstrije, ki so se bili namenili v Venezuelo, pa bi sedaj radi ostali v Nemčiji. Med njimi je tudi Dokl Franc iz Radgone oziroma Negove.

Skozi Diepholz je potoval naprej tudi bivši četnik Levovnik.

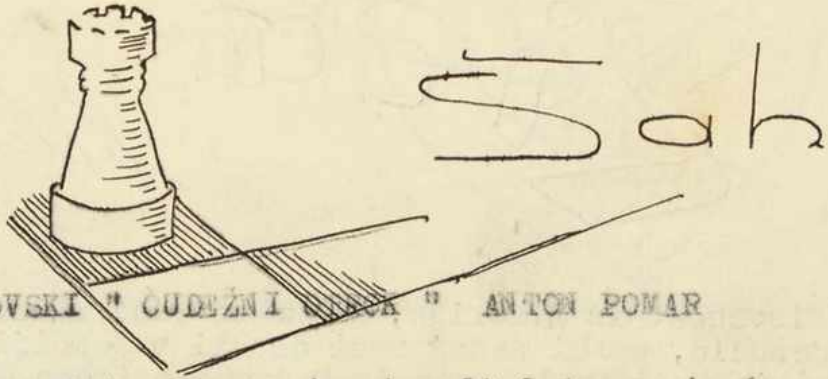
- 24.t.m. so zapustili Munstersko taborišče vsi oficirji bivše Slovenske Armije. Njihov transport je zapustil tukajšno postajo ob 10.30. Cilj njihovega potovanja je taborišče Bocholt ob nemško-holandski meji.

- Izpraševalna komisija je pred tednom dni zaključila klasifikacijo Munsterskega taborišča (ljudi v njem) v "bele", "sive" in "črne". "Črni" (politično kompromitirani) so bili prepeljani v "Y" taborišče. Od slovenskih oficirjev je le sedem "sivih". Med moštvom je število "sivih" razmeroma majhno.

- Poročajo, da so Angleži izločili dve tretjini šumadinskih oficirjev kot "črnih". Skoraj vsi ostali so "sivi" in le zelo malo število je "belih". Izločeni so bili vsi komandanti šumadinskih polkov.

- V Ljubljani so oblasti zaprle prof.Furlana, ki se je med vojno odlikoval v oddajanju partizanske propagande preko Londonskega radia.

- Ni nikakega znaka, da bi se prihajanje beguncev iz Jugoslavije v Avstrije kaj zmanjšalo.

ŠAHOVSKI " ČUDEŽNI [illegible] " ANTON POMAR

Španec Anton Pomar je star 14 let, pa je že - mojster in je bil pred [illegible] dvemi leti na mojstersken turnirju v Angliji. Odigral je dva turnirja s priznanimi angleškimi mojstri in se je obakrat uvrstil med zmagovalce.

Novinarji so zagnali pravi hrup v časopisju, pri našali so podatke iz njegovega življenja, njegove fotografije in so končno ugotovili, da je Pomar po igri zrel šahovski mojster, sicer pa še pravi otrok.

Čudno je, da doseže šele doraščajoči razum take uspehe v šahu, kjer je predvsem potrebno logično mišljenje! To je uganka, ne le čudovit dušeslovni pojav.!

Dvoje moremo predpostavljati: da bo kmalu dosegel naslov svetovnega prvaka, ako se bo njegov razum v taki meri razvijal naprej. Drugo pa je, kar potrjuje tudi izkušnja, da se bo ta bliskoviti čudežni razvoj duha ustavil in šel morda še celo navzdol, v najmanj ši meri pa bo ostal na isti višini.

Po prvi svetovni vojni so fotografije po časopisih kazale osemletnega Reshewskega, kako igra simultanko s preko trideset odraslimi šahisti! In kako je bilo naprej z njim? Res je postal velemojster, a večjih — uspehov kot ostali ni dosegel. Tako bomo videli kaj - bo s Pomarjem.

NAŠI ŠAHISTI.

Lani je bil odigran v Jugoslaviji šahovski turnir za državno prvenstvo.

Zmagal je dr. Trifunovič s 13 in pol točkami pred drugim Gligovičem 12 točk. Tretje mesto je dosegel Slovenec Pirc z 11 točkami. Svetovno znani slovenski velemojster dr, Vidmar je dosegel šele šesto mesto.

Dr. Vidmar je pred leti dosegel naslov velemojstra. Na svetovnem turnirju na Semmeringu je dosegel 3 mesto. Prvi je bil tedaj dr. Aljehin.- Več let je bil tudi državni prvak Jugoslavije. - Kasneje pa ga je preobremenjeval študij na polju elektrike. Napisal je več odličnih znanstvenih - in filozofskih knjig (Oslovski most, Med Ameriko in Evropo, Moj pogled v svet). Tako je zanemaril šah in njegova slava je začela padati. Vsekakor pa je od Jugoslovanov dosegel največji uspeh v svetu. Odlična je tudi njegova učna knjiga -Šah.

Drugi Slovenec je Stojan Puc, ki se odlikuje z izredno kombinatorno, borbeno in brezkompromisno igro. Na turnirju pred letom dni je dosegel 8 mesto z 9 točkami. On stalno z žrtvijo kake figure presenti igralca, tako da so mu nadeli ime- "Slovenski Morphy" (Morphy je bil igralec, ki se je odlikoval po svojih izrednih kombinacijah.)

Tudi Vasja Pirc je priznan mojster.

Dr. Trifunović lanski in letošnji prvak je Srb po narodnosti. Pred kratkim je igral turnir z italijanskim državnim prvakom in ga premagal.

Nada naših šahistov pa je Gligovič. S 14 leti je jel nastopati kot tekmovalec in šestnajstletnik je dosegel naslov mojstra. Leta 1945 je -

dosegel drugo mesto na državnem prvenstvu, na jesen istega leta je zmagal kot gost na prvenstvu Bolgarije. Danes je drugi po vrsti v Jugoslaviji, star pa je nekaj nad 20 let.

Prav tako pa moramo pripomniti, da je šah pri nas poznana in zelo igrana igra, ki nudi poleg zabave še urjenje možganov. Tako - upajmo - bo dala tudi Jugoslavija nekoč kakega svetovnega prvaka.

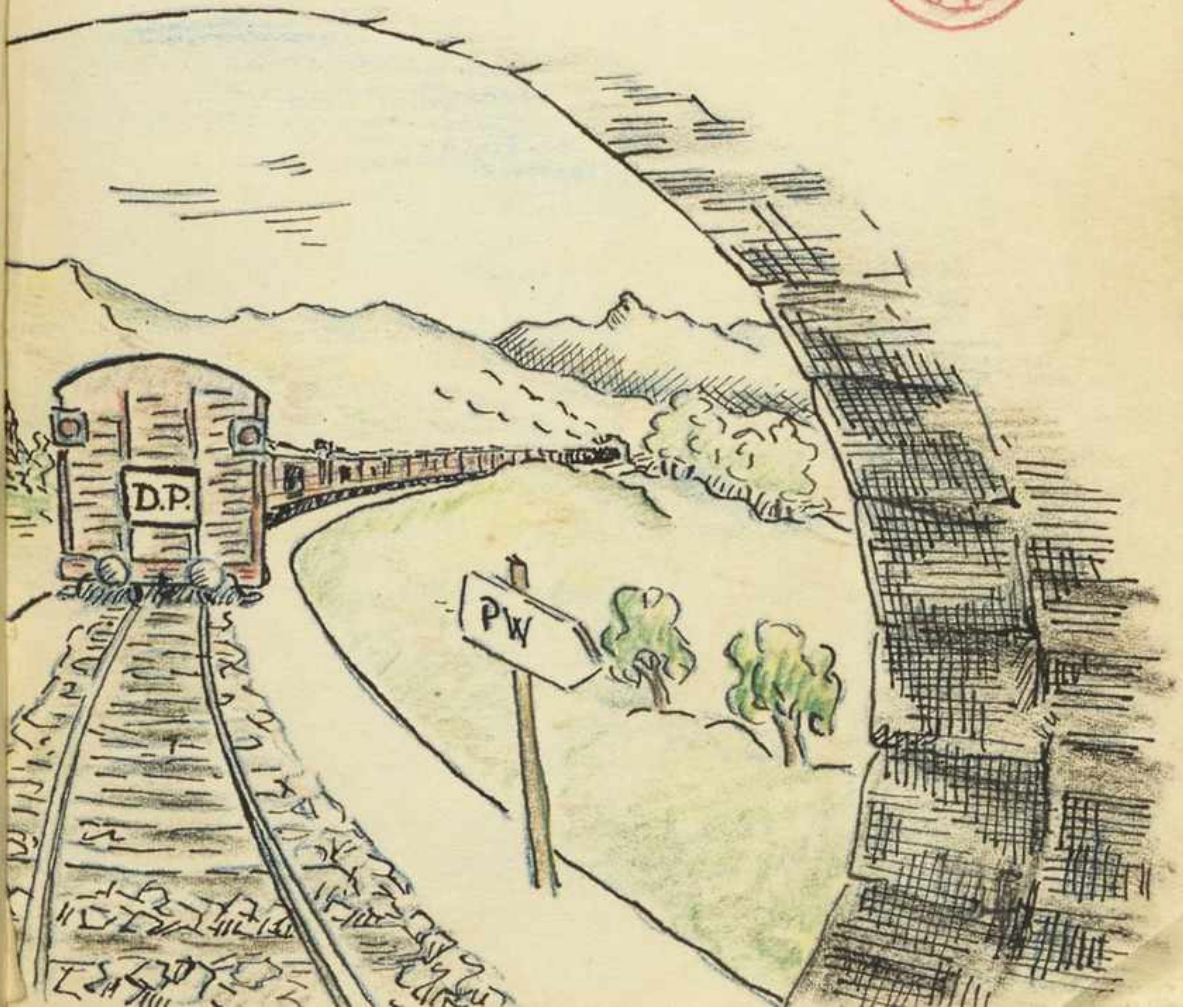
ZARADI SELITVE "ŽICA" NE BO IZŠLA V NEDELJO, 3. AVG.

"Žica izhaja vsako nedeljo. Ker je naklada silno mala, je treba paziti, da se pri prebiranju ne poškoduje. Kroži naj po barakah. Ko prečita "Žico" zadnji v baraki, naj jo odda starešini barake, ta pa naj jo izroči dalje drugi starešini barake itd.

"Žica" je nas vseh. Zato je ne čitajte samo, temveč z njo tudi sodelujte. Za vsak prispevek smo hvaležni, za vsak nasvet in mnenje prav tako. Vemo, da ima marsikdo od vas lepe misli ali kaj drugega na zalogi. "Žica" je mesto, kjer se jih lahko na najkoristnejši način iznebi.
Sodelujte, pomagajte, svetujte, videli boste, da to ni tako težko. UREDNIŠTVO.

Zico

8

POZDRAVLJAMO VSE NAŠE ČITATELJE V NOVEM TABORIŠČU IN JIM ŽELIMO OBILO SREČE IN USPEHA

UREDNIŠTVO.

Kaj nam prinaša sprememba našega položaja?

V Munsterskem taborišču smo pustili našo vojaško srajco. Zamenjali smo jo z novo, civilno. Civilno življenje pomeni delo, to sem vam hotel reči takoj v začetku, da bi se spomnili, da niso na mestu in upravičena nikaka dalekosežna pričakovanja, ampak da je treba z vso hrabrostjo pogledati dejstvom v oči.

Evropa je razdejana. Bilo bi kaj čudno, ako bi kdorkoli puščal poleg razvalin uspevati bujna taborišča, napolnjena z ljudmi brez dela in ob zastonjkarski hrani in obleki. To, kar je bilo v ujetniškem taborišču, namreč, da nisi imel svobode gibanja, je pač imelo za posledico onemogočenje vsakršne zaposlitve. Sedaj smo v civilnem taborišču in ena izmed pravic, ki jih uživaš tu, je svoboda - svoboda tudi v tem, da si poiščeš primerno delo. Po pravici povedano, to od vas taboriščne oblasti tudi pričakujejo - brž ko bodo opravljene formalnosti z registracijo in izdajanjem D.P.osebnih izkaznic.

Kot svobodni ljudje imate dano na prosto, da se odločite za kar se vam zdi najbolj primerno. Verjetno bodo tudi primeri, ko ne boste našli onega, kar se vam bo zdelo primerno, še več, morda boste imeli celo zelo utesnjene možnosti izbere. To naj vas nikakor ne plaši. Seveda, pričakovati je treba čim manj.

Morda vam je že znano, da uporabljajo ljudi, kakršni smo mi tam, kjer jih najbolj rabijo. To ni mor

da kaka diktatura, to je le popolnoma trezno odtehta - vanje potreb in koristi za čim večji krog ljudi. Danes je postal svet že tako majhen, da pomoč kjerkoli na svetu znači pomoč domala vsaki deželi. Usoda ene države je skoraj v 80% primerov tudi usoda večjega ali manjšega števila drugih držav. Zato vas bodo uporabili pač tam, kjer bo vaše delo pomagalo reševati tudi usodo drugih dežel.

Seveda ni treba misliti, da vas bodo kakor sužnje vlekli po svetu. Vzemimo kar Nemčijo. Kar sem prej rekel o potrebah in koristih, velja v polni meri tudi za to deželo. Popolnoma objektivno vzeto pomeni danes u - soda Nemčije usodo Evrope. Večkrat so že rekali po radiu, da gospodarsko razsulo v Nemčiji pomaga samo enemu - to je Sovjetski Zvezi in njenim načrtom. Veste pa prav dobro, da Sovjetska Zveza v svojih načrtih ne računa le na Nemčijo, temveč na vso Evropo in na vse svet. Iz tega nujno sledi, da je gospodarska ureditev Nem - čije potrebna za politično utrditev Evrope proti Sov - jetski Zvezi, kar odpira tudi nam nove nade za pot - v osvobojeno Jugoslavijo.

Popolnoma napačno bi bilo imeti moja izvajanja za končna in odločilna. Ne morem trditi, lahko samo nakazujem. In dobro je, da veste s čim morete v najslabšem primeru računati. Ako se nam bo odprla kaka lepša in boljša možnost obstoja in življenja, se mi zdi več kot naravno, da jo bomo zagrabili.

Ne smemo pozabiti, da je z odpustom iz vojaške g a statusa, nastopila zopet potreba mišljenja z lastnimi možgani in to pametnega mišljenja. Marsikomu bo to delalo preglavice, ker se je bil tega že odvadil. Zan j so bili mislili drugi in za pretekle čase je bilo to vsaj zadostno. Danes ni več.

Misliti pomeni v mnogo primerih - premisliti. Ko boste imeli pred seboj vse možnosti, ki vam jih daje novo življenje (ponavljam, da jih ne bo ravno mnogo) , pretehtajte jih vse po vrsti in šele po dolgem premisleku napravite sklep. Ne bo vam žal dolgega premišljevanja, obvarovalo vas bo marsikatere nevšečnosti in razočaranja. Človek mora biti kaj previden, ko odloča-

o samem sebi, kajti ni prijetno zmotiti se na svoj račun in občutiti posledice.

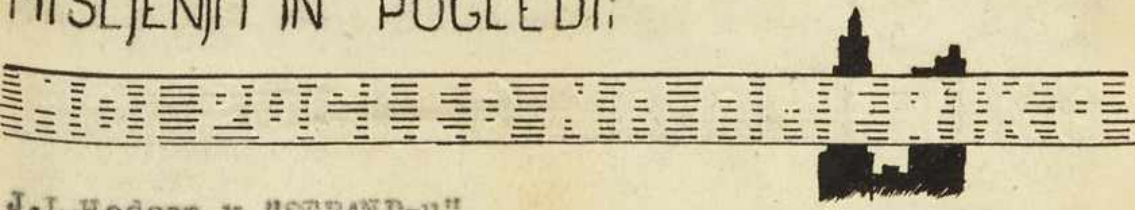
Pri odločitvi nikdar ne pozabite, da ste poleg D.P.-jev tudi še Slovenci in Jugoslovani. Morda, pravim morda nas bo domovina še kdaj potrebovala. In tedaj bi bilo - škoda, ko bi se kdo od nas izgubil. Kjerkoli bi že bili, skušajte poleg izbranega poklica najti tudi kaj za svojo izobrazbo, vzgajajte se v dobre ljudi, ljubite resnico , kajti ta je velika vodnica v življenju.

Ne čudite se mojim besedam, kajti če že pišem o novih možnostih, naj ne pozabim tudi na oddaljenejšo bodočnost in tej so veljale prav slednje besede. Bodočnosti - pa ni brez sedanjosti, zato bi bilo pogrešno, ako bi se sedaj zanemarjali. Škoda časa. To vam bo postalo jasno kasneje, ko boste trčili ob stvari, ki vam bodo neznane ali ki so vas že srečavale pa ste jih zamudili spoznati. Ne pozabimo, da sta pretekli dve leti odkar smo bili zadnjič v normalnem življenju, nato pa smo skoraj dobe - sedno spali, spali predvsem duševno.

Saj ne rečem, da je prehod iz ujetniškega taborišča- v civilno, da je ta prehod sam na sebi nekaj velikega . Mnogo večje in dalekosežnejše so posledice. Te nas bodo zopet privedle v stik z - življenjem!

Pazite, da vas ta trenutek ne najde nepripravljene!

MIŠLJENJA IN POGLEDI

J.L.Hodson v "STRAND-u"

Amerika je dežela v katero bi se najraje vrnil. Zna biti pravljična in čudovita, divja in silovita s sušami, mrazom, povodnjimi.

Amerika zna navdahniti človeka. Idealizem in krutost najdeš tam.

Kar mi pri Amerikancih ne ugaja, je njihovo pretira-

no zanimanje za smrt in poroko. Vse preveč je pogrebnih zavodov, njih oglasov, reklam, postavljanja igrač na grobove otrok v Forest Lawns-u pri Holywoodu, postavljanja grobnic filmskim zvezdam.

To sicer niso ameriške značilnosti, a ni jih mogoče prezreti, ako govorimo o tem, kar nam ugaja ali ne ugaja.

Amerika je dežela velikih napak in velikih kreposti. Ali napake se tam rode iz izobilja, ne iz pomanjkanja. Čeprav je mnogo revnih ljudi, posebno črncev - je to vendar do velike mere res. Vsaj Amerikanci tako mislijo.

Divja in silna je ta dežela. Njena bogastva so razsipna in se razsipno trošijo. Boj za njih osvojitev in izkoriščanje vodi do obočevanja uspehov in denarja. Neuspeh tolmačijo često kot znak grešnosti, kot znak da vas je Bog kaznoval. Kakor se v Angliji potegujejo za plemiške naslove in nazive, tako je v Ameriki razmerje do denarja. Nimajo sicer naslovov, toda ponosni so, ako izhajajo iz kakega vodečega rodu.

Deloma zaradi lova za uspehi in bogastvom, se je razvilo pri mnogih Amerikancih mišljenje, da je dovoljeno vse, kar zmoreš brez kazni. To vodi seveda v korupcijo in denarne prestopke.

Ker se moški tako zelo predajajo poslovnim zadevam, so književnost, glasba in umetnost v veliki meri prešle v ženske roke. Zato imajo žene tudi večjo besedo v ameriškem življenju, kot v evropskem. Pravijo celo, da vladajo Ameriko žene.

Tam je tudi v navadi, da imajo že dečki in deklice svoje avtomobile, prav tako kakor pri nas umetne kodrčke.

Amerikanci se poročajo zelo zgodaj. To je morda dobro, toda zgodnja ločitev zakona lahko samo slabo vpliva.

Ljudje so precej nasilni. Morda je temu krivo tudi podnebje. Zločini so številni, uporaba pušk in plina v razbijanju štrajkov, klevetanje ljudi, ki so dožive li polom, vse to je znano.

Le malo sem srečal poslovnih ljudi s takozvanim liberalnim naziranjem. Večina jih je mnenja, da so delavci pač zato tu, da delajo, kar se jim ukaže. Delavski - sindikati nimajo niti oddaleč tistega pomena, kakor n. pr. angleški. Tudi metode so včasih nasilne. Politične borbe so lahko brezobzirne, denarna mrzlica se lahko polasti pravnih in upravnih oblasti in ameriški ljudje, ki znajo biti skrajno idealistični, ako gledajo na Indijo ali drugam, postanejo silno reakcionarni, kadar poteptipljemo njihov problem črncev ali pa kapitala in delavstva.

Seveda ni senčnih strani brez sončnih. Mišljenja - sem, da se povprečni Amerikanec (seveda ne revež) bolje zabava kot Evropec. Tam se lahko globlje in svobodnej e diha. Vse je tam stvarnejše, ni toliko oboževanja formalitet. Navadni ljudje so mnogo samozavestnejši, zauplivejši, prijaznejši in gostoljubnejši. Imajo visok o srčno kulturo. Razgovarjajo kot človek s človekom. Amerikanci so zmožni, veseli, nedolžni ljudje.

Njih hrana je raznovrstnejša od evropske in tudi bolje pripravljena. To ni nič čudnega če pomislimo, da je vsak narod na svetu prinesel v Ameriko svoje najpriljubljenejše jedi.

Različnost ljudi je prava moč Združenih Držav. Njih Rusi, Švedi, Poljaki, Angleži, Irci, Škoti, Nemci, Španci, Francozi in še petdeset drugih narodov, vse se vari v maeriškem topilnem lončku in se staplja v en narod, v bratstvo človeka. Danes že govorimo o Amerikancih.

Mnogo imajo novinarjev. Ti uživajo zelo visok standard in ljudje jim rajše pomagajo, kot pri nas. Kako čudovito se znajo člankarji iznebiti svojega mišljenja.

Dečki in deklice gredo v šole in univerze učeč se, pa tudi delujoč v raznih poslovnih vejah. Če kot student delaš, te ne gledajo postrani, pač pa se ti to lahko zgodi če lenariš. To navaja k spoštovanju poštenega dela in uči otroke, da denarja ne najdeš na drvesu. Seveda šole tam niso na taki stopnji kot naše, toda poseča jih večje število otrok kot pri nas. Življenjski -

standard je splošno višji od načega.

Amerika ima čudovito podnebje, tako kot Švica, kot južna Francija, pa zopet kot severni tečaj pozimi in kot sub-tropični kraji. Spominjam se, da sem nekoč na vlaku zaspal, ko smo se peljali skozi zasneženo pokrajino. Zbudil sem se naslednjega jutra v Kaliforniji, v pokrajini podobni cvetoči italijanski.

Najbolj pa občudujem Ameriko in Amerikance zarad i njihovega energije in poleta, zaradi idealizma. Hočejo da bi svet postal boljši. Tudi ameriška zunanja politika je nekaj, kar imam rad.

Čeprav obožujejo velikost in obseg, precenjujejo - vrednost denarja in posvetnih uspehov, prehajajo le prečasto v neolikanost, prenašajo mirno goljufije vseh vrst, se radi hvalijo, so vendar ti Amerikanci dali nekaj najplemenitejših izjav o človeškem dostojanstvu , o svobodi in svobodnosti, ki so kdajkoli prišle iz človeških ust.

Res, pripadniki vse narodov so lahko ponosni na Združene Države in lahko opazujejo njih napredek z velikim zanimanjem in - upanjem.

Sredi dopoldneva je vekajoče zapinkal mali zvon. In kot bi se sramoval svoje žalosti ob lepem pomladnem - dnevu je njegov glas plaho poletel skozi cvetje sadovnjakov med belimi kmetijami nad zelena polja. Kot glas žalostnega angela je njegov odmev obvisel v zraku ...

Iz slepih zvonikovih lin je sunkovito kot puščica zletela postovka nad njive, se spustila niže in komaj vidno s perotmi utripajoč, nepremično oprezovala, oprezovala ...

"Bog daj njegovi duši mir in pokoj ...!" so obstali kmetje po poljih. Odkrite glave so se jim globoko sklonile. Še trše so žuljave dlani zagrabile za ročice drevesa.

Topla sopara jim je puhtela iz sveže obrnjene grude v razgrete, trde obraze in jih opajala.

In so za dušo ranjkega prosili Svarnika, da bi ji dal pokoj, misli pa so jim bile pri grudi ... Gruda plodna ... Trdna je vez zemlje!

"Da še grudo, ki si jo nam Ti dal, dolgo obdeluje mo, ... Gospod ...!" so jim misli prosile, ko so se znova nad pluge sklonili in se je izpod lemeža kadeča se brazda obračala.

Je bil kar še trden Gregor! Seveda, z mladimi se res ni mogel meriti. Sapa mu je že malo nagajala in noge niso bile več tako krepke. Oblezel ja pa še kar vse. Palico je prestavljal, pa včasih, kadar se je prav dobr o počutil, je tolkel z njo po kolovozih kot otrok, ki se igra.

"Saj brez te krevlje prav lahko grem! Jo imam le , da pač nosim nekaj v roki!" se je šalil.

In je že sedem križev nosil na hrbtu, pa osmega pol naložil ravno na današnji svoj god.

Zjutraj je šel v cerkev k maši. Odkar mu je že pred leti žena Mica umrla, je vsako leto na svoj god Gospodarju nebeškemu polagal račun.

Kar mlad se je čutil, ko je stopal od cerkve skozi vas. V lice mu je silila rdečica od ostrega jutranjega zraka in mu je kar na smeh šlo, tako se mu je lepo zdelo vse; jutro, cvetje, ... življenje ..!

Stopil je v klanec proti domu in trdo je jekleni - "štekelj" njegove palice udarjal ob kamenje. Kavno pod cvetoče tepko na Matjaževi "kamunšni"+) so se mu zatresla kolena in je moral postati.

"Presneti hrib!" je godrnjal pri sebi.

Počasneje je lezel naprej in ga je kar naenkrat zagrabilo v prsih, kot bi mu železna roka stiskala rebra.

+) kamunšna = razdeljena srenja

S težavo je lovil sapo in trikrat je moral počivati preden se je naslonil na podboje vežnih vrat doma.

"Križ božji! Oče, kaj vam pa je!" se je ustrašila Minka, ko ga je zagledala na vratih, bledega kot zid.

"Eh, kaj! Malo hitreje sem stopil v hrib, pa me je zdelalo!" je Gregorju skoro nerodno bilo pred hčer ko zaradi slabosti. Pa se je vseeno oprl na njeno roko in zlezel v hišo.

"O - o ja - a !" Sedel je na klop pri peči in ga je mraz spreletaval po celem telesu.

"Pa bi legli ata! Še boste še prehladili!" je skrbelo Minko. Hitela je zapirati okno in je že pripravljala posteljo.

Kar nič se ni branil, ko mu je pomagala vanjo.

"Malo se odpočijem, pa bo ... "je bolj hčerko kot sebe tolažil, ko mu je prinesla lipovca s slivovko!Še nikoli ga ni tako prijelo.

Hr, khr ... ga je pograbil kašelj in ga je v prsih spet stisnilo, da se ni mogel odkašljati.

Minki so se tresle roke, ko mu je popravljala - zglavje.

"Če sem odslužil ... moj ljubi Bog ... Ti že veš, če je čas ..." je pomislil, ko je Minka spet v kuhinjo odhitela.

Obrnil je pogled skozi okno, kot bi zunaj v pomladi iskal Stvarnika, da bi se z njim pogovoril. Oči so mu veselo zasijale, ko se mu je drevje z vrta vse v cvetju smejalo.

"E, dobro sem ga precepil "martinvrharja"+). Presneto, kar sam cvet ga je. Pa sem ga ... pa sem ga ." In je sapo lovil, pa so mu misli zastale.

Pred tremi leti ga je Gregor precepil. Robač je bil prej. Dva dni se je z žago in cepilnim nožem obešal po vejah. Na, na jesen bo pa že poln lepih "martinvrških" jabolk.

In se mu je skoro milo storilo, ko je pomislil:

"Če Ti tako hočeš, Gospodar ... pa ob svetem Mi -

+) martinvrhar = vrsta voščenke

hel ne bom letos obiral njegovih rožnatih sadežev ... Jih bosta pa Tine in Janez ... Minka jih bo pa na police v kleti vlagala ..."

Se mu je zdelo, kot da Mica, žena njegova nad cvetjem kima in se mu smehlja ...

"Jaz bom pa za njo šel ... Ji bom povedal, kako sem Minki oče in mati skušal biti, ko jo je ona še otroka pustila. Sem se trudil, da je mater manj pogrešala!"

Khr ...r ... h-r!

Suh kašelj ga je spet zagrabil. Solze so mu stopile v oči, ko se je hotel odkašljati. Pa ga je kot železo tiščalo na prsa ... O, o ...

Spet je na otroke mislil.

"Te bom prosil, če me boš k sebi vzel, da boš na otroke moje popazil. Saj sta fanta že zrela ... navadil sem jih delati in Tvojo grudo ljubiti... Vidiš , Minka je še mlada. Za njo Te posebej prosim ... Osemnajst let ima in Ti veš ... Pa boš gledal, da bodo vsi, kot sem jih po Tvoji volji skušal prav učiti ... In da bodo otroke, kadar jih jim boš dal, prav vzredili, Tebi v čast ... Da Gregorjev rod pošten ostane ! Kot sva jih z ranjko Mico učila ...!"

Pretrgale so se mu misli ...

"Jo - o! O - o! Hlipal je za sapo ...

Počasi in s težavo je obrnil glavo. Potne kapljice so mu polzele s čela na razorano,lice.

Dolgo je gledal Tineta, ki je stal pred njim. Zagorele roke so mu težke visele ob telesu. Opojen vonj po zemlji je še puhtel od njega in mlajšega Janeza . Z njive sta prišla. Še rjava prst se je bila obdržala njihovih čevljev. Minka se je ihte naslanjala na brata, solze so ji kapale na roke. Plahe oči so ji počivale na potnem očetovem čelu.

Vzdignil se je ob Tinetovi roki in kakor bi vse hotel objeti, je stegnil desnico proti njim ...

"Otro-c-i ... dobri ostanite, ... pomagajte si vedno med seboj ... Tine, na Gregorjevino pazi, ... zve

sti ji ostanite vsi ... Janez ... pomagaj mu ... ko boš pri Florijanu gospodar ... Pa Minki ... Minki bo dita dobra brata ... Minka ...! Gospodinja ..."

Pritisnilo ga je in siva glava mu je omahnila na zglavje. Plamen višarske sveče ob zglavju se je plaš no zmajal.

"Bog - naj vas varuje ... otro-o-ci ... In kot sem vas učil ...!"

Zastale so mu besede ... Še globlje sta se fan - toma sklonili glavi, ko sta pokleknila ob postelji . Minka je jokala na Janezovi rami.

"Kot ste nas učili ..." je kot v slovesni prise- gi izhlipal Tine, pa ga je v grlu zadrgnilo in ni mo gel,več. Le žuljavo roko je položil na očetovo.

Nemiren pogled je šel Gregorju od sinov na Min - ko.

"Otroci m - o.....!"

Oči so mu obstale na cvetočem "martinvrharju" - pred oknom. Kot oblak, ves v cvetju se mu je zazdel, in z vrha njegovega mu je prijazno kimal Oče ... kot prijatelju, ki ga čaka. In so se Gregorju v nasmehu zablestele oči, v odgovor ...

Kot bi se "martinvrharju" smejal in Prijatelja - čakal ... In kot bi cvetja prijetno opajajoči vonj lovil, pa mu je dih zastal ...

Mlada kri

Film je dolgočasen.

Deseto je odbilo.

Stopala sta po cestah, praznih spolzkih.

Čudno je včasih razpoloženje mladih ljudi. Jože - je bil tri leta starejši od nje, petnajst, šestnajst-

jih je imela. Dekle hitreje zori, enako sta čutila.

Molčala sta. O vsakdanjih stvareh nista hotela govoriti, predolgočasne so in prazne. Onega pa, kar je še imelo priti tega večera nista hotela premišljevati. Vse lepše bo in slajše.

Še za roke se nista držala. Saj to le prvi hip zadostuje, potem ...

On je njen prvi fant. Mnogo je slišala pripovedovati od svojih sestra, o sestankih, o poljubih. Mikalo jo je spoznati. A, da bi kar tako planila za fantom in se uklonila vsemu, kar bi on hotel, tega ne. - Saj ima ponos!

Nato pa je je nenadoma spreletelo, ko je sedla - pred prestavo poleg njega. In ko ji je padla rokavica na tla - saj sama ne ve, kako je padla! - sta obadvasegla ponjo, pa jo je on ujel za roko; ni je spustil. Sprva se je rahlo upirala, nato pa predala roko in ga vprašujoče pogledala.

Samo nasmehnil se ji je ...

In zdaj gresta skupaj.

Čemu?

To je edino, kar je mislila. Čudno se ji je zdelo, kako je zadovoljna in srečna.

Dospela sta do njenega doma. Spremil jo je. Kaj - bo, je mislila vso pot.

Vse njeno bistvo je nečesa pričakovalo. Polotil - se je je neznan občutek. Spreletel jo je srh.

"Na svidenje ..." pravi. Ne ve za ime in vpraša z očmi.

"Stana ..." dahne.

"Lahko noč, Stana!"

Prikloni se rahlo in iztegne roko. Ona se je opri me, stisne jo. Ne spusti več. Rahlo jo potegne k se - bi. Saj ne ve, kaj hoče. Sama od sebe se ji roka skrči in potegne za seboj njegovo.

Oba sta čakala samo na to. Pritegnil jo je tedaj k sebi. Ah, kako se je tedaj vsa uklonila njegovi vo-

lji!

In kaj je hotel on?

Bog ve! Morda pol zabavne ure, morda dokaz mlade iskrene ljubezni.

Preko tega!

Sklonil se je nad njo. Svet se je zavrtel. Zableščale so se zvezde, zavel je veter in pel staro,večno lepo melodijo. Ustnice so se združile. Roka mu je zadrhtela prek las, belega vratu ...

... Prošnja, ponižna prošnja ji je zadrhtela iz ust:

"Pusti me!"

Streznil se je, poslovil in šel.

Sončen dan.

Ob petih sta se sestala. Brez olepšavanja in prikrivanja ji je povedal resnico:

"Stana, iti moram. Daleč - v boj!"

Stisnilo jo je v grlu, prijela ga je za roko, se ga oklenila in brez moči slonela ob njem.

V polje sta zavila.

Med staro hrastje, visoke sončnice in zoreče žito.

Opojno je dehtela dozorela trava, pokošena in v redeh pometana po travniku. Prijetno senco je dajalo hrastje. Praprot je sejala semenje nanju, na njune lase in lice, ko sta legla v senco.

Danes poslednjič skupaj.

On je vedel, v kaj gre, ona je samo slutila.

Otožno, z drhtečim glasom mu je dejala:

"Ostani, ne hodi, morda se ne - povrneš več! Brez tebe ne morem živeti! Ostani! Jaz ... jaz ..."

Hlipala je in težke solze so ji polzele po licih.

Z roko ji je pogladil lase in ji obrisal solze z lic. In začela sta živeti samo za trenutek. Skozi solze se je nasmehnila in se privila k njemu: "Bodiva - srečna!"

Namah se mu je porodil v mislih sklep; okleval je, nihal. A krčevito je uklonil moč srca in strasti ...

Dvignil se je in se porogljivo nasmehnil.
"Zdravo!" pravi. "Stana, najina pot gre vsaksebi. Ne sodiva skupaj."
Trgalo se mu je v grlu in komaj je izgovoril besede do kraja. Obrnil se je in šel.
Stana je obstala, zameglilo se ji je, solze so ji lile po licih, ko je, vsa užaljena in prevarana v svoji ljubezni, vzkliknila: "Ti, ti, vrag ..." Njen prvi fant!

- Padel je.

CANKAR in VRHNIKA

REVČEK ANDREJČEK

Kot vsak kraj, je tudi Vrhnika imela svojega revčka Andrejčka, ki je navadno siromak; ne samo po telesu, ampak tudi po duhu mu malo manjka, kot pravimo; da prav toliko manjka, da imajo otroci svoje veselje. Mirno je ta Andrejček živel na Vrhniki. Jedel, pil in kadil, kar so mu dali dobri prijatelji ljudje in jezil se nad otroci in nagajivci.
Nekoč se je prav posebno razhudil. V drevoredu, saj mora tudi Vrhnika imeti svoj drevored - je Andrejček srečal starejšega meščana, ki ga je vprašal: "Poslušte vi, ali bi mi znali povedati, kje je Cankarjeva rojstna hiša?"
Andrejček se je na to vljudno vprašanje obrnil: "Ja, kaj sprašuješ za tega pijanca. Saj celo življenje ni nič drugega delal, kot pil. Kaj bi nek z njim in njegovo bajto!"
Gospod je odstopil korak nazaj, kajti Andrejček je govoril s srditim glasom, iz malih oči so mu sršeli bliski. Ali, ko je Andrejček videl, da se tujec bo

ji, se je obrnil ter nadaljeval svojo pot.

Meščan, ki pa ni poznal Vrhničanov, se je čudil in ni mogel razumeti.

Jaz jih pa poznam in vem, da sicer dobro mislijo, pa slabo povedo, zato nikar preveč ne sprašujte na Vrhniki, kje da je bil Cankar rojen, da ne boste dobili odgovora: "Oh, ta Cankar! Malo je prišel domov, pa še takrat, ko smo dali za pijačo in se je napil, nas je vse skupaj ozmerjal."

Tak je Cankar v spominu "hvaležnih rojakov".

Vrhničane je Cankar dobro poznal. Nekoč - pa ne na Vrhniki, da ne bi bil tepen - jih je označil : "Kaj boš ti, ki si Vrhničan. Ali ne veš, da je Vrhničan kup revščine in povsod v napoto, kamor pride."

Samo, prosim vas, ne povejte tega Vrhničanom . Ne bo se vam dobro godilo.

Zrnca filozofije

Duhovitost je kakor padalo: da deluje, jo je - treba odpreti.

Država izgubi svojo svobodo, ako je ne postavi nad vse drugo. Lahko pa izgubi tudi blagostanje in denar, ako ju ceni več kot svobodo.

Nesreča mnogih ljudi izvira iz dejstva, da najdejo dovolj časa, da se vprašujejo če so srečni ali ne.

Oče velikega mojstra je dejal svojemu sinu:"Znati moraš izgubiti z nasmeškom na licu, a dobiti, kakor da bi bilo to tvoja navada."

Uravnovešen človek si postavlja le eno vprašanje, kadar se odloči: "Ali je dobro, ali slabo?"

VZGOJA IN IZOBRAZBA

RAZDRTO

Marsikdo, ki je hodil v vojšaki suknji po sončni Primorski ni nikoli pomislil, morda tudi rojaki s Primorskega tega ne vedo, da je R a z d r t o pretreslo že več strašnih bitk. Tudi v zadnji ~~svetovni~~ bratomorni vojni se je tu vršila huda bitka, ki je prizadejala tej lepi vasici veliko opustošenja. Tega se spominjamo vsi še prav dobro. Pač pa so marsikomu neznane borbe, ki so divale v letih 1804-1809 med Avstrijci in Francozi. V boljše razumevanje naj povemo, da je Razdrto zaradi svoje zemljepisne lege važno zaradi tega, ker loči pivško in vipavsko dolino, višine nad Razdrtim pa so tudi razvodje med Sočo in Donavo, med Jadranom in Črnim morjem.

Kako je prišlo do prve bitke l.1804? Ko je Napoleon postal l.1801 francoski cesar, je v kratkem premagal in zasedel vso zgornjo Italijo, prekoračil Timent in prodiral dalje na Kranjsko. Avstrijske čete so se stalno umikale. 23.marca 1804 so prišli prvi francoski huzarji iz Vipave in zasedli Razdrto in Ubeljsko. Še isti večer so začeli pleniti zlasti po Ubeljskem, kar so nadaljevali še v naslednjih štiri ndneh. Odtod so šli dalje na Postojno in Ljubljano , vendar so se po treh mesecih umaknili v Italijo.

V jeseni 1805 se je vnela nova vojna med Avstrijo in Francijo. Zopet so se avstrijske čete umikale pred francoskimi. Takrat so začele z vso naglico kopati jarke pri Razdrtem in utrjevati višino Goli vrh (700 m). A pritisnila je huda zima in Avstrijci só - se umikali proti Ljubljani. Francozi so v drugič zasedli Razdrto. Zasedba je trajala le dva meseca, ven

dar je radi mnogih rekvizicij ostala prebivalcem v neprijetnem spominu.

Med tem so Avstrijci pričeli utrjevati Goli vrh, Nanos, vse do višin vzhodno od Senožeč. Vendar je še pred dokončanim delom prišlo do nove bitke. L.1809 je nam - reč francoska vojska zopet prodirala. Prišla je do Razdrtega. Avstrijci so se tu na vso moč upirali. Ustanovili so tudi deželno brambo. Dva brambovska bataljona, 1.postojnski in 2.goriški sta zasedla višino nad vipavsko cesto in po pobočju Nanosa. Vendar je bil vsak odpor zaman. Zaloga živil, kot tudi pitne vode, se je iztekla. Dne 21.maja 1809 so se Avstrijci predali. Francozi so sovražno vojaštvo odvedli v vojno ujetništvo v Palmanovo. Ta bitka je bila pomembna predvsem zaradi - tega, ker je 1853 mož na Golem vrhu štiri dni kljubovalo armadi okoli 8000 mož.

Francozi so nato zasedli Ljubljano, Notranjsko in Gorenjsko. Po mnogih porazih je bil avstrijski cesar Franc I. prisiljen skleniti mir z Napoleonom.

Še ena bitka je zanimiva, a se je vršila mnogo stoletij prej med Arbogartom, poveljnikom galskih čet in Rimljanov na eni strani ter cesarjem Teodozijem na drugi. Ta bitka je zadivjala l.395 pri Vipavi. Teodozijeva armada je bila utaborjena na višinah pred št.Vidom, dočim je bila Arbogartova vojska nastanjena okoli Vipave. Borbe so bile krvave in v njih je Teodozij, kot - predstavnik krščanstva premagal poslednje Rimljane - častilce narodnih bogov. Po tej bitki je padel Rim in odslej v Rimu ni zavladal noben cesar, ki bi bil pre - ganjal kristjane.

TEHNIKA

Eksplozivni motorji in njih uporaba

Kaj so eksplozivni stroji?

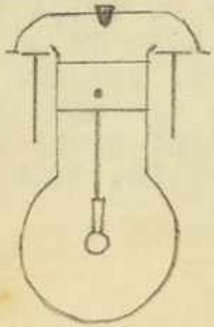
To so stroji, v čigar valjih izgoreva eksplozivna zmes zraka in goriva v plinastem stanju. Pri sežigu ali takoimenovani eksploziji nastalo zvečanje tlaka - (pritiska) plinske zmesi pa uporabljamo za proizvajanje mehanskega dela. Taki eksplozivni stroji so nameščeni v avtomobilih, motorjih, avionih, ladjah in sploh skoraj v vseh sodobnih prometnih sredstvih, izvzemši onih, ki jih goni elektrika.

V glavnem delimo eksplozivne stroje v
a) štiritaktne eksplozivne stroje in
b) dvotaktne " "

Glede na izbiro goriva pa jih ločimo na
a) stroje z lahko vnetljivimi hlapi (bencin, eter itd.)
b) stroje na težka olja (nafta itd. -diesel motorji -)
c) stroji na pline iz premoga, oglja in drugih plinov.

Oglejmo si sedaj štiritaktni bencinski stroj.

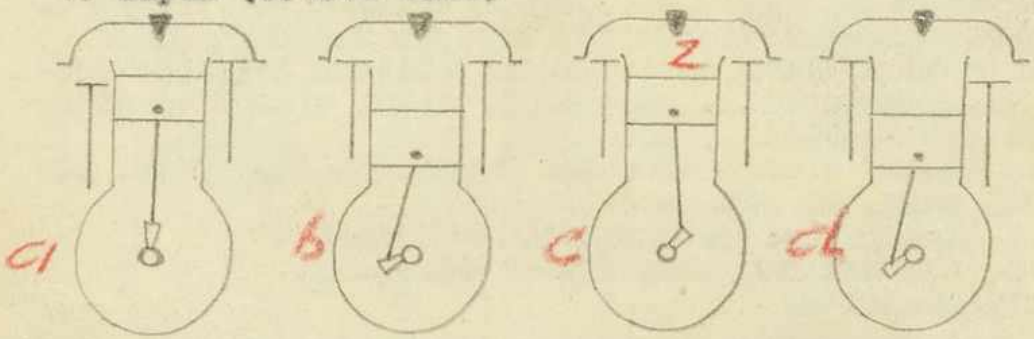
Sestavljen je iz enostransko zaprtega valja (cilindra), v katerega sta speljani dve dovodni cevi z zaklopkama za dovod in odvod plina ter z vžigalno pripravo (svečko).

Na odprti (gornji) strani valja zapira plinski zmes si pot navzven gibljiv bat s križnikom, na katerem je pritrjena ojnica, ki preko ročice žene gonilno kolo stroja (vztrajnika).

Govorimo o štiritaktnem stroju, torej o stroju , v čigar valju se zaporedoma vrši:

1. vsesavanje (prvi takt)
2. zgoščevanje (drugi takt - kompresija)
3. eksplozija (tretji takt)
4. izpuh (četrti takt)

Pri prvem taktu (a) vsesa bat zmes vplinjenega goriva (bencina) in zraka.

Pri drugem taktu (b) zgosti (stisne) bat pri zaprtih zaklopkah zmes plina in zraka.

Nip preden doseže bat skrajno lego, vžge pri zaprtih zaklopkah električna iskra zgoščeno plinsko zmes . Nastane eksplozija, ki s silo potisne bat navzdol; to je tretji takt (c), ki je delovni takt. Ko razpeta plinska zmes opravi svoje delo, se druga zaklopka odpre in bat s poslednjim dvigom v četrtem taktu (d) izpuhne zgorelo zmes plina in neporabljeni preostanek zraka. Vidimo torej, da so trije takti le pripravljalni in da je le eden delovni in sicer tretji, eksplozivni takt. Združeni vzvodi, zvezani z gonilnim kolesom pa odpirajo in zapirajo zaklopke ter vžigajo plinsko zmes. Ker odda štiritaktni stroj gonilnemu kolesu delo le v precejšnjih presledkih, zato običajno združimo os gonilnega

kolesa s 4,6,8 ali več valji (cilindri) ter obenem skrbimo za to, da po možnosti opravlja vsak stroj (valj) v danem trenutku različen takt.

Razlikujemo stroje z zaporedno razvrščenimi valji - (avtomobil), z valji v krogu okrog skupne ročice - zvezdasti stroji (letala), valji v obliki črke V (pri motor-biciklih), itd.

Tako torej dela štiritaktni stroj.

Dvotaktni je v bistvu isti, le da ima samo dva takta, kar nam je razvidno že iz imena. Na kratko povedano: če izvrši pri takem stroju prvi dvig delo, mora drugi dvig v enem taktu opraviti sledeče: odstraniti izpušne pline, napolniti valj z zmesjo plina in zraka ter zgostiti to zmes.

Dieslov stroj na težka, surova olja se razlikuje od drugih eksplozivnih strojev le v načinu uvajanja goriva v valj in v tem, da nima vžigalnika (svečke). Bat zgošča le zrak (na približno 30-40 atmosfer) in ga pri tem segreje na temperaturo 600 stopinj C. V ta stisnjeni zrak pa posebna brizgalka brizgne nafto (ali slično težko olje), ki se vsled visoke temperature sama vname, in s skoraj nespremenjenim pritiskom porine bat navzdol. Vse ostalo je isto kakor pri drugih eksplozivnih strojih.

Naj omenim še to, da znaša gospodarnostna stopnja - učinka eksplozivnih strojev povprečno 24%, a pri strojih, ki jih žene iz premoga dobljeni plin se zveča na približno 28%; pri Dieslovih strojih pa more doseči celo 38%. Zato so slednji najbolj ekonomični.

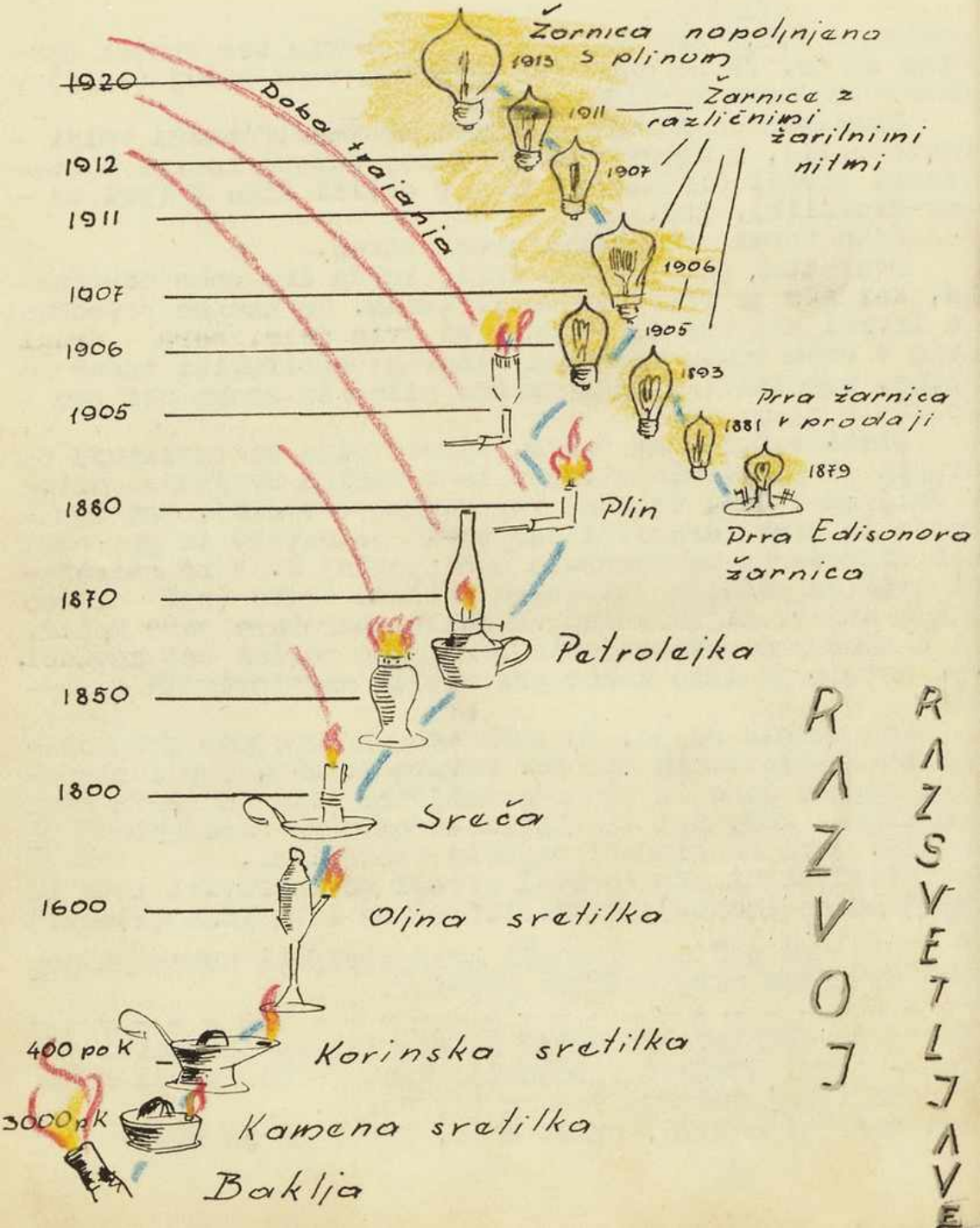
Štiritaktni eksplozivni strojx so napravili leta 1862 (Beau de Rochas), a Dieslov stroj leta 1893 (Diesel).

Danes si pač ne bi znali predstavljati nobenega prometa brez teh eksplozivnih strojev.

- -

Vaš način obdelovanja polja je sto let za sodobnimi načini - pravi študent agronomije kmetu - čudilo bi me če bi dobili kaj ječmena več na tej njivi.

Tudi mene bi čudilo, pravi kmet, kajti to je oves.

RAZVOJ RAZSVETLJAVE
1920
1912
1911
1907
1906
1905
1880
1870
1850
1800
1600
400 po K
3000 p K
Doba traja tisoč let
Žarnica napolnjena s plinom
1913
1911
1907
1906
1905
1893
1881
1879
Žarnice z različnimi žarilnimi nitmi
Prva žarnica v prodaji
Prva Edisonova žarnica
Plin
Petrolejka
Sveča
Olina svetilka
Korinska svetilka
Kamena svetilka
Baklja

Pred vojno so bili ljudje v splošnem mnenja, da je tenis šport, izključno rezerviran le za "bogate", za "višje" kroge. To mnenje je v glavnem podpiralo dejstvo, da so bile teniške potrebščine precej drage, predrage, da bi si jih mogel vsakdo privoščiti.

V prvih letih vojne pa je praksa pokazala, kako lahko se da tudi tenis "socializirati", narediti ga pristopnega za širše kroge. Prav v tej dobi se je "Ilirija", znani ljubljanski športni klub, odrekla upravljanja teniških igrišč v Ljubljani. Uprava je prešla v roke zasebnega odbora, ki ni imel namena, izkoriščat i tenis kot pridobitno podjetje. Uvidevni člani teniške sekcije, in teh je bilo kar lepo številce, so prispevali v skupni fond teniške čevlje, stare, a še porabne loparje, žoge, dresе in podobno. Sčasoma se je nabralo toliko stvari, da je odbor začel resno misliti na pritegnitev mladih, za tenis navdušenih ljudi in jih iz skupnega materialnega fonda oskrbeti z vsem potrebnim za igranje tega lepega športa. Zamisel je bila vredna tveganja in uspeh je bil nad vse zadovoljiv. Nad 50 mladih igralcev, ki sicer najbrže ne bi nikdar stopili na teniška igrišča, je začelo marljivo vežbati. S tem pa je odbor doprinesel tudi dokaz, kako je razmeroma lahko in enostavno tudi najdražji in "najplemenitnejši"- šport prilagoditi najskromnejšim možnostim.

Da je bila taka prilagoditev izvršena šele pred vojno, je velika škoda. Prej je slovenski tenis zastonj iskal primernega podmladka, ki bi ohranil njegovo mlado tradicijo. Kljub temu so bili slovenski tenisači - juniorji najboljši v predvojni Jugoslaviji, kar je dokazal turnir za juniorsko državno prvenstvo tik pred vojno, l.1940 v Beogradu. Slovenski juniorji so zasedli vsa tri prva mesta. Tudi na Bledu in v Subotici so bili med prvimi. L.1940 pa je bilo tudi zadnje leto vzpona slovenskega tenisa. Kljub novim močem je v na -

slednjih letih kvalitetno padel, ker pač novi igralci še niso bili uvežbani, "stari" pa niso imeli prilike za primeren training. Primanjkovalo je novih žog, loparjev, vsega.

Kljub sorazmerni "nepopularnosti" tenisa v Jugoslaviji, pa je bila ta panoga športa najvišje razvita. L.1939 je osvojila Jugoslavija evropsko prvenstvo v tekmovanju za Davisov pokal. Teniški junaki kot Punčec, Mitić in Palada pa nastopajo še danes in so zopet dosegli odlične uspehe. Jugoslavija in Češka sta letos igrali finale svetovnega tekmovanja za Davisov pokal, a zmagala je Češka.

Tenis ima torej vse predpogoje, da se kvantitetno in kvalitetno dvigne. Podrobno kaj prorokovati pa je težko, ker nam primanjkujejo vsi podatki o današnjem razvoju tega športa v Jugoslaviji. Z gotovostjo lahko trdimo, da se bo tenis razvijal in ne nazadoval, zakar smo doprinesli dokaz med vojno v Ljubljani.

Šivenka

Presneto! kam si mi jo pa vtaknil, sem nahrulil - Janeza, ki me je začuden pogledal in še bolj začudeno vprašal: "Kaj pa?"

"Šivanko, tristo ..." sem bruhnil vanj, "šivanko, ki sem ti jo že včeraj posodil."

"Kdor išče, ta najde," je salomonsko odvrnil, " pa nikar ne trati živcev zaradi take malenkosti; položil sem ti jo na posteljo."

Rečeno - storjeno. Pa iščimo! Začel sem pri odejah, znosil jih na žico pred barako, da temeljito pregledam, kje bi bila ta presneta šivanka.

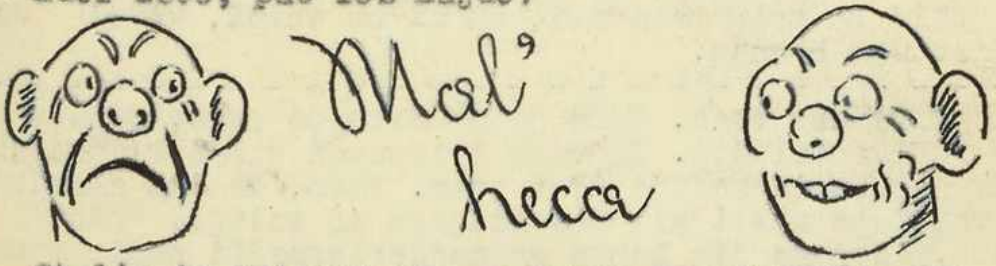
Mimoidoči so me sumljivo opazovali in tu in tam - sem že čul, češ ta pa že obira uši. Bil sem tiho - škoda živcev. Iskanje v odejah pa je bilo brez uspeha, zato sem se spravil še nad slamarico. Lahko si misli-

te, kakšno je bilo moje razočaranje in jeza, ko sem tudi tu zaman iskal. Da pa si ohladim jezo, res, zakaj se ne bi malo isprehodil.

Odšel sem v hladen borov gozdiček, toda kmalu me je zmagala utrujenost, zato sem si poiskal čeden štor in položil svoje kosti nanj.

Komaj pa sem sedel, sem že planil kvišku, kakor da bi se bil dotaknil žerjavice. Zvil sem glavo na vratu, da bi pogledal kaj se je zgodilo in zamislite si moje začudenje, ko sem zagledal zapičeno v svojo boljšo polovico tisto pres ... šivanko.

Kdor išče, pač res najde!

Stalin in Molotov sta se ravno pogovarjala, ko je dobil Molotov telefonski poziv, rekli so, da od M.Byrnesa (bivši amer.zunanji minister).

"Dober dan, gospod Byrnes, je dejal Molotov. Ne ... Ne ... Prav gotovo ne. Popolnoma nemogoče. Da ... ne, ne ... ne!" in je obesil slušalko.

"Kaj vas je vprašal, ko ste mu odgovorili z "da"? " je vprašal Stalin.

"Oh!, je dejal Molotov, vprašal me je, če se dobro počutim."

Premražen severni medved reče svoji materi: "Se moram pa res smejati ob misli kaj so morali biti moji predniki. Pomisli, zebe me!"

Laburisti: Naj si konzervativci še tako spreminjajo imena - saj imamo njihove prstne odtise.

"Žica" izhaja vsako nedeljo. Ker je naklada silno majhna, je treba paziti, da se pri prebiranju ne poškoduje. Čitatelj se mora zavedati, da ni on edini, ki si želi prijetnega branja.

"Žica" je nas vseh. Zato je ne čitajte samo, temveč z njo tudi sodelujte. Za vsak prispevek smo hvaležni , za vsak nasvet in mnenje prav tako. Vemo, da ima marsikdo od vas lepe misli ali kaj drugega na zalogi. "Žica" je mesto, kjer se jih lahko na najkoristnejši način izne - bi.
Sodelujte, pomagajte, svetujte - videli boste, da to ni tako težko.

UREDNIŠTVO.

---

23 augusta 1947

Ricci

O tem in onem

To, kar sem dejal v poslednji številki "Žice" o omejenih možnostih pri novi zaposlitvi, se je kaj kmalu uresničilo. Da se razumemo, m o ž n o s t i sploh ni bilo, temveč so nam stavili na izbero eno samo samcato priliko za zaposlitev. Sicer to ni ravno najvelikodušnejši način, toda kdo ve, koliko dobrega so nam hoteli naši prijatelji s tem povzročiti. Tu imate nekaj: brezplačna vožnja z avtomobili. Ni to mala stvar, ako pomislite na ceno nafte. Pa vse take in slične ugodnosti so verjetno ničla proti visoki in modri politiki prevzgojevanja, ki gotovo tiči za vso to delavsko kamuflažo. S prevzgojevanjem je seveda tako: ni vsak tak poseg dober, pa tudi od časa je odvisen. O načinu lahko vsak sam premišlja, ali je dober - ali ne. Čas, in to moremo zabrusiti vsakemu podnos, čas pa je zamujen. Verjetno bi bilo kakršnokoli prevzgojevanje pred dvema letoma bolj primerno, kot pa kakoršnokoli prevzgojevanje danes.

Od postopka kaj radi skačemo na ljudi, ki so predmet takega ali drugačnega postopka. Skratka: zbrana je tu vsa vesela družina iz Munsterskega - taborišča (A + B), kot en mož udeležena pri gozdnih delih za obnovo očima Imperija. Ko frče treske na vse mogoče in nemogoče strani neba in se podirajo starodavni in mladi germanski nasadi iglavcev, se Angleži smeje, Nemci jočejo, mi pa kolnemo, pa ne zato, ker nix mogoče ustreči obema prvima hkrati, ampak zato, ker nam zdaj pa zdaj kaka iver pade v oči. Kljub nadlogam in nehvaležnosti sveta pa je dobre volje še kar na pretek. Hrane je malo manj, a še vedno dovolj. Če omenim še strah,

ga najbolje opišem ako hudobno pripomnim, da se Janko vedno boji, da jih ne bi Pavle preveč nasekal - (dreves namreč).

Vsakdo je navdušen nad vožnjami. Koliko nadvse-prijetne parterne telovadbe nam nudijo. Sedaj na nogah, sedaj na kolenih, pa zopet na trebuhu ali hrbtu, recite kar hočete: to je visoka pesem modernega telesnega vežbanja. Poleg se človek še praktično vadi v spoznavanju prometnih predpisov, predvsem tistih, ki tolmačijo kaj je prepovedano! Jasno je, da imajo baltski narodi o tem drugačne pojme, kar se sijajno opaža baš na šoferjih tega plemenitega rodu. Kdo, le kdo bi jim zameril nedolžno poigravanje s kmečkimi vozički in perutnino. Saj so tudi stari-Rimljani v svojih amfiteatrih nemalo uživali ob le malo različnih prizorih.

Zemljepisna izobrazba se nam je neverjetno raztegnila. Gostilna v Seedorfu, gostilna v Selsingenu, gostilna v Zevenu, krompirjeva polja, tobačni - nasadi, kdo bi našteval vse pojme deležne neomejenega zanimanja in turistovske strasti. Stavim, da si bodo gostilničarji pridobili miljonsko vrednost s - prodajo piva na priljubljenih turistovskih točkah. Marsikdo med nami pa si bo ustvaril zimsko zalogotujega krompirja in tobaka, kar pa dandanes ob tako razvitem kolektivnem čustvovanju nima nič pogrešnega na sebi. Tudi v notorično fašistični Nemčiji obstoja trenutno demokracija, a kar obstoja, se lahko tudi tolmači na več načinov. Razen tega pa imamo tudi svoje zahteva po ~~xxxxxxx~~ reparacijah in če jih nihče ne usliši, si moramo pač sami pomagati.

Ta Nemčija je sicer velika revščina. Za pošten denar ne dobiš ničesar. Baje je bilo po prvi svetovni vojni tudi tako pomajnkanje. Seveda ljudje so iznajdljivi in si hitro pomagajo iz zadrege; Trgovske zveze se pletejo, prepletajo, razpletajo in skle pajo, skriti talenti so marljivo in vstrajno na delu, da ustrežejo velikemu povpraševanju. Kdo bi dlakocepil in iskal dlako v jajcu.(ker je jajce škoda

streti, je redkost), priznajmo jim njihove zasluge, ker bi bili mi sicer prve dni pomrli od gladu. Vsaka stvar ima svoje dobre in slabe strani. O tem je škoda kaj več pisati, ker je itak na dlani. In kadar ima več dobrih kot slabih strani, se nam zdi moralno opravičljiva. Prevelika občutljivost ni več - naša slabost.

Itd., itd. bi lahko rekli. Ali vsaka stvar se mora enkrat končati. Tako tudi to kramljanje. Hotel bi še priporočiti optimizem, ker se politična situacija stalno boljša. Če Amerikanci še niso ustanovili tujske legije)sekcija Seedorf), potem jo bodo - gotovo kmalu. Tudi različni drugi narodi se zanimajo za nas, bolje rečeno za naše mišice. Le pametno premislimo in ločimo ljulko od pšenice. Mnogokrat - se je že izkazalo, da lepe obljube tudi niso vse, - kadar jih nihče ne izpolni. V upanju na delo bodimo optimisti, v pretehtavanju različnih pogojev realisti, v pričakovanju plačila pa pesimisti. Tako se ob varjemo neprijetnih razočaranj, ki jih je svet danes poln. Anglija je razočarana nad Rusijo, Rusija nad Ameriko, Amerika nad obema...

Stop! Odzvonilo je! Konec!

- - - -

Moralne pridige kaj rade nalete na gluha ušesa ali na napačno razumevanje. Oboje najčešče pri neposredno prizadetih ljudeh. Ali dolžnost nas mladih - je, da poskrbimo za boljše in poštenejše življenj e sedaj in v bodočnosti. Pri tem delu se ozrimo najprej na nas same. Pri večini nas se opaža težnja za nečim boljšim in naprednejšim od onega, kar je bilo v preteklosti. Tako delo pa zahteva dvig najprej vsakega posameznika in nato cele skupnosti. Kako bomo dosegli kak uspeh, ako smo individualno slabši kot oni, katere obsojamo. Zelo bi bilo priporočljivo, ko bi se vsak izmed nas potrudil postati boljši v vsakem pogledu. Šele družba tako moralno in so - cialno dvignjenih posameznikov je porok boljše bo - dočnosti.

Komentar k politični situaciji

Ne bo preveč, če trdim, da bomo v mesecu septembru slišali marsikaj takega, kar bo lahko malovernim nudilo optimističnejše poglede na bodočnost. K tej ugotovitvi me sili zlasti dejstvo, da se Amerika z veliko naglico pripravlja, da bo mogla krepko udariti po mizi pri septemberskem zasedanju OZN. Da bo pa to mogla storiti, mora imeti za svoje stališče krepko zaledje - podporo večine članic OZN,- zlasti pa velesil. In v tem stremljenju je USA skušala dokazati svetu svojo veliko premoč nad SSSR,- tako, da bi svet dobil zaupanje v USA in njeno politiko - z Marshallovim načrtom obnove Evrope, z - infiltracijo v Grčiji in Turčiji ter s panameriško konferenco, ki naj združi vso zapadno poloblo pod vodstvom USA. USA je dala svetu jasno na znaje, da se je treba odločiti: ali z USA - ali s SSSR, ali z demokracijo ali s diktaturo. Tretje sile ni, tretje poti ni, tretje politike ne sme biti, ki naj bi predstavljala jeziček na tehtnici med obema velikima partnerjema. In vendar Anglija ni bila med tistimi ki se je jasno opredelila, čeprav je v načelu nasprotna nameram Sovjetske Zveze. Anglija se še ni zavedla, da ne more govoriti z Ameriko tako kot nekdaj. Anglija igra vlogo užaljenega svojeglavega - otroka, ki si je sam razbil svoje igrače, pa mu - jih zato sedaj nihče noče več poveriti, ker ne zna paziti nanje. Kaj vse so namreč Angleži zaigrali ! Od Atlantske karte pa do osnovnih principov demokracije. USA je sicer podzavestno igrala prav takšno vlogo med poslednjo vojno, toda ko se je osvestila, je krepko zakoračila na pot popravljanja svojega prestiža, ki predstavlja odločno obrambo demokratskih principov. Anglija ne! Hotela je voditi - svojsko pilitiko - hotela je biti jeziček na teht-

nici. Klanjala se je i Ameriki i Sovjetski Zvezi, od ločnega stališča v pogledu nasilja, ki ga je sama za krivala na Vzhodu, pa ni zavzela. Morda - skoro goto vo - ne bi narodi videli v Angliji (ne v Veliki Brit aniji) to, kar vidijo, če bi Anglija odločno pokaza- la narodom pot pravice in demokracije ter skušala po praviti, kar je zakrivila. Namesto tega je skušala - svojo politiko podpreti z ameriškimi dolarji, kar pa ji je spodletelo. Amerika je tudi Angliji neusmiljeno in načelno zaustavila posojilo, ki ji ga je dala in bi ji ga ponovno odobrila v svrho reševanja eko - nomske krize, ako ne bi Anglija iz gole fikcije, da mora voditi svojsko politiko, zato ker je Anglija in ne ameriški satelit, pa čeprav je ameriška politika odločnosti pametnejša in uživa večjo zaslombo v sve- tu od vsakega angleškega cincanja, motila odn. zavi- rala priprave za skorajšen obračun s komunisti.

Medetm, ko USA sploh ne razgovarja s Titom, ker je to diktator, Anglija - tkzv. zagovornica demokrat skih načel - skuša doseči trgovinske sporazume z - Beogradom in Moskvo. To se ne more opravičevati s - izgovorom diplomatske zvitosti, kajti to pomeni kup čevanje s človeškimi življenji, ki trpe pod komu - nističnim jarmom in ki diplomatsko zvitost razumejo, dokler jim ni - življenjsko nevarna.

Rezultat? Bo kmalu viden. Churchill je sedanjo vlado često opominjal in pozival k treznosti, pa ni hotela razumeti njegovih klicev vpijočega v puščavi. Pritirala je stvar tako daleč, da se bodo Angleži - pred celim svetom morali blamirati in ukloniti til- nik pred USA in to docela vidno, kajti zaustavitev posojila v Ameriki je vzbudilo reakcijo v večini dr žav Južne Amerike in Evrope, ki imajo trgovinske - stike z Anglijo. Anglija je prezadolžena dežela, da bi si mogla dovoliti take avanture samo zato, da bi dokazala svetu, da še živi - imperij in njegova sto letna politika, pred katero so nekdaj upogibali gla ve še tako trmoglavi evropski in drugi državniki - radi ali neradi. Padec Attleejeve vlade je že skoraj neminovna stvar.

Od Anglije in njene politike je zavisela dolga desetletja politika mnogih evropskih držav. In še - sedaj so se upirale oči evropskih politikov v linijo Velike Britanije. A prav zato je vladal že dve leti v Evropi kaos, kajti Anglija ni dala vzgleda ostalim v odločni obrambi demokracije pred totalitarizmom. - Njena politika je bila v teh dveh letih "mlaka" - ne krop ne voda, merilo ji je bila le osebna korist, - kar so komunisti spretno izkoriščali.

Sedaj je Amerika vzela vajeti v svoje roke in uspeva v dokazovanju, da je zanesljivejša od Anglije ter odločnejša in stabilnejša v svoji zunanje-politični liniji. O tem pa spregovorimo prihodnjič.

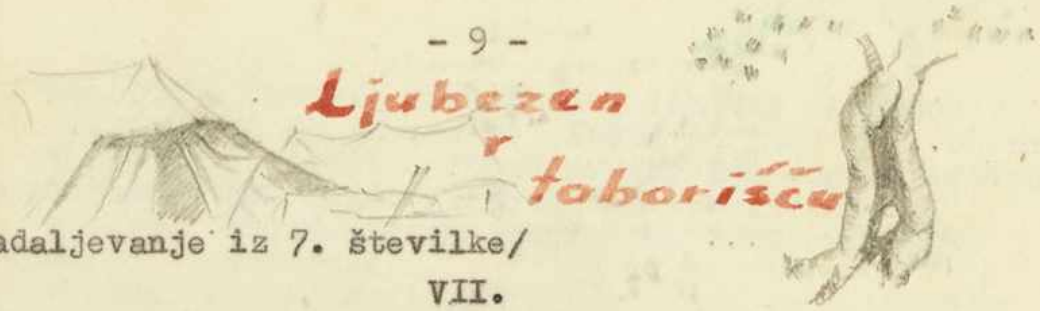
Masaryk o demokraciji

Najgloblji argument za demokracijo - vera v človeka, v njegovo vrednost, v njegovo duhovnost in nesmrtno dušo. Etično je demokracija utemeljena kot politično uresničevanje ljubezni do bližnjega. Večno večnemu ne more biti ravnodušno, večno večnega ne more izkoriščati in znasiljevati.

Prava demokracija, utemeljena na ljubezni in spoštovanju do bližnjega in do vseh bližnjih, je uresničevanje božjega reda na zemlji.

Demokracija ni samo državna oblika, ni samo tisto, kar je napisano v ustavah; demokracija je nazor na svet, temelji na zaupanju v ljudi, v človečanstvo in človeštvo, in ni zaupanja brez ljubezni, ni ljubezni brez zaupanja. Rekel sem nekoč, da je demokracija diskusija. Ali pravna diskusija je možna samo - tam, kjer si l j u d j e m e d s e b o j n o z a u p a j o i n p o š t e n o i š č e j o r e s n i c o (razprto tiskalo uredništvo!). Demokracija - to je govor med enakimi, premišljevanje svobodnih državljanov pred vso javnostjo.

Rekel sem, med enakimi. Vem, ljudje si niso enaki. Nikjer na svetu, ne med ljudmi ne v prirodi ni enakosti.

/Nadaljevanje iz 7. številke/

VII.

Stane je izgubil svoj mir.

Zdaj ga je iskal... Iskal je utehe. V mraku, v dnevu, v žitu, v oblakih, v oljkah, v trti, v trti, v soncu, v živalih jo je iskal!

Pa - našel je ni nikjer!

Hrepenel je iz dneva v dan bolj. In čim bolj je - hrepenel, tem več je pisal, pisal, pisal...

Tatjana in Marjan sta šla naprej svojo pot. Tatjana je žrtvovala samo sebe. Vso krivdo onega večera je zvalila samo nase. Marjan pa - brez časti - ni odklonil dekleta. Sprva bi ona sicer trpela, potem pa bi bila vesela. Stane je upal, da Marjan ne bo poslej več - pogledal dekleta, saj ni taka, kakršno si želi on - - sužnja!

Vedel je tudi, da ga Tatjana ne bo mogla več priznati za prijatelja. Da! Razbiti ji je hotel srečo, ki jo je ustvarila v željah in sanjah! Tako si misli ...

Marjan in Tatjana sta bila v šotoru. Stane je šel mimo.

Poklicala sta ga v šotor.

"Ti je žal?" je vprašal Marjan.

"Čemu?"

"Povej, kaj si mislil!" Marjanu se je glas zatresel. Vendar je krenil s površine.

"To ni važno!"

"Slabič si, Stane! Mar bi prišel k meni in mi dejal: 'Polomil sem ga. Oprosti mi!' Jaz bi te ne obsojal!"

"Marjan tudi ti sam boš prišel do bistva, ki je meni dalo moč, da sem se odločil za to dejanje!"

Stane je govoril z ironičnim glasom. A pre magal se je. Pri mizi je sedela dekle, ki jo je ljubil! Si cer bi mu povedal vse v obraz!

"Takega te še nisem poznal..." je dejal Marjan!

"Obžalujem..." Je pikro odvrnil Stane.

VIII.

Tatjana je prebredla vse. Bila je dobro dekle. - Ljubila je tiho in vdano... Trpela je, kadar jo je - preziral, bila je vesela, kadar se je nasmehnil...

Stane je premišljeval.

Nekoč ga je Marjan ustavil in govorila sta, kot da se ni nič pripetilo. Morda je spoznal!? Videl je, da ni ravnal prav. Pogum pa, da bi povedal dekletu - resnico, ni bil njegov gost. - Nekega dne je odšel.- Dekletu je še večkrat pisal. Zdaj pa je prenehal tudi s tem.

Morda le ni tak slabič, morda je spoznal, da sprva žanje odobravanje s svojim nastopom, potem pa posta ne bedast vsem onim, ki ga poznajo... Pomilujejo ga, reče pa mu nihče ničesar!

Šel je drugo pot. Morda k življenju!

V taborišču sta ostala Tatjana in Stane. Vsak za se živita...

Stane ve, kaj hoče, kaj želi dekle. Tatjana živi v spominih. Solza ji kane iz oči, kadar ji misli po lete k domovini.

Morda je Marjana pozabila. Ne piše ji več!

A vendar. Dekle je! Hoče biti ljubljena, hoče - ljubiti...

Taka je pot dekleta, žene... Taka je sreča v tujini!

Stane piše.

Ljubi Tatjano, a ne pove tega nikomur. Samo hrepeni!

Potem piše...

IX.

V stolpu je zopet odbilo preteklost. Lepo bi bilo, ko bi človek mogel pozabiti na svet...

Z morja piha veter. Krošnje oljk drhte. Drevesa trepečejo v koreninah...

Veliki voz, severnica, rimska cesta... Mati, ljubljena, mrtva mati mu jih je kazala nekdaj...

Stane prisluškuje v noč. In sliši!

Z vzdihom se odloči list z veje in plove navzdol. Na tleh bo rjav, presušen, mrtev...

Stane ve. Vsak list - eno življenje. In listi odpadajo. Najlepši in najsvetlejši odpadejo prvi...

Jutri si bo Stane izbral svoj list. Takega, ki - bo kmalu odpadel!

Stane ljubi - a molči!

Tatjana molči!

Dve duši, ki sodita skupaj, gresta vsaksebi...

O!

Stane bi oberoč prinesel sleča, murk, očnic in encijana z domačih gora in jih položil Tatjani v naročje...

V daljavi se svita...

Ljudje bodo prijeli za delo...

Stane je truden spustil svinčnik iz roke. Glava mu je omahnila na pisanje... Spi in sanja!

Skale v resju.

Veliki, poteptani, umazano lisasti rjuhi podobna je mrtva ležala pusta planota za vrstami bodeče žice ujetniškega taborišča. Motno so blestele črne strehe barak v umazano rdeče-rumeni barvi zahajajočega sonca, ki je viselo nad robom pustinje in se je skozi okno in bodikaste žice, ki so kot železna pajčevina pošastnega križanca oklepale taboriščne koče, zdelo Štefanu, da gleda v veliko ogledalo, ki ga je predrzen potepuh z blatom umazal.

Zamišljen se je sklonil nad majhno pismo in počasi, zlogovaje prebiral. Tako je bral v cerkvi molitve iz prve mašne knjižice, ki mu jo je mati prinesla z Brezij, ko se je komaj navadil razločevati črke.

"Štefan, naš vrt cvete, hruške in martinvrharji. Petrček je pa prinesel rdečega resja ... Na, en cvet za Tebe ... Pa nas obiskat pridi, ko bodo češnje zrele in bomo za Skokom seno kosili ...!"

Kako želi mati, da bi ga spet videla prihajati po stezi mimo cvetočega drevja ...

"Pa vendar ne biti preveč z obiskom ... saj veš! Zaupaj Štefan!" je bodrila. Samo mati zna tako!

"Še zmerom trdne naše skale v sredi resja nad Lisičjimi luknjami ... Štefan! ... spomni se!" je oče pripisal na kraju.

Dobro je razumel, kaj je hotel oče reči.

"Zdržati, fant! Kar začneš, mora biti dokončano!"

Svetli lasje so mu padli na čelo. ko se je še bolj sklonil nad pismo in se skoro nevede dotaknil z ustnicami velikih črk. Trde in okorne so bile, kot veje krepkih hrastov na pobočju med Lisičjimi luknjami in Bidovčevo plano.

In je s prsti šel preko usehlega rdečega cvetja resja v kotu pisma.

Oči so mu v čudno veselem žaru zasijale v zadnjih žarkih večernega sonca. S slike mad železno posteljo v kotu se mu je vabeče zasmejala bela cerkvica rodne vasi.

Z odločno roko si je napolnil pipo in jo prižgal, da se je plavkast oblaček dima zavrtel pod strop, razpotegnil se je kot prozoren pajčolan in se pognal za vetrom skozi razbito šipo.

Kar zaheslo ga je iz barake in bi se skoro zaletel v Toneta. Pa ga še pozdravil ni, da se je prijatelj široko odprtih oči ozrl za njim. Štefan pa je hitel pod visoke borovce, ki jih je veter ostrih - sunkih majal, da so suha, gola debla ječala.

Kar smejal se je lep pomladni dan. Samo življenje, polno živih barv, kot lepa noč fantovskih pesmi.

Oče je nerodno hodil okrog skednja, kot da se - boji, da mu kdo kaj vzame. Mati je v kuhinji opravljala svoj posel. Štefana pa ni držalo doma. Zagrabilo ga je kot da so svetlozeleni lesovi prav do njega stegnili svoje veje in ga sedaj vabijo, vabijo v svoj mir.

Nad Lisičjimi luknjami se je ustavil in naslonil na bele, ostro-robate skale. Cveteče resje ga je s svojimi živo, pomladno-rdečimi glavicami, ki so komaj vidno kimale, zadržalo. Kos raja, kjer je samanedolžna sreča in veselje doma, je bil ta rdeč prt za njega. Vsako leto enako so obdane te skale z r - dečim prtom, pa vedno je lep.

Spomnil se je na otročja leta. Oče je vlačil v dolgih vlakah suho bukovo hosto h kladi za skalami, kjer je mati delala butare.

Ztaknil si je vejico resja za klobuček in zlezel na vrh skal. Z otročjim glasom je ukal, kot da bi bil zlezel na Trgilav.

"Salamenski Štefuc!" se je zasmejal oče v hosti in se je mati ozrla proti skalam.

"Pušeljc naberi, Štefan! Ga boš Bolgku dal na Križu nad Tomaževo dobravo!" mu je naročala.

Srečen nasmeh mu je šinil v obraz. Sklonil se je in odtrgal majhno, lepo razcveteno vejico resja.

"Za spomin mi baš ...! Ko ne vem, kdaj bom spet sem prišel!"

In jo je skrbno kot zaklad spravil v žep.

Povzpel se je navkreber med debelimi hrasti in z roko božal hrapava debla. V bukovju nad Bidovčevo plano ga je zadržalo. Vsa vas je ležala pov njim - velika, živopisana slika Stvarnika in vesela kmetska pesem kmeta.

"Ravno pod tole bukvijo sva sedela na lansko - Gregorjevo nedeljo z Ančko. Takrat sem ji povedal in sva bila srečna."

Zagrabil je nizko visečo vejo, pa mu je zeleno, žametno-mehko listje spolzelo skozi dlan in je z zamahom zletela veja nazaj v zrak.

"Hm! Nasmehnil se je in pokimal košatim drevesom.

"Ste bile priče moje prve fantovske sreče!"

Preskočil je polščato razpotegnjeno skalo na spodnjem koncu plane in zdivjal kot mlad jelen v dolino, da se je kamenje spuščalo za njim, ob vznožju pa se mu je noga udirala v mehko bukovo listje.

Ko se je tihega mraka lesov spustil med smejoče žitne njive, je s silo zadržal korak. "Polje, kdo - bo tebe ljubil ...!" mu je pesem sama prišla na usta. Pogled mu je obstal na njivah.

"Presneta, kako me je drevo premetavalo na tehle brazdah pred štirimi pomladmi. Pa sem jih le rezal, pa sem jih ...!"

Zamahnil je po cvetoči pšenici, da se nalahno zaprašilo nad zelenim klasjem.

"Sem ti brazde oral, da moč dobivaš iz zemlje... Pa ne vem kdaj jih spet...!"

(Nadaljevanje na str.24)

Določite pojme!

Kadar je mnogo časa, se mnogo govori. Tu in tam celo kaj resnega, kar ne spada med zabavljanje ter jezo. Zanimivo je pa pri tem, da traja včasih pogovor že pol ure ali več in vendar ne pridete do količkaj pametnega zaključka. Kaj se je zgodilo?

Oba "govornika" rabita iste besede, iste izraze, - celo stavke, ali vsak za sebe misli pod temi besedami nekaj drugega. Pojmi so različni.

Vzemimo že danes zelo oguljen primer "demokracije" ter primerjajmo, kaj misli oni, ki govori v Moskvi o demokraciji in oni, ki se z njo ukvarja v Londonu. - Ista beseda, pa tako različni pomeni; tudi če bi izvzeli namerno zlorabo pojma, vendar prav ob takem primeru vidimo, da predno začnemo govoriti ali pisati, moramo določiti pojm, kaj naj namreč beseda pomeni. Ker če imamo pod isto besedo različne pojme, potem bo debata - ali razprava zgrešila svoj cilj.

O zgrešenih ciljih pa itak govori vsa povojna zgodovina razdvojene in razdrapane Evrope.

- - - - - - - -

Masaryk:

Demokracija ni samo državna oblika, ni samo tisto, kar je napisano v ustavah; demokracija je nazor na svet temelji na zaupanju v ljudi, v človečanstvo in človeštvo in ni zaupanja brez ljubezni, ni ljubezni brez zaupanja.

Najgloblji argument za demokracijo - vera v človeka, v njegovo vrednost, v njegovo duhovnost in nesmrtno dušo.

VZGOJA IZOBRAZBA

LAKOTA NA SLOVENSKEM L.1817./Po Grudnovi zgod./

Zdi se, kakor da so dolge /francoske/ vojne izčrpale tudi zemljo in vse skrite zaklade svetnih dobrin. Tudi vremenu je pošla potrpežljivost. Ubožnejši sloji zlasti po mestih in bolj obrtnih krajih, že jeseni l. 1817. niso imeli kaj jesti. Mnogo jih je umrlo. Prav tako je bilo tudi v letih 1814-15.

Pa s tem slabih letin še ni bilo konec. Najhujše je šele prihajalo. L. 1816 je bilo vreme mrzlo in deževno. Zima se kar ni mogla posloviti. Radi stalnega deževja kmetje niso mogli ne orati ne sejati. Pa tudi če se je komu kaj posrečilo kaj posejati, ni ničesar zrastlo. Seno, ki so ga pokosili, je večinoma segnilo že v redih. Isto je bilo z žetvijo. Celo v toplih krajih Beneške Slovenije je bila turščica še v oktobru - vsa mlečna. Tudi sadja ni bilo. Slovenija, ki ni pridelala dovolj žita za lastno uporabo, je bila navezana na uvoz iz Banata. Dobivali so ga po SAVI in ga - prodajali naprej v Trst. Vendar je bilo vse premalo,- kajti povsod je bilo nezaslišano osiromašenje. Vendar pa moramo omeniti, da so baje ljubljanski trgovci imeli celo v času najhujše stiske v svojih skladiščih žita in moke - toda prebivalstvo ni imelo cvenka, a - trgovec pa brez tega ni hotel dati.

Črni oblaki so se torej začeli zbirati že 1.1816. Povsod je bilo pomanjkanje. Na Gorenjskem so najbolj trpeli loški, radovljiški, blejski, mekinjski in brdski okraj. V Ljubljani so osnovali posebno društvo za podpiranje ubožcev. V ta namen so zbrali 8 tisoč gold.

Po vseh slovenskih deželah je bila torej silna beda. Ljudje so pometli in počistili po kaščah. Edino - živinče je moralo marsikje iz hleva. Zaklali so ga, - da so se rešili z mesom. Večinoma so jedli le po enkrat na dan, če so kaj imeli. Ljudje so se vlačili okoli- kot sence. Marsikje si našel mrliča s travo in prstjo

v ustih.

Isto je bilo za Veliko noč l.1817. Na vstajenja dan so imeli na mizi suhe repne olupke. V spomin na to lakoto kuhajo še danes na Veliko nedeljo kašo v katero devajo sesekljane repne olupke /alelujo/ ali pa zrezane koprive.

Kljub vsej stiski pa so kmetje dobro pazili, da se niso pritaknili semenskega žita. Z njim so si obetali nove žetve - stem odrešenje iz nadlog.

In tako se je med stradanjem polagoma bližalo - poletje. Medtem so dozorevali razni sadeži, ki so - jih ljudje v sili uživali še na pol godne. Radi tega so mnogi bolehali za črevesnimi boleznimi. Končno pa se je le približal čas žetve, ki je bila prav bla goslovljena. Rodilo je vse tako bogato, da so vzhi - čeni kmetje komaj mogli pravočasno vse pospraviti.

- - - - -

Dober novinar mora biti izobražen in spreten . Znati mora opazovati in vrednotiti; k ničemur ne sme biti ravnodušen, ves svet, vsa sedanjost je njegovo gradivo. Biti novinar, to pomenja opazovati in spoznavati sodobnost. Pravim, opazovati in spo - znavati: novinar, ki vse meri in kroji po laktu svo je politične stranke, samo pridiguje ali se krega . Tedaj pa popisovatelj lokalnih dogodkov, ki točno - popiše, kar se je zgodilo, vrši večje in poštenejše delo. Seveda mora imeti dober novinar značaj, mora si pribojevati svobodo besede - - - svoboda, svoboda! ..

V politiki se mora človek uvrstiti na predhodni ke, v širšo zgodovinsko sovisnost. Nasloniti se mora po možnosti na celo zgodovino. Hotel bi še dodati, da tudi v politiki meljejo božji mlini počasi , toda zanesljivo in na cele veke.

Pasaryk

TEHNIKA

Razvoj letalstva

Na hitro in v grobih obrisih si oglejmo upravno vzvodovje, kakšno je in kako se z njim upravlja letalo. Kot že poznamo, ima letalo višinsko in smerno - krmilo ter krilca na nosilnih ploskvah letala, s katerimi se avionu določa nagib. Pri lahkih motorjih - in jadralnih letalih, ima pilot pred seboj neke vrste palico v vertikalni legi, katera je po škripčevju povezana z višinskimi krili ter krilci kril, s to palico, ki se more gibati naprej in nazaj v levo in desno se toraj določa letalu višina, oziroma lega letala glede na horizontalo in nagib. Če palico potisnemo naprej navzdol, višinsko krmilo na repu pade in s tem nudi precejšen upor, ki povzroči, da se rep letala dvigne in tako toraj preusmeri celo letalo, da začne padati. Čimdalje časa držiš palico v pravkar - opisani legi, tem bolj strmo pada avion. Če palico - potegneš nazaj se vse skupaj vrši v obratnem smislu namreč krmilo na repu se dvigne, zračne silnice potisnejo konec trupla navzdol, tako da se latalo vzpenja. Če palico potisneš palico v levo oz. v desno, se letalo nagne na levo oz. na desno. Čimbolj potisneš, Tem večji je nagib. S tem ko potegneš palico v levo- se krilce na levem krilu dvigne, a na desnem mu pade in s tem opravijo zračne silnice hoteni nagib. To -- vertikalno palico drži letalev z desno roko. Noga letalca (pilota) sloni s stopali na koncih vodoravno - ležeče palice (prečke). Če potisne pilot z desno nogo naprej, se letalo usmerja v levo, a kadar iztegne

levo nogo gre letalo v desno smer. Ustaljeno je to manevriranje na isti način, kakor da ima bicikelj svojo "balanco". Če torej izteg neš levo nogo, a desno skrčiš se letalo usmerja na desno, kajti smerno krmilo na repu se pomakne na desno in zračne - silnice zavrtijo konec repa v levo a predni kovec letala v desno. Celoten zaokret je torej na desno. Levo roko uporablja pilot pri upravljanju motorja Sistem upravnega vzvodovja je torej pravzaprav ze lo enostaven. Vendar je treba pr cej vaj predno se pilot usposobi za dobrega letalca. Tudi nis vsa - letala enako občutljiva glede posameznih komadov.- Vse kar je bilo do sedaj opisano velja za lahka motorna letala in jadralna letala. Pri večjih leta - lih, kot so potniška letala in bom niki se sistem v glavnem ne razlikuje, le da pri slednjih ni več enostavne palice temveč tričetrtinski volan (krog) s katerim se sicer uporavlja letalo podobno kot - pri lahkih letalih. To je torej v skopih obrisoh nekaj o upravnem vzvodovju in komandovanju (upravljanju) letala.

V današnjih časih je letenje skoraj 100% sigurno, vendar se od časa do časa le dogodijo nesreče. Vzroki takih nesreč ležijo večinoma v krivdah pilota ali zaradi izrednih vremenskih neprilik, a da bi se čem bolj izognili eventuelnim žrtvam, ki so pri takih nesrečah, se danes uporablja padalo. Seveda služijo padala tudi za druge najraznovrt - nejše namene, kakor za donašanje hrane, orožja, - sanitetnega materijala ali za odmetavanje vojašči ne za hrbet sovražnika.

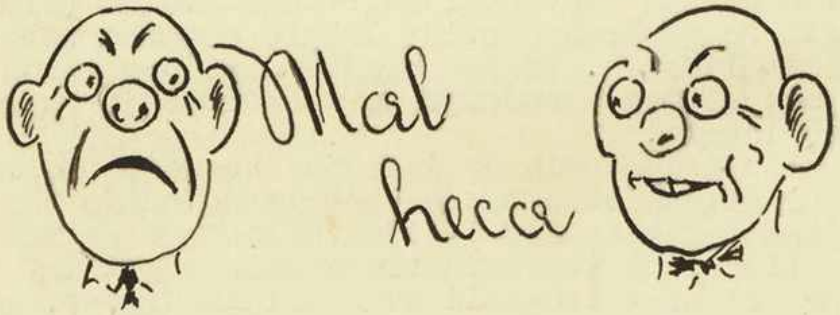
Prvo padalo je napravil Leonardi da Vinci. - Od takrat pa do danes se je padalo neverjetno izboljšalo in izpopolnil . Kakšno je padalo in kako služi ve vsakdo.

Naj omenim le nekaj vrst padal. Imamo padala ki se najprej odpro, a šele potem se z njimi skače. Nato so padala, ki so sestavljena iz dveh. Naj prej se odpre malo padalce in to padalo končno od-

pre veliko padalo. Je še nekaj vrst, a so v glavnem slične omenjenim. Padalo se odpre le če je dovolj velik zračni odpor; zato je skakanje iz majhnih višin zelo nesigurno. Obstoja cela znanost o padalstvu. Prav posebno so se v padalstvu proslavili Rusi. Nekaj izmed njih jih je odskočilo iz letala iz višine 12.000 m, a so odprli padala šele pri približno 500 metrih višine, kar pomeni, da so več kakor 11.000 m padali brez padala. Pri takih skokih seveda ni vseeno, kako si odskočil iz letala, v kakšnih zavojih se bližaš zemlji, kako dihaš, itd.. Zato je treba precej šole, pa še več korajže.

Prihodnjič se bomo pogovorili še nekaj malega o padalstvu in jadralnem letalstvu.

(Dalje prihodnjič.)

Bolnik (zdravniku):
"Po vsaki jedi imam čuden občutek sitosti."
Zdravnik:
"Zavidam vas, gospod!"

Neki poslanik je v parlamentu dejal:
"Naše ječe potrebujejo nujne reforme. V nekaterih zaporih so prilike skoraj tako slabe kot so zunaj."

Strokovnjak predvideva, da bo v Angliji konec racioniranja aprila meseca. Ne pove pa, katerega leta.

SMOLA

"Sakramensko, kako se me drži prokleta smola" se huduje Lenko, ki se je prilepil ob borov hlod - takoj, ko smo izstopili iz kamijonov v našo šumo, kjer si morajo PWX/DP-jevci služiti vsakdanji kruh.

"Pa, saj delo ni hudo, samo ta smola leži pov sod kamor položiš svojo boljšo polovico, se prilepiš na njo in se ne moreš več dvigniti, pa če bi še tako rad pomagal svojim prajateljem pri tako napornem delu. Sedalo telesa je že vse razboljeno, - a kaj pomaga vsa tarnanje, vsi napori, ne da se storiti ničesar.

Kako rad bi si utrjeval mišičevje v svežem - gozdnem zraku, se malo razgibal, ali kaj, ko je pa nemogoče. Samo gledaš lahko, tako, da oči že kar - izstopijo iz svojih jamic in bodo od tega buljenja že kmalu tako daleč, da ne bo treba niti traktorja več za vlačenje hlodov."

No, pa Lenko si kmalu poišče zabavo, borovnice okoli sebe je že obral, zdaj žveči mlade smrekove vršičke in poizkuša s poslednjimi močmi, da se odlepi od hloda, kar se mu končno tudi posreči, toda utrujenost je zdaj še večja, kot poprej, pa si misli fant: danes naj drugi poprimejo, jutri bom pa že jaz s podvojeno silo pripomogel in jo mahne v hladno senčico, kjer na posekanih smrekovih vejah kot za stavo, vleče dreto Bob. "Če on lahko, zakaj ne bi še jaz" in se položi poleg njega. Še zadnji pogled na hreščeči traktor, napeto vrv, ožgana telesa in že se čuje blagozvočni duet dveh smolarjev.

"Pa naj še kdo reče, da delo ni težko. Saj je vse v redu, samo da ne bi bilo toliko smole v teh posekanih borovih hlodih!"

V GOZDU.

Forman A: "Kako, da te tvoji delavci tako sovražijo?"

Forman B: "Ker jih 'mal'-tretiram."

Forman A: "Nikar tako več. Daj jih 'velâko', da te ne bodo več sovražili!"

PRI PODIRANJU.

Forman : "Žagar, če misliš, da si tole podrl, se motiš."

Žagar : "Je že v redu če stoji. Drugim pa hodijo še potem, ko so jih že podrli."

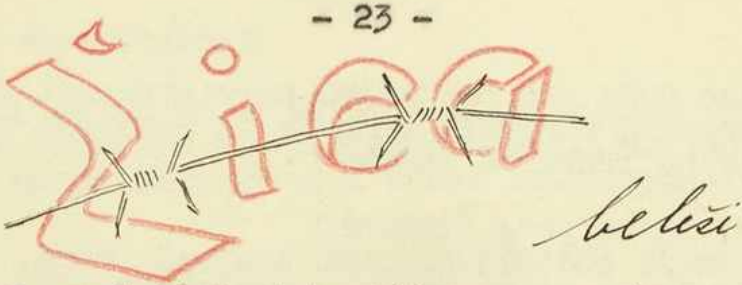
KADILEC IN NJEGOV DOBRI PRIJATELJ.

Pepe : "Tobaka bi si rad nabsvil, toda, se razume, poceni."

Tine : "Koliko pa imaš denarja?"

Pepe : "Niti Pfeniga."

Tine : "Potem pa uredi tako, Da ti trganja listov ne bo treba plačati, pa boš poceni kupil."

- Pri predajanju taboriščnega magacina v našem novem taborišču je bilo opaziti mnogo nediscipline. Želeti bi vsekakor bilo, da se kaj takega ne bi - več ponovilo.

- Argentinska emigracijska komisija se trenutno nahaja v Avstriji. Kanadska emigracijska komisija je sedaj v Westfaliji. Upati je, da bodo obe komisiji.kmalu obiskali tudi naše taborišče.

- V taborišču Bocholt se je pred nedavnim mudila belgijska komisija za belgijske rudnike. Poročajo, da se je nekaj naših ljudi javilo za delo v te rudnike.

- Pozdravljamo objavljanje dnevnih vesti v slovenščini v našem taborišču. Priporočamo vsem, da redno prebirajo dnevne vesti, ker prinašajo obilo zanimivosti.

- Severno-nemška lesna kontrola ureja sekanje- in pošiljanje lesa za stavbne svrhe v Anglijo. Les rabijo tam za nove hiše ter za pohištvo, ki ga baje zaradi povišanja števila porok primanjkuje.

- Iz Italije odhajajo počasi grupice slovenskih beguncev čez morje v Argentino. Od časa do časa jih odide nekaj v Rim na argentinski konzulat - po vizum. Pravijo, da Angleži podpirajo izselitev.

- V Ljubljani je bil obsojen na smrt bivši partizanski propagator preko radia London, prof.Furlan. Tako se godi vsem tistim, ki so prepozno spoznali blagodat novega rdečega reda.

Nadaljevanje s str. 14)

Preko vrta pod cvetočimi martinvrharji je stopil proti domu. V cvetočih vrhovih so čebelice brenče poletavale po rožnatih čašah.

"Na, za na pot, Štefan!"

In mu je obesila na ramo usnjeno torbo, v žep na prsih mu je pa rožni venec spustila. Velik, črn križec je visel na njem.

Stisnil ji je roko, njej pa je spolzela solza po zgaranem licu.

"Saj, če Bog da, se kmalu vrnem ...!" jo je tolažiti poskušal, pa se mu je v grlu zagolcnilo in se je moral vstran obrniti, da je smeh spet privabil na lica.

Ostro ga je pogledal oče.

"Štefan, fant bodi! - - - Korajža velja! Pa pošten mi ostani! - Bog bo pomagal, ti pa zdrži!"

Nasmeh, s katerim je mater tolažil, se je skrilna mladem obrazu. Možato so mu zažarele oči.

"Trdno, kot so naše skale v resju nad Lisičjimiluknjami trdne, obljubljam ...!"

Sam ni vedel, odkod mu taka primera, le tiste skale so se mu zdele nekaj velikega in lepega.

"Na Boga in na dom ne pozabi, Štefuc!"

Že dolgo, dolgo ga ni mati poklicala s tem imenom. Le zdaj - in se mu je nasmehnila, ko je stopil proti Jeričevi bajti. Jeričev Petrček je pritekel nastezo in ga zagrabil za roko:

"Štefan, mi boš prinesel konjička iz mesta!" in ga je pobožno pogledal.

Le nasmehnil se mu je v odgovor in ga pobožal po kodrastih laseh.

Nad Matjaževimi njivami pod gozdom se je ozrl. Mati mu je izpred hiše pomahala z roko, oče pa je slonel ob hruški, kot včasih ob nedeljah, z eno roko naslonjen na deblo. In mu je le pokimal. Dobro je videl Štefan. Vzdignil je klobuk, pa ni zamahnil.

S hribčka se mu je smejala bela cerkvica. Pisana okna je imela in plečati stol je žarel v večerni sve-

tlobi.

Obrnil se je in se potopil v smrekovju.

Za Sv.Mohorjem je v lesovih zaregljala strojnica, da se je sovražno ropotajoč odmev zaletaval v lesove.

- - - - - - -

KAM...? V FRANCOSKE RUDNIKE?

Pravijo, da nudijo francoski premogokovniki dobro plačano delo in stabilno bodočnost.Prečitajte pogoje in ugodnosti, ki vam jih nudijo in premislite sami:

V glavnih francoskih centrih premogokopne industrije znaša najnižja plača od 36.05 do 48.65 franka na uro.Z raznimi dodatki v plači (čezurno delo, akordno delo) zasluži delavec-začetnik mesečno ca. 8000 fr, a kvalificirani rudar mesečno 17.600 frankov.

Delavni čas je 8 ur 15 minut na den.

Nadalje nudijo brezplačno stanovanje za rudarja in njegovo družino. Letno dobi vsak rudar brezplačno 4 do 6 ton premoga.

Pravtako uživajo delavci v premogokopih privilegije v prehrani, tako, da pride dostikrat mesečno sledovanje hrane dvakrat večje od normanega sledovanja.

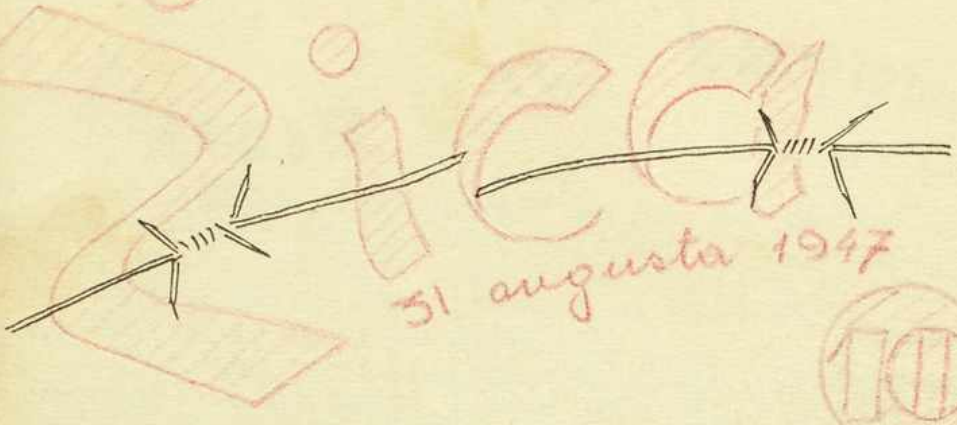
V razmerju z leti službe ima vsak delavec pravico na 12 do 24 dni plačanega dopusta na leto.

Urejeno je socijalno zavarovanje.

"Žica" izhaja vsako nedeljo. Ker je naklada silno mala, je treba paziti, da se pri prebiranju ne poškoduje. Kroži naj po barakah. Ko prečita "Žico" zadnji v baraki , jo naj odda starešini barake, ta pa naj jo izroči dalje drugi starešini barake itd.

"Žica" je nas vseh. Zato je ne čitajte samo, temveč z njo tudi sodelujte. Za vsak prispevek smo hvaležni , za vsak nasvet in mnenje prav tako. Vemo, da ima marsikdo od vas lepe misli ali kaj drugega na zalogi. "Žica" je mesto, kjer se jih lahko na najkoristnejši način izne-bi.
Sodelujte, pomagajte, svetujte - videli boste, da to ni tako težko.

UREDNIŠTVO.

31 augusta 1947

Strpnost in kompromis

Politično zreli narodi so nam po pravici očitali strastnost v strankarski politiki, ki je napravila toliko zla. Preradi smo pozabljali, da je politika umetnost, ki ne sme počivati na čustvih in temperamentu. Pa ko bi bilo ostalo le pri tem.

Spomnimo se nekoliko predvojnih razmer in priznali bomo, da so tedaj ljudje počenjali nebroj neumnosti, izvirajočih iz čustvene presoje položaja in nestrpnosti. Ni to trditev kar tja v en dan, temveč se da prav lahko dokazati na primeru njenega zametka v zasebnem življenju. Navedite mi, prosim, v kolikih primerih ste v razgovoru s prijateljem ali kom drugim popustili in usvojili njegovo stališče, ker je bilo pač pravilnejše? Le malokdaj, kaj ne?! No, vidite, in tako je bilo tudi naše politično življenje. Nikoli dati prav nasprotniku, ker je pač nasprotnik, ker je pač drugačnega mišljenja, še več, ožigosati ga kot narodnega izdajalca, pa čeprav so njegovi nazori morda vsaj toliko pravilni kot lastni. Tako se je gojilo politično sovraštvo, nestrpnost je popolnoma nadomestila razumevanje in težnjo po sodelovanju. Narod se je cepil na vsaj dva tabora, ki sta si stala nepomirljivo nasproti.

Kam je to peljalo takrat, ko bi morala biti narodna enotnost imperativna, smo itak sami videli in občutili. Pa tudi po letu 1941 ni bilo nič boljše. Tedaj, ko so Britanci imeli koalicijsko vlado, izraz in simbol enotnosti in odpornosti ter so bili najprej Britanci in predvsem to, smo se Slovenci še vedno izživljali v nestrpnem strankarstvu, pozabljajoč, da bi moral biti narodni cilj eden, ne pa za vsako stranko drugačen. Ni bilo človeka niti političnega gibanja, ki bi v času politične stiske stopil pred narod in mu pokazal pot, po kateri naj hodi.

In ni ga moglo biti.

S strpnostjo bi bili mnogo dosegli. Kajti posledica strpnosti je sodelovanje, enotnost. Mislim, da ni človeka, ki bi danes zagovarjal politično preganjanje d e mok r a t i č n o mislečih ljudi, pa čeprav se njihova mnenja razlikujejo. In dobro je, da se razlikujejo, kajti le tako je mogoče s pomočjo koordinirajočega momenta strpnosti in kompromisa izbrati najboljše, kar ljudje v danem trenutku duhovnega proizvedejo.

Tu se mi je prvič pojavila beseda kompromis. Verujem, da brez strpnosti ni kompromisa. Ne morem si misliti, da bi nestrpnež bil zmožen srečato sočloveka na pol pota.

Ko sem bil nekoliko let mlajši sem trdil, da kompromisa nočem poznati in ne bom poznal, da bom šel svojo pot, ne oziraje se na levo ali desno. Danes vem, kako življenjsko neresnična je taka trditev. Mati mi je nekoč dejala: "Vse življenje je kompromis". Koliko modrosti je v tem stavčiču. Vzemite življenje v vsem obsegu. Nikjer ne gre brez srečanja na pol pota. "Vse - življenje je kompromis", kompromisa ni le z brezkompromisnimi.

Vendar sem tudi jaz proti kompromisu za vsako ceno. Ameriški senator Vandenberg je nekoč dejal, da demokracija ni dolžna in ne more sklepati kompromisov o samem načelu, temveč lahko odstopi le v načinu izvajanja teh načel. Torej ne kompromis zaradi kompromisa, temveč - kot težnja k zaobljenju osti. Tako postane kompromis - orožje demokracije, ne pa njena slabost.

Nekazal sem že, da sta strpnost in kompromis ozko povezana. Prvo je svojskost, ki krasi vsakega človeka- in je sestavni del krščanskega razumevanja življenja. Drugo je nekaka posledica prvega, dopolnilo, bi lahko rekli.

Ali si lahko zamišljate lepšega, plemenitejšega - prizora, kot srečanje dveh nasprotnikov na mostu, podkaterim razpenjeni element odnaša vso tisto "nestrp - nost" in "brezkompromisnost", potrjujoč spravo in oz -

dravitev od ozkosrčnosti z noškim stiskom rok?!

Ako sem v začetku pripisal toliko važnost strpnosti in kompromisu v vsakdanjem življenju, pa med strankami, koliko posebnost zadobita oba šele v mednarodnem življenju, kjer si stoje nasproti silno različni pojmi, načini življenja, temperamenti, potrebe, interesi, težnje, itd. Ne gre brez koordinacije vseh teh razlik, ako hočemo izbegniti trk komponent narodnih individualnosti. Vendar napreduje vsaka gradnja os spodaj navzgor. Zato je najbolje začeti pri kontroli lastne osebe, kajti nestrpen človek se neizogibno postavlja na pot izolacije. Potem ko stojimo enkrat na trdnem temelju osebne izgrajenosti v tej smeri, nam bo mnogo lažje reformirati strankarsko dejavnost in s tem okrepiti medsebojno zaupanje v narodni državi, ki pa je dalje temelj mednarodnega zaupanja.

Značilno je, da so vsi veliki politiki zagovarjali strpnost. Verjeli so, da je strpnosti in ljubezni mogoče doseči neskončno več, kot pa nestrpnosti in sovraštvu. Strpnost je spoštovanje individualnega mišljenja bližnjega, je spoštovanje njegove osebnosti. Zveza strpnosti in kompromisa je dala sijajne rezultate v zgodovini in jih daje še danes. Primer je britansko Združeno Kraljestvo, Antante, Združeni Narodi, vsaka družba in končno družina. Nikjer ni blagodat obeh tako zaznavna, kot prav v družini.

Strpnost in kompromis poznata ceno žrtve in v tem je tudi njihova stična vrednost. Vsako premagovanje lastnih hotenj je žrtev in strpnost je premagovanje duhovnega egoizma in agresivnosti.

Mati mi je dejala: "Vse življenje je kompromis". "In šola strpnosti", bi dodal jaz, ne brez bridkosti, a vendarle vesel, da je tako!

Komentar k politični situaciji

"Nobenega upanja ni, da bi prišlo glede predlogov za rešitev grškega vprašanja do kompromisa. To pa, kar se godi v Grčiji, ogroža mir. In za USA je popolnoma jasno, da Jugoslavija, Bolgarija in Albanija roko v roki podpirajo bande v Grčiji, katerim stojijo na čelu komunisti in ki imajo za cilj uvesti v Grčiji totalitarno vladavino ter postaviti državo pod komunistično kontrolo. Ako se rešitev grškega problema ne more rešiti tem potem (potem sklepa Varnostnega Sveta, ki ga preprečuje Gromyko s svojim vetom), potem se je treba poslužiti posameznih in kolektivnih ukrepov vkljub uporabi veta. Stanje v zvezi z Grčijo je danes takšno, da je Varnostni Svet nezmožen najti rešitev, kajti Sovjetska Zveza z uporabo veta očividno ščiti agresijo, ki jo podvzemajo Jug., Alb., ter Bolgarija napram Grčiji in s tem stavljajo mir v resno nevarnost. Spričo takšne situacije USAne bo oklevala, ampak bo uporabila vsa sredstva, da zagotovi mir in grško neodvisnost. Ako VS ne more najti rešitve, potem naj jo najde Glavna Skupščina OZN, a njene določbe morajo obveljati za vse države članice."

To je jedro govora ameriškega delegata Johnsona v v Varnostnem Svetu, ki pomeni naslednjo stopnjo ameriške zunanje politike, ki si je zastavila jasno in nedvoumno za cilj - obrambo demokratičnih načel in vzpostavitev demokracije tam, kjer je ni ali pa je dušena. Johnsonov govor pomeni, da bo zasedanje OZN v nastopajočem mesecu septembru izvanredne važnosti, čeprav je težko pričakovati v kratkem na Balkanu kako oboroženo intervencijo s strani Američanov. Verjetno pa je , da hoče USA dobiti z sklepi skupščine čimbolj proste roke tudi za javno podpiranje komunistom nasprotnih elementov na Balkanu. In ni izključeno, da bi taka akcija lahko omajala stabilnost sedanjih režimov. SSSR in USA bi se uradno oboroženo v stvar ne umešavali, ker bi se sicer lahko tudi uradno spoprijeli v obleki bodisi partizanskih ali pa nacionalnih borcev, vendar bi s podpi-

ranjem dveh tako jasno opredeljenih taborov mogli zelo lahko izbruhniti državljansko vojno v Jugoslaviji, Bolgariji in Albaniji, ki bi verjetno precej slabo uplivala na stabilnost kom. režimov, obenem pa omogočala vmešavanje OZN v notranje zadeve teh držav. In kakor je komunistični gverilski vodja vGrčiji "Markos" proglasil republiko "na osvobojenem ozemlju" ter ustvaril premedan za vse grške državljane, prav tako se bodo lahko - pojavile v drugih balkanskih državah ilegalne - legalne politične institucije, ki bodo tvorile protiutež režimu in nujno postavile prebivalstvo in svet pred odločitev. To pa, da skuša ZSSR sprožiti na skupščini OZN tudi vprašanje odprave veta, pa jasno kaže namero Amerikancev, da hočejo preprečiti, da bi OZN postal živ - mrlič, ki ima vse organe zdrave, le rak grozi raskrojiti trup. Ta rak je v tem slučaju ZSSR in njeni sateliti skupno pet od 54 članov OZN. Ako jih je od 54 držav 49 pripravljenih sprejeti določbe skupščine OZN vkljub vetu, potem to praktično pomeni, da ima ZDA na svoji strani moralno, vojaško in materialno pomoč 49 držav, ki se - strinjajo z njeno antikomunistično linijo in politiko, a to sta dve tretjini sveta in njegovega bogastva, kar je očitna premoč nad ZSSR in njenimi sateliti. Odprava veta bi v bodočnosti pomenila izvršenje vsakega sklepa ki ga sprejme OZN z dvetretjinsko večino - tudi oborožene intervencije, na katero bi bile obvezane vse članice OZN. Intervencija bi bila s tem legalno dejanje in ne napad, ki bi izvršitelje intervencije napravil pred javnostjo in zgodovino odgovorne za eventualni izbruh vojne, če bi se kdo odločitvi mednarodnega foruma zoprstavil z orožjem. A prav ta odgovornost za vojno je bila in je še vedno ono, kar zaustavlja demokratske sile, da ne sprožijo prve oboroženo akcije proti nekomu. Doslej smo videli, da zapadne sile niso nikdar šle v vojno, dokler ni prvo z nasprotne strani počila puška. Sedaj pa, ko lahko napad odn. že prvi strel s strani agresivne sile - v obliki atomske bombe - odloči nadaljni potek vojne, je nujno potrebno, da se formulacija odgovornosti - modernizira - prilagodi novim razmeram, da demokratske sile preprečijo svoj lastni poraz. To pot morajo deso -

kratske sile prve v akcijo in prve, če treba zagotoviti svojo zmago nad bodočim napadalcem, ki se danes jasno očituje v SSSR in komunizmu. Odločitev večine držav in to v našem slučaju absolutne večine v mednarodnem - forumu je spremenila dosedanji značaj "napada" in "odgovornosti za vojno" in to tako, da je formulirala ogrožitev miru že kot del napada - njegovo pripravo, s intervencijo kot obrambo miru odn. zagotovitev, da se prepreči bodoči napad in ohrani mir. Če pa bo kljub temu izbruhnila vojna, potem je odgovornost logično na strani onega, ki je ogrozil mir in se uprl intervenciji za očuvanje miru - ko bo intervencija že v teku ali pa bo objavil, da se bo intervenciji z oboroženo silo upri. Ker paje intervencija v tem slučaju legalno dejanje, bodo demokratične sile intervencijo kljub temu pričele, ne da bi jih zgodovina s pravnega vidika obsodila kot napadalce. Napadalec bo oni, ki bo izvršil atentat na ta legalni akt. Vprašanje vojne krivde se sicer zdi preprostemu zamljanu, ki trpi pod komunističnim terorjem, neumno čvekanje, ki zavlačuje njegovo rešitev, toda kakor obstoja red v družini in državi, postoja tudi v svetu, zlasti pa v vprašanju oboroženih spopadov, ki jih s mednarodno - pravnega stališča stavljamo v vrsto pravičnih in krivičnih vojn. Vprašanje vojne krivde je važno za ugotavljanje krivca in krivice, kajti nihče nima pravice do svojevoljnega postopka samo zato, ker je to njegov interes.

Do danes je Evropa praktično še vedno v istem položaju, kot je bila pri mirovni konferenci. Vse satelitske države so še vedno okupirane in dve leti in pol po koncu vojne še niso dobile mirovne pogodbe polno veljavo. Ključe za to držita Kremelj in Washington. Niti prvi niti drugi še nista ratificirala mirovnih pogodb in izgleda, da jih v doglednem času tudi ne bosta, kajti nobeden ne zaupa drugemu, da bo v resnici umaknil zasedbene sile iz okupiranih dežel. Ker pa jih po podpisu uradno ne sme več imeti, smatrata USA in SSSR za pametneje, da jih imata - in s tem sprovajata direktno svoje načrte kot pa pozneje indirektno brez moči intervencij, ko bi se njunim varovancem event. slabo godilo. Ker pa je tudi tako nemogoče

(Nadaljevanje na str. 27)

Emigranta

Kmet je oral svoje polje.

Popoldanska vročina je popuščala in lahen veter je odgnal sopare, ki je drhtela nad njivami. Zemlja je presušena prosila, kakor prosi mlada mati z drgetajočimi ustnicami poljuba svojega sina, ki nekje - gnije... Modro nebo si je na zahodu nadelo svetlo rumeno tančico. Sonce odhaja, da bi prineslo dan ljudem - tam daleč. Grozdasti plodovi jezebike zore in si nadevajo krvavi blesk. Gozdovi na obzorju bodo - zdaj zdaj kakor grozeče temni oblaki.

Kmet je svoje polje zoral.

Iz gozda so se iztrgali težki tovorni avtomobili. Oblaki prahu so se dvignili za njimi in se počasi gubili po travnikih. Emigrantje so opravili današnje delo v gozdu in se vračajo v taborišče. Kamioni drve z besno naglico, skoraj neverjetno hitro sekajo ovinke, puščajo za seboj zasilne mostove, se cvijajo v - prah, trobijo, prehitevajo vozove in avtomobile, včasih nenadoma zavro, da se opotečejo ljudje na njih - in divjajo naprej... Da, saj so težka in varna vozila, pa emigrantje le - se vozijo na njih!

Emigrantje?

Da, to so ljudje, ki so hoteli živeti, a jim niso dali. A - trmasti so, odporni, žilavi in trdno - verjamejo - no, vsaj živeti smemo!

Zdaj drve kamioni preko mesta, da se ljudje na daleč umikajo. Prah jim sili v oči, veter jim pretrese mozeg... A kmalu dospejo do taborišča. Mrzla voda jih poživi. Zavijejo cigareto tobaka, ako ga imajo, in ležejo...

Mialn je krenil proti svoji baraki. Noč se je že spustila in koraki so samotno škrtali po pesku. Prižgale so se prve zvezde. Utrgal si je par jerebikovih jagod in jih žvečil. Sprva so grenke, potem pa puste v ustih prijeten okus. Kot bi poljubljal svoje prvo de-

kle.

Barake v polju so kot krtine in ljudje v njih so - morda - kot krti, ki rijejo...

Ozračje je čisto, noben vonj se ne meša vanj, ne odvraten, ne prijeten. Tudi veter ni ne močan, ne kot pohlajača. In življenje ni ne življenje, ne smrt...

Potem se je Milan zdrznil. Pred njim je dekle sklonjeno nekaj iskalo po poti. Par misli mu je švignilo skozi možgane. Na hitro je premislil nekaj govoric iz taborišča in ljudi v njem, pogledal na dekle in se ironično nasmehnil: "Morda!"

"Dovolite" je dejal, "vam morem pomagati?" Čudno je izzvenel glas v tujem jeziku.

"Ah!" prenehala je. "Ključ sem izgubila, pravtu, zdaj...?

"Morda ga najdeva." Sklonil se je in začel iskati. Krenil je z roko po pesku in na srečo otipal ključ. A ni se izdal. Iskal je naprej. Nenadoma se je dotaknil njene roke...

"Tako hladne dlani imate..." je dvorljivo dejal.

"Da! A ključ..."

In sta iskala. Še parkrat je ujel njeno dlan - nekaj zamrmral, a končno vstal in potegnil še njo - za seboj.

"Zdaj ga ne najdeva. Stopiva v kantino. Morda je ključ moje sobe podoben vašemu. Posodil vam ga bom!"

"Prav" je dejala in potegnila prste iz njegove dlani.

Stopila sta v dvorano in se spogledala v svetlobi. Obadva svetlih las, obadva modrih oči, vitka, visoka...

"Pokažite ključ, prosim..." je dejala.

"Da, takoj! Dva kozarca, prosim!" je namignil točaju za mizo. Potegnil je iz žepa majhen ključ za šabico in se nedolžno nasmehnil....

Obraz se ji je zmračil in pikro je dejala:

"Preveč duhoviti ravno ni te!" Vstala je, da - bi odšla.

"Še eno vprašanje, prosim."
Obrnila se je k njemu.
"Gospodična, poznate opero La Boheme?"
"Da! In?"
"Veste, kako se spoznata oba glavna junaka?"
"Seveda, radi ključa..." prenehala je.
"...ča!" je dopolnil on in potegnil iz žepa njenega.
"Upam, da je pravi" se je nasmehnil in ji ga podal, "vas smem spremiti, gospodična?"
"Ako želite!" je dejala hladno.
Izpila sta in položila čaše na mizo. On ju je potisnil tesno skupaj in se nasmehnil. Dekle pa je zardela in pospešila korak.
Sprva sta stopala tiho, potem pa je zopet začel.
"Romantično, kajne. Ali ljubite romantiko?"
"Da, všeč mije!" je dejala. Toda tu ni ničesar--romantičnega."
Napravil se je, kot da je preslišal odklonitev - in bleknil:
"La Boeheme mi ni všeč!"
"Čemu," je radovedno vprašala "saj je vendar polna romantike!"
"Ne živeti bi morala in se ljubiti!"
"Torej se ne strinjajata s koncem, s smrtjo?"
Tako je, živeti bi morala in se ljubiti!"
Da, je dejal in jo prijel za roko."Ljubiti, dagospodična Mimi!"
"Ne Mimi, je dejala, "Edita"
Zastavila je korak.
Dospela sva", je dahnila. Hvala za spremstvo, gospod!"
"Nikar gospod! Bil sem dve leti vojni ujetnik in bi jim moral lizati pete ... A jim nisem" je jezno dejal. "Milan je moje ime!"
"Lahko noč Milan!"
"Nasvidanje, Edita!"
Odklenila je vrata in stopila čez prag. Obrnil se je da bi odšel ...

"Milan!" je dahnila za njim ...
"Edita!" vrnil se je k njej, približal glavo k njeni in ... zaloputnila je vrata.
"Torej vendar!" si je mislil. "Vračam se v davnajško dobo, ko mi je bila ženska, dekle - egiptovska - sfinga!"
Zažvižgal si je popevko in odšel po pesku v svojo barako...

Nadaljevanje prihodnjič

Skale v resju.

II.

V dolgi, preko celega pobočja na redko razpotegnjeni vrsti, so planili izpod temnega bukovja - in se spustili med vinograde. Brez besed, le napeti obrazi in sem in tja oster ukazujoč namig. Upognjeni, kot da jim hrbte teži breme, dolgih korakov, kot v strahu, da bi želja in misli ne mogli dohajati, so izginili ob vznožju med vrtovi in hišami.

Pri zadnji hiši se je divje zaletel na verigi da so kokoši zavreščale, velik, kodrast pes. Grozeče je zarenčal, pa je plaho utihnil in ko, da dvomi, z repom počasi pomahljal. Morda se je zmotil - živel!

Na drugem koncu vasi so se spet zagrizli v - hrib.

Vzpeli so se med vinogradi. Skoro jih videtini bilo. Zdaj tu, zdaj tamle, kot da se kolje ob trtah zdrzne in sunkovito premakne.

Štefan je trdo sklenjeni čeljusti, da je čutil bolečino v kosteh, ril med trtami, ki so mu z velikimi, še rosnimi listi hladile razgreto lice.

Sonca še videti ni bilo, le skozi bukovje nad belo cerkvijo Sv. Martina, so prodirali ostri beli žarki. Pa je Štefanu pot povzel po čelu in mu silil v oči, da je čepico potegnil prav nad oči, si obrisal pot in jo porinil nazaj na tilnik, da so mu gostilasje padli na lice.

Lesketajoča strojnica tesno visela ob boku, rosne kapljice so polzele po svetlem železu. S prsti je krčevito oklepal ročaja za petelinom in na cevi da so mu žile nabrekle na ožganih, do komolca golih rokah. Težki pas z naboji, pištolo in bombami, gaje skozi obleko žgoče grizel v kožo nad kolki.

Ozrl se je po Rudiju, ki je s puško v roki, upognjen pod zabojem z naboji, uspenjal med koljem na desni. Le nasmehnila sta se in Rudi je naviḥano pomežiknil proti vrhu hriba. Pa sta se razumela.

"Imaš dovolj, hm...?!" se je Rudiju zdelo, daje Štefan gledal le zaboj na njegovem hrbtu.

"Brez skrbi ...! Salamenski hrbi!" si je Štefan mislil prijateljev odgovor.

In sta se spet zazrla v breg vsak pred seboj. Kot da vsak svojo pot gresta, pa vendar pa tako dobr dobro vesta drug za drugega.

Štefan je skočil preko poti za majhno zidanico.

"Še kar v hrib ...Kot da že dve leti hodim v hrib pa mu vrha ne najdem!" mu je blodilo po glavi Oči su mu pa preko trt zastrmele v dolg kozolec na vrhu.

"Zakaj!... Da - le zakaj!" Mu je zlobno udarilo v misli.

"Za tiste lesove in vrtove za hišami ... paza ā skale v resju!" se mu je zdelo, da mu hrib in nebo v odgovor pojeta. Že mladevje na trtah se pri pogiba in mogočni narezňai listi kimajo kot možje, ko možujejo ob Sv. Martinu po zidanicah.

Nekje za hribi je zapel jutranji zvon. Zaletel se je, pa se umiril in njegov glas je donel v mirni pesmi. Vinogradi pa so odmev lovili in ga v nebo -

pošiljali. So prosili, so molili ...!

Nad vinogradi so oprezajoče padli v travo na robu njiv. V očeh jim je valo vilo nizko, temnozeleno, žito še brez klasja.

Previdno je Štefan dvignil glavo nad suličaste bilke žita in oprezal med hiše za njivami. Izza krompirje je sunkovito zaropotala Pavletova "igračka". Pod kozolcem je zbegano poskočil človek in padel v travo.

Kot roj sitnih muh je Štefanu zabrenčalo okrog glave.

Tesno je pristisnil strojnico v ramo.

"Zapój ... zapoj ...!" in prst je pritisnil ob petelina, da ga je suvala v kosti. Z desne pod krivimi gabri nad globokim kolovozom je zabevskal Tonetov "ropotač".

Sika, piks, žvižga!

Vinogradi so odmev zvona zgrešili in sedaj le rop potajo, kot da se vse kolje s trtičem podira na en kup

"Salamensko! Kratka pesem!"

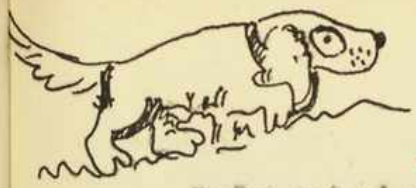
Zeleni listi žita so pod žrelom strojnice počrneli, da so se Štefanu zasmili. Resno se je ozrl proti Rudiju, ki je pomežikajoč spravljal mrtvaško črno se sv svetlikajoče okvire z rumeno režečimi vrstami nabojev v zaboj.

Rjava prst je odletavala v kepah od čevljev, ko so preko njiv z jeklom v rokah stekli v vas.

Štefan je položil strojnico v mehko travo v senci drevesa in legel poleg nje. Naslonil se je z brado na trdo železo. Ostro je zapičil oči v hoste na d Vinjimbregom. Pa se mu je sam pogled dvignil in so mu oči zažarele v srečnem ognju. Daleč , daleč, preko Vinjega vrha so blesele v jutranjem soncu bele skale Triglava

Z druge strani je plečat, upognjen, kot da teže oblakov ne more zdražati, gledal v dolino Stol in koni časti Storžič pred njim.

"Bog ve, če sedajle tudi moj oče stoji med cvetočim drevjem pred hišo in ne gleda na Stol, kot jaz od tu," se je na dom spomnil in na Martinvrharje, ki cvet

Buč je zaposlen

Buču nekaj ni bilo prav. Gledal je prav po pasje hudo, zalajal na vsakega, ki se je obregnil vanj in zarenčal tudi takrat, ko ni bilo treba.

Na Jezersko se je kar dobro vozil. Gospodarji so mu privoščili za na pot še nekaj boljšega, a ker je - mislil, da bo kmalu v Oxfordu, je to po svoji pameti pospravil kar zjutraj. Čeprav ni preveč občutljiv za lakoto, mu je vendar pajk zapredel v želodcu, ko se - je "izkrcal" na Jezerskem. Pričakoval je, da mu bodo - postregli s poštено klobaso, pa je moral otepati le - redko polento. Polenta ga je spomnila na južne kraje, na polne lonce, na Bimbota in Buču je bilo hudo. Zato je bil tak, kot osje gnezdo.

Slišal je mnogo besed o delu. Za malo se mu je zdelo, da nihče ne vpraša njega po sposobnostih, saj bi bil vendar tudi pripravljen sprejeti kakšen posel v upanju, da bo za plačilo lepo dišeča pečena kloba - sica. Kar užaljen je bil Buč.

In Buč je sklenil, da si bo sam poiskal posla. - Ker ni bilo pričakovati, da bi si mogel kaj najti oko li barak ali kuhinje, jo je pobrisal v širni svet. Is kal je prostor, kjer bi bila žica, pod katero bi sple zal, pa je le našel široke poti in se čudil temu. Ži- vel je še vedno v mislih, da bo moral prebresti nešte to težav, da bi prišel k gostoljubnim Zonijem. No, Zo nijev ni bilo in gostoljubnosti tudi ne.

Ker ni bil Buč vajen širokih cesarskih cest, jo je rajši mahnil kar čez drn in strn. Zamišljen je bil, mislil je kako in kje bi bil prav zaposlen. Zdramil - ga je iz teh bridko žalostnih misli, tih udarec dveh zajčjih tac. Buč je videl samo še pete in rep. A jas- no mu je bilo, da se ne sme pustiti, da bi bil kdo hi trejši od njega. In za ubogim zajčkom se je začela di ka na vrat na nos.

Stric Uhelj je vedel, da gre za res. Vse pa znači življenje ali smrt. Vendar, gorje! Buč ga je dohite- val. Vse zajčje zvijače in tace niso nič pomagale. Za čutil je ostre Bučeve zobe in stric Uhelj je bil raj- ni.

Saj bi lahko žalovali za njim. Tudi Buč je nekaj dni potem premišljeval, ali ne bi šel izrazit - sožalja njegovi žlahti; a zdi se, da je žalostni Uhljev konec pregnal vse strine in tete, nečake in nečakinje. Buč nikogar ni mogel najti.

Ali nekaj je: Buč je zaposlen.

VZGOJNA IZOBRAZBA

ODKRITOST

Pred menoj na mizi leži nekaj nemških listov in revij z raznimi razpravami. Rad jih prebiram in se čudim kako so Nemci naenkrat postali odkritosrčni. Morda - jih je stiska prisilila, morda spoznanje o zgrešenosti njihovih poti in ciljev, morda poraz njihovega - ponosa.

Nekaj pa je v vsem tem nemškem "izpraševanju vesti". Odkrito si povedo svoje misli, čeprav tuintam le rajši kdo misli na sosedovo krivdo kot na lastno. Ta odkritost odkriva tudi senčne strani njihovega nehanja in dejanja. Končno imajo tudi prav; le tako si morejo ustvariti jasno sliko, ne da bi gledali svet in sebe skozi barvana očala. Še več je pa vredna odkritosrčnost in ljubezen do resnice za prihodnjost.

V tem moramo tudi mi biti edini. Da bi zares odkrito si povedali svoje mnenje. Ni ta odkritost neka pretirana moda zabavljanja, ki je danes tako pogosta, ker ne drži tisto: Vse smem reči! Resnico, da! Laži, ne! Je še višji zakon kot je neka namišljena "svoboda". Zakon, ki govori o dobrem in zlu, je najvišji.

In če se mi vprašamo, koliko nepotrebnih prepirov v preteklosti bi izostalo, če bi v ljubezni do - resnice bili odkriti! Včasih se v tem našem taboriščnem življenju zdi, da se bo vsak čas svet podrl, ta-

ko gredo: ta je to rekel, oni ono! Ta nas tu goljufa, oni nič za nas ne stori! In vendar, ko bi bili odkriti, bi videli takoj, da ne pri tem ali onem ni nekaj prav, ampak v nas samih.

In še, če bomo kdaj prišli domov, koliko odkritosrčnosti bo potrebno šele doma. In čeprav morda kdaj resnica zaboli, toliko moža le moramo biti, da vsaj resnico lahko prenesemo.

In prvo, kar je: sami moramo biti odkriti. Svet, ki se bo zgradil, bo pometel z marsikatero staro navlako, pa naj še z lažjo in hinavščino. In ta novi svet bo zgradila mladina. Zakaj bi ne bila potem odkrita!

POZDRAV

Pozdrav je izraz prijateljstva ali spoštovanja; izrazi se ali s telesnim gibanjem ali dotikanjem, ali z besedami ali z objemom, ali celo z vsem trojim. Oblike naših pozdravov se nam zde preproste, enostavne, a imajo svojo zgodovino. Tudi naš pozdrav je ustalina kulturno historičnega razvoja.

Življenje posameznega naroda je podobno življenju posameznega človeka. Tudi narodi imajo svoj postanek, svojo mladost in zrelost, nazadnje starost in smrt. So pa tudi narodi, katerih razvoj ne pride preko otroške dobe. Oglejmo si, kako se posamezni narodi, predvsem orijentalski in oni, ki so zaenkrat obstali v otroški dobi, pozdravljajo.

Znameniti švedski preiskovalec Azije Sven Hedin, je opazil, da se v Tibetu pozdravljajo na ta način, da si drug drugemu pokažejo jezik. Narodoslovci pravijo, da je ta šega pri Tibetancih ostanek starega vražarstva, s tem hočejo zlega duha pregnati. Podobno razlagajo pozdrav afrikanskih zamorcev Ukeveve in Wasei, ki pljujejo pred tistim, ki ga hočejo pozdraviti. Še bolj primitivno - senzitiven je pozdrav pri narodih Vzhodne Indije, ki za pozdrav vohajo zrak, - kakor bi hoteli došlega poduhati, namesto: "Poljubi

me!" pravijo "Podihaj me!" Važno vlogo pri pozdravu igra nos tudi pri domačinih ob reki Amazoni; ako se snideta dva prijatelja ali znanca, tedaj vzame vsak svojo cevko napoljeno z duhanom, jo vtakne drugemu v nos in mu puhne tobak v nos. Otočani Tihega Oceana si za pozdrav drgnejo nosove. Na Tongo otokih polagajo drug - drugemu nos na čelo. Turek si položi roko na srce in - na čelo.

Nekateri divji narodi imajo dolge pozdrave; morda ker imajo več časa kot mi. V Laplandu, v severni Aziji in Ameriki je doma tak-le pozdrav: znanec dene desno - roko na levo ramo prijatelja, drgne s svojim licem in nosom ob lice in nos drugega in pravi pri tem: "Dobro, dobro!" Prebivalci ob Katzebue-jevem zalivu, na zapadni obali Alake, se dotikajo drug drugega z nosom in se božajo z roko po obrazu. Na Filipinskih otokih se za - pozdrav črnci vsedejo na tla, zgrabijo nogo gosta ter si drgnejo z njo obraz. Afrikanci na rtiču Lapez, pripognejo koleno, padejo na tla ter ploskajo z rokami, - neki otočani stopajo tri korake naprej, tri nazaj. Pri nekaterih polarnih narodih so opazovali sledeči pozdrav. Ako pride kdo od sosednega plemena, se postavijo vsi v eno vrsto, eden stopi iz vrste in s tujcem se pričneta drug drugega biti v lice, dokler eden od njiju ne omaga in ne pade. Hindustanci si za pozdrav pulijo brado. Na Himalaji pa si prijatelji obračajo hrbet.

NE ZANEMARJAJMO SVOJEGA JEZIKA

Ali naj govorimo UČITELJICA namesto UČITELJICA?

Nekateri so mnenja, da zveni oblika učiteljica tuje, afektirano, da je torej učitelca bolj domače. In ker naj se na ljudskih odrih in v šoli govori po domače — mar ne bi bilo potem takem bolje izgovarjati učitelca?

Na to lahko takoj odgovorimo: ne, nikakor ne! Tako v šoli kakor na odru se moramo potruditi, da bi govori-

li lepo in izbrano, v tako imenovani zborni ali knjižnji izreki. S tem še ni rečeno, da izgovarjajmo pretirano in afektirano; pač pa teko, da se ognemo narečnim posebnostim. In redukcija glasov je ena najznačilnejših narečnih posebnosti. Zato ne bomo izrekali palca, žabca in tudi ne učitelca, marveč samo palica, žabica in učiteljica.

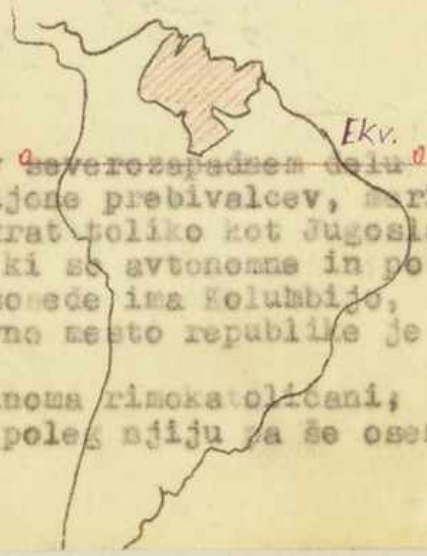
Tako je edino pravilno in tako zahteva tudi Slovenski pravopis.

ZOBOZDRAVNIK ali ZOBNIZDRAVNIK?

Beseda zobozdravnik je že tako udomačena, da se ni komur ne poraja ob izgovoru te besede kak dvom, da ni pravilna. Vendar kot smo ugotovili že ob prejšnjih razmotrivanjih pod rubriko "Ne zanemarimo svojega jezika", da obstoja več nelogičnih, včasih celo nepravilnih besed, za katere smo tako rekoč prepričani, da so pravilne, moramo tudi pri besedi zobozdravnik oceniti isto.

Beseda je namreč po svoji sestavi popolnoma germanska. Prevzeta oz. prevedena je dobesedno po nemški besedi Zahnartz. V nemščini imamo besede, sestavljene iz dveh samostalnikov, česar pa v slovenščini ni. Zato je slovnično pravilno le ZOBNI ZDRAVNIK, radijski aparat (ne radio-aparat) in podobno. V slovenščini si namreč pri sestavljenkah vedno pomagamo s pridevnikom. Na noben način pa ne smemo uporabljati dva samostalnika.

VENEZUELA

Republika Venezuela leži v ~~severozahodnem delu~~ Južne Amerike. Ima okrog 4 milijone prebivalcev, meri 912.000 km², t.j. skoraj štirikrat toliko kot Jugoslavija. Sestavlja jo 20 državic, ki so avtonomne in politično enakopravne. Za svoje sosede ima Kolumbijo, Brazilijo in Brit.Gvajano. Glavno mesto republike je Caracas s 270.000 prebivalci.

Po veri so ~~katoličani~~ večinoma rimokatoličani; v Caracasu in Meridi je nadškof, poleg njiju pa še osem

škofov.

Vsa površina Venezuele se deli v tri različne predele - polja pašnike in gozdove. Na poljih so glavni pridelki kava, kakao, sladkorni trs, koruza in bombaž. Na pašnikih redijo okrog 4 milijone glav živine in številne konje. Zelo velik del dežele pa zavzemajo gozdovi, ki so praktično še nedotaknjeni. V deželi je okrog 65.000 kavnih plantaž; letna produkcija je 1 milijon 250 tisoč vreč kave(po 60 kg). 15 tisoč kakaovih plantaž, katerih letna produkcija znaša več sto tisoč vreč); 10 tisoč sladkornih plantaž(letna produkcija sladkorja je okrog 4.500.000kg na leto). Velika je tudi produkcija bombaža. Na poljih dela približno ena petina prebivalstva.

Venezuela je bogata tudi na rudah in drugih mineralih, posebno na nafti, saj je v tem pogledu na tretjem mestu na svetu in izdeluje 9 stotov odstotkov svetovne produkcije nafte. Pridobivanje je predvsem v vzhodnem delu države. V deželi je tudi nekaj važnih rudnikov zlata.

Industrija je slabo razvita in se industrijske izdelke večinoma uvaža. Najvažnejša je še lesna industrija, poleg nje je nekaj bombažnih tovarn, tovarne cementa v dveh večjih mestih in tovarna stekla v Caracasu. Elektrika je na raspolago v večini večjih mestih.

Nafta, kava in kakao se izvaža večino s v surovem stanju. Kako 88% surove nafte odhaja v nizozemsko Zapadno Indijo v rafinerije. Vendar pa so v načrtu velike rafinerije v lastni državi, ki bodo Venezuelo postavile glede le-te na drugo mesto med državami, ki izvažajo nafto.
Izvoz iz Venezuele daleč presega uvoz(3-4 krat več).

V državi je močno zastopan britanski kapital, saj je v njegovi posesti celo vse tramvajsko omrežje in lokalni telefonski sistem v glavnem mestu.

Denarna valuta je en bolivar, ki ima precej - visoko vrednost(25 bolivarjev je en funt šterling).

TEHNIKA

RAZVOJ LETALSTVA IN LETALA (nadaljevanje)

Da bomo lažje razumeli vse o brezmotornem letalstvu si moramo naprej biti na jasnem o letečih modelih čigar izdelava in njih spuščanje je uvod v jadralno letalstvo.

Modeli so mala letala, ki so posnetek velikih. Razlikujemo dva oddelka: modele, ki ne lete in one, ki lete. Prvi služijo za okras prostora ali kažejo posebnost vrste po katerem so posneti in jih imenujemo neleteče modele. Gradnjo modelov nazivamo modelarstvo.

Leteče modele delimo v brezmotorne in motorne. Motorni modeli imajo za pogon gumijasto vrvico ali v novejšem času so prišli v uporabo mali pogonski bencinski motorji v velikosti dveh vžigalničnih škatlic.

Model ima kakor pravo letalo naslednje dele: krilo, trup, rep, kolesje in zračni vijak. Najvažnejši del modela je krilo, ki nosi ves model v zraku. Na zadnjem delu trupa je nameščen rep ali krmilje (smerno in višinsko krmilo). Pri motornih modelih pa pride na sprednji konec trupa še zračni vijak in kolesje. Zračni vijak vleče model po zraku za seboj, kolesje pa skrbi, da se zračni vaijak pri pristanku ob dotiku z zemljo ne poškoduje. Pri vodnem modelu pa zamenjata kolesje plovca(čolnička). Pri brezmotornem modelu nadomesti kolesje smučka ali senica, po kateri drsi po zemlji.

Glede na obliko trupa delimo leteče modele v palične, ploščaste in cevaste.

Pri brezmotornih in motornih modelih je še nekoliko vrst, ki se od normalne izvedbe precej razlikujejo.

Predvsem sta to vrsti brezrepnih in tandemskih modelov. Semkaj spadajo še zračni model in leteče krilo, ki je izpeljava brezrepnega modela. Brezrepni model nima repa. Konca kril sta pomaknjena nazaj. Smerno krmilo je na obeh koncih krila, višinsko pa je nameščeno vzdolž zadnjega roba krila.

Tandemskemu modelu pa se je višinsko krmilo povečalo do velikosti krila, tako, da imamo dve krili, ki sta postavljeni drugo za drugim, slovenski izraz, bi se glasil: model z zaporednimi krili. Kljub temu, da se je višinsko krmilo povečalo, je ohranilo svoje delo, le smerno krmilo se včasih preseli proti koncu krila(višinskega krmila)

Račni model leti nazaj, ako smemo tako reči, kaj ti najprej gre po zraku višinsko krmilo, nato krilo- in, če gre za motorni model, še zračni vijak, ki potiska model pred seboj. Smerno krmilo se včasih prese li tudi v tem primeru proti koncu krila.

Leteče krilo se razlikuje od brezrepnega modela predvsem po lomljeni obliki krila, ako ga pogledamo- od spredaj, odpade pa tudi trup, če ni zmanjšan do najmanjše možnosti. V bistvu ga lahko prištevamo k brezrepnim modelom.

Po zmožnostih leta pa delimo leteče modele v - drsne in velezmožne, ne glede na to, ali je model motoren ali ne. Velezmožne brezmotorne modele imenujemo tudi jadralne modele. Drsni model se spušča proti zemlji z značilno hitrostjo padanja, velezmožni modeli pa se lahko dvigajo, ako so izpolnjeni pogoji, ki so za to potrebni. Večkrat prehaja ena vrsta v drugo zato točne meje mnogokrat ne moremo določiti.

K brezmotornim modelom prištevamo še zmaje, o- katerih pa smo že govorili.

Končno delimo leteče modele po velikosti še v- navadne in sobne modele. Posebna vrsta sobnih modelov so: mikromodeli, za katere je značilna izredna- lahkota, saj tehtajo, kljub svoji velikosti le ne - kaj gramov in lete v zaprtem prostoru tudi po več - minut. Meja je podana z razpetino in obtežitvijo kri

krila. K sobnim modelom prištevamo predvsem take, ki so izdelani po večini iz papirja ali iz lahkih snovi in ki jih spuščamo v za rtih protsetrih.

Zelo važno je pri letečih modelih tudi težišče. Za normalne modele je težišče vedno okoli prvetretine globine krila. Če je težišče na pravem mestu, bo model tudi vedno letel, če le ni kake druge večje napake.

NAČRT IN KAKO NASTANE ?

Za vsako stvar, ki jo hočemo izdelati, je potrebna neka upodobitev tistega predmeta. Lahko ga upodobimo na več načinov, vendar nam ostaja najprikladnejši način upodobitve tehnična slika ali načrt. Predmet si mislimo postavljen v prostorski kot (ogel sobe), ki je omejen po treh ravninah, ki stoje med seboj pravokotno. Če sedaj pogledamo od zgoraj navzdol, vidimo model takšen, kot bi bil narisan na osnovni(tlorisni) ravnini, če pa pogledamo predmet od spredaj, tedaj se nam upodobi na prekrižni ravnini,- pogled od strani pa nam da sliko na narisni ravnini. Če sedaj ta ogel razderemo in obe ravnini zvrnemo v osnovno ravnino, pa že dobimo tehnično sliko predmeta. Sliko v osnovni ravnini imenujemo tloris, v prekrisni ravnini imenujemo prekčrt ali prekris in v stranski ravnini pa načrt ali naris predmeta. Vse te ravnine imenujemo projekcije - projekcijske ravnine, ker na nje predmet projeciramo, slike na teh ravninah pa imenujemo projekcije. S tem je someren predmet do olj natančno posan, za popolnoma nesomeren predmet pa so potrebne še nadaljne tri projekcije, predmet si mislimo postavljen v zaprto škatlo, nakar jo razderemo in dobimo skupaj šest projekcij.(kajti tudi - senca vsakega predmeta je že njegova projekcija na - tisto ravnino na katero senca pada)

Vse osi, ki predmet razpolavljajo, torej somernice, rišemo črtkasto. Po navadi rišemo somerni predmet samo na polovico(ker je druga polovica enaka prvi)

zato pa označimo somernico, drugo polovico pa označi mo kot odlomljeno. Načrt vsebuje tudi vse potrebne mere. Ker pa ne moremo vedno risati v naravni velikosti, zato predmet pomanjšamo v nekem merilu. Za načrt je torej važno tudi merilo, če je na načrt označeno n.pr. 1:5 pomeni, da moramo vse mere, ki smo jih odmerili(vse tiste, ki so napisane) pomnožiti s pet ako hočemo dobiti naravno velikost. Kadar pa hočemo predmet posebno jasno prikazati, ga rišemo v projekciji(perspektivi) ali pa si ga mislimo prerezanega,- prerezane dele pa šrafiramo. Vse vidne robove vedno izvelčemo polno, nevidne pa črtkamo.

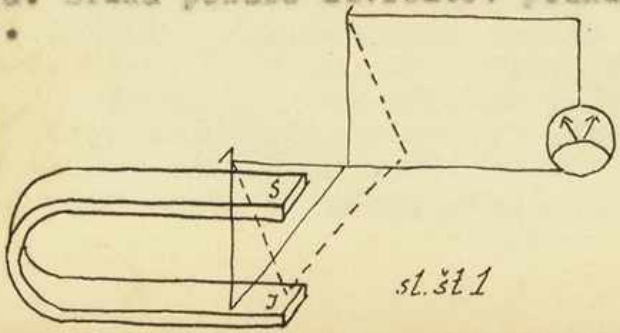
(dalje prihodnjič)

nauk o elektriki

O dinamo strojih in njih gradnji

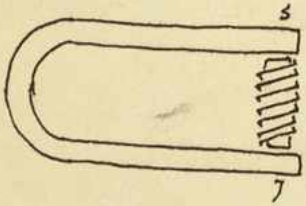
(nadaljevanje - 7.štev)

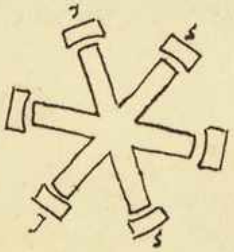
Pri spoznavanju magneta smo videli, da ima magnet polje svojih silnic, v bližini močne, z razdaljo pa ta sila pojema, vendar teoretično nikdar ne pojema To magnetno polje pa nima vpliva samo na železne in jeklene predmete, temveč kakor bomo videli iz sledeče ga poskusa tudi na nekater druge predmete. Vzemimo primer podkvetsega magneta in uporabili bomo za poskus najjačji del silnic, to je med obema koncema, odnosno deloma magneta. Slika pokaže izvršitev poskusa in njegove izsledke.

sl. št. 1

Prosto gibajoča žica, ki je zvezana s pripravo za merjenje električnega toka niha med obema poloma- skozi najgostejši del silnic. Na merilni pripravi opazimo ravno tako nihanje kazalca in iz tega sle di, da je pri sekanju magnetnega polja nastal tok sicer zelo majhen in slab, toda v glavnem je uspeh dosežen. Nadaljni izsledki in poskusi pa so pokaz zali, da moč te električne energije odvisna od več faktorjev in sicer : od dolžine žice, od jakosti- magneta, hitrosti gibanja žice, njene debeline ter končno oddaljenosti magnetnih polov. Ko smo zdru- žili vse te faktorje dobimo primer dinamo stroja.- (stroj ki proizvaja elektriko) zelo enostavnega - vendar za nadaljni razvoj neobhodno potrebnega. Sli ka št. 2 pokaže primer takega stroja, ki je v bis- tvu pod vast magnet med katerega poloma pa se na - svoji osi vrti dolga žica navita na jedro mehkega- železa(tuljava). Da pa bi dosegli pridobivanje - elektrike še v večji meri so na m sto enega magneta vzeli dva ali celo več, prav tako je povečalk šte- vilo svojih polov vrteči se del.

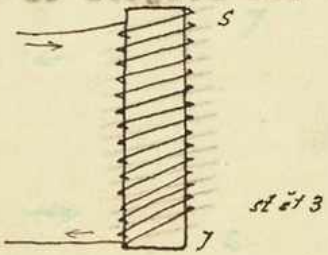

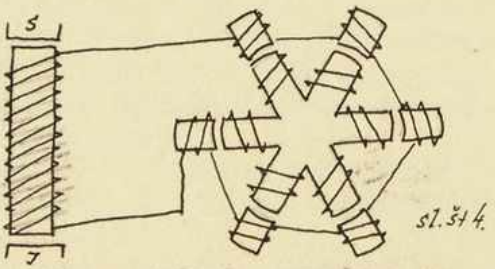
sl. št 2

Ko smo tako prišli do pridobivanja električne ga toka v večji količini se lehko ustavimo še pri drugem poskusu tega poglavja in opazimo sledeče:- Če zvežemo konca žice, ki je navita na železno je- dro z električnima poloma plus in minus - in pri- bližamo železnemu jedru drug nemagnetni kos žele- za opazimo, da je pri prehodu elektrike po žici - jedro postalo magnetno. To dognanje pa so porabili za nadaljno gradnjo dinamostrojev, kajti delo s - stalnimi jeklenimi magneti je neprikladno. Na tem novem principu so zgrajeni vsi stroji za proizvaja nje elektrike.

Magnetna pola jedra sta odvisna od smeri električnega toka (os smeri toka glej 8 številko). Dočim je--njuna jakost zavisna od jakosti toka v žici. Kako--izgleda stroj za proziva anje elektrike danes nam - pokaže slika št. 4. Vsak tak stroj rabi za svoje delovanje poseben dinamo, za magnetenje statorja (kakor se stoječi del imenuje) magnetne silnice, ki so

sl. št. 3

sl. št. 4.

dobljene na ta način sečejo žico, ki je navita na - nemagnetnih jedrih rotorja(vrteči del) in proizvaja jo na ta način električni tok. Iz rotorja s posebno pripravo jemljemo elektriko in jo po žicah speljemo na mesto uporabe. Odjemalec - kolektor - pa si bomo ogledali v prihodnji številki.

(nadaljevanje s strani 14)

cveto.

Pa se je spet zazrl v hoste na Vinjim bregom.

Vedno, vedno le oprezovati. Kdaj bo konec tega kot žival se preganjamo. Moj Bog! In polja zelena, pa drevje cvete ... Brazde nas kličejo, prosijo...

"Jaz pa bom pomlad naprosil...!"

se je s tiho pesmijo tolažil.

"...naj gre mimo tvojih tal!" je s pogledom-- božal zelena polja, vinograde in planine v daljavi Nad njim je v cvetju šumelo drevo.

Pa se mu je zazdelo, da nekje daleč vidi blesteče v soncu bele skale sredi krvavo razcvelega - resja na Liničjimi kakvem luknjami. So še trdne skale in resje krvavi pod njimi. - Je-li kruta roka kri priklicala iz njihovih grudi!?

Roka mu je segla v žep in med prsti je božal majhen obledel cvet.

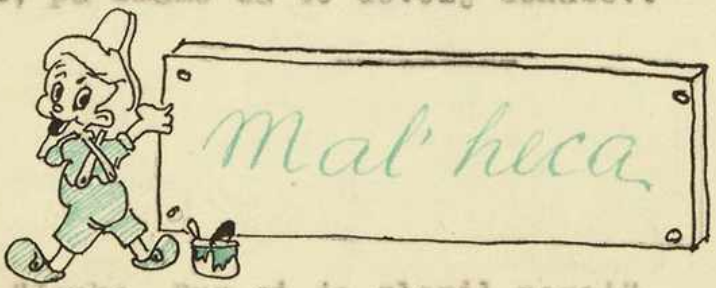
"Kot naše sklae v resju ...! zdržati ...!"

Trde brazde so mu zarezale čelo, porinil si - je čepico naprej. Z brado je nehote trdo prtisnil ob jeklo, da so mu ostri srobovi rezali v meso, v kosti.

(nadaljevanje s strani 8)

da bi ostalo, se v današnji mednarodni politiki marsikaj "skozi prste pogleda", to pa seveda ZSSR po svoje, USA pa po svoje, oba pa točno vesta komu in zakaj. Organizirata se dva svetova odn. dva dela tega sveta in tudi bivši sateliti spadajo -- vanj. Enemu bo naceljevala USA, drugemu pa ZSSR . Kdaj bo potem en del želel si podrediti si drugega ne more nihče povedati, lahko pa traja tudi dalj časa, če se USA ne odloči takoj na "intervencijo", odn. ZSSR na "napad", o čemer sem na začetku govoril. Stanje bi lahko označil s tem, da bi ponovno navedel Eisenhowerjevo izjavo, ki pravi: Ne morem

garantirati, da ne bo vojna izbruhnila čez eno leto- sli pa še pre. - To bi seveda lahko zopet ponovili v letu 1949... Toda daljšo dobo se to odločitev ne bo moglo zavlačevati, če noče USA, da SSSR dobi a- tomsko bombo odnosno, če noče SSSR, da jo USA doce la zablokira o od tega trenutka pa je za USA odn. za SSSR le še korak k skoraj sigurni zmagi. Da pa tako USA kot SSSR težita k temu in delujeta v tej smeri, pa imamo za to dovolj dokazov.

Ubo: "Janko, Bur si je zlomil nogo!"
Janko: "Nikar ne sitnari, saj ima še eno."

Dragš: "Danes se se pa prcej utrudil pri delu."
Zelko: "Verjamem!"
Dragš: "No, potem si pa ti edini človek na svetu, ki ni sploh še kaj verjame."

Bur: "Ali veste kaj vam bom zdajle povedal?"
Delavci: "Ne!"
Bur: "Potem se vam pa sploh ne izplača nič pripovedo- vati!"

Saš: "Roman, zakaj se z nogo nikdar ne umakneš, kadar zvalijo hlod na kamijon?"
Lone: "Saj vendar veš o dognanju, da je človeško telo simetrično!"

Bine: "Ai, Tone! Stojiš mi na nogi!"
Tone: "Nič hudega! Kadar se ti bo zdelo, jo lahko umakneš."

Bob: "Povej mi no, kaj je to avto-kritika?"
Zon: "To je kratek izraz za platneno pokrivalo pri tovornih avtomobilih."

Radc: "Ali že znaš kaj nemško?"
Jezikar: "No! Saj krompirja ni treba spraševati, če gre s teboj."

Oglas:

Na nemških nasadih tobaka se zaposli brezplačno večje število DP delavcev.

Nemška ura:

Danes bomo pojasnili besedo Diepholz. To je sestavljena beseda, ki pomeni DP in Holz ali slovensko "dipijevci v lesu".

"Žica" izhaja vsako nedeljo. Ker je naklada silno majhna, je treba paziti, da se pri prebiranju ne poškoduje. Čitatelj se mora zavedati, da ni on edini, ki si želi prijetnega branja.

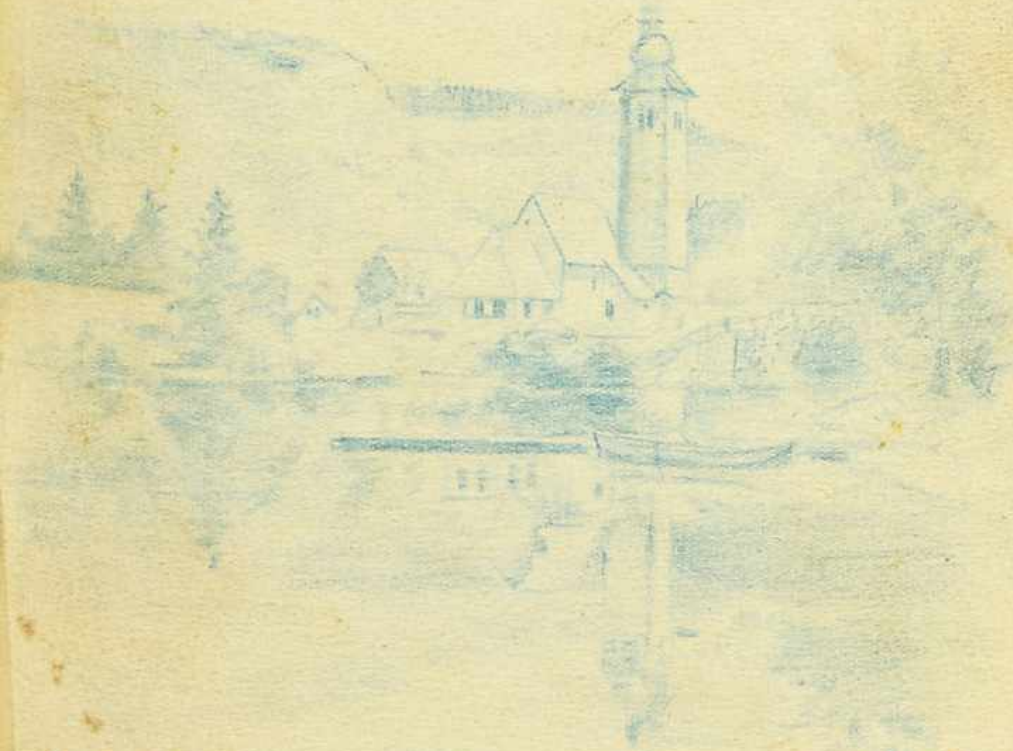
"Žica" je nas vseh. Zato je ne čitajte samo, temveč z njo tudi sodelujte. Za vsak prispevek smo hvaležni, za vsak nasvet in mnenje prav tako. Vemo, da ima marsikdo od vas lepe misli ali kaj drugega na zalogi. "Žica" je mesto, kjer se jih lahko na najkoristnejši način iznebi.
Sodelujte, pomagajte, svetujte - videli boste, da to ni tako težko.

UREDNIŠTVO.

Žica

1 septembra 1947

11

Bobinjsko jezero

6. September

Na nemški industrijski razstavi v Hannovru so mi posebno padle v oči sledeče štiri stvari: Titovsa zastava z rdečo zvezdo vržena preko sosednega droga, tako, da je bila zvezda vidna le v majhnem delu enega - njenih rogljev; značka: jugoslovanski državni grb - - srbski, hrvatski, slovenski - v obliki ščita, brez - znanega belega orla in brez krone; značka: jugoslovanska državna zastava v obliki ščita s krono nad njim - in napisem ob obeh straneh "Za kralja - i otadžbinu" ter značka: srbska nacionalna zastava z inicijalkami: "DS" na sredini, kar pomeni "Dušan Silni", ki je nova samosrbska organizacija v emigraciji.

Značilno je, da so te stvari prišle na razstavo, pred katere prostorom vihrajo takozvane zavezniške zastave - angleška, ameriška, francoska, sovjetska in titovska - in ki je odprta masi nemških ter tujih obiskovalcev. Srečal sem Francoze, Angleže, Amerikance, Italjane, Čehe ter druge, to pa ne samo uniformirane ljudi, marveč tudi številne civile in novinarje, ki so z zanimanjem opazovali razstavljene predmete.

Ali nam želi celo tujina nakazati pot, po kateri naj gremo?

Kraljevina Jugoslavija je bila naša prva stopnica k naši resnični nacionalni svobodi - Titova Jugoslavija je teoretično stopila na drugo stopnico, medtem ko bo polno dušo ji dala šele tretja država Srbov, Hrvatov in Slovencev, obeležena v besedah Nj.Vel.Kralja Petra II. 6.sept.1945.:

"Moja vera v novo Jugoslavijo, zgrajeno na resničnih demokratskih načelih svobode, socialne pravičnosti in enakopravnosti njenih narodov, je danes prav tako čvrsta kot vedno doslej!"

O EMIGRACIJI IN ODVISNOSTIH

Emigranti vseh narodnosti in časov so bili splošno v dokaj neugodnem položaju. Četudi je bilo vedno nekaj progresivnih dežel, ki so jim dovoljevale pravico azila, so bili vedno več ali manj odvisni od takih dežel. Kot ljudje brez domovine, brez lastne države zaščitnice so se morali nasloniti na to ali ono krušno mater. To jih je postavljalo v nevarnost, da bi pozabili na svoje interese in pod težo razmer postali neprostovoljni sluge trenutne države zaščitnice.

Zato je bila že od nekdaj težnja emigrantov, da se čim bolj povežejo, ustvarjajoč močan političen opozicionalni faktor, na katerega bi se država zaščitnica mogla upreti, ne pa izrabiti v izključno imperialistično-egoistične namene. V 19. stol. je bila posebno močna poljska in italijanska emigracija. Predvsem poljska je bila dobro organizirana ter si je pridobila obilo simpatij v zapadnem svetu, kjer ji je uspelo prikazati trpljenje poljskega naroda pod rusko nagajko. Ruski car je pač nadaljeval čudovito zaslepljeno politiko, katere ena posledica v toku časa je bila ruska revolucija.

Emigracija nujno deluje v smeri zopetne vrnitve v domovino, oziroma vsaj vzpostavitve njenim zamislim in idealom ustrezajočega režima, ki bi odpravil vse nasilnosti in barbarstva, ki so bila direktno vzrok emigracije. Skratka, emigracija mora nujno stremeti za nečim, kar tako radi imenujemo "novo in boljše", ki pa je v nadaljnem preciziranju pojmov ogromnega pomena.

Nočem in ne morem trditi, da ima vsa emigracija tak smoter. Dovolj je že bilo napisanega o reakciji, da nam postaja jasno, da more obstojati emigracija, ki se konservativno omejuje le na zopetno vzpostavitev tistega, kar je b i l o , ne upoštevajoč razvoja človeškega duha v smeri svobode.

Eno pa ostane: vsaka emigracija deluje, dobro ali slabo, vendar deluje. Ker je sama brez političnih zvez brez moči, ji je delo v takem smislu prva zapoved in nujnost. Preko zvez simpatično nastrojenim inozemstvom si emigracija lahko oskrbi z materialnimi sredstvi in duhovno podporo. Preko zvez more emigracija vplivati na usmerjevanje mednarodne politike in doseči izboljšanje in napredek, kot to zahtevajo njeni interesi. Redno mora biti zato emigracija organizirana odlično, ker se pač z drobtinami in politično slabimi faktorji nihče ne peča. Resnost naporov je najbolje priporočilo. Sicer pa zavisi emigracija od mednarodne politike, ne da bi mogla vplivati na njen kurz. Konkretno: kakor se je Andersov korpus sijajno obnesel ter predstavljal poleg vojaškega tudi močan političen faktor, ni mogel preprečiti, da bi ga Angleži politično ne izolirali in vojaško razpršili, ker je to zahteval interes angleške politike napram Sovjetski Zvezi. In kolikor so Poljaki pred tem dejanjem politično delovali so delovali večinoma ilegalno, da bi obšli odvisnost.

Z ozirom na vse to, kar smo doslej dejali se je morala in se naša emigracija bori z neverjetnimi težavami. Odvisnost od države zaščitnice je močna vsled brzd, ki jih uporablja slednja iz strahu pred odločno besedo. Organizacija je bila slaba in se v zadnjem šasu boljša, ne toliko slovenska, kot hrvatska in srbska. Kolikor smo bili enotni v začetku, toliko so nas sedaj Hrvati in Srbi prehiteli s številnejšimi in kvalitetnejšimi predstavniki. Hotenja so še vedno nejasna, predvsem pri nas Slovencih (glej Vse srbski kongres c Chicagu!), in kakor smo v početku kazali premoč v programih in načrtih, tako smo sedaj v nevarnosti, da ostanemo po konstruktivnosti daleč zadaj za Hrvati in Srbi. To je kaj čudno in po pravici izprašujem, kdo je temu kriv. Zdi se mi, da si odgovorni činitelji niso na jasnem o različnih vprašanjih od katerih so tale najznačilnejša:

Jugoslavija ali ne, federacija ali konfederacija, vlada naroda ali vlada stranke, svoboda ali tlačenje, s t a r o ali n o v o . Čeprav ne bi smelo biti več dvoma o teh vprašanjih, čeprav so se že vsi pozitivni in konstruktivni faktorji odločili za Jugoslavijo, federativno Zedanjeno Slovenijo , vlado naroda, svobodo, za n o v o, se nasprotna stran zaman otresa najhujše duhovne odvisnosti : preteklih idej, preživelih zamisli, starega reda, politične in moralne korupcije, reakcionarstva. Nikakor ne napadam starih tradicij in ustaljenih procedur v našem narodu, grajam, prisiljen sem graj ati tisto, kar smo vsi obsodili za izkvarjeno , slabo, a ga nekateri hočejo s silo obdržati na površju.

Želeti je, da ta duhovna odvisnost od starega preneha in da se čimprej najde platforma za skupno delo. Danes bi namreč morali že vedeti, kaj hočemo. Vsekakor pa to vedo srbska in hrvatska predstavništva. Ne manjka nam samozavesti. Kaj pa govore dejstva?

Preteklo nedeljo so bile na Madžarskem volitve, ki so imele namen komunistično zmago po jugoslovanskem, poljskem, bolgarskem in romunskem vzorcu, to je potom falzifikata ljudske volje. Predvolilni sist sistem se očituje najpreje v časopisni in ustemeni- propagandi proti voditeljem opozicijskih strank, nato v aretaciji teh voditeljev, in končno v brisanju njih pristašev iz volilnih imenikov. Nato se gre na volitve in zmaga komunistične partije je zagotovljena.

Madžarski komunsti so s tretjega mesta iz leta 1945 skočili na prvo mesto, med tem ko je stranka malih posestnikov, ki je leta 1945 dosegla prvo mesto z 2 miljona 688161 glasovi napram 800257 komunističnimi padla na tretje mesto s 757000. Napram 1 miljon 82 592 komunističnimi. Vzrok je tako jasen, da ga ni - treba še posebej iskati. "Times Welt Dienst" poroča iz Madžarske, da so komunisti kar v kamionih vozili svoje volilce iz kraja v kraj in povsod znova volili - to pomeni, da je torej tudi madžarska opozicija na najboljši poti likvidacije in da je Madžarska popolnoma vključena v vzhodni blok. Isto je v kratkem pričakovati v Romuniji in Bolgariji z razpisom kakih novih volitev. Tako voditelja romunske opozicije Maniu-a kot voditelja bolgarske opozicije Petkova so že eliminirali. Petkova so celo ustrelili. - Vsi prednji dogodki so posledica hitrejšega razvoja dogodkov v svetu. Sovjeti so bili prisiljeni proti svoji volji podpisati mirovne pogodbe s satelitskimi državami in njihov umik je narekoval hitrejšo akcijo na Balkanu za utrditev komunističnih režimov, da se bojo sesuli ob evakuaciji sovjetskih čet. - Z novo nastalim položajem so nastale tudi nove kombinacije. Teoretično morajo Sovjeti zapustiti Bolarijo, Angloamerikanci pa Italijo. Sovjeti ostanejo v Romuniji in Madžarski z manjšimi edinicami v svrho zvez z Avstrijo, s katero zavlačujejo skelnitev mirovne pogodbe. Bolgarija in Jugolsavija bi postali z juga primerno-torišče za prodor skozi železno zaveso z infiltracijo angloameriških agentov. Na drugi strani se po enkih poročilih dobili tisoči Sovjetov bolgarsko in romunsko državljanstvo, kar praktično predstavlja isto kot nemški "turisti" leta 1940 do 1941 v Jugolaviji. Tako eni kot drugi - namreč zapadni in vzhodni agenti bodo vstvarili teren, ki lahko do vede do kakih neredov ali nemirov, če ne celo do oake državljanske vojne. Seveda to ne bo tako hitro in enostavno izvedmo. Ker bodo oblast še vedno držali komunisti. A njih metode so znane.

11. OZN - komisija predlaga razdelitev Palestina na dve državi na Judovsko in Arabsko. Nas to nebi preveč - zanimalo, če se nebi komunisti temu protivili. OZN komisija predvideva dve neodvisni državi. Jeruzalem pa enako Trstu pod zaščito OZN - državica zase. Komunisti zahtevajo državno zvezo z Jeruzalemom kot glavnim mestom a to predvsem zato, ker se boje, da bodo Judje našli v svoji državi zadovoljitev svojih zahtev, ter se ne bodo več zmenili za komuniste. Do kler pa so Judje skupaj z Arabci pa bodo vedno nezadovoljni in bodo pristopni za teroristične akcije - proti Arabcem - Po komunističnih načrtih proti miru v Palestini, ki je živec za stabilnost srednjega in bližnjega vzhoda, kjer bo v bodočnosti glavna fronta proti SSSR. Zato vse ilegalne dovoze v Palestino podpirajo komunisti, ki tudi hujskajo in vodijo akcije proti Angležem. Z ustanovitvijo dveh držav, bi bili Judje blokirani, kajti Arbci so antikomunisti, obenem pa bi v arabsko palastenski državici prevladoval angleški vpliv, ki je protižidovski in za arabske težnje zelo povoljen. Edino Amerika podpira vselitev Judov v Palestino. Med tem ko jih Angleži vozijo na Ciper in na Kreto. Pa še Amerikanci ne - podpirajo Židov zato da bi ustavrili komunistično-državo, marveč zato, da bodo zadovoljni in da ne - bodo iskali komunistov za zaveznike. Konsolidacija položaja v Palestini bo imela velik vpliv na razvoj dogodkov na bližnjem Vzhodu in Balkanu, kamorsega del antikomunistične Turčije.

Poročilo iz Amerike pravi, da je Truman v svojem govoru na dan dela pozval delavce da se zoperstavijo vsaki grupi, ki bi hotela buditi zavestno, ali podzavestno zastrupljanje odnošajev med delodajalci in delojemalci.

++++++++++++++++

Še vedno so bili lepi dnevi. Sonce je pripekalo z bledo modrega neba. Ajda po poljih je že počrnela in strnišča so bila že davno razorana. Krompirjevka je polegla stebla in liste po razsušeni zemlji. Sušili so otavo.

Bila je nedelja.

Emigrantje iz DP taborišča so se porazgubili po okoliških vaseh, iskaje hrane in hladu. Taborišče je bilo skoraj prazno.

V baraki je zatohlo in soparno, pa je zavil Milan k bazenu. Zleknil se je v travo ob vodi, gledal v nebo in vil med prsti travnato bilko. Mislil je na Edito in zaželel si je njene bližine. Da jo ljubi - tega bi ne mogel reči. Ampak všeč mu je in prijetno mu je bilo ob njej. Spominjal se je, kako mu je pred nosom zaloputnila vrata in na smeh mu je šlo. Čudno - tako se je to skladalo z občutkom, ki ga je navdajalo, ko ga je zavila v tenčico skrivnosti in zmede njegova prva ljubezen. Takrat je videl v dekletu, v ženski - nepojasnljivo uganko. In danes? Ni se mučil razjasniti to vprašanje.

Tudi Edito je prevzelo čudno čustvo. Všeč ji je bil ta tujec, ki je tako nenadoma posegel v njeno življenje. Odkar ji je padel v vojni njen zaročenec, še ni našla fanta, moškega, ki bi ga mogla ljubiti. Topot pa je čutila, da ji ni vseeno, če bi jo ta Milan - nasmehnila se je - ne poznal več ali jo prezrl. Sama sebi je tajila, da ga ljubi. Ljubi z ono hitro, popolno in iskreno ljubeznijo, ki tako opaja.

Tole misleč je dospela dekle do bazena in potopila svoje telo v hladno vodo. Milan jo je opazil in planil v bazen. Pod vodo je priplaval do nje, jo zgrabil krog pasu in resno dejal:

"Edita, obljubite mi, da pojdete danes z menoj na sprehod, čim bo sonce zašlo. Če ne , pojdete pa zdaj pod vodo!"

Krepkeje jo je prijel in potegnil malce navzdol. Dekle se je nasmehnila in dejala:

"Obljubim!"

"Res?"

"Res, Milan!" je nežno dejala, da se mu je kar čudno zazdelo.

Sprva sta molčala in stopala vsaksebi, nato pa sta se njuni roki našli.

"Edita!"

"??"

"Čemu ste mi zaloputnila onega večera vrata tako pred nosom?"

"Bala sem se..."

"Česa?"

"Prav tega kot sedaj!"

Začuden se je obrnil k njej.

"In kaj je to?"

Obrnila se je k njemu in tiho, tožno dejala:

"Bojim se, da me ne ljubite, Milan, da sem vam le igrača!"

Stopil je k njej, jo objel krog ramen, ji pogledal v solzne oči, pa prižel k sebi in jo poljubil na ustne: "Ljubim te!"

"Milan moj!"

In sta šla v mrak, ki se je spuščal. Borov gozdič je trepetal v vrheh, veter je pel svojo pesem, strnišče je bodlo... Pokošena otava je v kopicah opojno dišala, ju zavijala v omamo in srečo... Narava je drhtela in onadva z njo.

Ko sta se iztreznila ju je našla tema. Sprva sta bili njuni roki združeni, nato pa sta šla vsaksebi. Hlad je padel na zemljo, a hlad je objel tudi njuna srca. Edita je tiho, brezizrazno stopala po poti, skoraj leno, megleno. Milan je postal, si prižgal cigareto in počasi stopal za njo. Grli sta jima bili razsušeni in duši prazni.

Tako sta dospela do njegove barake.

"Lahko noč!" je dejala dekle.

" 'noč!" je odvrnil in stopil k vratom. A čul je, kako je dekle zahlipala in se opotekla po poti.

Zaloputnil je vrata, se vrgel na ležišče in prižigal cigareto za cigareto... Premišljeval je.

Čuti, da mu je Edita draga, morda jo tudi ljubi. Da! Prav v tem je najbrž rešitev! Morda jo ljubi. Morda?! Ona se mu je predala iz ljubezni, to - ve, ona ga ljubi in verjela je njegovim besedam. On je krivec! Toda, spomnil se je mesta tam na jugu Napoli! Da, mesto pesmi in rož! Tam je spoznal žen sko, ženske! Vse so si podobne, vse hlepeče po sla sti. Njih bistvo je uprto v en sam trenotek, nasla de hočejo. Vse so take, vse...

Milan se je zdrznil in zamislil v svojo prete klost.

Spomnil se je zalega dekleta. Kot lilija je - bila. Nežna, sladka, ljubila ga je. Nikdar ne pozabi kako mu je drhtela v rokah, kako so ji otožno ve- selo sijale oči, ko si je utrgal prvi poljub... In njegova oholost, strm ponos se je topil ob tem de- kletu! Sproaj na kolenih je bil pred njeno pleme - nitostjo in odkritosrčnostjo. A danes je ni več... Samo sladak spomin nanjo mu je ostal.

Spomin + oblaten, skaljen po beznicah, po jav- nih hišah... Oškropljen z glenom blaznih, izsušenih, sopečih žensk!

Ne, njegova prva dekle ni bila taka. Ne, nik- dar! - A Edita?

Vrgel je cigaretni ogorek po tleh...

Kaj bi mislil! Saj je ne ljubi. Prav kot kača je bila v njegovih rokah kot druge!

Edita... Sfinga...Gnusi se mu! Morda jo ljubi... Kaj je ona? Gnus, kot vlačuga? Edita...Sladka, ma- la...

Zaspal je oblečen na postelji.

(Nadaljevanje sledi)

Skale v resju.

III.

Previdno je po prstih stopal med spečimi in lovil ravnotežje v drvečem vlaku. Pa ga je oster snop jutranje svetlobe skozi priprta vrata motil in je Rudiju, ki je prav do vrat zlezel v spanju, stopil na noge.

"Mm, mrmr..." je le zagodrnjal in le na pol pomolil glavo izpod odeje, pa se spet še bolj pokril. Štefan se je nasmejal prijatelju.

"Na noge mu stopim, pa še zavpije ne! Dober je!" si je mislil.

Naslonil se je na vrata, da je tresljaje brzine čutil v rameh, kot bi ga nekdo nalahko, neprestano - trepljal po rami. Saj kar polzi vlak navzdol po strmem bregu.

Visoki hribi, vsi v lesovih zeleni, pred ozadjem štrlečih skal. Hiti vsa narava mimo njegovih oči. Zdelo se mu je, da kot majhen otrok radovedno teče - ob veliki sliki, ki jo je mogočna Slikarjeva roka pri pela na najvišje skale in jo spustila prav do v skalah se penečega potočka v globeli. Sonce se je na obzorju šele za dobro ped dvignilo iznad skal. Toplo so njegovi žarki hišice na zelenih pobočjih, kot velika gnezda prilepljene ob strmine, obsvetili, da žare v jutru kot zaplate poznega snega, ki ga je sončna toplota pozabila v zelenju in cvetočem drevju.

"Lepa dežela! Tuja je, ali tako je moji podobna! Pa saj ji isti Gospodar lepoto in pomlad daje. - Glej no, glej, tistile hrib, kot bi Romik gledal in tista mala planjavica pod skalnatim vrhom - prav kot Bidovčeva plana nad Lisičjimi luknjami. - Po Črnem grabnu za Krtovimi hribi se lovi po kamenju takle potoček, kot

tale. - Takole pa Grintovec žari v soncu, kadar iza njegovega grabena prileze - prav kot tistele skale sedaj! - Bog ve kako se imenujejo...!?"

Je premišljeval, pa mu je kar sama ušla iz grla krepka budnica:

"V hribih se dela dan...!" je zase, nalahko začel, pa je kar sam glas povzdignil in postajal močnejši.

"Fantje, le ven na plan, na vrh planin!" se je prešerno vesela pesem borila z jekleno polzečim ropotom kolesa in se z njim vred potapljala v tišino - lesov in se izgubljala, izgubljala...

Rudi se je na komolcih vzdignil izpod odeje. Ostra sapa brzečega vlaka mu je skozi vrata skočila v lase in mu jih pritisnila ob čelu.

"--na a a vrh plaaniiin--!" je z zehajoče močnim glasom poprijel pesem in vlekel še, ko je Štefan že utihnil.

Zasmejala sta se oba, veselo in glasno, da je osemnajst začudenih obrazov pokukalo izpod odej.

Mirko je nekaj zagodrnjal o miru in zdravem jutranjem spanju, pa je Rudi pomežiknil Štefanu. Sunkovito je ta odpahnil vrata prav do kraja. Kar planil je širok, svež val pomladnega jutra v pol mračno nizko zatohlost voza.

"Dan poglej! .. Sonce in lesove in gore..! Taka pesem pomladi in da bi jo zaspal!" je skoraj v čudno veselem zanosu kipel Štefan. Obraz mu je rdel v ostrem zraku in široko odprtih oči je le gore zrl.

Nagnetli so se ob vratih, da so se njihovi obrazi tesno drug ob drugem združili kot v lep šop zrelih sadov združevali. Tako so se včasih ob žegnanju okoli drenjali pred stojnicami ob cerkvi.

"Pa ta jutranja zarja...!" je pesem zakipela, kar sama, neprisiljena. Pogledi, žareči, veseli, pa vendar nekam v daljavo, preko zadnjih vrhov zazrti. V kraje, kjer sonce prav tako iznad gora leze - le imena njihova in one same so jim bolj znane. Mnogo-

krat so jih gledale, tudi na vrhovih peli in vriskali. Zato jih ljubijo bolj, mnogo bolj!

In so še o mežnarju peli, ki "je dan zazvonil" in o fantu, ki ne ve "kam bi glavco d'jal"!

Vsi so skupaj peli, pa so jim na pol priprti pogledi zrli ven, kot da vsak svoje spomine obuja, in vesel ob njih poje, pa spet žalosten, da so le spomini - toži, toži in poje in misli...

Kolesa pa svojo pojo in hite, po pobočjih hribov, skozi lesove visokih, temnih smrek. Kar škoda, da jekleni ropot koles moti to lepo tišino v njihovih sencah. - Pa izpod host v vasi, mimo domačij, tako domače planinskih, hribovskih kot da so na obronkih Jelovice pripete in jih Storžič in Stol od daleč gledata, ko jih jutr zarja iznad Grintovca prebuja.

Sredi pesmi je Štefan naenkrat skočil k nahrbtniku Dve debeli, lepo rumeni pomaranči je držal v roki, ko je spet stopil k vratom.

"Za zajtrk?" se mu je Cene vprašujoče smejal.

Štefan pa je že zamahnil z roko in vesel otroški vrišč je pozdravil zamah njegove roke pred malo hišico ob drvečem vlaku. Željno so hiteli otroci proti rumenima sadežima v travi. Majhno dekletce z dolgimi svetlimi lasmi je z eno roko pobožno stisnilo pomarančo k sebi in z drugo veselo hvaležno mahala za vlakom. Štefan ji je pomahal z roko in se zadovoljen smejal otroški sreči.

"Moja najmlajša sestrica mora biti takale sedaj! Da bi jo je njej mogel dati!" se mu je grenka misel - zagrebla v glavo.

"Saj, to ljudstvo, ne morem ga...! Pa otroci me tako spominjajo na sestrico, najmlajšo, ki jo še poznam ne. Ko njej ne morem, pa njim dam," se je skoro smešno opravičeval pred začudenimi pogledi prijateljev.

Poznali so ga pa tudi njegovo sovraštvo, pa jih je njegova radodarnost osupnila.

On pa si je kot po težkem delu, zadovoljen prižgal pipo in puhnil plavkasti dim skozi vrata, da je v ve-

tru zavrtinčil in izginil.

"Oj tam za goro, škrjančki ...!" je nehote svo je misli zapel in so drugi poprijeli. Pa je iz otožnih prvih glasov pesem v pogumno veselje prešla, - pogledi pa so strmeli v pomlad.

Le daleč, tako daleč so one gore, na katerih - očnnice za njih cveto. - Tako beli so njihovi cve - tovi, svetli, kot zvezde vodnice.

Štefan je sunkovito buhnil v glasen smeh in se je smejal. Rudi ga je začudeno pogledal in se nato sam zasmejal še glasneje. Vrisk je odletel od ropota koles in se je ujel v lesove nad vlakom. Še Cene je zavriskal, pa ni bil več fant.

"V svet, v svet...!" so hitela kolesa jekleno pesem, stroj pa je spredaj počasi, kot bi pribijal, puhal: "Ko - raj - ža, ko - raj - ža ...!"

- - - - -

"O tristo kosmatih!"

Dežne kaplje so ostro drobile po težkih nahrbtnikih.

Skozi velika vrata, vsa prepletena z žicastimi bodljikami so sklonjeni stopali v taborišče in se ozirali nazaj. Za njimi pa so zijali le prazni železniški vozovi in cevi pušk ob žici.

Rudiju je prav pred vrati spolzelo v blatu in se je nerodno zaletel v Štefana.

"Z dežja pod kap!"

In sta se oba zasmejala. Pa je grenkoba bila v njunem smehu. Resno sta se zazrla v tla, kot da v mehkem, izhojenem blatu odgovora iščeta na svoja vprašanja.

"Zakaj, zakaj!" je dež nabijal v blato, na strehe lesenih koč, po borovcih - v obraz so bile kaplje in spraševale. Le odgovora od nikoder! - Zakaj!? -

Stali so v vrsti in čakali. Da jih pregledajo in jim pokažejo pograde.

"Fantje se zbirajo...!" se je Rudi grenkobno

zasmejal.

Štefanu so zablestele pred očmi - tako se mu je zdelo - skale. V soncu so sijale, vse bele in ostre, okrog njih pa je resje rudeče cvetelo.

"Zakaj pa ne!" je Rudiju odgovoril. Cmeriti se menda ne bomo začeli kot ženske, in tarnati! Pa zapojmo!"

In so! O fantih, ki "se zbirajo iz kranjske dežele"!

Jih je pesem presenetila in so kaplje dežja še svojo izpremenile.

"Fantje, fantje!" so bobnele po lesenih strehah in šumele v vetru po vrhovih borovcev. Kot, da na fantovsko korajžo kličejo...!

- - - - -

Daleč nekje, tam nad Lisičjimi luknjami se je - sklonil kmet. Vlako suhe bukove hoste je spustil na tla v listje. Žuljavo roko je oprl na ostre robove - skale. V resju pod skalami se je majhno dekletce igralo v rdeče žarečem cvetju in ga vezalo v šopke. Kmet pa se je zazrl in zamislil.

"Štefan! Tvoje skale - se spomniš!" je preko lesov v daljavo z mislimi spraševal.

"Frančka, boš Bogku nad Tomaževo dobravo nesla kaj rož, da bo Štefana varoval in ga domov pripeljal!" je mati spominjala otroka in gledala moža in spet hitela vezati butare.

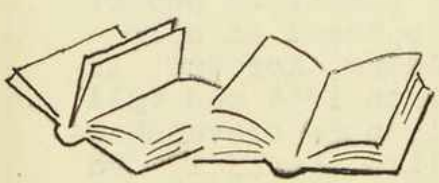
"Da mu bo dovolj moči dal, da bo zdržal, dokler čas ne pride!" je v mislih kmet dostavil.

Pa mu je otrok zmedel misli: "Ata, zakaj ga pa ni domov, ko sem že tolikokrat nesla rož Bogku!" je otroško vpraševal.

"Pride! Morda kmalu, morda še ne, le pride gotovo!" je kmet otroku in ženi in sebi zatrjeval.

Bele skale pa bleste v soncu in rdeče resje žari v njih.

Konec

VZGOJNA IZOBRAZBA

ZGODOVINA SLOVENSKEGA KNJIŽ. JEZIKA.

Osnova našemu knjižnjemu jeziku je dolenjsko narečje 16. stol., ki so ga naši protestantski pisci sprejeli v knjigo in ki ga je zlasti Dalmatinova Biblija ohranila kot kažipot kasnejšim pisateljskim - rodovom. Vpliv dolenščine pa se je v poznejših sto letjih manjšal, ker so se množoli pisatelji iz drugih narečnih območij, posebno iz gorenjskega. Prav tedaj, v 17. stol., je zajel osrednja narečja pojav, imenovan moderna vokalna redukcija: kratko naglašeni in nenaglašeni samoglasniki so začeli slabeti - (reducirati se), (še danes ohranjen v rúščini) "l" je dal "u" itd. Tako je iz palica (s čistim i) , dal (s trdim l), kakor so govorili še v 16. stol., nastalo zdaj : palca, dau. Pod vplivom izročila pa so pisatelji, dasi ne vsi še naprej pisali palica , dal.

Tradicija je ginevala bolj in bolj, zmagovala- so narečja. Po knjigah je nastala prava zmeda. Na Kranjskem so jo odpravili Japelj in njegovi sodelavci z znamenitim prevodom Sv. Pisma (1784) -(1802) , ko so se naslonili spet na staro obnovo, to je na dolenjščino 16. stoletja. Hkrati pa niso zanemarili novih vplivov, ter preudarno sprejeli gorenjske samoglasnike: namestu dolenjskega must, dejlu so uvedli most, delo. Naša pisava je postala zgodovinska, ker so pisali n.pr.: dal za govorjeno dau, postala je tudi etimološka (ozirala se je na izvor besed ker so se odločili za pisavo odsekati, gladka (izvira iz od-sekati, gladek,), čeprav so govorili - otsekati, glatka.

Novi tip knjižnega jezika je znastveno podprl in potrdil Kopitar (1809) ter mu pomogel do splošne veljave, vendar samo na Krajnskem, Koroščí in Štajerci so le oklevaje šele po letu 1844 pod vplivom Ilirizma z obče slovanskega in obče slovenskega stališča zmagale pravilnejše oblike. Kranjci so opustili svoje kranjske posebnosti ter jih nadomestili s koroškimi in štajerskimi oblikami(lepega - namesto lepiga, mestom - namesto ~~mestam~~ mestam,najlepši namesto narlepši, lovec namesto lovic itd) Ta jezik so sprejeli tudi Koroščí in Štajerci a Novice so največ storile, da se je uveljavil.

Pesniki in pisatelji druge polovice 19. stol. so zdaj enotno slovenščino požlahtnili in obogatili. Škoda da je Levstik ki je spočetka zajemal iz ljudstva v 60 letih hotel preurediti naš knjižni jezik po etimologiji in pox stari cerkveni slovanščini. Zavrnil ga je Stanislav Škrabec, s svojimi razpravami je iztrebil,mnogo nezdravega etimoligiziranja, pretiranega slovanjenja in mrtvih papirnatih oblik. Pokazal je spet na edino pravo osnovo na 16. stoletje: kar je odtlej v vseh glavnih narečjih v navadi, se ne sme spreminjati, kjer pa se ta narečja ne skladajo, se je treba ozirati na tisto, ki je najdoslednje ohranilo s slovanskega vidika najpravilnejše glasove in oblike. Na tej osnovi je usmerjal knjižno slovenščino tudi Škrabčev-učenec Anton Breznik.

Takšen kakršen je, se toraj naš knjižni jezik ne sklada z nobenim narečjem, ne današnjim ne preteklim. Je pa kljub temu živ organizem, narečje - zase, višje narečje.

++++++++++++++

NE ZANEMARJAJMO SVOJEGA JEZIKA

KDAJ SMEŠ RABITI VEJICO ?

Ločila, med njimi predvsem vejica, so eden od poglavitnih delov stavka. Marsikdo se tega ne zaveda - in posatvi vejico, kjer mu pač pride na misel oziroma jo zaradi površnosti ali nevednosti sploh izpusti Ker nam ena sama vejica lahko spremeni prvoten smisel stavka in napravi popolnoma drugo vsebino, ki je v nekaterih slučajih sila važna, ponovimo kdaj stavljamo vejico:

Vejica stoji le v sredi stavka in loči:

1. zvalnike in medmete in vzklike od celotnega stavka, n.pr.: joj, kam smo zašli.
2. pristavek od besede, ki jo pojasnuje, n.pr.: Primož Trubar, je slovenski pisatelj...
3. nedoločnik, kadar nadomešča stranski stavek n.pr.: Pravico, kaznovati grešnika ima ...
   Pravico, da kaznuje grešnike, ima ...
4. Stavke, ki se dajo zvezati z veznikom "in" n.pr.: voda gine, pada, sahne.
5. vrinjene ter skrajšane stavke v celotnem stavku, n.pr.: pečene klobase, mi jih že dve leti - ne poznamo, so zadišale pri sosedovih.
6. stranske stavke od glavnih, n.pr.: Ko je stopil čez prag, se je vsul dež.
7. naštevanje v stavku, n.pr.: prinesel mu je - hlače, klobuk, površnik in perilo.
8. pred vsemi vezniki razen pred: in, pa, ter - n.pr: Stopil je v trgovino, da bi povprašal za ceno. Kupil je nekaj listov tobaka pri nemškem kmetu pa stekel domov!

++++++++++++++++++

Sklep in dokaz

Prosim vas, ne me po glavi, če trdim, da mnogi ljudje ne poznajo razlike med dokazom in sklepom, celo še več, niti malo ne vedo, kaj je sklep in kaj je dokaz, še bolj pa greše v zahtevi in podajanju dokazov. Vsekakor je treba, da tudi tem posvetimo nekaj dragocenih sekund taboriščenga življenja.

Sklep nastane čisto preprosto. Vzemimo kar primer:

Prva trditev: Psi so popadljivi.
Druga trditev: Buč je pes.

Sklep : Buč je popadljiv.

Tako smo naredili sklep, ki lahko drži ali pa ne. Če ste pazljivo premislili prvo trditev, veste, da prav za prav ne drži v celoti, ker imate razne Pufite, Mufite in Pinče, kakor so že imenuje ta pasja zbirka, ki nikakor ne spada v tisto vrsto psov, ki bi bili popadljivi, ker jim pa č manjka bistvenega, to je pasja korajža. Saj se tako ščene repnči in jezi, ali tudi hitro stisne rep, če zarohnite nad njim

Sklep sam, ki je rezultat našega premišljanja, je pravilen, če veljata obe trditvi (premisi jih po tuje imenujemo, morda zato, ker jih je treba premisliti sliti). Za drugo trditev, da Buč spada med vretenčar je ter je po svoji vrsti pes, pa ni treba dokazov,- ker je to samo po sebi razvidno. Vsak, ki opazi to črno, jezno gledajočo zver, takoj ugotovi; to je pes Tudi ni potrebno, da bi Buč sam nadaljeval z dokazi o tem, na tvojih hlačah ali vratu.

Dokaz tako pomeni resnici odgovarjajočo trditev ugotovitev stanja. Posebno to vidimo na raznih iznajdbah. Dvoje japonskih mest je imelo tako-j jasen dokaz o atomski energiji, ko so Amerikanci spustili bombe.

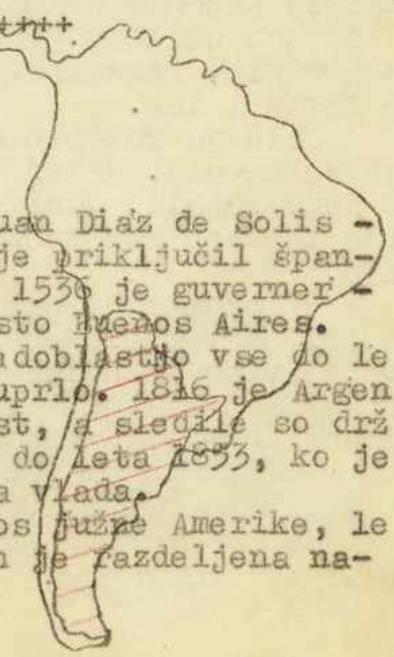
nekaj drugega pa poiskati dokaze. V vsakdanjem življenju slišite množico trditev, za katere morete ta koj postaviti vprašanje o dokazu, ako hočete dognaresnico. Vzemimo spet primer: Največji lopov v našem taborišču je Buč! Nehote vsak vpraša: Zakaj? - In ta "Zakaj" zahteva dokaz. Buč je mnogo za čast - in ne bi bil rad sam črna ovca med belimi jagenjčki Reči moramo, da ima prav! Šele ko bo kdo prinesel - dokaze o njegovem lopovstvu, bomo lahko verjeli, da je največji lopov pri naši hiši - Buč.

Seveda se pa dokazi prinašajo na različne načine. Ta jih prinese v glavi, drugi na papirju, tretji v roki. Prvi hoče z jasnim mišljenjem doprinesti v izvesnosti, drugi poišče pri modrejših, kot je on ter se nanje sklicuje, tretjemu pa zadostuje kol v roki, češ če ne verjameš, kar ti povem, te bom! Navadno ta poslednji dokaz napravi še največji vtis, ker če je krepak, je tudi poslednji za onega, komur se dokazuje.

Tako mislim, da je jasna razlika med sklepom in dokazom. Če ni, prosim Vas, pokličite me, da prinesem dokaz v roki.

++++++++++++++++

ARGENTINA

Leta 1516, je Španec Don Juan Diaz de Solis - odkril Rio della Plata in ozemlje priključil španski prekomorski posesti. V letu 1536 je guverner - Don Pedro Demendoza osnoval mesto Buenos Aires. Ozemlje je ostalo pod špansko nadoblastjo vse do leta 1810, ko se je prebivalstvo uprlo. 1816 je Argentina proglasila svojo nezavisnost, a sledile so državljanske vojne in anarhija vse do leta 1853, ko je bila z ustavo ustaljena stabilna vlada.

Država, ki zavzema velik kos južne Amerike, leži v vzhodnem delu kontinenta in je razdeljena na-

14 provinc, ozemlje glavnega mesta in devet takozvanih teritorijev. Meri čez dva in tričetr miljona km^2 Skoraj dvanajstkrat toliko kakor Jugoslavija, a ima le 14 miljonov prebivalcev. Glavno mesto Buenos Aires jih ima dva in pol miljona.

Prebivalstvo je pretežno evropskega izvora(predvsam iz Italije in Španije), ki se praktično sploh ni pomešalo z domačini. Med njimi močno prevladuje rimo katoliška vera, ki jo podpira tudi država.

Od celotne površine je okrog 41% zemlje dobre za pašnike, 32 % gozdov in le 10 % obdelane zemlje. Federalne vlade v teritorijih imajo v svojih posestih- ogromne komplekse zemlje, ki je pripravna predvsem - za gojenje živine (pašniki) in ki čaka na kolonizacijo (okrog 1/3 vse površine države - emigrirajo najtorej predvsem poljedelci). To zemljo vlada nudi pod gotovimi pogoji naprodaj, v najem ali tudi v last.

Med pridelki so glavni: bombaž, krompir, sladkor tobak, riž, čaj in vino.

Sladkorna produkcija znaša letno okrog 400 tisoč ton. Eksport sadja je leta 1943 dosegel 18 tisoč ton predvsem hruške in jabolka. Tobak je posajen na površini 19 tisočev hektarjev in je pridelanega okrog 16 tisoč ton na leto. Produkcija jedilnega olja, surovega masla, sora in volne, je prav tako velika. Izvaža se tudi les.

Zelo je razvito gojenje živine, ki je glavno bogastvo dežele. Nekaj številk: 32 miljonov glav živinw je v deželi, 7 miljonov konj, 50 miljonov ovac.Živina in meso sta tudi najvažnejše izvozno blago Argetine.

V industriji je glavna panoga ~~zmk~~ zmrzovanje mesa, ki se v zmrznjenem stanju izvaža in pa mlinarstvo. Živine je ubite okoli 7 miljonov glav na leto. Važna je tudi tekstilna industrija. Vse številke navedene tukaj se nanašajo na leto 1943.

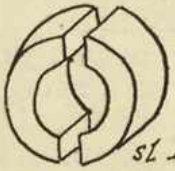
Rudarstvo ni večje važnosti. Pridobivajo manjše količine nafte, bakra, premoga, svinca in drugo.

Denarna enota je pesos, ki je približno 4 peso se za en dolar USA.

TEHNIKA

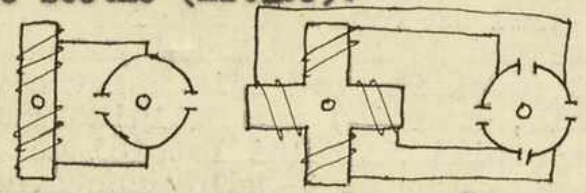
KOLEKTOR - GRADNJA IN UPORABA.

Pri vsakem dinamo-stroju je eden najvažnejših delov odjemalec, ki nam služi, kakor ime samo pove, za odjemanje električne struje iz vrtečega rotorja. Kako izgleda nam ga pokaže slika številka 1.

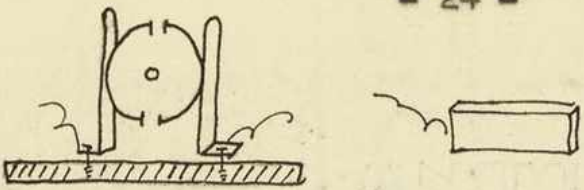

sl 1

Sestavljen je iz dveh kovinskih ploščic, med njima pa je nameščena izolacija. Ker ima tuljava dva konca, je - njen eden konec pritrjen na eno ploščico, drugi konec pa na drugo. Če je rotor sestavljen iz večih delov, mora biti tudi odjemalec razdeljen na odgovarjajoče število ploščic.

Slika 2. praktično pokaže namestitev in vezavo odjemalca, morata pa biti odjemalec in kotva na isti osi. Prenos iz odjemalca na prostor uporabe - pa oskrbijo ščetke (krtače).

sl 2

Te so običajno napravljene iz prešanega oglja, redkeje pa iz kovine. Te drsijo po odjemalcu in oddajajo iz njega tok. Prvotno so bile ščetke napravljene iz kovine in sicer v obliki dveh jezičkov, kakor - je razvidno iz slike št. 3., dočim so ogljene v obliki malega kvadra, leže v svojih izoliranih ležajih in z enim koncem drse po kolektorju. Krtači

sl 3

ostaneta stalno dve, pa naj se kolektor deli na kolikorkoli delov. Edino pri trofaznem ali vrtilnem toku se uporabljajo tri krtače.

Razvoj letalstva

Sedaj, ko že vemo nekaj o letečih modelih in modelarstvu, si moremo ogledati jadralna letala.

Jadralna ali brezmotorna letala so povsem podobna letečim brezmotornim modelom, le, da so precej večja. V glavnem razlikujemo tri vrste brezmotornih letal glede na njihovo vzletno in jadralno zmožnost. Najenostavnejša vrsta takih jadralnih letal je šolsko jadralno letalo. Pri nas v Sloveniji so poznani pod imenom Zögling. Pri tem šolskem letalu, ki je povsem enostaven, nimamo pravega trupa. Mesto njega je nekaj lesenih letev, na katerih koncih je pritrjeno repno krmilje. Te letve torej niso prav nič drugega, kakor le veza kril in repa. To letalce tudi nima kabine za pilota, temveč je le pod krili in nad drsno smučko preprost sedež in pred njim upravno vzvodovje repnih (višinskih, smernih) ter krilnih krmil. S tem letalcem se začetniki jadralni letalci učijo letati, - kajti njega upravljanje je zelo enostavno. Seveda se z njim ne da doseči posebnih rezultatov, kajti te vrste letal, kot je rečeno, služijo le za pouk in prvo vajo letenja. Malo boljša so tako imenovana srednje zmožna šolska jadralna letala, ki še vedno nimajo zaprtega trupa in imajo pol-zaprto kabino. Tudi so krila že daljša in ožja ter tako nudijo manjši zračni upor. Nagibni kot profila kril je tak, da je zmožno

drsnega pada že kar velika. Najboljša jadralna letala pa so tako zvana velezmožna letala. Imajo dolga, ozka na koncih nekoliko ošiljena krila, zaprto kabino in celoten poln trup. So torej strogo aerodinamične oblike ter zato nudijo minimalen zračni upor. S to vrsto jadralnih letal so bili doseženi lepi rezultati vzdržnostnih, višinskih in hitrostnih letov. Drsno razmerje je okoli 1 : 32 ali še celo večje, to se pravi, da letalo pri drsnem letu za vsak meter padca preleti 32 metrov. Pravim, pri drsnem letu, kajti velezmožno letalo ima tudi sposobnost pri gotovih pogojih, da se more celo dvigati. Če bi se jadralec spustil s takim letalom s Triglava (2863m), pri prav lahko prijadral nad Trst, si ogledal naš Jadran in prispel v Kopru, ali, bi preletel vso Gorenjsko in Spodnje Savinjsko dolino ter odšel na "malco" v Celje, čeprav ne bi med potjo našel kakega koristnega vetra, ki bi mu pomagal.

Kako in na kakšen način pa se spuščajo taka jadralna letala v zrak?

Prvi in najenostavnejši način, ki se uporablja zlasti pri enostavnih, šolskih brezmotornih avionih se vrši s pomočjo dolge, močne gumijaste vrvi. Letalce se postavi na hribček, nekaj mož ga drži pri repu a pri kljunu letala je močan kavelj, za katerega se zatakne ta gumijasta vrv, katere oba konca zagrabi - nekaj mož, ki letijo z vrvjo nekaj metrov vsaksebi - nekoliko navzven. Ko je vrv dovolj močno napeta, spustijo letalce in ta smukne kot puščica v zrak. Če letalo ne naleti na ugoden veter, ki bi ga lahko pač - dvigal, se mora zadovoljiti z drsnim jadranjem, to je počasnim padanjem proti zemlji. Drugi način je takozvani auto-vlek. Zadnji konec avtomobila je dvignjen tako, da se morejo zadnja kolesa prosto vrtiti. Žica, ki je na enem koncu pripeta za kavelj jadralnegaletala, se hitro navija na os zadnjih koles avtomobila in tako vleče z veliko hitrostjo letalo po zemlji.

Ko je hitrost že dovolj velika, pilot s posebnim - vzvodom odstrani žico, potegne krmilno palico k sebi in letalo vzleti v zrak. Tretji način pa je aero-vlek to se pravi, da jadralno letalo privežejo z dolgo žico k motornemu letalu, ki ga potem vleče s seboj do - kler ne doseže zaželjene višine. Ko se to zgodi, ja - dralec odkoči žico in zajadra sam, a motorno letalo - vleče žico s sboj in jo odvrže nad letališčem. Ta način se navadno uporablja le za visoko zmožne in velezmožne avione.

Rekli smo, da se vsako jadralno letalo more spuščati proti zemlji z značilno hitrostjo padanja, dočim se boljša in visoko, ter velezmožna brezmotorna letala lahko celo dvigajo, ako so izpolnjeni pogoji,- ki so zato potrebni.

Kakšni so torej ti pogoji?

Ti pogoji so v tem, da najdemo kraj, kjer ima jadralec na razpolago ugodne vetrove, ki mu pomagajo in omogočajo njegov dvig. Poznamo stalne pobočne vetrove in nestalne termične vzgornike. Če piha namreč veter proti ali ob pobočju navzgor, tedaj se veter odbija- dviguje, tak veter imenujemo vzgornik, na drugi strani pobočja se pa spušča ob pobočju navzdol, imenujemo ga zato navzdolnik. Če spustimo jadralno letalo na tisti strani pobočje, kjer piha vzgornik, ga bo veter pričel vzdigovati, nosiii. Pravimo:brezmotorno letalo jadra.

Drug način, ki pa je mogoče le ob toplih(poletnih) dnevih je tale: Ker ogreva sonce zemljo, se zaradi ne enakomernega izžarevanja zrak ob zemlji na nekaterih mestih bolj segreje, kot na drugih,- posledica je, da se na tistih mestih, kjer je izžarevanje toplote jačje, zrak bolj segreje in postane lažji od zraka v okolici. Zato se prične dvigati segreti zrak, na njegovo mesto priteka hladnejši, ki se zopet segreje in dviga Tako nastane steber dvigajočega se zraku, ki ga imenujemo gorki ali termični vzgornik. Ko pride tak steber v višino, kjer je okolica z zelo nizko temperaturo, se vodni hlapi, ki jih vsebuje termični vzgornik zgoste-

in nastane megla, ki jo vidimo kot beli kopasti oblak(kumulus) Če tak oblak opazujemo, tedaj vidimo kako v kratkem času zraste v bajne oblike naakarse razleze ter končno razpade v meglice. Če torejjadralno letalo prileti v tak termični vzgornik,te daj lahko preleti velike razdalje, hkrati pa dose že veliko višino. Pravo vrednost dobi termični vz vzgornik šele v višini. Zato pa se uporabljajo aero vleki, da pridejo v zaželjene višine. Ti oblaki (kopasti) so zlasti radi pojavljajo pred nevihto,a je takrat tudi mnogo pozitivnih pogojev za jadranje Če bi razpolagali z aparati, ki bi zanesljivo kaza li kraje termičnih vzgornikov, potem bi se jadralno letalstvo na mah silno razmahnilo, kajti tako - bi se n.pr.: jadralec dvigal istočasno s termičnim vzgornikom, dokler ga bi mogel izkoriščati, nato - bi v drznem letu letel k drugemu stebru vzgorniku se zopet dvigal in tako dalje. Na kratko rečeno:vozil in letal bi lahko neprestano. Morda ne dolgo in človeku bo tudi to uspelo.

(dalje prihodnjič)

SPORT

NA DELO !

Najboljši nogometaši našega taborišča so na - delu. Pred 14 dnevi so se vdarili z Nemci v Zevenu Rezultata je 4:1 za Jugoslovavne. Saj ni čudno. Nem ški način igranja, nikakor ne dosega prožnosti,spe spretnosti in kombinacije naših igralcev.

Prav tako so pred dobrim tednom odigrali tekmo z Angleži. To pot so flegmatični Angleži slabo odnesli 12 : 0 za naše. Čeden rezultat! Angleškivojaki so obesili na avto prazno vrečo, ki se je -

nabreknila, čim so pognali vozilo. Dejali so:naj vsi vidijo, kako nosijo naši polno vrečo golov domov.

Dokazali smo tudi pred tujci, da naš šport dosega druge.

Da! Kaj pa je z nami, s Slovenci? V Munstru smo ob "slabi hrani" odigrali marsikatero tekmo in dosegli sem in tja uspeh. Čemu pa tukaj - na svobodi - ne pokažemo življenja?

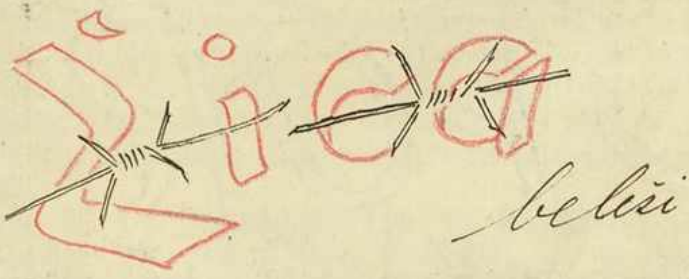
Kar odkrito, leni smi, naveličani, podolgočaseni ...

Ali vendar! Maldi smo, polni življenja, dela.-- Tudi hrana nekako gre. Časa imamo dovolj. Začnimo torej. Srbi so nas že vabili na ponovna srečanja. Nič. Nobene volje! Obeta se nam trening pri nemških nogometaših v Selsingenu. Igralcev imamo dovolj. Kar dobro postavo moramo izbrati. Lepi dnevi gredo h kraju Na plan torej, življenje, naravo! Čemu bi posedali - po baracah kot stara nedolžna ženščeta...

Pa boste dejali!

Opreme nimamo, čevljev, dresov. Ni res! Dovoljje med nami fantov z opremo. Posodili bodo!

Poprimimo skupaj in pokažimo, da smo športniki tudi mi!

- Poštni urad v Munster-lageru za Jugoslovane še deluje in se tja dohajajoča pošta odpremlja v odgovarjajoča taborišča.-

- V "Y" taborišču v Munstru se še vedno nahajajo "črni" ljudje, ki jih je odcepila Maklinova komisija. Ne ve se koliko časa bodo tam.-

- V prihodnjih dneh bo odšla skupina 300 nezaposlenih ljudi na dela v gozdove v okolico Luneburga.-

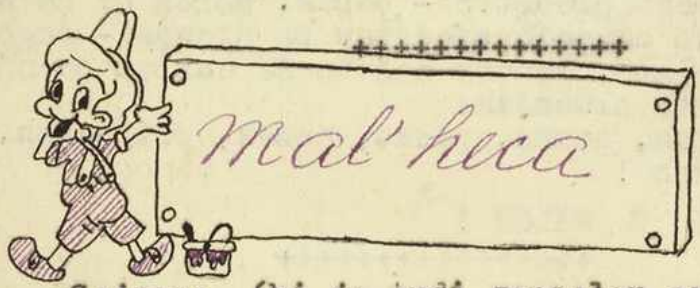
v taborišču naj bi ostalo še okoli 800 Jugoslovanov

- Nisem še dobil zanesljivih poročil o stanju- prve grupe 100 ljudi, ki je šla v Belsen, kjer nakladajo in razkladajo premog. Edine nekontrolirane- vesti vedo povedati, da se imajo dobro.

-Iz Diepholza poročajo, da pričakujejo skoraj- poročila iz Venezuele. Poročilo bo obsegalo vsa področja in bo predvsem informativno.

V ameriški kontrolni coni Julijske Krajine so našli umorjenega Dr. Uršiča, izdajatelja lista "Demokracija". Okoli "Demokracije" si je zbral krožek mladih ljudi, ki so vodili protikomunistično politiko. Dokaz več, kako nesmiselno je samo misliti na - kakršnokoli pomiritev z rdečimi.

- Tito je imel v Ljubljani govor ob priliki zo petne otvortive strojnih tovarn in livarn. Govor je bil kakor običajno "herojski".-

-Cajzar: (ki je tudi zaposlen pri nakladanju) "Fantje, ali se vam ne zdi ena velika- neumnost to naše nakladanje lesa. Prvič mučimo sebe pri nakladanju, drugič pa še ono grupo pri razklada nju?"

Pikavec : :"Res prav imaš! Zato si pa tudi tieden izmed vseh nas najbolj čislan pri grupi na postaji - ker jim narediš najmanj dela..."

++++++++++++++++++

POVEEST O MILU IN PESKU.

Če nam slučajno dajo en obrok mila, ki že ne vemokako izgleda, ga bomo odklonili!

Zakaj:

Saj imamo odličen nadomestek za njega, kiga ne bo zlepa zmanjakalo in pri komandi ni treba prositi za njega.

To je navadni pesek.

V dokaz, da pesek ni slabo sredstvo za umivanje in pranje, nam je primer, da ga 90% prebivalstva Seedorf campa pridno uporablja, zlasti oni ki so zaposleni v gozdu. Tistim, pa ki še ne uporabljajo peskapa dajemo nasvet, da ne bi segli po kakem drugem sredstvu kot ~~pasku~~ po pesku, ko jim poteče milo, ki ga še imajo. Naj ne iščejo drugega pralnega sredstva, kakor to že preizkušeno ~~sredstvo~~ - pesek. Morda bi se našlo še kaj več tako cenenih sredstev za pranje - mogoče bi se obneslo - blato. Vendar naj bo še enkrat omenjeno-ime peska v vseh slučajih:

Pesek, peska, pesku, pesek, pri pesku, s - peskom, Oj pesek !

DOL Z MILOM !

++++++++++++++++

PWAX DP. CHETNIK CAMP - SEEDORF - nima nič skupnega z redovnicami karmeličankami, samo, da one spe v krstah PWXDP CHETNIKS pa na nosilih. Po moje je tu precej sorodnega. Pravi se, da se Chetnik smrti ne boji, ker na nosilih spi. Umreti pa si ne želi, ker upa še na boljše dni...

++++++++++++

XXXX

Žiča

14. septembra 1947. 12

VEČ JASNOSTI

Ko je izdihnil Goethe, so bile zadnje njegove besede na smrtni postelji kot krik poti iščočega, izmučenega duha: "Več luči!" Vzrok, da si je ta veliki pesniški duh 19. stoletja še ob koncu svojega zemeljskega teka zaželel luči, osvetljujoče življenska vprašanja in ki je za življenja ni užival, leži verjetno v dejstvu, da se je nemški narod v oni dobi(pa tudi pozneje) gibal v večji ali manjši duhovni temi, ki sta jo povzročala predvsem nacionalna samoprevzetnost in pomanjkanje potrebe po borbi za svobodo, za neodvisnost od tujih sil. Saj iz tiste dobe nosijo Nemci za seboj breme nestrpnosti, šovinizma in prevzetnosti.

Citirajoč to zgodovinsko epizodico sem izključno namen poudariti, da Goethe v svojem poslednjem hlepenju po luči, svetlobi ni bil osamljen, ne prej ne pozneje ter da so često obstojali določeni predpogoji, ki so ljudi privajali do istih ali podobnih občutkov pred grozečo "temo". Človeški duhovi in duše streme k višku, k svetlobi in spoznanju. Seveda so ljudem postavljene meje, ki jih človeški duh, um ne moreta prekoračiti. A dvigniti se visoko, tja na meje človeškega spoznanja, to je - pripranjeno le maloštevilnim, izbranim, prav po svetopisemskem reku o množici poklicanih in redkih izvoljenih.

Večina nas navadnih zemljanov, se nikdar niti ne poizkuša dvigniti v prostor misli nad nami, mogi ne čutijo take potrebe. In kljub temu si želimo več luči, več svetlobe - jasnosti!

Več jasnosti gotovo. Toda kje? "Kar sadniva - pri Homerü!" bi dejal Prešeren. No, grški pesnik Ilijade nam je časovno nekoliko odmaknjen, čeprav smo menda sami nekako na istem, kot je bil Homerjev popotnik Odisej. Ako bi hoteli tudi pojmovno tako

daleč poseči, kot smo pravkar kulturno - zgodovinsko, tedaj moramo zahtevati več jasnosti v osnovnih vprašanjih. Morda bi kdo mislil, da je to preglebok posežek in da v osnovi nimamo več kaj razčleniti. Nasprotno je bilo medtem že opetovano dokazano.

"Počasi se daleč pride" je bil že latinski pregovor. Držimo se ga tudi danes. Nikar ne hitimo k zamotanejšim problemom, ko pa smo šibki predvsem v nogah. Danes bi nam že moralo biti jasno, da si v ničemer nismo na jasnem.

Kaj smo? Kaj hočemo? Kaj moramo? Kaj moremo ? Kaj smemo?

Dnevno se nam postavljajo taka vprašanja v vsej ostrini. Pa kakor, da bi se bali odgovora, tako se izogibljemo odgovorov. V najboljšem primeru zamrmramo nekaj, kakor: Saj že vsak sam ve! Nimam časa! Imam važnejše stvari! Bodo že drugi ugotovili! Da bodo drugi ugotovili, to je na dlani. Ali kaj, ko bo tisto veljalo le zanje, ko se bo naenkrat odprla zatvornica kritikov, ustvarjajočih več zmede kot jasnosti.

V tem je naša tragika: čakamo, da nas bodo - drugi potegnili iz vode. A ko ti to store, ko nam pripeljejo rešilni splav, se ga ne obotavljamo razbiti in potem zopet - čakamo.

Vprašanja zahtevajo odgovora. Odgovorimo nanje sami ali osvojimo pameten odgovor, čeprav ne lasten. Prvi dve zastavljeni vprašanji lahko razjasnimo brez večjih težav. Kaj smo torej? Slovenci, Jugoslovani, svobodni ljudje s svobodnim mišljenjem, pošteni, odkritosrčni, trdni, socialno pravični, kristjani, verujoč v zmago dobrega. In hočemo? Svobodno, nezavisno, zedinjeno Slovenijo v okviru Jugoslavije, hočemo pravičen gospodarski in socialni red, demokratično vlado, osnovne človeške pravice in svoboščine, pravico do soodločanja potom narodnih predstavnikov, svobodno kulturno delovanje, pravico do družine, do vzgoje otrok, spo-

štovanje naše narodne samoniklosti, sodelovanje z vsemi, ki so dobre volje.

Kako veseli bi lahko bili, ako bi vsaj v teh osnovnih točkah obstojala jasnost v naših vrstah. Saj bi se itak zopet razšli ob načinih, kako do tega priti, a osnova bi nam ostala skupna in končno bi se morali najti.

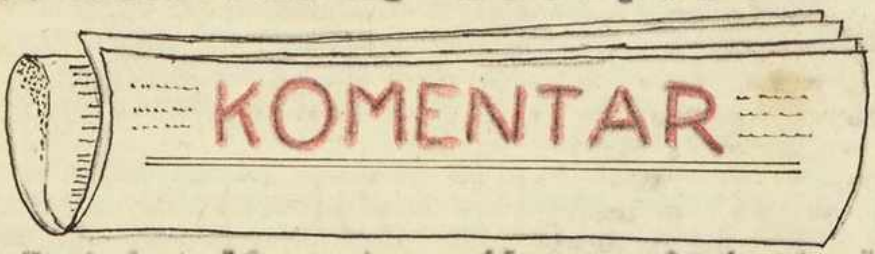
Pa bo kdo dejal, da je tako pisarjenje nerealno, kar govore okliščine proti možnosti uresničitve naših hotenj. Ali kot Slovenci bomo kjerkoli in kadarkoli morali zastopati nekakšno mnenje, zamisel bodočega reda in ureditve države, pa čeprav v še tako preprosti obliki.

Kaj pa ostala tri vprašanja? Njih razčlenitev bi vsekakor vzela več prostora, kot pa ga imam tukaj na razpolago. Razen tega si ne morem lastiti izključnosti v kateremkoli vprašanju. Zato priporočam, da jih vsak zase premisli in potem bo morda kdo priobčil kak odgovor. Zavedajmo se, da moramo vsi prispevati k razjasnitvi vprašanj. Moderna demokracija zahteva vzgojene državljane, ki jo znajo ceniti. Vzgoja državljana je v veliki meri samovzgoja, zainteresiranost za vsem, kar nas obdaja. V družbi človek nato preizkuša svoje ugotovitve, - jih popravlja, dopolnjuje in po potrebi spreminja. To nam bo lažje, dokler smo še skupaj, ko se lahko pogovorimo o vsem kar nas tiši, si lahko izmenjamo misli. Ne mislite, da je nekaka vzvišena - brezbrižnost zveličana. Želodec tudi ni edini in najvažnejši faktor. Ko bi to spoznali in zašli nekolike tudi na duhovno polje, bi nehala med nami tista posurovelost, ki je že preveč zaznatna.

To pravim ne da bi hotel poboljšati svet, temveč ustvariti le predpogoje za premišljevanje in - zaključke, ki jih naša zmaterializiranost ne dovoljuje.

Zapomnimo si: jasnost v osnovnih vprašanjih je za nas življenjskega pomena. Te jasnosti pa ne

bo, dokler ne preusmerimo vsaj del naše dejavnosti -na premišljanje in pameten pogovor, skratka: ne bo je, dokler bo naš bog - k r o m p i r !

Ta teden, 16. sept., prične zasedanje skupščine OZN, ki bo najvažnejše mednarodno zasedanje doslej. Na sporedu so štiri točke:

1. Zahteva po reviziji odn. odpravi pravice veta,

2. Zahteva Argentine, Dominikanske republike in drugih južnoameriških držav, da se sproži vprašanje revizije mirovne pogodbe z Italijo,

3. Ameriška zahteva, da se reši grško vprašanje in

4. Prošnja Jugoslavije, da izda Glavna skupščina nalog za izročitev vseh "vojnih zločincev", "izdajalcev" in "kolaboracionistov" pristojnim državam na katerih ozemlju so imenovani izvrševali vojne zločine.

Glede prve točke bi zopet povdarili, da je vprašanje veta skoraj vprašanje obstoja same Organizacije Združenih Narodov, kajti na tem vprašanju se bodo "zlomile osti" sovjetske zunanje politike, ako SSSR na odpravo veta pristane. S tem dejanjem je dejansko dosežena kapitulacija SSSR, ker je v vseh dosedanjih zasedanjih Varnostnega Sveta reševala - svoj lastni "jaz" s tem, da je z vetom kljubovala - vsem odločitvam, ki bi utegnile škodovati njej ali njenim satelitom. Z odpravo veta pa bo možnost sprovajanja sklepov VS in Skupščine OZN podana. Možnost, pravimo, kajti od sprovajanja smo verjetno še daleč. Odslej naprej se bodo namreč države - članice morale temeljito premisliti, predno bodo glasovale za

kako mednarodno akcijo, ker bodo morale s svojim glasom in z izidom glasovanja nositi polno odgovornost in obveznost za sprovedbo izglasovane akcije. Vzemimo n.pr. grško zadevo. Ako bo odpravljen veto, bo n.pr. izglasovana oborožena intervencija v Grčiji, ki naj jo sprovedejo vse države - članice, zlasti pa one, ki so zanjo glasovale. To se pravi, da bo odslej oddani glas v korist neke odločne akcije vedno pomenil tudi pripravljenost dotične države, da da svojemu glasu - sklepu tudi polno podporo v svoji ekonomski, politični in vojaški sili. Prav zato, bo odslej glasovanje postalo bolj previdno, a zato veliko pomembnejše in odločilno, ne pa tako, kot je ostalo doslej le pri objavljenem rezultatu glasovanja.

V pogledu revizije mirovne pogodbe z Italijo bi omenili, da bi si to revizijo želele tudi zapadne velesile, ker bi s tem izpodbile komunistično propagando v Italiji, ki namerno napada zmagovalce druge vojne (SSSR seveda ne), da hoče z mirovnimi pogoji zasužnjiti Italijo. Revizija pa bi obenem tudi povečala notranjo obnovo Italije, ker bi jo ne zavirale razne določbe in prepovedi. Da so Italijani nezadovoljni z mirovnimi pogoji, je jasno. Obenem pa je Italija še v tako srečnem zemljepisnem položaju, da bo igrala veliko vlogo v bodočem spopadu s komunizmom. Iz Italije je možno obvladati Sredozemlje, Balkan in Srednjo Evropo. S križnim ognjem iz Anglije in Italije je zagotovljena kontrola evropskega prostora, saj je letalstvo iz svojih baz v Italiji napadalo Avstrijo, Madjarsko in Romunijo ter celo Nemčijo, iz Anglije pa vzhodno polovico. To pomeni, da si bodo zapadne sile za vsako ceno prizadevale obdržati Italijo ne le za svojo odskočno desko, marveč tudi docela na svoji strani, ko bi Italija v kratkem popolnoma samostojna država in brez vsakoh okupacijskih čet.

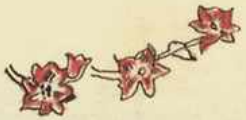
V to svrho bodo zapadne sile podprle revizijo mirovne pogodbe, a pri tem napravile koncesijo Sovjetski Zvezi pri sprejemanju vzhodnih držav (Madjarske, Bolgarije in Romunije) v OZN. S tem se bodo sovjetske pozicije sicer pojačale za tri glasove, toda kaj to pomeni z desetkratno opozicijo na nasprotni strani ! Obenem pa je itak vse eno, saj Sovjeti že itak počno v teh državah, kar hočejo.

Jugoslavija prihaja pred Skupščino s ponovno staro, večno lepo o "vojnih zločincih", "izdajalcih" in "kolaboracionistih". Istočasno pa bo v Ženevi zasedal mednarodni odbor za zaščito človeških pravic . Upamo, da se bosta ta dva zasedanja v svojih sklepih skladala, ker bi sicer služila v posmeh vsem bodočim rodovom, kako se je, vkolikor se že ne, krši osnovna človekova pravica do dostojnega življenja na tkzv. - visoko civiliziranem in humanem zapadu, ker je o tem pač na Vzhodu preveč govoriti, ker se tam sploh ne povdarjajo takšna načela, medtem ko jih imajo na zapadu dnevno - na koncu jezika.

Kar se tiče položaja pri nas doma, pa bi omenili sledeče vesti:

Posebni dopisnik "Manchester Guardian"-a poroča iz Dunaja, da se v Srbiji opaža močnejša ilegalna četniška akcija, ki je povezana s ilegalnimi centri v Italiji, Avstriji in Nemčiji. Četnike vodi v Srbiji polkovnik Paloševič, v Črni gori pa Popović. "Manchester Guardian" piše, da imajo uporniki številne pristaše tudi v Titovi armiji.

V Sloveniji se vodi še vedno hajka za člani Sernečeve "teroristične bande Šlosberg", na Hrvatskem pa so v Osijeku postavili pred sodišče 33 zajetih članov križarske organizacije, katerim očita obtožnica, da so spravljali nezadovoljneže v hribe in da so zbirali za križarje denar ter drug material.

Pomlad je prišla bo...

MURNOPOLJSKA NOVELA

I.

Veržej, ta majhna župnijica ob Muri se pač mnogo ne razlikuje od več drugih širom Murskega polja, saj kakih posebnih znamenitosti razen salezijanskega samostana bi tam zastonj iskal. Še velo belj tako - jih imajo in njihovi brihtni sosedje pač le preradi na njihov račun kako pametno uganejo. Pa kljub temu so Veržejci ponosni ljudje in se ne dajo kar tako od vsakogar ugnati v kozji rog. Saj so njihovi predniki odbili marsikateri turško - ogrski vdor. Pa če kdo ne verjame, naj pogleda hrabro četo domačih strelcev, ki se ne pokažejo samo na domačih slavnostih, tudi v druge kraje radi gredo ob takih prilikah in na koncu vsake prireditve še pokažejo svojo izurjenost v streljanju. Včasih poči kot bi bil samo eden, katerikrat pa povzročijo tudi precej smeha. Pa kaj morejo Ropošev oča - njihov poveljnik - zato! So pač še mladi - zraven in ti še ne znajo tako. O pa bo že! Počasi bo!

Bilo je neke nedelje v avgustu, ko se je Kolarov Franček od Male Nedelje pripeljal na obisk k Ropoševim. V sorodu so si bili in tudi tako čisto domači, saj so zmeraj zahajali v "vojs" eden k drugemu. Šest otrok je bilo pri Ropoševih. Starejši dve sta bili že poročeni, le mlajše tri: Olga, Micka in Lizika so bile še doma, brat Joško je pa ravno pred kratkim odslužil vojake. Imeli so tako srednje veliko kmetijo in ni se moglo reči, da bi bili preveč bogati, še manj pa siromašni. - V Radoslavcih, na domu Kolarovega Frančka so pa bili precej premožni in marsikdo v Malonedeljski fari je zavidal Frančeku to bogastvo, čeprav še ni bilo njegovo. Je pa bil edinec in vsak je vedel, da bo enkrat tu gospodar.

Vsi so se ga razveselili, ko je prišel. Saj on ni bil tak kot marsikateri drugi, če ima malo več pod palcem, nego je bil z vsakim dober, vedno pa vesel in nasmejan in zato tudi v vsaki družbi dobrodošel. Pa mu tudi nikoli ni zmanjkalo šal in zabavljic. Še oča, ki so bili vedno bolj resne volje, so se mogli včasih nasmejati.

Le Mlinarjeva Tončka, ki je prišla pogledat k Olgi neke nove vzorce za pletenje, si ga ni upala kaj vprašati, čeprav ji je bil zelo všeč, pa jo je vendar vsakokrat tako čudno zbegal s svojim pogledom. Res ji je bil bolj malo poznan, ko je le parkrat na leto pripeljal v mlin in kolikor ga je od časa do časa pri Ropoševih videla. Pa prav ta Tončkina mirnost in sramežljivost je bila Frančeku posebno všeč in takoj mu je nekaj prišlo na misel. Pričel je bolj resen pogovor, da bi tudi Tončko pritegnil zraven. In res se mu je tudi posrečilo, ali Tončka sama ni vedela kako, vpričo drugih. Skušala je te občutke zatreti, vendar ji je bilo še bolj nerodno. Kar nenadoma pa vpraša Franček domačega Joška:

"No, Joško, kaj pa tvoja harmonika, ali je nič več ne vlečeš, odkar si prišel od vojakov? Daj no - eno, da bova s Tončko malo stopila. Ali ne Tončka?"

"Oh, Franček, saj ne vem tako" se je branila.

"E," je rekel Franček ko sta se počasi zavrtela ob prijetni melodiji Joškovega valčka, "saj sem rekel, kdo od Murskega polja pa plesati ne zna!"

V resnici ni bilo Frančeku toliko za ples, ali nekaj novega je začutil v sebi, neko posebno nagnenje do te deklice, ki bi ga do drugih zastonj iskal. Hotel je malo globlje pogledati v te sanjave oči, bolj spoznati prikupno obnašanje te mirne Tončke. - Vse prehitro je odzvenela očarljiva melodija lahnega valčka in kakor bi bila oba začarana, sta se prebudila iz svojih sanj Franček in Tončka - brez besed, brez dejanj so njune oči in srca začutila eno:

da enemu brez drugega za njiju ná življenja...

Za hip se je zavedel Franček: "Toliko deklet sem videl s tolikimi se šalil, pa bi me te mirne sanjave oči premotile." A le za hip! Tudi Tončka je pomislila: "Ali smem verjeti njegovim očem in obnašanju, ali ga sploh smem ljubiti?" A le za trenotek! Zmagala je ljubezen.... Nevidna Stvarnikova roka je zvezala njuni srci in dobro sta se morala zatajevati, da sta vsaj za kratek čas prikrila to spremembo pri Ropoševih.

Ravno zmračilo se je, ko se je Tončka odpravila proti domu in tudi Frančeka ni več držalo. Malo postrani so jih pogledali Ropoševa mati? "Pa, - tudimi smo bili nekdaj mladi," so mislili, rekli pa niso nič.

Kako resno je zvenel glas Frančeku. Njemu, ki mu je drugikrati šel vsak pogovor z dekleti v šalo,on je govoril resno, kot se znali le Ropošev oča na občinski seji. Vse ji je razkril, vse povedal, še srce bi ji dal Tončki, da bi res videla, da resno misli. Pa ni treba Tončki srca, niti je prepričevati, saj čuti ona isto, samo govoriti ne more, le solze veselja ji drsijo po licu - saj je vsa njegova - za vedno...

Prehitro sta prišla do prvega ovinka, od koder - se že razloči iz teme poslopje domačega mlina. Še par besed, vroči poljub in Tončka se je izvila iz tesnega objema Frančekovega.

"Pa glej, da te staroveški fantje ne dobijo!Srečno pot in lahko noč, Franček!" je še pripomnila v skrbi za fanta, ki ga še pred pol dneva niti povsem poznala ni, sedaj je pa njen, za do smrti samo njen...

"Oh, brez skrbi, srček! Le dobro spi pa v kratkem na svidenje!" še zakliče Franček.

Še enkrat sta se ozrla in je izginila v hišo, - Franček je pa privzdignil klobuk in zavriskal, kot je bil le v domači vasi vajen. Skočil je na kolo in čeprav je šla cesta proti domu malo navkreber, vendar mu je kolo kar samo teklo, niti malo ni čutil, da ga poriva, ko ga je drugikrati po navadi ta vožnja utrujala. Ali nocoj čuti neko posebno moč v sebi, kar dre-

vesa bi ruval, z vsakomur bi se stepel, posebno, če bi se šlo za Tončko. Kaj ne bi, mlad fant, zdrava kri - pa ljubezen...

Tudi Tončka je bila nocoj posebno nemirna. Veselje, žalost, sreča, vse to se je prelivalo v njej. Sama je čutila, kako ji rdečica udarja v lica in kako nerodno ji je govoriti z materjo. Hitro pomije še zadnjo posodo po večerji in smukne v svojo kamrico. A spat še ne!

Odpre okence od katerega je že tolikokrat opazovala ljudi ki so šli mimo po cesti in poslušala - enolično šumenje Mure. Ali nikoli še ni zvenelo šumenje Mure tako ubrano sladko, tudi zvezde niso imele takega sijaja in petje fantov v sosednji vasi se ji ni zdelo nikoli tako privlačno lepo kot nocoj.

Nedelja je. Zato tudi kolesa pri mlinu mirujejo, vse je tako skrivnostno tiho, le valčki na Muri pritajeno tiho šumljajo med seboj in še ti kot bi hoteli le čestitati Tončki na ta praznik - k njeni sreči...

Še dolgo v noč je slonela na oknu in uživala - to božje stvarstvo narave, ki ga ni nikoli tako globoko čutila kot nocoj. Šele pozno proti polnoči je šla v posteljo, kjer jo je petje slavčka iz bližnjega gaja zazibalo v sladko spanje.

(Nadaljevanje sledi)

Emigranta

Prebudil se je, ko je veter zdivjal mimo barak. Tema je bila zunaj. Prisluhnil je malo, da bi morda začul uro kje z zvonika. A zdrznil se je, zdramil - saj ni v domačih krajih, kjer lajajo pai po zavrteh in skovikajo sove in bijejo ure po crkvah. Pretegnil

je uče, se zaprl v temino pred seboj in členil v mislih:

"Bila je moja. Kdo sem jaz? Smem mar ravnati s srečo drugih kot s svojim čevljem? Sem bil vreden tega daru? Jo ljubim, jo varam? Morda varam sebe, kot sem se že marsikdaj! Sem zopet željan "življenja", - morda iščem utehe, pozabe, sreče..."

Ironično se je nasmejal:

"Ne, prebolil sem dobo sanjarjenja, le po grobi resničnosti hrepenim. Vsak dar sprejemam kot koristoljubec. Morda sem zakrknjen, zločinski značaj. Črna mladost je zgnetla iz mene zločinca, uničevalca sreče. Oh, da, maščevanja hoče moja duša. Če nisem mogel biti srečen jaz, čemu naj jo uživajo drugi? Bil sem ubog, moja dekle me je ljubila, a njeni starši.. Da, prepad med bogastvom in revščino. In revež je morda podzavestno - že marsikdaj maščeval sebe".

Vstal je, si prižgal v temi cigareto in stopil na plano. Mrzel zrak mu je udaril v obraz, da ga je zapeklo po licih. Zvezde so že medlo sijale in na vzhodu je nočno nebo bledelo. Danilo se je...Slastno je vdihaval jutranji zrak in brez misli, brez čustva blodil v somrak.- Počasi je svetloba zmagovala - temo. Narava je zadobila svoje barve, nebo na vzhodu se je pordečilo.

Stopil je v kopalnico in osvežil telo pod hladno prho. Narezal si je kruh, popil kavo in se pripravil za delo.

Avtomobili so krenili z gladke asfaltne ceste na gozdno pot in dvignili za seboj oblake prahu. Fantje so sklonili glave, da bi jih ne oplazilo vejevje.

Sonce je prodrlo skozi gosto vejevje in zalisalo svetle madeže pogozdni zemlji. Traktorji so dospeli in jeklena vrv je vlekla debla na kup. Težki - avtomobili so odvažali les na bližnjo postajo.

Globlje v gozdu se čuje sikanje žag in udarci sekir. Debel bor se zruši navzdol in oplazi vejevje sosednjih dreves. Debla padajo, padajo...

Petnajst mišičastih teles se napne in roke vzdignejo težak hlod na lege. Polagoma ga vale navzgor. - Mišice se nategujejo, drhte kot strune. Telesa se pote, a hladen veter jih sveži. Deblo zropota na kamion.

Zrak je svež, prijetno hladno je.

Zopet vale. Težko deblo je, rokam se upira. Dušan se je nerodno nastavil, a previdni stari ga opozori.

"Kam si se postavil. Se bo hlod zrušil navzdol , ne; poprimi raje!"

"Ah, molči stari, pa nase pazi!" meni Dušan.

"Ja, še opozorit ne smem, ne?"

Beseda da besedo, fantje izbruhnejo v smejanje in šale. Z avtomobila se po kozje zadere Roman in Ivo oprt na kolec, se mu prijateljsko odzove. Vse se reži.

Potem je kamion naložen, poležejo po mahu, spravijo se nad malico ali prižgo cigareto. Nekdo sproži kako pametno in sproži se "debata", polna nesmislov , a vendar zanimiva. Konča se navadnos smehom. Tako potaka čas. Pa pride "foreman" Janko in včasih malo pritisne na fantine. Da ni prav sam, mu še kdo pomaga, - ostali pa nadenj:

"Že peti teden mineva. Plače ni, cigaret ni, mila,.. še oprati se ne moreš..."

"Perilo imam že mesec dni umazano" de Bine.

"Bog ne daj, da bi se še dež ne vlil" meni Dušan.

"Čevlji so strgani!"

"Ob nedeljah pa hodi v teh cunjah na ples!" in pokaže smolnate hlače.

"K vragu!" konča Roman.

Pa so napisali pritožbo na šefa Angleža, ki je takoj ukrenil potrebne korake. Še celo sam je prišel v gozd povedat, da je prejel "neumni" list - mislil je pritožbo - da pa bodo skoraj cigarete in milo. Obleka pa menda čez mesec. Tako pada obljuba za obljubo, medtem pa se gozd redči in tovori lesa v prista-

niščih se večajo, kopičijo na račun žuljev izkoriščanih emigrantov.

Ti pa molče. Boje se, da bi jim še hrano ne poslabšali, če bi prenehali z delom.

"K vragu! Vse pritožbe nam nič ne pomagajo. V štrajk stopimo. Pritožbe zastanejo lepo v Angleževi miznici. Štrajk pa ne bo! Bodo že nekje vprašali, zakaj ne delamo, pa čeprav pri glavi."

"Tako je!"

"Bodo že vprašali! Takrat pa na dan z besedo!"

"Seveda, vsaj ono kar nam pripada zahtevajmo!"

In so sporazumni. Ko pa bi morali v štrajk,- takrat pa ne.

"Kaj pa če nam vzamejo hrano?"

"Pri tisti vodi dvakrat na dan..."

Bolj pametni pa kratko prisekajo:

"Kako pa žive drugih tisoč... Nihče se ne - pritožuje, da je lačen!"

"Jasno!"

In tako naprej, veliko grmenja, malo dežja. Z dneva v dan, kot sužnji...

Doma na večer se je Milan zopet zatopil vase. Dnevno delo mu je pregnalo iz glave dvome in skoraj se je razvedril. Komaj pa si je hotel odpočiti, že mu je napolnilo možgane stotine vprašanj.

Povsem nehote se je preoblekel in se podal - ven. Gnalo ga je nekaj nejasnega, prikritega, a silno ukazujoče... Sama mu je krenila noga preko njiv, tja do travnika, kjer mu je Edita podarila - srečo. Z vlažnim pogledom se je ozrl preko sivozelene ploskve. Iskal je kopice otave, hlepel je za njenim opojnim vonjem, ki ju je zazibal v sladek sen.

A ni bilo nepokošene otave, ne kopic, ne sladkega vonja. Ostro, bodeče strnišče je zazrl in se rahlo nasmehnil. Spomnil se je dogodka iz otroških let.

Kot kratkohlačnik še, se je podal s staro materjo na njeno polje, na Marof. Capljal je za

upognjeno starko in se je držal za krilo. A obraz se mu je skremžil in jokavo je povedal svojo prvo globoko misel.

"Joj, stara mama, lep je vaš Marof, lep, a bodeč!"

O, tudi danes zre v pokošen travnik, bodeč in beden.

(Nadaljevanje sledi)

Planinke

Na Koprivniku se je gostilna izpraznila. Smučarji so odhajali na popoldanski smuk. Janez in Mira sta poslednja pripela smuči in v hitrem slalomu so se spustili na Jele. V koči se je Janez za smejal upehanemu dekletu.

"Le zakaj si me tako priganjal, saj ne gori voda," je potožila.

"Zakaj pa tako bežiš pred menoj?!" se je smejal on in jo nagajivo gledal. "Zakaj pa imaš smuči, če ne znaš voziti?"

Nejevoljno ga je pogledala Mira, nato pa pristavila čaj k ognju. Okretno se je vrtela okli ognjišča in v nekaj minutah je voda zavrela. Fant ji je z očmi sledil in jo s svojimi hudomušnjimi - opazkami spravil v dobro voljo. Družba je posrebala čaj in že so si najbolj navdušeni smučarji spet pripenjali smuči.

Naprej, do Staretove bajte! - Med vrati je - stisnil Janez dekletu v roke šopek suhih planink, ki jih je našel v bajti.

"Planinke in tebe imam najrajši," se je nasmehnil.

Mira je zardela, družba pa se je veselo zasmejala. "Oh, ta Janez!" je premišljevala med vožnjo. Če je le mogel, ji je nagajal. V misli o svojem Janezu zatopljena je pozabila na vse, na smuči, na družbo. Še zavedala se ni, da je zaostala.

- Že noč se je spustila, Mire pa še od nikoder. Družba jo je v skrbeh pričakovala. Le kje je ostala? Peter je sklical fante pred kočo in so strmeli v bele vrhove. Daleč v gorah, nad Pohrovcem, je Janez opazil znake z lučjo. V presledkih se je zasvetila mala iskrica in zopet ugasnila.

"Na pomoč!" so razbrali iz znakov fantje pred kočo, lovci nad Jereko, smučarji in hribolazci v gorah. Tesno je postalo Janezu in prsti so se mu tresli ko si je pripenjal luč na prsi. Spustil se je v néč. Kmalu za njim so odrinili fantje.

- Mira je s prezeblimi rokami oddajala znake. V gležnju pa jo je žgalo. Še pramakniti ni mogla bolеče noge. Polotevala se jo je groza. Povsod le sama noč in samota, le sama, čisto sama v mrzli, snežni samoti, sneg in mraz.

Globoko pod seboj je opazila lučko. Skrila se je in zopet prikazala. Kot da se odmika in zopet približuje, kot da blodi, pa ne mara najti prave smeri. Njej pa je truden spanec lezel na oči. Ali nihče ne opazi njenih znakov? Čas je mineval in zazdelo se ji je, da se je mala lučka povečala. Približala se je že Pohrovcu. Mira se je razveselila. Iz doline se je začul šibek glas. "Ho - oj!" Svetilko je pustila prižgano in čez nekaj minut je upehan prispel do nje Janez. Čutila je, da ji je odpel smuči, nato je zaspala. Šele v koči na Pohrovcu se je zavedla.

Drugi dan so jo prepeljali v bolnico. Na mizici poleg nje pa je ležal šopek suhih planink. Kadar se je ozrla nanj, se je nasmehnila. - Planinke in njé ima Janez najrajši!

Poletno sonce se je upiralo v Begunjščico in mala družba v Dragi se je veselo razgovarjala. Mira se je srečna ozirala po domačih gorah, ki jih tako dolgo ni videla. Čez dva tedna se bo pa že lahko - povzpela na Stol. To bo veselje! Pogled se ji je ustavil visoko na Begunjščici, na plazu. Tri temne - točke so se odtrgale od gozdov in z veliko brzino so se spuščale po plazu navzdol. Napeto jih je opazovala. Pogumni hribolazci so! Izpod nog se jim je usipalo kamenje in pesek. S cepini so se okretno lovili za skale. Od časa do časa je kateri padel in se zopet pobral. V nekaj minutah so prispeli do podnožja, le nekaj metrov nad Drago. Mira je pričakovala kdaj se prikažejo iz gozda. Presenečena je obstala, ko je stopil na trato Janez z dvema prijateljema. Zardela sta ko sta se spoznala. Veselo ga je pozdravila in mu ponudila roko, on pa ji je brez besed podal šopek planink. Ah, saj Janez je imel njo in planinke - najrajši! Razumela ga je in pritisnila je rože k sebi, Janez pa se je le nasmehnil.

Je bil srečen fant!

VZGOJNA IZOBRAZBA NARODNIH PESEM

Vsak narod, pa najsi bo še tako majhen, ima narodne pesmi, ki so zanj tako značilne. Iz njih spoznamo običaje in navade dotičnega naroda iz njih razvidimo miselnost preprostega človeka. Tudi narodna - pesem je namreč delo posameznika oziroma posamezni - kov, vendar ime pesnika se je izgubilo, pesem sama pa je ostala, šarila od ust do ust, od očeta na sina, od deda na vnuka ter tako ostala do današnjih dni. Seveda se je radi tega, ker ni bila nikjer zapisana,

v določenem razdobju preoblikovala. Tako mpremo govoriti o več razdobjih - na to so vplivali razni zgodovinski momenti - narodne pesmi. Škoda za narodno pesem je le ta, da dolgo ni bilo človeka, ki bi se začel zanimati za to narodovo bogastvo in ga zbirati. Zaredi tega je marsikatera narodna pesem izostala in prešla v pozabo.

Prvotna narodna pesem je bila po svoji vsebini nekrščanska. Njena poglavitna lepotna moč je bila vsebina, katera je naglaševala preprosta melodija. Verska misel prvotnih Slovencev je bil sončni mit.- To je povzela tudi narodna pesem. Sprejem krščanstva pa, ki je naše pračočete rešil pred popolnim narodnim p poginom, je zadal udarec narodni pesmi, ki se je s častilci starih bogov zatekla v pušče, gorate in gozdne pokrajine, kjer se je ohranila, čeprav je sčasoma tudi tukaj vsaj v besedah postala krščanska.

Drugo preoblikovanje narodne pesmi, ki ga moremo obenem imenovati zadnjo preobrazbo, je doživela narodna pesem za časa turških vdorov na naše ozemlje. V tem času je naša narodna pesem prevzela - mnoge junake iz srbohrvatske narodne pesmi.

Kot je na eni strani narodna pesem pravo narodno bogastvo, pa kljub temu ne sme izpodrivati umetne pesmi. To je prišlo v poštev za časa Prešerna, ko so tedanji slovenski slovstveni veljaki napačno imeli za edino pravo - pomembe vredno le narodno pesem. Tako mišljenje je zastopal predvsem Kopitar, ki je pri Prešernu naletel radi tega na odpor, v Vuku Karadžiču pa dobil moža, ki je delal po njegovih - smernicah.

Prvi popolni(razpis) zapis 4 narodnih pesmi - nam je dal Alesio de Sammaripa leta 1607. Kasneje - so se v dobi prosvetljenstva bavili z zbiranjem narodnega blaga mnogi pisatelji - pesniki, vendar do izdanja teh del ni prišlo. V Prešernovem času je zbiral po Slovenskem to narodno blago Korytko, politični pregnanec iz Poljske, vendar ga je še pred izdanjem celotne zbirke doletela smrt. Nekaj nje-

govih pesmi je predelal Prešeren in jih izdal nato v Poezijah. Eno zadnjih izdaj, ki obsega vse znane slovenske narodne pesmi, nam je dal Štrekelj.

Na koncu moramo pritrditi, da to, kar so izrekli že mnogi, da narodna pesem, ki je izraz preprostega, slovenskega človeka, mora ostati tudi pri nas. Nanjo ne smemo pozabiti kot ne smemo pozabiti na najbistvenejše vedno in povsod - na svoj narod.

NE ZANEMARJAJMO SVOJEGA JEZIKA

KDAJ PIŠEMO Z VELIKO ZAČETNICO?

Pred nedavnim se dobil pismo svojega znanca-emigranta. Kaj vse mi je pisal, teha vam ne mislim izmašati. Pač pa vam mislim pisati o rabi velike začetnice. Iz gori omenjenega pisma, to pa ni edini primer, nasprotno takih kar mrgoli, sem namreč ugotovil, da je marsikdo pozabil(morda - sploh še ni vedel), kdaj pišemo z veliko začet - nico. Ker tudi to spada k splošni izobrazbi, menim, da ne bi bilo napak, če se seznanimo malo natančneje z rabo velike začetnice.

Kot oznozno pravilo velja, da se pišejo z veliko začetnico:

1. Lastna imena(Janez, Sonja...),
2. Krajevna imena(Ljubljana),

a) če je sestavljeno iz več besed, pišemo prvi del vedno z veliko začetnico, drugi del pa le, če je že sam po sebi že lastno ime, sicer pa z malo začetnico(Ilirska Bistrica),

b) če je sestavljeno iz pridevnika in samostalnika, ki je občno ime, pišemo samo pridevnik z veliko začetnico, občno pa z malo(Novo mesto),

c) če je lastno ime sestavljeno iz treh -

ali več besed velja, da pišemo lastna imena z veliko, občna pa z malo začetnico(Severno Ledeno morje),

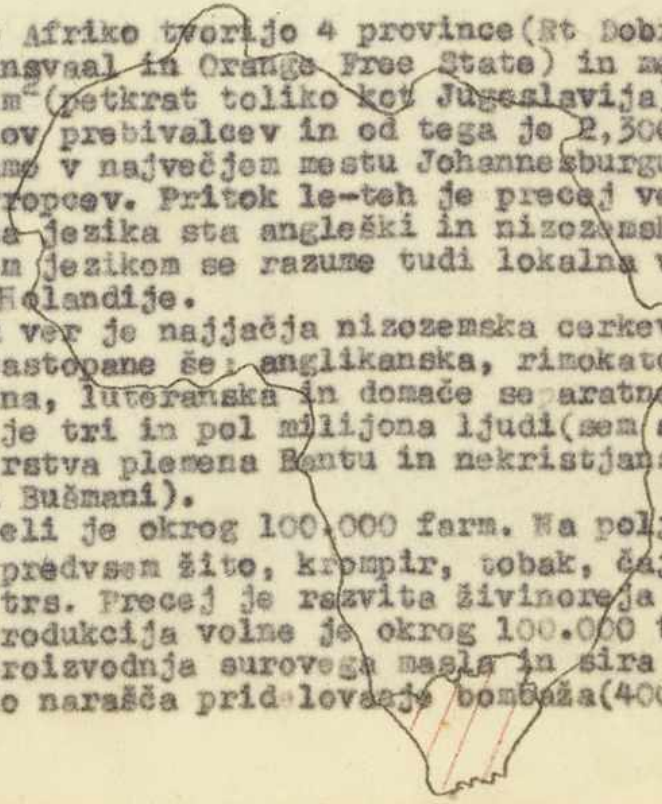
3. Besedo Bog in vse besede, ki označujejo Boga(Gospod, Zveličar, Jagnje božje), prav tako tudi besede, ki pomenijo Marijo,

4. Stalni pridevniki lastnim imenom(Dušan Silni, Friderik s Praznim žepom, toda Plinij ml., Plinij st.),

5. Svojilni pridevniki izvedeni iz lastnih imen(Frančetov, Prešernov),

6. V pismih osebni in svojilni zaimki za 2.os. (Vi, Vaš..) ter nagovori na najvišje osebe(Vaše Veličanstvo itd.).

JUŽNA AFRIKA

Južno Afriko tvorijo 4 province(Rt Dobre Nade, Natal, Transvaal in Oranje Free State) in meri - 1,253.287km^2(petkrat toliko kot Jugoslavija). Ima 11 milijonov prebivalcev in od tega je 2,300.000 Evropcev. Samo v največjem mestu Johannesburgu živi 282.000 Evropcev. Pritok le-teh je precej velik.

Uradna jezika sta angleški in nizozemski. Z nizozemskim jezikom se razume tudi lokalna varianta jezika Holandije.

Izmed ver je najjačja nizozemska cerkev,močneje pa so zastopane še: anglikanska, rimokatoliška, metodistična, luteranska in domače separatne cerkve. Brez vere je tri in pol milijona ljudi(sem so všteta tudi verstva plemena Bantu in nekristjanski Hotentoti in Bušmani).

V deželi je okrog 100.000 farm. Na poljih se prideluje predvsem žito, krompir, tobak, čaj in - sladkorni trs. Precej je razvita živinoreja in ovčjereja. Produkcija volne je okrog 100.000 ton letno. Tudi proizvodnja surovega masla in sira ni majhna. Stalno narašča pridelovanje bombaža(400 ton l.

1939.). Površina polj še vedno narašča, ker pusto zemljo še vedno spreminjajo v plodna tla z namakanjem in ga tudi vlada zelo podpira.
Industrija je v razvoju. V deželi je okrog 10.000 industrijskih podjetij(v glavnem za hrano, kovinskih in tekstilnih ter kemičnih).

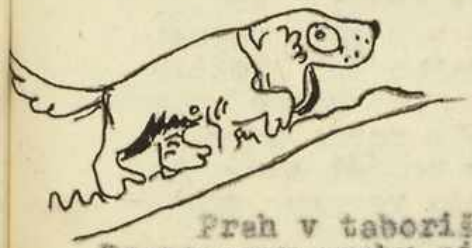
Zelo razvito in velikega pomena je rudarstvo; - mnogim je poznano, da so v južni Afriki veliki rudniki zlata in diamantna polja. Pogoji za delo pa so izredno težki, zato so zaposleni predvsem domačini.- Največ dohodkov državi dajejo rudniki zlata, saj ga je na leto pridobljenega za okrog 60 milijonov funtov šterlingov(en funt šterling je bil pred vojno okrog 276 dinarjev). Poleg rudnikov zlata so važnejši še rudniki premoga, mangana in bakrene rude.

ODKRITJE AMERIKE

Pred nekaj sto leti je bilo vse tedanje ljudstvo mnenja, da je zemlja velika plošča, ki je okoli obdana z morjem. To naziranje pa je ovrgel Krištof Kolumb v svoji trditvi, da, če se voziš proti zapadu, moraš priti na vzhod t.j. na Japonsko. Kolumb je bil rojen iz revne družine v Genovi in kot pravi sin svojega mesta je zelo mlad odšel na morje. Bil je izredno priden, spreten in iznajdljiv in dober poznavalec geometrije, zemljepisa in zvezdoslovja. Kolumb je torej - sklenil jadrati čez Atlantski ocean. Nastopil pa je problem, kje dobiti ladje in sredstva za tako pot.Kmalu pa je dobil dobre zveze s španskim dvorom. Po sedmih letih čakanja in prošenj je takratna španska kraljica Izabela sklenila pogodbo s Kolumbom v kateri mu je priznala dedna naslov admirala in podkralja vseh novo pridobljenih ozemelj. Za pot je dobil nekaj ladij, opremo ter večje število moštva. Tako se je odpravil na prvo svoje potovanje. Podveh mesecih jadranja, polnega težav, ker so se mornarji vsled dolge

poti začeli upirati, so zagledali kopno zemljo. Bil je otok, ki ga je proglasil za del španske kralje - vine in ga nazval San Salvador. Sicer je bil trdno prepričan, da je dosegel Azijo in zato je iskal zve- ze z japonskimi otoki, kar pa se mu ni posrečilo.- Odjadral je naprej, se ustavil na otoku, danes na- zvanem Rum Kay, plul dalje mimo mnogo otokov ter se končno ustavil na otoku Kuba. V začetku decembra l. 1492. je pristal na otoku Haiti. 4.januarja l.1493. je odplul na Špansko, kjer je dobil vse obljubljene naslove ter so ga tudi svečano sprejeli.

Na naslednjih potovanjih je odkril še nekaj o- tokov. 30.maja l.1498. pa je ponovno odplul na pot in se ustavil v današnji Venezueli. Četrto potovanje je bilo neuspešno in celo porazno. Vrnil se je na Špansko prepričan, da je dosegel Indijo, zato Ame- riko še danes imenujejo zapadne Indije, prebivalce pa Indijance. Nove dežele so dobile skupno ime Amerika po drugem(florentinskem) raziskovalcu Amerigu Ve- spucci-ju, ki je potoval od l.1501.-1504. po Brazi- liji in svoja raziskovanja opisal zelo živahno. Tr- dil je, da je Brazilija del samostojne celine in nima nič zveze z Indijo. Nemški učenjak Ringmann je predlagal, da se te odkrite dežele imenujejo po Ve- spuccijevem imenu Amerika.

RAZGLED PO TABORIŠČU

Buč

Prah v taborišču je Buča spravil v zadrego. - Pravzaprav prahu ni nikjer videti, ali oster je ta- ko, da se zaje v kožo, kjer neprestano zbada,kot bi se boter Jež spravil pod kožo. Buč ima še to smolo, da mu gospodarji niso preskrbeli letne obleke ter je moral tudi poletje preživeti v težkem kožuhu. Ni čuda, da si je zaželel spremembe.

Še nekaj je dražilo Buča. Pota so ga peljala mnogokrat v gozd. Sicer ni popolnoma jasno, ali zaradi žalosti po Uhlju ali zaradi prijetne sence. Tu se je Buč nabral drobnih živalic, ki jih slovenski prirodoslovci imenujejo klope. Klopi so prijetni, če jih kdo drugi nosi, če se pa zagrizejo v kožo, pa ta prijetnost mine. Buča je pa celo potrpežljivost minila. Mislil je in mislil kako bi pregnal nesrečno nadlogo s sebe.

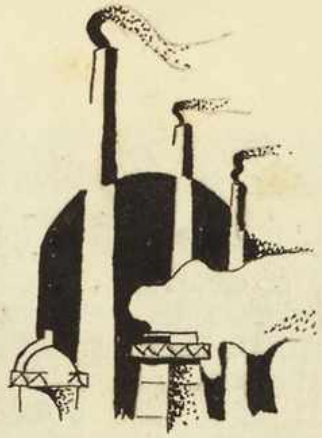
Buču se je posvetilo. Videl je ribnik, v katerem ni rib, ker je voda namenjena za na ogenj, ki bi hotel uničiti stenice v taborišču. Vendar voda je. Tudi ni kristalno čista, ki bi izvirala nekje pod Triglavom ter se prelivala preko svetlega proda. In vendar voda je. To je bilo Buču dovolj.

Poskusil je, ali je dosti topla. Tako nalahno s končkom smrčka je najprej povohal, potem se dotaknil gladke površine, potem se pa počasi spustil v vodo, ki ga je objela v svojem vročem objemu. Buču je bilo prijetno. Samo hudo je bilo, ker so se ga klopi držali kot prilepljeni in niso popustili, saj je bučevska kri tako sladka.

Morda je Buč kdaj bral knjigo "O lisici Zvitorepki", ki je podobno preganjala drugi smrčes, bolhe. Vzela je v gobček šop mahu ter se počasi z repom začela spuščati v vodo. Bolhe so bežale po repu navzgor, med gostim kožuhom na gobec ter od tam na mah, saj se je zvitorepka vedno bolj potaplja v vodo. In ko je bil ves boljši zbor na mahu, ga je lisica spustila. Mah je veselo zaplaval na vodi ter peljal bolhe v pogubo.

Buču se to ni posrečilo. Saj je razumljivo : klopi niso bolhe in bolhe niso klopi. Zdi se pa , da je voda Buču prinesla olajšanje. Morda ga je mučila kolika in ker je srameljiv pes, je poskusil se znebiti te grmače bolezni v vodi. Karkoli je bilo, prav je bilo. Buč je bil okopan.

TEHNIKA

RAZVOJ LETALSTVA IN LETAL.

Danes si oglejmo, kako je bilo v Sloveniji in Jugoslaviji pred vojno razvito jadralno letalstvo in pot, po kateri si prišel do jadralca. Skoraj po vseh srednjih šolah v Sloveniji so bili osnovani takozvani modelarski tečaji. Na teh tečajih, ki so običajno trajali dve leti, se je vajenec najprej - seznanil z najbolj preprosto izdelavo lahkih sobnih modelov, začel je spoznavati material, ki se je uporabljal in učil se je, kako se ravna z orodjem, ki je bil na razpolago za izgradnjo modelov. Na I.drž.real.gimnaziji v Ljubljani smo imeli v kletnih prostorih gimnazije veliko, prostorno dvorano, v kateri so delale in se učile modelarstva - ter gradnje jadralnih letal tri grupe:

1. modelarji - začetniki (A grupa),
2. modelarji - drugoletniki (B grupa),
3. jadralci - graditelji jadralnih letal (grupa Ikarus in Rusjan).

Modelarji-začetniki so po enem letu, če so se pokazali dovolj spretne in izurjene v gradnji enostavnih modelov in, če so njihovi modeli pred komisijo dovolj dobro leteli, dobili diplomo in značko (A modelarji). V drugem letu so se izučili gradnje boljših, večjih ter velezmožnih letečih mode-

lov. Kdor se je resno lotil dela in se sam v tej smeri izobraževal, je mogel že toliko napredovati, da je sam po svojih izkustvih mogel sestaviti načrt modela, ki ga je nato komisija pregledala in v slučaju, da je model ustrzal, je načrt bil odobren in natisnjen. Po končanem drugem letu so dobili B - diplomo in B - značko. Ves gradbeni - material je po najnižjih cenah nabavljal Osrednji letalski odbor v Ljubljani. Isti odbor je parkrat na leto oskrbel avtomobilski prevoz na Bloke, kjer so se vršile modelarske tekme najrazličnejših modelov in kjer so modelarji lahko videli lepa jadralna letala ter opazovali, kako jadralci z njimi jadrajo. Graditelji onih modelov, ki so pokazali na Blokah ali na ljubljanskem letališču lepe rezultate, so bili nagrajeni in so imeli možnost, da se vpišejo v jadralno skupino. Ti so se nato vežbali v izgradnji novih in v popravljanju starih brezmotornih letal, se učili teorijo letenja in manevriranja, a v počitnicah so odšli na Bloke ali v Begnje ter tam jadrali. Polovico dneva so delali v delavnici, to se pravi, popravljali so poškodovana letala in gradili nove, polovico pa so prebili na terenu in se učili letenja, izkoriščajoč ugodne pobočne vetrove. Začetnik je po končanih vežbah glede ravnanja komand ali upravnega vzvodovja na tleh po približno osmih drsnih letih po zemlji napravil tako - imenovani "skok", to se pravi, da je prvič vzletel v zrak, prepuščen samemu sebi in svoji zmožnosti. S tem je opravil "jadralni krst". Nato je tak jadralec po uspelih letih delal "A" izpit, ki ni nič drugega, kakor le lep in dober vzlet, par sekund letenja in siguren pristanek. "A" izpitu sledi "B" izpit, pri katerem se mora leteti dalj časa(5 minut) in napraviti nekaj pravilnih zaokretov z njim ustrzajočimi nagibi. Sledi "C" iz-

pit, pri katerem lahko traja letenje že celo uro ali še več. Treba je tudi pokazati spretnost v manevriranju letala. Je še "srebrni C", "zlati" itd., za katere pa ni določeno točnih mej kretanja in letanja, temveč zavisi večinoma v časovno dolgih letih, v višinskih in dolžinskih rekordih. Večkrat pomaga takemu jadralcu do imenovanih odlikovanj le zgolj naključje, ki ga nepričakovano vrže v neroden položaj, iz katerega pa se srečno in uspešno izvleče. Seveda je to povedano silno grobo, a drži v mnogih primerih.

Pri nas v Sloveniji je bilo nekaj let pred vojno mnogo zanimanja za jadralno letalstvo, ki se je z vsakim letom stopnjevalo. Mladina je bila navdušena za ta lepi šport. A žal, da so se naše oblasti tako v mali meri za to, čeprav so začeli tik pred vojno - le pospeševati jadralno letalstvo in modelarstvo. Tudi se je večkrat slišalo iz ust starejših, češ, da - je modelarstvo in sploh jadranje neke vrste igračkanje. Vendar se je fant, ki se je lotil gradnje modelov, temeljito izuril v uporabi najrazličnejšega - orodja in navadil se je točnega in natančnega izdelovanja, kajti model, ki ni narejen izredno točno in precizno, v čigar izgradnjo ni vložil modelar dovolj volje in potrpežljivosti, ne bo nikdar dobro letel , dočim je v obratnem primeru vsa modelarjeva potrpežljivost in dobra volja obilno poplačana, ko vidi, - kako mu model lepo in varno leti. Tudi so taki fantje če stopijo v šolo motornega letalstva, najbolj zanesljivi in dobri piloti. Poleg vsega tega pa še mladenič modelar že od vsega početka marljivo dela in se uči živeti po načrtih.

V Sloveniji smo imeli več takih šol. Teren za jadranje, kjer je bilo vedno na razpolago dovolj ugodnih pobočnih vetrov smo imeli na Blokah, v Begunjah, pozneje tudi v bližini Maribora in Ptuja , kjer so bile šole.

Jugoslovanski jadralni rekord(vzdržnosti) je - dolga leta imel Slovenec Raznožnik, učitelj jadranja na Blokah., ki je na mnogih mitingih razkazoval

jadralne umetnosti. Ta rekord je znašal okrog 12 ur nepretrganega jadranja. Pozneje ga je prevzel Srb, neki Aca, v Beli Crkvi ob rumunski meji, ki je tolkel Raznožnikov let za nekaj minut. Od leta 1938. - pa vse do danes (za zdaj ne vem!) pa nosi rekord vzdržnostnega leta zopet Slovenec Marjan Križman s skoraj 13 urami, ki je bil dosežen na Blokah. Svetovni vzdržnostni jadralni rekord je pred vojno znašal okrog 54 ure letenja, ki ga je dosegel neki Rus. Ravnotako ima zopet Rusinja rekord jadranja na daljavo (preko 300 km) in isto Rus višinski rekord.

Mnogo zavisi pri takih rekordnih jadranjih poleg jadralne sposobnosti še sreča, ki mu je dana s tem, če jadralec najde termične vzgornike, ki ga - dvigajo, potem pa je mnogo odvisno tudi od jadralnega letala, kakšno je in kakih dimenzij. V Avstriji - so okoli leta 1937. zgradili veliko jadralno letalo, ki je imelo razpetino kril 30 metrov. Na Japonskem - pa so izdelali dvosedežno brezmotorno letalo. Tudi po drugih državah so imeli taka vele-jadralna letala. O njih uspehih in nalogah pa se bomo pogovorili prihodnjič.

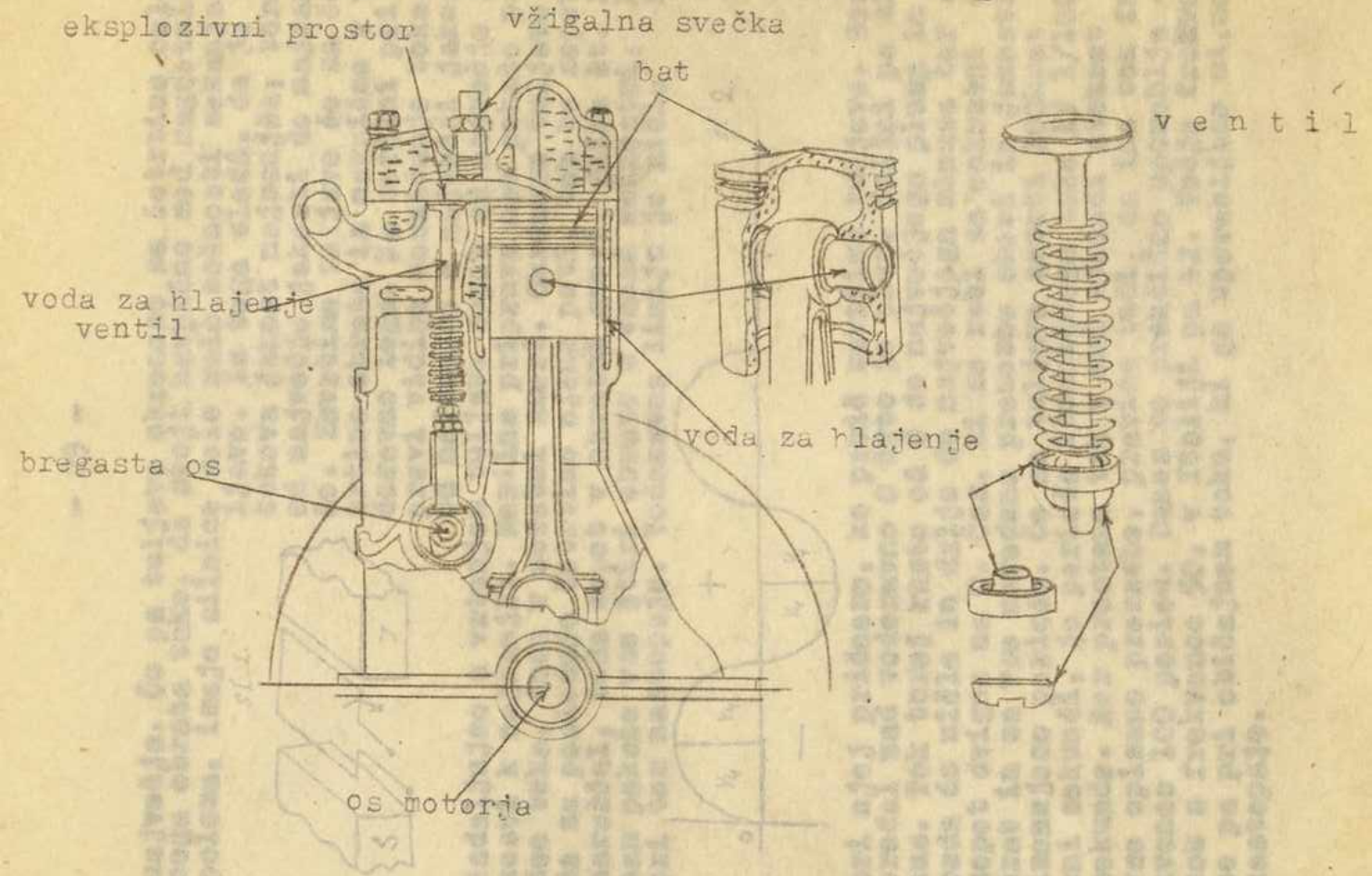
(Nadaljevanje sledi.)

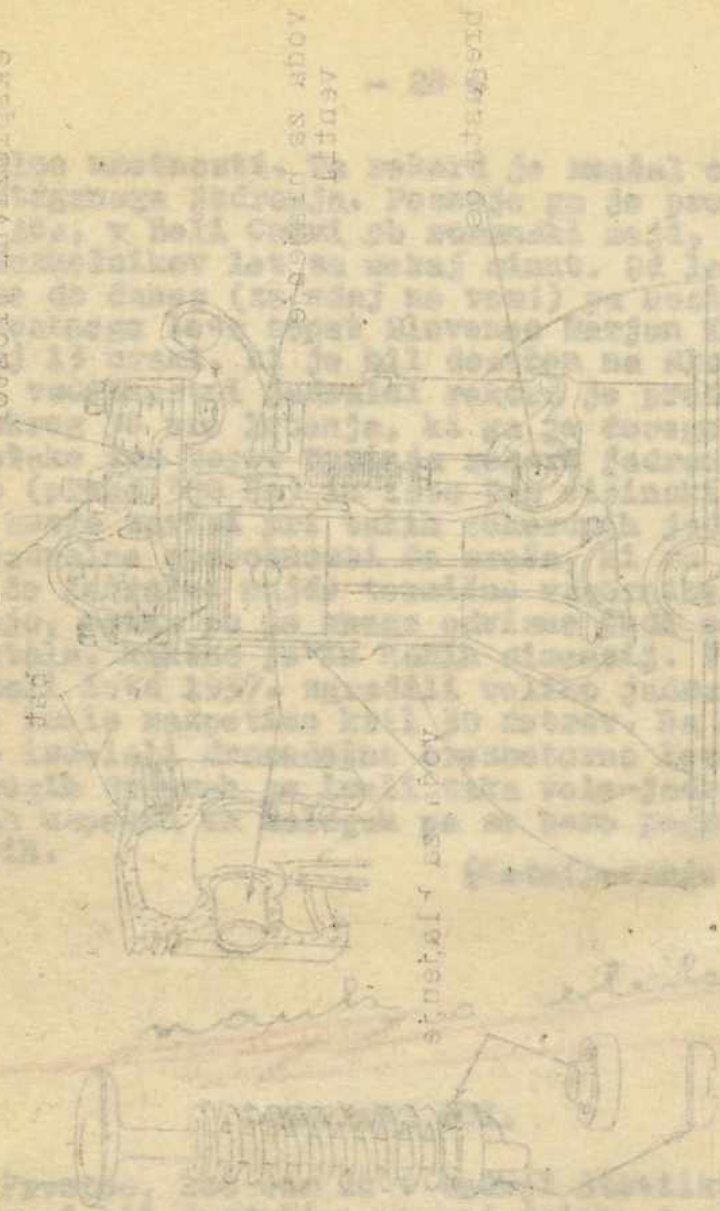
nauk o elektriki

IZMENIČNI TOK.

Prvotno, kot sem že v zadnji številki omenil, kolektor ni bil razdeljen na več delov, temveč je bil to le kovinski obroček izoliran od osi, po katerem je drsela ščetka. Ker pa ima ruljava dva konca, sta seveda bila potrebna dva taka obročka. Praktično nam izmenični tok ponazori slika št. 1. Kadar stoji tuljava v vodoravni legi je največja možnost, da največ silnic seka to tuljavo, torej bo tudi jačina toka v tej legi

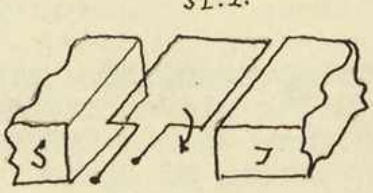
PREREZ CILINDRA BENCINSKEGA MOTORJA

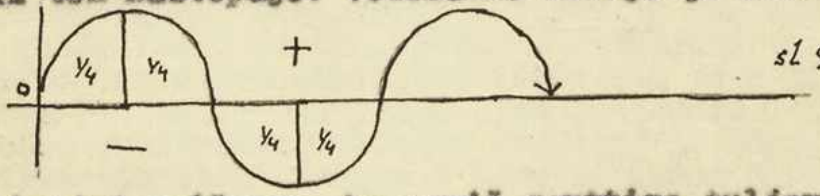

največja. Če pa tuljavo okrenemo za četrtino celotnega obrata tako, da stoji navpično med magnetnima poloma, imajo silnice zelo malo možnosti sekanja tuljave. Iz tega sledi, da je tu tokova jakost najmanjša, torej od največje jakosti do najmanše. Zavrtimo tuljavo še za četrtino obrata iz navpične v vodoravno lego. Na merilni pripravi vidimo naraščanje toka - od najmanjše k največji jakosti.

sl.1.

Nadaljujmo z vrtenjem tuljave zopet od največje jakosti k najmanjši. Merilna priprava nam pokaže padec toka, toda v obratni smeri. Okrenemo tuljavo - še za poslednjo četrtino njene poti, tok bo zopet naraščal, toda zopet v obratni smeri. Slika št. 2. nam pokaže vse štiri obrate z vsemi možnostmi, ki pri tem nastopajo. Vodoravna linija je ničla in

sl 2.

pri njej pričnemo, ko prvič zavrtimo tuljavo. Gornji predal nad vodoravno 0 črto je plus, doljni pa minus. Tok torej raste od 0 do največjega plusa in pada do ničle in dalje do največjega minusa ter se zopet dvigne na 0. Čas, ki se rabi za enkratni obrat in za vse navedene premembe smeri in jakosti, imenujemo periodo. Če se tuljava zavrti 100krat v eni sekundi, je perioda izmeničnega toka ⅓ 1/100 sekunde. Ker prestane tok v eni sekundi stokrat - vse opisane premembe, pravimo tudi, da ima tok frekvenco 100 period. Danes se praktično uporablja - tok s frekvenco 50, v Italiji pa 42. Večje frekvence pa pri običajnem toku, ki ga uporabljamo mi, ne nastopajo.

SPORT

Pretekla vojna je tudi športu prizadejala težke izgube in zapustila velike vrzeli. Širom Evrope so raztreseni grobovi mnogih svetovno znanih športnikov, katerih slavna imena bodo ostala še dolgo - vzor in ideal mlajšim rodovom.

Med in po vojni ni bilo večjih športnih prireditev, niti niso bili doseženi pomembnejši rezultati, če izvzamemo švedskega fenomena Gundar Haegga. Zato oni, ki se zanimajo za šport, tem rajši obujajo spomine na predvojne športne podvige. Posebno - med logorskimi športniki pride večkrat do športne debate.

Berlinska olimpijada 1936. leta nam je še v dokaj dobrem spominu. Rezultati, ki so bili takrat doseženi so zelo zazlični. Svetovnih rekordov beleži berlinska olimpijada bolj malo, pač pa so se Nemci postavili poleg športnih uspehov (odnesli so polovico zlatih kolajn) še bolj z organizacijo prireditve same. Od rezultatov bomo omenili predvsem nekatere iz lahke atletike, ki ji pravijo kraljica športa. - Večina športnikov pozna po imenu Jesse Owensa, ameriškega črnca - študenta, ki je U.S.A. priboril tri zlate kolajne in sicer v teku na 100 in 200m ter v skoku v daljino. Njegovi rezultati v vse treh disciplinah so svetovni rekordi in sicer 100 m v času 10,2 sek., 200 m 20,1 sek. in skok v daljino 8,12 m Vse tri zmage si je priboril sigurno in mu nihče od zastopnikov bele rase ni resno ogrožal zmage. Pri skoku v daljino se je edino pokazal Nemec Long kot nevaren tekmec s skokom 7,88 m. Zanimivo je vedeti, zakaj so črnci v tekih na kratke proge nadmočni belcem. Ameriški znanstveniki so ugotovili, da je temu vzrok anatomska gradnja telesa pri črncu. Naklon odnosno nagnjenost med stegnom in medenico je močneje

izgrajena kot pri belcu. To omogoča uspešnejše delo mišic pri teku. Ta ugodnješa izgradnja omenjenega - kota nagnjenosti dovoljuje 8 - 10 cm daljši korak . Večino zmag v ostalih lahkoatletskih disciplinah so si porazdelili Nemci in Amerikanci. Sledili so jim Švedi. Ostali rezultati so bili sledeči: v teku na 400 m je zmagal Nemec Harbig s krasnim časom 46 sek. V teku na 800 m je zmagal Anglež Hompsoon s časom - 1'48, na 1500 m Novozelandec Lowelook s časom 3'47. Oba rezultata sta pa bila kasneje še precej zboljšana. Tukaj bi bilo vredno omeniti rezultat Slovenca Koširja Zmago, ki je boljši kot ga je dosegel takratni olimpijski prvak na 800 m.

V stafetah so zmagali in so tudi še danes najboljši Amerikanci. Izmed maratonskih tekačev je najslavnejši Argentinec Zaballa in do danes še nihče ni prekosil njegovega časa 2 uri in 20 minut v tej najnapornejši disciplini.

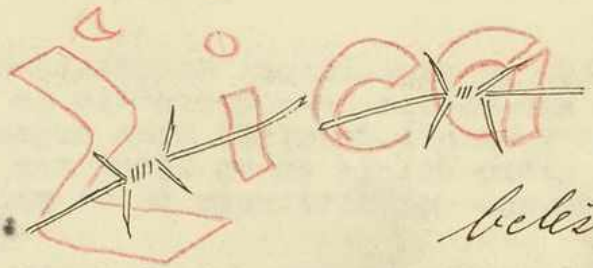
V tekih na dolge proge so prevladovali Finci. V troskoku je zmagal Filipinec s skokom 16 m (svet. rekord). V skoku ob palici je zmagal Amerikanec Meadows s skokom 4.30 m, kar je bil samo olimpijski - rekord. Svetovni rekord v tej disciplini ima Amerikanec z rezultatom4.59 m. V metih je bila največje presenečenje zmaga Nemca Stöcka v metu kopja s slabim rezultatom 71 m. Znano je, da je ta disciplina absolutna domena Fincev in sta njih zastopnika slavni Jarwinen in Nikanen z rezultati med 77 in 78 m daleko najboljša na svetu. V metu krogle je zmagal Nemec Wölke z mnogo slabšim rezultatom kot je že petnajst let stari svetovni rekord Amerikanca Tomance-a z metom 17.20 m. Tudi v metu kladiva je zmagal stari svetovni rekorder Nemec Blask z metom okrog 58 m. Edino v tej disciplini smo imeli Slovenci svojega zastopnika, ki je pred vojno dosegel svetovni rezultat z meti okrog 55 m. To je bil inž. Milan Stepišnik, za katerega se pa govori, da danes ni več med živimi. Zmagovalca v metu diska -

se ne spominjám, pač pa je trenutno najboljši na svetu Italijan Consollini in je njegov rezultat 54 m svetovni rekord.

Zanimiva bo vsekakor olimpijada prihodnje leto v Londonu, kjer naj bi sodelovali tudi zastopniki sovjetskih narodov o katerih se govori, da so dosegli v mnogih športnih panogah "udarne" rezultate - enakie - svetovnim rekordom in tudi boljše.

Prihodnjič pa kaj o plavanju, telovadbi, nogometu in drugem.

IZ ZAMEJSKIH PISEM:

Iz Münchena: (22.8.): "Težave z ozirom na skupno življenje z ostalimi Jugoslovani so pa, kot izgleda, povsod iste. Veliko je treba potrpeti in ljudi miriti. Zahteve po ločitvi so povsod. Odločil sem se, da rajši ljudi mirim kot pa delam razdor, ker je že itak dovolj težav, ki jih nam zunanji politični položaj prinaša. Veliko nevolje prinaša tudi negotovost, v kateri se sedaj ljudje nahajajo. Vse misli samo na preseljevanje, a tega nikakor ni. Šli so že skozi neštete registracij in to vzbuja nevoljo. Vmes med ljudmi so tudi provokaterji komunističnega režima, ker upajo, ako je nesloga ali nered, da bodo v kalnem lahko ribarili. Zato je ljudem povedati, da edino z žrtvovanjem in molitvijo bodo premagali težave, ne s spori in ločitvami."

Iz Rima (1.8.): "Tukaj se stvari dokaj normalno brez škode za ljudi in stvar razvijajo. Manjše grupe mesečno že odhajajo v Argentino, z avgustom začno - večje. Ljudje so zadovoljni z vzdrževanjem tu in med transportom. Ko pridejo tja, je treba takoj trdo delati. To je za marsikoga težko, ali to je nujno. Delo pa vsak dobi. Zaslužek je skromen, začetkoma komaj za vzdrževanje ali vendar zadovoljiv."

Iz Rima (22.8.): "Emigracija se je začela nekako premikati: Iz Senegalije prihajajo sedaj ljudje v Rim na konzulat, v malih skupinah po 30 na teden. Nekaj jih je že odpotovalo, večja skupina(prib. 50) jih gre 27.t.m. in potem počasi z vsako ladjo nekaj. V oktobru se pa začno masovni prevozi. Največja o-

vira nam je argentinski konzulat, ker ne izda več viz. Sedaj smo dobili neko sporočilo iz Argentinije, da bo začela v Genovi delovati neka argentinska komisija, ki bo na hitro delala in bo ljudi kar na ladje spravljala. Kot rečeno: definitivnega še ni nič."

IZ PISMA IZ ARGENTINE:

"Hrane je dovolj in je zelo poceni. Zato pa so stanovanja silno draga. V Buenos Airesu plačam za majhno stanovanje dveh sobic in kuhinje na mesec - 150 pesosov. Nekateri so se prav lepo znašli in dobro zaslužijo, drugi zopet so veliki reveži."

"Zemlja, kamor bi se Slovenci naselili, ni še odkazana. Vlada pravi, da jo bo dodelila takrat, ko bo zadeva aktualna. Treba bo zemljo odplačati v 10 letih. Cene so v privatni prodaji 2 do 50 pesosov - hektar. - Misel, da bi ljudje sejali tu pšenico in koruzo, naj ljudje opuste. To se izplača le na velepos estvih s stroji in kadar Evropa strada. Danes stane 100 kg pšenice 15 pesosov. Toliko lahko kvalificiran delavec (zidar, kovač, mizar) zasluži v enem dnevu. Med vojsko je bilo tu veliko rentabilnejše kurjava s koruzo kot s premogom. Tudi živinoreja se ne izplača, razen za domačo rabo. Ko pa je meso - trikrat cenejše kot dobra jabolka in ga je toliko. Kakor žitarice, se tudi živinoreja izplača samo na veliko. Nekaj tisoč glav govedi in deset tisoč ovac, ki so last enega gospodarja, ni nobena redkost. Sveta za kolonizacijo dodeljujejo približno po 10 ha za družino. Ta ploskev zadostuje, da si priden - človek v 10 letih iz nje naredi gruntec, ki je vreden 40.000 pesosov, to je 10.000 USA dolarjev. Za jetične tukajšnje podnebje ni. Kdor bi prinesel kal te bolezni sem, bo v kratkem podlegel. Dosti je tudi bolnih na raku."

Mal' heca

V PRIČAKOVANJU.

- Oh, Seedorf, Seedorf! Vedno se bom spominjal tebe in tvojih prebivalk!

- Ko sem jih prvič zagledal, sem se zdrznil in srce se mi je stisnilo. Stresle so v nas posamezno, ali v malih gručah. Sramežljivo so se skrivale pred izzivajočimi pogledi došlecev, toda takoj sem uganil, da se v svojih srcih vesela našega prihoda.

- Njo sem opazil šele drugi dan. Po svoji stasitosti in zdravi, rdeči barvi se je močno razlikovala od drugih, a pred mojim pogledom se je skrila in šele naslednji dan sem jo škiz zopet opazil, toda le za nekaj trenutkov. Srce mi je hitro bilo in čutil sem močan krvni pritisk. Vsled nje se je napadla nespečnost in bil sem v resnici v resni nevarnosti pred obolenjem. Zasledoval sem jo vztrajno in po nekaj dnevih sem prišel do zaključka, da zapušča svoje stanovanje le v večernih urah. In sedaj je čakam vsak večer. Tovariši se mi smejijo, češ, da je drugih dovolj in da jih ni treba iskati in čakati. Toda moje srce ne bo mirno, dokler mi usoda ne usliši prošenj.

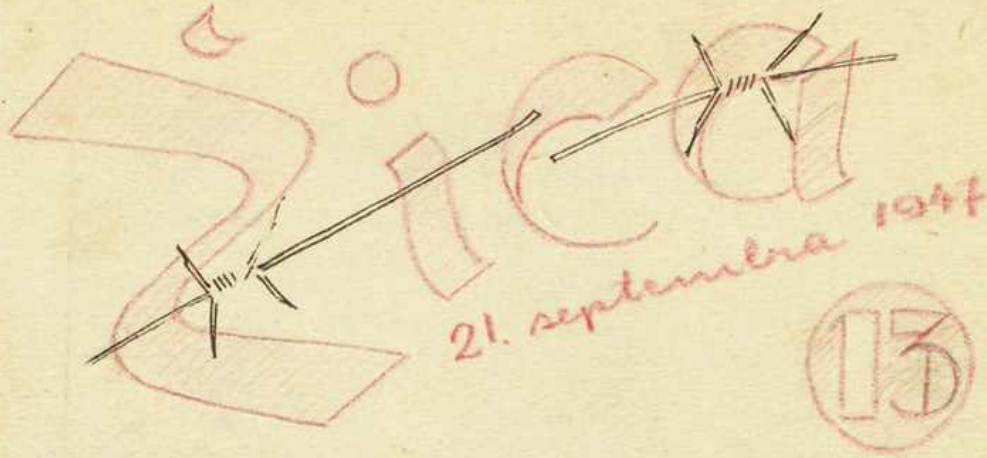
- Bliža se šesta ura. Slutim, da se mi danes ne bo utegnila skriti. Čim jo bom opazil, bom odločno pristopil in s svojim hitrim nastopom ji bom onemogočil sramežljivo izmikanje...

- Hiter udarec s kladivom in prokleto stenice bo konec!

"Žica izhaja vsako nedeljo. Ker je naklada silno majhna, je treba paziti, da se pri prebiranju na poškoduje. Čitatelj se mora zavedati, da ni on edini, ki si želi prijetnega branja.

"Žica" je naš vseh. Zato jo ne čitajte samo, temveč z njo tudi sodelujte. Za vsak prispevek smo hvaležni, za vsak nasvet in mnenje pravtako. Vemo, da ima marsikdo od vas lepe misli ali kaj drugega na zalogi. "Žica" - je mesto, kjer se jih na najkoristnejši način izrabi. Sodelujte, pomagajte, svetujte - videli boste, da to ni tako težko! UREDNIŠTVO

ALI BI NE BILO LEPO, ČE BI "ŽICA" RES KROŽILA PO BARAKAH ?!

21. septembra 1941
13

Svetinje
Slav. gor.

Socializem

Problem današnjice. Predvsem "moderen" problem in - zamišljeni protiutež napredujočemu komunizmu. Angleži s svojo socialistično laburistično vlado trde, da predstavlja njihov socializem dobrodošlo alternativo skrajnim levim in desnim navalom po Evropi. V tem je precej resnice, ker se ljudje raje odločijo za manj radikalne ideje, predvsem po tako krvavi vojni, kot je bila poslednja. Vendar in tu se ne morem otresti lahne ironije, je tudi res, da se Angleži radi kažejo kot rešitelji. Danes je pač socializem - tisti, ki rešuje, tako mislijo Angleži.

Res je socializem alternativa komunizmu. Zato mu je komunizem smrtni sovražnik, poglejte samo kako napada "izdajstvo" II. (socialistične) Internacionale. Toda socializem teži k istemu cilju kot njegov strupeni bratranec. Njegov operativni način je evolucija - pot mirnega razvoja - k socialistični družbi, brezrazredni, popolnoma izenačeni skupnosti delavcev, kmetov in inteligence.

S tem se postavlja socializem v odločen afront proti kapitalizmu, socialnemu kakor gospodarskemu. Kapitalizem je posledica liberalizma v gospodarstvu, neomejenega ekonomskega razvoja gospodarsko in socialno močnejših, ki so si podvrgli delavske mase. Toda v svojem "navdušenju " je šel socializem nekoliko predaleč. Razlikovati se od komunizma le po različnosti poti k istemu cilju je za mene nesprejemljivo. Soglašam z začetnimi ukrepi socializma, s podržavljenjem velepodjetij, javnih ustanov, naprav, železnic, z načrtno ureditvijo in določitvijo smeri razvoja gospodarstva, soglašam s povečanjem in pojačanjem socialne zakonodaje: vseh vrst zavarovanj, zaščite delavca pred izkoriščanjem, zavarovanjem

družinskega razvoja, ureditvijo delavskega razvedrila in seveda - pravičnih plač. To da, ali dalje?

Odklanjam posežke socialističnega državnega aparata v privatno življenje, v privatno iniciativo, odklanjam zamisel države kot vsemogočen monstrum, kateremu državljani mečejo v žrelo svojo svobodo, svoje imetje, svoje pravice, svoje življenje.

Socializem je gospodarski in družabni red, ki ima za cilj spraviti vse dejanje in nehanje na zemeljski krogli pod vodstvo in nadzorstvo družbe, bolje rečeno najvišje družabne organizacije - države in njenega aparata.

Dvomim, ako je tak red najprimernejši za izpeljavo obnove Evrope. Politično morda, ker izpodkopuje tla komunizmu. Toda sistem, ki stremi - za podržavljanjem zaradi podržavljanja, ne glede na efikasnost proizvodnje, na povzdigo gospodarstva, ne more biti v celoti pozitiven. Take tendence zastopa socializem danes.

Angleži posojajo svoj socializem Evropi. Odevajo ga v nekak mesijanski plašč, dodeljujejo mu vlogo jezu proti komunizmu, misleč, da mu bodo delavske mase pristopale, brž ko bodo začule njegovo ime. Resnici na ljubo pa bodi povedano, da zanima delavce mnogo bolj vprašanje kruha kot vprašanje podržavljanja, vprašanje eksistence kot vprašanje sistema. Ako bo socializem izpolnil ta pričakovanja, potem bo uspel. V nasprotnem primeru bodo zmagali tisti, ki več obljubljajo in dado. Čeprav nočem zagovarjati gospodarskega sistema v Ameriki, je treba opozoriti na veliko razumenanje za potrebe Evrope, ki ga ta dežela kaže v zadnjem času, seveda ne iz same, čiste nesebičnosti. In prestiž Amerike raste, prestiž kapitalistične Amerike takorekoč.

Socialistična Anglija na drugi strani oceana pa se zvija v krčih gospodarske krize, njena "so-

cialistična" neodločnost pa je vzrok, da izgublja še tisto malo prijateljev, kar jih je po vojni ostalo.

Ta primera nikakor ne vključujeta mojo opredelitev za ta ali oni gospodarski ali družabni sistem. Hotel sem samo pokazati, da besede niso vse, temveč da zahtevajo ljudje tudi kaj konkretnega, n.pr. pomoč, dejansko izboljšanje socialnega stanja, višji življenski standard.

Socializem prestaja dobo preizkušnje. Ako ostane v mejah zaželjenega, kar sem že zgorja omenil, potem mu je uspeh zagotovljen. Tedaj bo namreč odpravil neznosne gospodarske in socialne prilike, ki vladajo pod kapitalističnim sistemom, v kolikor še vladajo. Delu bo dal vso čast in postavil delavca na mesto, ki mu pripada. Delavec se ne bo več čutil izobčenega, zavrženega, tlačenega z nogo tkzv. kapitalistov - plutokratov na vratu. Tovarna, obrat, podjetje bo okvir srečne delavske skupnosti, toda zveze delojemalca in delodajalca, ker bo slednji imel uspeh podjetja za svoj uspeh, ki mu omogoča in ščiti obstanek, pošteno, človeka dostojno življenje.

Klic po gospodarski in socialni enakosti je nesmisel. Enakosti ne more biti, je pa enakopravnost in to je treba dati delavcu. Delavec mora imeti vsak trenotek možnost osamosvojiti se ali vsaj menjati nepriljubljenega gospodarja. Uredba o minimalnih mezdah se mora striktno izvajati. Zadovoljno delavstvo bo avtomatično odpravilo razredne spore.

Torej nam ni treba socializma v celoti. Najprej rabimo socializacijo gospodarskih in družabnih prilik, tisti veliki duhovni prerod, ki bo enkrat za vselj končal s strašnim : homo homini lupus - človek človeku - volk.

Za rešitev socialnega problema predpostavljam - torej duhovni prerod? Da, v enem oziru. Ali pa bo to izvršil socializem? Njemu manjka vere v človeka, v večnost, v dobroto.

Masaryk je dejal, da rešuje problem socializma z ljubeznijo do bližnjega, ne z golo filantropijo, - temveč z delovanjem, ki sega v bistvo, tja kamor sem

v tem članku še nakazal: odprava socialnih krivic, pomanklivosti, zatiranj.

Homo homini amicus!
Človek človeku - prijatelj, brat!

Komentar k politični situaciji

Zasedanje Skupščine OZN se je pričelo, kot je bilo predvideno, 16. septembra. Pred tem so ameriški krogi napovedali nov kurs ameriške zunanje politike, ki bo prišel na zasedanju do izraza. Sovjetski delegat Višinski je v otvoritvenem govoru sprožil odkrite napade na Anglijo in Ameriko ter imenoma obtožil 8 Amerikancev, Churchilla in njegovega sina - , da so vojni hujskači. Angleški uradni krogi so označili Višinskijev govor za navadno propagando, medtem ko so ameriški "vojni hujskači" izjavili, da "se bo treba prej ali slej izprsiti" ter naučili sovjetsko vlado kozjih molitvic. Vzdušje na zasedanju OZN je torej vsekakor zelo prijetno, za kar je poskrbela tudi Argentina, ki je izjavila, da ne bo umaknila svojega veleposlanika iz Madrida, - čeprav je to bil sklep OZN, češ, da če grška gverila ne predstavlja nevarnost za svetovni mir in je SSSR vložila svoj veto proti mednarodni intervenciji, potem tudi Španija ni nevarna svetovnemu miru.

Višinskijev predlog, da Skupščina razpravlja o na vojno hujskajoči propagandi, je bil sprejet in dan na dnevni red. V tem vprašanju si bo komunizem nedvomno opekel prste, ker bodo na Skupščini preučevani tudi sovjetski ter ostali satelitski napadi na zapadne sile ter živčna vojna, ki jo SSSR vodi - proti svojim demokratskim sosedom. Primer s Čehoslovaško, Madžarsko, Grčijo, Turčijo in Perzijo so preveč očitni. Zlasti najnovejši dogodki v zvezi s Perzijo so nadvse značilni. Po drugi strani pa je videti, da se je tudi UNA močno zasidrala na bližnjem in srednjem vzhodu ter da spada Perzija že

v ameriško vplivnostno območje. SSSR je demonstrativno poslala svoje čete na perzijsko zaso. Perzija pa je prizadela Sovjetom hud udarec in noče več obnoviti pogodbe, ki dovoljuje Sovjetom izkoriščanje petrolejskih vrelcev v Iranu. Iz sovjetskih časopisnih in radijskih napadov bi bilo sklepati, da je situacija na Srednjem Vzhodu spet napeta in da se lahko izcimi kak nepredviden vojaški zaplet, ki bo na tem področju že tretji od konca vojne. Naletel pa bo zopet že na močne ameriške pozicije. Obkoljevanje Sovjetske Zveze se načrtno nadaljuje.

Omembe vredna bi bila še naslednja dva momenta preteklega tedna: oboroženi spopad med nasprotujočimi si silami v Jugoslaviji ter Češkoslovaški. V Jugoslaviji na področju Makedonije, v Češkoslovaški pa na Slovaškem, kjer naj bi operirali gverilski oddelki, sestavljeni iz bivših Vlasovih vojakov, članov Hlinkove garde in drugih medvojnih "kolaboracionistov". Zanimivo je to, da se je oborožena akcija na Slovaškem sprožila takoj po komunističnem poizkusu atentatov na antikomunistične ministre, med katerimi je tudi češkoslovaški zunanji minister Jan Masaryk.

Zadeva o oboroženi vstaji v Jugoslaviji ni pojasnjena, toda vendar predstavlja za svetovno javnost znak, da Tito ni absolutni gospodar položaja. Ali bo naše mnenje v pogledu akcije od zunaj navznoter s strani demokratskih sil na Balkanu držalo, bomo pa kmalu videli. Nedvomno je hudo, ako mora Tito sam izjavljati, da ga skušajo "blokirati" zaenkrat gospodarsko...

Kot prvi znak mednarodne solidarnosti proti sovjetski politiki se vidi v tem, da so nekatere države zahtevale, da Skupščina OZN kljub in mimo sovjetskega veta sprejme Italijo ter Avstrijo v OZN. Ako se bo ta predlog usvojil in izvedel, je jasno podan dokaz, da se je kurs mednarodne politike enkrat za vselej zasukal in da bo mnenje in volja Sovjetov upoštevana edino še v toliko, v ko-

likor bom v skladu s težnjo demokratskih narodov v svetu. Od tega momenta dalje pa bomo šli rapidno - ali mi k vojni ali pa brez tega sovjetska zvezda k zatonu.

V pogledu angleške ekonomske krize bo, z razvojem v preteklem tednu, kmalu doseženo ravnovesje. Anglija je morala pač kloniti pred Ameriko in ji sedaj na veliko pošilja svoje zlato v povračilo za dolgove in nove dobave, medtem ko se govori, da bo tudi Attlee zamenjal nekaj ministrov v svoji vladi, ki so s svojim stališčem napram Ameriki pripomogli k izbruhu krize v Angliji, ki ne mogla prikriti - svetu, da je padla Anglija med drugorazredne velesile.

- - - - - -

Masaryk:

Demokratičen ideal ni samo političen, je tudi socialen in gospodarski. Komunizem odklanjam. Brez individualizma, brez nadarjenih in iznajdljivih posameznikov, brez sposobnih vodij, brez genijev dela se družba ne da razumno in pravično organizirati. Demokracija pomeni po socialni strani premaganje ponižujoče bednosti; v republiki, v demokraciji ne sme biti možno, da bi posamezniki ali sloji izkoriščali svoje sodržavljane - v demokraciji človek človeku ne sme biti sredstvo. Prisojena raznolikost - mora biti urejena z delitvijo in hierarhijo funkcije in dela; ni možna organizacija ljudi brez nadrejenih in podrejenih, toda biti mora vprav organizacija in ne privilegij, ne aristokratično gospodovanje, ampak vzajemna služba. Demokracija potrebuje vodij, ne gospodov.

Pomlad je prišla bo...

Z nekim posebnim zadovoljstvom so drugi dan opazovali Kolarov oča Frančeka, kako vneto je že navsezgodaj prijel za delo, preobrnil vse orodje, da ni kje kaj pokvarjeno ali potrto in delal načrte: to bo treba preurediti, tam ono lestev v konjskem hlevu bo treba novo... Vse je videl danes, vse pokazal očetu, dočim je do sedaj take stvari prepuščal le njemu. Le toliko se je zanimal, kaj se bo danes ali jutri delalo. Kar naenkrat pa taka izpremamba!

Ko sta šla iz konjskega hleva, je še Franček - zadovoljno potrepljal iskrega belca, s katerim je bil letos prvič na konjskih dirkah na Cvenu in odnesel drugo nagrado ter vprašal očeta:

"Ali ne, oče, v nedeljo bova pa s tem stopila v Jeruzalem gorice pogledat? Tudi Ropoševi so obljubili da pridejo. Sem jih povabil, kot ste mi naročili."

"No ja, saj lahko, če že tako hočeš," so dejali oče.

"Čudno," je pomislil Franček, "če hočeš," -kot bi bil že on gospodar. Izgleda da bi se že res radi iznebili teh vsakdanjih gospodarskih skrbi.

Zvečer ko so odmolili po večerji, so še oče ostali malo dalje v družinski sobi kot ponavadi, puhali bele dimčke iz stare dolgocevne pipe pred se in mrmrali sami pri sebi:

"Hm, s fantom ni nekaj v redu kot do zdaj. Ga je že kakšna kikelca kje premotila. No, pa saj nam res manjka gospodinje! - Mati, Bog ji daj dobro, je že štiri leta v grobu in je res zadnji čas, da fant bolj resno pogleda v svet. Samo mlad je še, mlad in, če bo moral ponovno k vojakom? Bomo pa potem takoj snubili, da je le poštena tista njegova... Bomo pa snubili," so zaključili oča svoje misli, upihnili - luč in se podali v posteljo.

Hitro je poteklo pri Kolarovih tistih teden dni, posebno sedaj ko je toliko dela zunaj na polju in dan mine kot bi se obrnil.

V nedeljo sta Franček in oče šla obak rani maši, kakor tudi teta Treza, ki jim je bila za gospodinjo. Precej je že upehala pot do farne cerkve starega očeta in dobro se mu je zdelo, da ima že tako mzočnega sina, da bo skoraj lahko odložil. Franček je šel takoj po maši domov! Fant je že tačas pripravil koleselj, očedil konja, teta Treza je pa segla malo v zabelo, pripravila - par klobas in nekaj povojenega mesa, ker težko je piti brez prigrizka. Okrog desetih je bilo, ko sta se zbasala na koleselj in konj se je pognal v hhen dir. Zvedavo so ju ogledovala dekleta, ki so šla k pozni maši, kam neki se pelje Franček s starim in skoraj vsaka ga je ogovorila in še se parkrat ozrla za drdrajočim koleseljem. Da ta Franček, to ti je fant!

Cesta je zavila počasi navkreber preko Komenščaka na jeruzalemski hrib. Z naprej nagnjenimi ušesi se je belec čvrsto upiral v hrib in videti je bilo, da z lahkoto vleče. Zadovoljno so se oča obrnili k sinu?

"Dobro si zadel takrat v Ptuju, ko si tega kupil, čeprav sem od začetka dvomil, da bo kaj iz njega, ko je bil tako mršav." Pa so še malo pomislili: "še gospodinjo, če tako dobiš, pa kar rad sedem v zapeček."

Kar na smeh je šlo Frančeku, ko so oče sami, ki so prej vedno rekli, da je še čas, zdaj napeljali pogovor na to.

"Da oče, kar povedal vam bom: imam že izbrano. Mlinarjevo Tončko iz Veržeja. Saj jo dobro poznate, ko že od nekdaj vozimo tja v mlin."

"Tončko? Tako na videz jo poznam, tudi kaj - slabega nisem slišal o njej. Ne rečem, če ni bogata, da je le poštena in pridna. Tudi jaz nisem bog ve kaj imel, ko sem si vzel Mico, tvojo mater, vendar smo živeli zmeraj kot malokdo pre-

možnejših od nas. - No pa bomo že še videli," so dovršili, ko sta se ustavila pred domačo viniča - rijo.

Prijazno so se pozdravili z vinič arjevimi. - Lojz je izpregel konja in ga odgnal v hlev, Roza je pa znosila v hišo, kar sta pripeljala s seboj. Ta mala dva sta se oklenila očetovih rok, ki so dali vsakemu dinar. Bili so jima boter pri krstu.

Gor od Ljutomera se je pa počasi premikal Ropošev koleselj. Gospodar in gospodinja sta sedela zadaj, sin Joško in mlajša Lizika pa spredaj. Kolarova dva in vinič ar Lojz so jim že prišli nasproti na pol hriba. Lojz je prijel konja, ostali so pa peš nadaljevali pot na vrh, opazovali tu in tam gorice, se pogovarjali o gospodarstvu,vremenu, delu in ko so prilezle na vrh, so rekli Ropošev - oča:

"Saperlot, je pa hrib ta Jeruzalem in ni čudno ako so od tu naši predniki odbijali najhujše ogrske vdore Krucev. So pa morali biti korajžni - fantje, ki so dospeli na pomoč iz celih Slovenskih goric in so se upali s Kruci, ki so se zvezali s samimi Turki, ter jih potisnili nazaj od tu in še daleč preko Mure."

"So bili že, pa tudi sedaj bodo morali biti, ker že močno smrdi po smodniku. - Pa pustimo to, pojdimo v hišo, poldne je že proč. Vidva Franček in Joško pa prinesita kaj iz kleti, tistega starega Franček, saj veš, tam iz kota, " naročajo oče.

"Ne bi si mislil Franček, da bi si ti tako hitro pridobil Mlinarjevo Tončko, ko je vsakega - tako naglo odslovila. Ti pač znaš. Veš jaz sem pa bolj nerođen za to," pravi Joško, ki je že komaj čakal, da sta bila sama.

"Ti ali boš zvečer doma?" ga prekine Franček "Jo bova šla klicati, ti si bolj tam vajen."

"Saj res" pritrdi Joško, "kar pridi, pa še jih kaj s seboj priženi, da bomo malo zapeli."

"O brez skrbi! Saj sam tako ne hodim rad, po-

sebno še tako daleč."

Ko sta prišla iz kleti so bili ostali že v prijetnem razgovoru okrog mize. Lizika je pa razrezala pečenega purana, ki so ga pripeljali Ropoševa mati s seboj, klobase in svinjino pa na drug krožnik, če bo kdo hotel. Roza je pa prinesla še solate in hrena, tako da je izgledalo kot za malo gostijo.

Prijetno se je mešal duh pečenega purana z vincem, zraven pa so ljudje kadili viržinke, kot le ob največjih praznikih. Pričeli so si napivati zdravice in ko so že za vse in na vseh zdravje spili, se pa kar nenadoma oglasi še Lizika:

"Še eno vsak na zdravje Frančeka in Mlinarjeve Tončke!"

Rdeč je postal Franček, Ropošev oča pa so povzeli: "Res v desetih farah naokrog je ne najdeš boljše od Mlinarjeve in res ti že vnaprej čestitam ako dobiš tako snaho!" pravijo obrnjeni proti Kolarovemu oči.

"No, če je pa že tako, boš pa ti šel Franc s fantom. Pa bosta šla snubit, tebe že bolj tam poznajo," pravijo oče.

"O, to pa že, saj sem jih že nekaj oženil, bom pa še Frančeka! Kdaj pa bi šli?" vprašajo Ropošev.

"Še pred prvim pustom, ali ne Franček?" pravijo oče.

"Boljše prej kot pozneje," pripomni Franček, ves srečen, da se je tako srečno vse to izteklo.

Tenko zazvenče napolnjene čaše sladkega vinca, pojo in pijejo na zdravje novozasnovanega para: Frančeka in Tončke.

"Škoda, da še ni Tončke tu," misli Franček. - "Bo pa zvečer bolj vesela, ko ji bom povedal kako blizu poroke sva že."

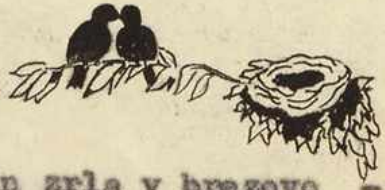
Pozno popoldne je bilo, ko se je vesela družbica razšla in sami niso znali drugo jutro Kolarov oča, kako in kdaj so prišli v posteljo.

Franček je pa še v sanjah čul razigrano petje fantov in šumenje Mure zraven pa čutil sladki objem Tončke in iskrene njene besede: "Oh moj Franček!"

Pazil se je, da se ne bi opil, pa res ni bil pijan od vina ampak od ljubezni Tončkine...

(Nadaljevanje sledi.)

Emigranta

Edita je slonela ob oknu in zrla v brezovo - drevesce pred njim. Prek lic ji je ležal sladek smehljaj in ves obraz ji je razodeval silno srečo. Spominjala se je, kako sta šla z Milanom v polje, kako ji je drhtela duša, kako je pričakovala nekaj velikega, brez misli, da je ona tista, ki bo morala darovati. Ljubila ga je, ljubi ga za vedno, čeprav jo morda sovraži. Vedela je, da je njena ljubezen iskrena, porojena v hipu, a tako silna, slepa. V Milanu je videla moža, kateri mora biti nekoč oče njenemu ljubemu malemu otročiču, ki si ga je vedjo tako želela. Mora biti, mora!

Toda smehljaj ji je zginil z lica in žalost se je zrcalila z njega...

Trepetala je ob spominu, kako je postal po oni veliki sreči hladen, mrk in nedostopen... Komaj ji je odzdravil. Morda je čutil, da je hlepela le po sreči, morda bi mu morala dati tudi oporo, morda išče miru, utehe, pozabe. Tega mu ni nudila.

Zgrozila se je.

Ah, mar misli, da je ničvredna ženska, ki se poželjivo ozira po slasti? Ne, tega ne! Tega ne sme misliti, ona ga vendar ljubi, ljubi...

Hastno si je ogrnila plašč in planila k vratom... Slepo je bloudila okrog v spuščajoči se mrak,

iskala je Milana, jokala in trepetala. Ni videla, kako je krvavo rdeče sonce zašlo, ni čula ptičjega petja, ne šumenja smrek in borovcev. Blodila je v silnem hrepenenju, da bi ga našla in se mu razodela....

Potem je nenadoma začula zvon, ki je vabil tiho, kot Miriam, se je priplazila v kapelo, se zgrudila ob klopi in zrla v podobo Matere Božje. V tujo podobo, s katere pa Mati tako tolažeče zre, da je začutila, kako se ji je v duši razlil sladak mir.. Upirala je oči v Mater Božjo z detecem v naročju in šepetala iskreno molitev...

Ni čula, kdaj se je kapela izpraznila in je ostala sama.

Nato so se začuli trdi koraki in nekdo se je zatekel v teman kot, plašno ozirajoč se, če ga morda kdo ne opazuje. Skril je obraz v dlani in se globoko sklonil. Tako je obstal - kot okamenel.

Že so se prižgale prve zvezde, ko je Edita - vstala, da bi odšla. V kotu ob vhodu je opazila - temno senco. Pogledala je bolje in ustne so ji začudeno dahnile:

"Milan!"

Fant se je zdramil iz premišljevanja in se hlastno ozrl navzgor:.

"Edita!"

Sklonila sta glavi in zapustila kapelo. Edita se je privila tesno k njemu, hoteč se mu izpovedati in pomiriti samo sebe.

"Milan moj, molila sem za najino srečo..."

Vse preveč groba so bila tedaj Milanova čustva, da bi doumel to izpoved.

Stresel se je kot da ga nekdo napada. Neško, ostro je dejal:

"Ti, moliš zdaj, a ondan, tam v opojmo dišeči otavi..."

Edita je čutila, da jo bo zdaj zdaj stresel jok. A strogo, vzvišeno je zaklicala:

"Milan!"

Zdrznil se je in suho dejal: "Oprosti!"

Mehko mu je odvrnila: "Že sem izpila čašo gorja, a še mnogo bom morala trpeti, predno me boš vzljubil!"

Stisnila mu je dlan in se poslovila: "Lahko noč! Naj te spremim?"

"Ne, šele kadar me boš ljubil!" Še enkrat ga je ljubeče pogledala, pa že odhitela v noč....

S sklonjeno glavo je stopal Milan proti baraki.

Dnevi so potekali. Enolični in podobni. Bila je lepa jesen, topla in prijetna. Sadje je bogato obrodilo. Jablane so se upogibale pod slastnim bremenom. Zemlja je poplačala trud.

Milan je sameval, zaprt sam vase in zamišljen. Slonel je ob oknu, gledal oguljene, rdeče pleskane barake, medlo-zeleno travo, vitke breze, temno siv pesek po poteh in oblake na nebu. S ceste se je čulo hrumenje avtomobilov in veter je včasih zavil krog oglov. Prižgal je zagorelo cigareto za cigareto, se zleknil na postelje, zrl v strop in mislil - o življenju. Sam, strte duše, je pobijal vse, kar se mu je porodilo dobrega v mislih. Vse življenje mu je bilo črno. Ni ga mučilo domotožje, niti sanjal o ljubezni. Prazno mu je bilo v duši, temno.

Minil je teden, prišla je nedelja. Napotil se je v bližnje mestece na ples. Gledal je pare, ki so valovili ob zvokih glasbe, gledal je dekleta, mlade, lepe... Dolgočasil se je.

Potem je začul glas: "Dame volijo!" Bilo mu je dovolj. Hotel je vstati in se napotiti domov, ko ga je povabila vitka črnolaska. Priklonil se je in jo odpeljal. Trudno, leno je pregibal noge, zdolgočasen, jezen sam nase. A začutil je, kako mu njena drobna dlan stiska roko, kako ji oči vročično zro. Vedel je, da vsa drhti. Nežno jo je privil k sebi in začutil, kako tudi sam drhti... Ples se je bližal h kraju. Črnolaska mu je šepnila: "Počakajte me na oglu! Pridem takoj!"

In je šel. Prihitela je za njám. Ko je čutil ob sebi deklIško telo ga je spreletel srh. Samo zrla je vanj, nema, vročična. Sklonil se je nad njo, ji zaril prste v lase in jo poljubil. Trepetala mu je v kokah.

Izza oblaka je prisijal mesec. Srebrna svetloba se je razlila po poti. Dekle mu je omamljena slonela ob prsih. Rahlo jo je odmaknil od sebe, ji pogledal v oči in dejal:

"Pojdem zdaj! Nič ni bilo danes. Nisva se poljubila. Ne poznava se, kajne?"

S široko odprtimi očmi je zrla vanj: "Oh, ne!"

"Pojdem!" je ponovil. - Odšel je hitrih korakov.

Naslonjena na drevo je zahlipala dekle in dahnila:

"Oh, ta človek..."

Mesec se je skril. Milan je stopal domov. Ni vedel, da je pravkar razbil sanje. A - tudi sebe ná pomiril.

Sivi oblaki so se zgostili in iz temne koprene je jelo rositi. Vse močnejo je deževalo, zapihal je veter in zanašal ljudem kaplje v obraz. Stemnilo se je.

Milan se je prebudil, ko je najbolj divjalo. Planil je po dežni plašč, ga ogrnil in se razogšav spustil v nevihto. Srce se mu je napolnilo z zadoščenjem. Šel je prek polja in gozda, po vaseh in cestah. Dež mu je polzel po obrazu, voda mu je pronicala skozi čevlje, a on je vesel in zadovoljen brodil po lužah. Nevihta ga je zdramila. Čutil je, kako se mu pretaka kri po žilah hitreje, kako se mu jasni v mislih. Na mah mu je postalo življenje zopet zanimivo. Zazdelo se mu je vredno živeti. Z očmi je sledil bliskom, naslajal se je ob grmenju. Zaganjal se je v veter, vesel in razigran. Iz polnega glasu se mu je porodila pesem, zapel je in se smejal samemu sebi in jelkam, borom, bukvam... S slamo krita hiša se mu je zazdela tako domača; najraje bi vstopil, se nasmejal ljudem, sedel za mizo in govoril, govoril...

Na mah se je obrnil in s hitrimi koraki stopal v taborišče. Temni oblaki so se trgali, zasvetlikalo se je modro nebo. Sonce je risalo po poljanah...

Iskal je Edito.

Začutil je, da je željan njene bližine, njenih mehkih rok in svetlih pšeničnih las... Čudil se je, kako mu je moglo biti te zadnje tedne kaj zoprnega, odvratnega na njej. Zdaj je hlepel po njenih očeh, želel si je sape njenih ust, njene nežnosti, iskrenosti... Hotel je vse, kar mu je bilo prej odvratnega.

Zavedel se je, da jo je razžalil, ji uničil sanje. Vedel je, da je bil otopel, vase pogrezjen. Sebe je občudoval. Čudil se je, ako se ni dogajalo vse po njegovih mislih... Potem pa je nenadoma začutil v sebi praznino, nekaj nedopetega. Mislil je, da mu bo tudi Edita samo lutka. Spomnil se je njenih besed - Molila sem za najino srečo! -

Sreča, da! Te je bil željan. Miru, zadovoljstva. Zdaj hoče njo, svetlo lepo. Silno potreben je začutil razgaliti svojo zakrknjeno dušo njej, hlepel je po iskrenem prizvoku njenega glasu. Ona, ona!

Potrkal je na vrata in jih odprl. Edita je spala zleknjena v naslonjaču. Vstopil je, že sklonil nad njo in ji šepnil v uho:

"Me ljubiš?"

Prebudila se je in s široko odprtimi modrimi očmi zrla vanj. Sreča se ji je razlila po obrazu.

"Milan!"

Sedel je k njej.

"Veš, kdo sem jaz, Edita? Človek brez značaja, nekdo, ki je hlepel vedno le po slasti. Rušil sem srečo dekletom. Sprejemal sem samo, se zabaval, - nikdar pa ne daroval. Ljubil sem morda samo enkrat. Ostal sem razočaran. Zadovoljstva nisem našel. Temne misli so se prelivale pom mojih možganih. Za-

sovražil sem ves svet. Prijatelja nisem našel, a ga tudi nisem iskal. Koliko src mi je bilo naklonjenih, koliko "prijateljev" mi je želelo dobro. Toda nisem se potrudil poiskati iskrenosti v njihovih besedah. Samo laž sem videl. Odrinil sem jih od sebe, iskal sem le zabave, čeprav podle, nevredne človeka... - Tudi v tebi sem iskal zabave. Nes sem začutil včasih, da si pustila v meni drugo sled. A mižal sem pred to resnico, odklanjal sem jo. Upal sem že, da se bom zasidral sam v sebi in zanikal vse drugo... - Toda danes se je v meni porodila tako silna želja po izpovedi, po sreči..."

Govoril je strastno, iskreno. Gledal ji je v oči, boječ se, da se bo studoma obrnila vstran... Toda Edita mu je iskreno zrla v lice. Poiskala je njegovo roko in mu jo rahlo stisnila.

"Molila sem za najino srečo..." je dejala.

Sklonil je glavo in tiho dejal: "Molila si, o, da!"

"Milan, čutiš, da si sam? Želiš postati človek, hočeš moje pomoči? Jaz te ljubim, kot sem te previdan... Vem, da boš dopolnjen šele z menoj!"

Tesno k sebi jo je prižel in dahnil:

"Edita, žena moja!"

Vpila se je v njegove ustne.

Ozračje je bilo po nevihti očiščeno. Narava se je kopala v barvah. Sonce je zahajalo v gozd.

Milanove ustne so neprenehoma šepetale: "Ljubim te, ljubim..."

Pozno v noč.

K O N E C .

DOLINA MRAKA

Grenko zamišljena sta naslanjala mračne obraze ob okensko mrežo, da ju je trdo železo boleče rezalo v čela. Skozi megle nad gorami so še slabotni žarki jesenskega sonca padali v mirno dolino. Daleč na polju se je dekle skiamjalo med brazdami.

Štefan se je žalostno ozrl v Boštjana, kot da bi tolažbe pri njem iskal. Še nikdar ni klic zemlje tako močno odmeval v njegovi duši. Sedaj pa s tako silo! Tako silno hudo mu je postalo.

Zemlja je rodila, svoj sad je dala. Največ nege in dela potrebuje prav sedaj. On pa je kot živina zaprt in njegove moči ginejo za temačnimi stenami. - Tam v dolini misli nanj dekle! On pa ne more knjej, ne more ji povedati, kako mu je hudo.

In mati, - da mati - prav danes ga je hotela obiskati. Pa so jo surovo zavrnili. Še materi hočejo njeno ljubezen do svojega otroka iztrgati iz srca.

Je mislil Štefan na vse to in ga je bolelo, da bi zakričal, da bi klel, da bi molil!

Boštjan se je prestrašil njegovih oči. Še nikdar ni videl svojega prijatelja tako bledega. - Obraz so mu zarezale brazde, kot da je čez noč iz fanta zrel mož, skoraj starec postal. Široko odprtih ičo je bolščal skozi mrežo. Obup mu je seval iz njih.

Prijel ga je za roko kot otroka in sta sedla v slamo.

"Štefan! Ne misli vedno na dom in na dekle. - Saj, ko pride čas - in ta pride - boš zapustil to zidovje in boš spet prost, prost...! Oh, boš videl!" ga je skušal tolažiti.

Štefan pa je le odkimal. Njegove misli so bile privezane in ni jih mogel premakniti od doma, od matere, od dekleta. In ni več verjel in ne upal

v svoje molitev. Dolina od zidovi se mu je zdela le še kot lep zemeljski raj, ki je o njem bral v knjigah. V resnici ga pa ni v življenju! Tu so le sivi visoki zidovi, celice - temne in mrtvaško tihe - , črne straže v škornjih in številke. Črni možje v škornjih so nekoč govorili isti jezik. Bili so ljudje, srca in duše so imeli. Sedaj pa...!

Glej ga, tistegale znanca Janeza! Hans mu pravijo sedaj. Štefan ga je opazoval skozi okno in v mislih sledil njegovim korakom. Zapustil je pisarno in neke liste nosi v rokah. S trdimi koraki stopa po hodniku.

S treskom se se odprla vrata v celico in "Herr Hans" je režeče stal med vrati.

Štefan se je stresel, ko je zaćul svoje ime. - Kot v omotici se je uvrstil med ostale postavljene pred vrati. Komaj je še mogel stisniti roko Boštjanu in so jih odgnali. - Pod zidom na dvorišču so jih postavili v vrsto tesno drug ob drugega.

Vedeli so dobro, kaj to pomeni. Pa jim je grozna bol in silna jeza usta zaprla, da so le molčali Nepremično so zrli preko zidov, kot da hočejo do dna dojeti lepoto življenja in planine...

Triglavske stene so žareče blestele v zahajajočem soncu, kot da jih je smrtno ranjen Zlatorog nanovo poškropil s svojo krvjo. Pa bodo iz te krvi nove, čudežne rože spet vzcvetele - planinke.

Črne postave pred njimi pod zidom so se v dim in bobnenje zavile. Štefan je kot v prividu zagledal obraz matere in dekleta. Pa ga je krvavo rdeča svetloba s Triglava ogrnila in vse je izginilo...

Voz, poln trupel, eden vrh drugega je bil krvav in črni možje so bili krvavi. Smeh jim je izginil z obrazov, le surovo režeči pogledi so bolščali v krvave madeže na belem pesku.

Sped hišico ob Savi sta sedeli starka in mlado dekle. Zrli sta na debele zidove jetnišnice, ki

se je kopala v rdeči luči, kot da bi bila oblita s krvjo. V hišici je počilo, glasno, kot poči puška. Leden hlad je objel njuni srci in zazdelo se jima je, kot da je jesenski veter prinesel s seboj duh smrti. Na mizici sta našli prevrnjeno Štefanovo sliko in zazdelo se jima je, da je vlažna od solz.

Spomladi se je zemlja odtajala. Plitvi grobovi so bili prepolni krvi, ki se je odtajala in zavrela ter dvignila zemljo. Dolina Drage je bila okužena s strašnim smradom. Grobovi niso mogli skrivati svoje skrivnosti. Črni možje so se prestrašili svojih dejanj. Narod je postal v svojem obupu zanje nevaren in črni krvniki so podali roko rdečim. Z roko v roki so nadaljevali strašno delo. Na Vseh mrtvih dan je razsvetljevalo dolino neštevilno sveč, prižganih na grobovih. Črni možje pa so se popolnoma preoblekli v rdeče.

- Kri padlih je postala čudodelna. Na Triglavu in na gorah se zbirajo hudourni oblaki in nekega dne bo zadivjal vihar nad to lepo dolino. Takrat bo Boštjan srečen, Herrmanna in črni možje z rdečimi maskami bodo sojeni.

V dolino pod Triglavom pa bo ponijalo sonce, svetlo in toplo in pregnalo bo mrak, ki leži v srcih in mislih ljudi.

Mišljenja in pogledi

Kaj smo?

Takšno vprašanje je postavil uvodnikar "Žice" v prejšnji številki in nanj takoj odgovoril: "Slovenci, Jugoslovani, svobodni ljudje s svobodnim mišljenjem, pošteni, odkritosrčni, socialno pravični, kristjani, verujoč v zmago dobrega."

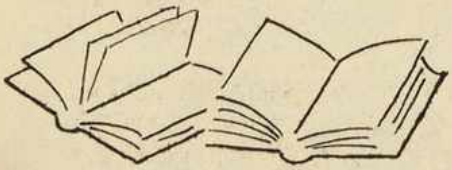
Odkrito povedano: t a k i h Slovencev ne poznam v naši sredi. Vsaj doslej še ne. In zdi se mi, da bi tudi preveč zahteval, če bi jih hotel poznati. A to zato, ker te in takšne ter na tak način izražene skupne volje med nami ni. Ni je - vsaj doslej še ne. In vendar bi lahko bila, saj nas ni več kot za eno pest, toda kot je Buč pes, tako je Janez Slovenec - Cankarjev Vrhničan, priden toda domišljav, kot bi mu sam Bog do ramen ne segel. In pri tej domišljavosti pameten, da Bog pomagaj - skratka "kunšten". In Slovenec je le takrat, kadar se mu zazdi, da mu kdo pravice krati, če je pa govora o dolžnostih, takrat se nič kaj rad ne udari po prsih in nič ne godrnja, če pozabijo nanj. In svobodoljuben je kakopak, vsakomur pove svoje, če se mu zazdi demokrat, da malo takih, svobodoljuben tako, da predstavlja zanj že vsak red omejitev osebne svobode. In vsakomur, ki ga na to opozori, zabrusi: "Nič več nobene komande!" In pri tem se - kolne, da se kar pokadi. Nedvomno je dober kristjan. Z nedeljsko sveto mašo misli, da je že vse krščanstvo zlezlo vanj in da se po tem lahko rogači in dere, kot ga je volja po celi ljubi teden do prihodnje sv. maše. V zmago "kakšnega dobrega" veruje po svoje, pa si tudi to "dobro" po svoje postavlja in po svoje tolmači. Sto glav - sto misli! Odkritosrčen pa tudi samo toliko, da ti pokaže lep obraz, medtem, ko si ne upa z besedo na dan, če pa že spregovori, pa misli, da se mora kregati, če hoče uveljaviti svoje mišljenje.

Ponavljam, skupno izražene volje po nečem ni, ker ni v naših ljudeh dovolj kritičnosti in trezno-sti, da bi bili kaj takega sposobni. Eden bistvenih znakov tega je hitro presojevanje, nagla sodba in izvršitev, kar močno sliči zaletu mase, ki se vznemiri na podlagi vtisa, ne pa na podlagi premišljenega načrta. Masa nima enotnega duha, zato tudi nima svoje volje. Duh in voljo ima posamezni , ki pa je delček mase, ako duha zanemarja in ga nadomešča z avtomatom, ker "bodo drugi mislili namesto njega". Človek, ki misli, je lahko dober Slovenec. Po trezni razsoji političnо Jugoslovan. Po življenskem nazoru kristjan. napram sebi in drugim pravičen. Toda zato je treba tudi še več kot samo misliti, treba je takšen tudi biti in po tem se ravnati v javnem življenju. Javno življenje pa je življenje posameznika v družbi svojih bližnjih. To je red, a red je prva zahteva demokracije, ker se edino v redu lahko uresničijo demokratske svoboščine, ne da bi se volja enega uveljavljala na škodo drugega.

Kaj hočemo? - Dokler ne vemo, kaj je "dobro", dokler nimamo enotne osnove, ne vemo, kaj hočemo. Vse se nam samo svetlika, enemu je bolj pri srcu to, enemu ono. Toda to je vse v zraku, ker ga ni foruma, ki bi načel to vprašanje in ga oblikoval . Vse so to samo grupe, grupice, vsaka s svojimi težnjami in željami, ozke, neznansko ozke, brez volje, da pokrenejo široko vsenarodno gibanje, ki se mu bo vedela glava in vsebina. To je veliko bolj tragično, kot si nekateri predstavljajo. Slovenska antikomunistična fronta je v svojem antikomunizmu prazna, ker je samo po videzu fronta, dejansko pa niz različnih hotenj, ki so samo po sili razmer v zvezi z antikomunizmom. Vsa ta hotenja niso medsebojno usklajena in kanalizirana, zato ne predstavljajo nobene udarne sile. Ali so poklicani res toliko nesposobni ali pa toliko strankarsko ozki, da brezmiselnost takega početja nočejo uvideti. In če ne vemo, ne kdo smo (mar res samo PWXDP?), ne kaj

hočemo, je njihova krivda.

Evo, to sem hotel pripomniti k trditvi uvodnikarja "Žice", da nekaj smo in da nekaj hočemo. S tem pa sem odgovoril tudi še na ostala tri vprašanja : "Kaj moramo? Kaj moremo? Kaj smemo?", če izhajajo - iz prvih dveh, če pa ne, pa naj mi blagovoli cenjeni uvodničar pojasniti, kaj pod temi tremi vprašanji razume.

VZGOJA IN IZOBRAZBA

slovenske krajine

V času frankovskega gospodstva nad našim ozemljem so bile osnovane razne mejne krajine. V 10.stol. so bile te krajine, ki so se raztezale med Donavo in Jadranskim morjem radi močnih madžarskih navalov - strte. Rešila se je le osrednja slovenska pokrajina Karantanija. Vzrok temu je iskati v tem, ker je na eni strani branil Karantanijo pred madžarskimi navali naravni položaj (gore), na drugi strani pa tesna naslonitev na Bavarsko. V tem času so se namreč Karantanci z ramo ob rami borili proti skupnemu sovražniku - Madžarom.

Ta tesna naslonitev Karantanije na Bavarsko pa je imela tudi slabe posledice. Bavarska je osnovala nove upravne edinice ter postala nositeljica drugega vala germanizacije med Slovenci.

Do velikega preokreta je prišlo leta 955. Tega leta so namreč Nemci potolkli pri Augsburgu Madžare. Bitka je postala usode polna tudi za nadaljni razvoj dogodkov na slovenskem ozemlju. Slovenska zemlja je postala zopet krajiško-obrambno ozemlje velike tuje države.

Od Donave do Jadrana je nanizan zopet venec krajin ali mejnih grofij, ki so pripomogle, da je prišlo ob koncu stoletja do utesnitve Madžarov v panonski nižini. Od severa proti jugu se vrste: Vzhodna krajina ob Donavi, 2. Karantanska krajina ob srednji Muri, 3. Podravska krajina ob Dravi, med Pohorjem, Kozjakom in madžarsko mejo, 4. Savinjska krajina ob Savinji do Sotle in Krke, 5. Kranjska krajina ob zgornji Savi, 6. Istrska krajina ter 7. Furlanska krajina, ki pa sta obstojale že pred Madžari.

Postanek naštetih krajin je ogromnega pomena za narodnostno zgodovino Slovencev in teritorijalni razvoj slovenske zemlje. Še v 9. stoletju gredo frankovske meje in z njimi frankovsko - nemški vpliv preko ožjih slovenskih meja na hrvatska tla. Z obrambnim pasom krajin pa je zaseka na v trup zapadnega dela Južnih Slovanov ostrejša politična meja kot kdaj poprej. Na severu je ločila Slovence tostran Mure od rojakov, ki so ostali pod madžarskim gospodstvom. Ob Sotli in Gorjancih pa je razdelilo prebivalstvo iste krvi pod različne politične gospodarje.

V notranji zgodovini pomenja ustanovitev krajin razbitje Slovencev na dežele, od katerih poslej vsaka živi ali vsaj hoče živeti svoje posebno politično življenje.

Druga polovica 10. stoletja je s svojimi - krajinami ustvarila kasnejše Koroščе, Štajerce , Kranjce itd. To je provincializacijo slovenske - zemlje, ki smo jo dolgo težko občutili in jo še do danes nismo povsem premagali.

NE ZANEMARJAJMO SVOJEGA JEZIKA

RAZ - LO - GO - VA - NJE.

Razlogovanje je eno važnih pravopisnih pravil. Večina pri čitanju sploh ne pogleda oz. zapazi, kako se kaka beseda deli. Pač pa pride v velike težave pri pisanju kakega pisma, ko marsikdo ne ve, kam bi pripisal oz. obesil nesrečno črko, - prednjemu - ali naslednjemu zlogu. Da bi se izognili na eni strani prevelikemu napenjanju možgan, kako naj podelimo to ali ono besedo, na drugi strani pa pravilno pisali, ponovimo pravila, ki jih zahteva Svovenski pravopis.

I. Nezložene besede:

1. Soglasnik med dvema samoglasnikoma jemljemo k naslednjemu zlogu. (De-la-ti)

2. Kadar je med dvema samoglasnikoma več soglasnikov, delimo besede po izrekljivosti:

a) take soglasniške skupine, ki morejo začeti kako slovensko besedo, jemljemo k naslednjemu zlogu. (Ti-ska-ti)

b) soglasniške skupine, ki ne morejo začeti slovenske besede ostanejo pri prejšnjem zlogu. (Ov-ca, mrav-lja)

3. Znake lj in nj sta enotna in ju ne delimo.

II. Zložene besede:

V zloženkah delimo predloge od debel, če se sestave še zavedamo, sicer pa se ravnamo po zgornjih pravilih. (Raz-sta-vi-ti, ra-zum)

KANADA

Ozemlja, ki tvorijo danes britanski dominijon Kanado, so prišla pod britansko nadoblast ob različnih časih, bodisi z naselitvijo, z osvojitvijo ali odstopitvijo. Kanado z vsem njenim ozemljem je Francija uradno odstopila Veliki Britaniji l.1763. Današnji položaj Kanade v imperiju Vel.Britanije pa je bil določen l.1926. na imperijalni konferenci. Kanada ima svojo lastno vlado, svoj lastni parlament, svoje diplomatske predstavnike po vseh državah in nastopa na vsenarodnih konferencah kot neodvisna država. Vezana je na Veliko Britanijo samo po svoji pripadnosti k britanskemu imperiju.

Dežela zavzema zgornji del severne Amerike in je razdeljena na devet provinc, katerih vsaka ima svoj parlament in administracijo. Vsaka provinca ima polno moč uravnavati svoje lokalne zadeve in razpolagati svojimi dohodki. Seveda pa v svojih dejanjih ne sme priti v nasprotje z delovanjem in politiko centralne administracije. Meri nekaj manj kot 9 milijonov kvadratnih kilometrov (30 krat toliko kot Jugoslavija) in ima 11 1/2 milijona prebivalcev. Od tega je 9 1/2 rojenih Kanadcev, en milijon iz ostalih dežel Brit. imperija in en milijon tujcev, od teh 300.000 rojenih v Združenih državah Amerike. Največ ljudi je angleškega porekla (6 milijonov) in francoskega (4 milijone). Jugoslovanskega porekla je bilo l.1941. 21.214 ljudi, vendar se jih je od teh po sedanji vojni nekaj vrnilo domov.

Glavno mesto države je Ottava s 154 tisoč prebivalci, največje mesto pa je Montreal, ki ima en milijon prebivalcev. Prevladuje rimokatoliška vera (5 milijonov duš). V deželi je poleg številnih gimnazij tudi 18 univerz (6 od teh je državnih).

Čeprav industrija sedaj prevladuje, je Kanada v veliki meri poljedeljska država in med njenimi naravnimi bogastvi orna zemlja nima tekmeca. Čeprav

ni točnih številk, se veruje, da je več kot en milijon kvadratnih kilometrov zemlje, to je štirikratna površina Jugoslavije, fizično ugodne za poljedelstvo. Od te zemlje je več kot polovica še gozdov. Žitarice dobro uspevajo, ravno tako tudi mlekarstvo, sadjarstvo, živinoreja, kožuharstvo in ovčjereja. Od žitaric sade predvsem pšenico, oves, rž in ječmen. Od sadja se pridela največ jabolk.

Celotna površina gozdov znaša 3 milijone kvadratnih kilometrov (12 krat toliko kot meri Jugoslavija) in od tega je produktivnega in pristopnega gozda 2 milijona km^2.

Od rudnikov so najvažnejši rudniki zlata, srebra, premoga, bakra in svinca. Precejšnja je tudi produkcija nafte in cementa. V industriji je na prvem mestu po številu zaposlenih delavcev železna industrija, v kateri dela 360.000 ljudi. Sledi lesna in papirna industrija, nato tekstilna, zelenjava, kemična in industrija živinorejskih produktov. Kanada je poznana tudi po vodni sili, ki pa še ni izrabljena.

Denarna enota je kanadski dolar. En funt šterling je 4,86 dolarjev.

v pasjih dnevih

Kako čudo se je letos zgodilo med 53 in 54 stopinjo severne širine, da so kraji tako dolgo bili brez dežja? Težko bo to ugotoviti. Vroče pa je bilo, da je celo Buč občutil. Sicer je nekoč čul o koledarju, kjer se končajo pasji dnevi že koncem avgusta, pa se mu je čudno zdelo, da do se ti dnevi zavlekli tako daleč v september. Morda so sončne pege krive tega, morda je nebo naklonjeno gozdnim delavcem, da niso prevečkrati mokri, kdo ve?

Zares je bilo vroče. Buč se je pretegnil, vendar tudi na travi mu ni bilo obstanka. Kopanja je bil sit

že od zadnjič. Voda mu je smrdela, nič kaj zaupen ni bil Buč po neuspelem poizkusu. Legel je na pesek, a je kmalu spet potegnil svoje izmučene ude v brezovo senco. Buč se je zamislil.

Ni vedel, ali bi se jezil na gospodarje ali bi še potrpel. Tudi pasje srce čuti neizpolnjene obljube. Ko je šel Buč po svetu, so mu vedno dalje kazali in pripovedovali, češ za onim gričem je pa boljše, tam boš našel kup kosti, ki bodo prava poslastica za pasje zobe, tam boš našel boljšo senco, kjer boš bolj varen in kjervne bo tako po pasje vroče. Buč je šel kamor so mu pokazali. V začetku je še verjel obljubam, potem je začel dvomiti, potlej se jeziti, ali šel je vedno dalje, kamor mu je tuja roka kazala. Ni to v njegovi krvi, pač pa si je izbral to pot Buč tisti dan, ko je odšel od doma. Pot desetega brata je bila Buču namenjena.

Tako je Buč mislil in premišljeval, kaj mu bo prinesel prihodnji dan? Vedel je, da mora priti nekoč do konca svoje poti, vsaka steza se konča. Vedel je, da mora biti nekje kup obljubljenih kosti, po katerih se mu že dolgo cede sline. In Buč je sklenil vztrajati, naj bi bila pot še tako dolga. Mislil si je? tudi neumnost na jugu smo - končali, prestali Bimbov konec, ki je odšel na večna lovišča, pa bomo tudi te pasje dneve, čeprav se je Koledarnik za letos zmotil. Čudno bo,ako bo ob Božiču tudi tako vroče.

Buč ni več premišljeval. Rajši je zaprl trudne oči in zasanjal o kupu kosti nekje za tretjimi gorami.

TEHNIKA

RAZVOJ LETALSTVA IN LETAL

O brezmotornem letalstvu še to-le: poleg razdelitve jadralnih letal glede na njihovo sposobnost - razločujemo še suhozemska in vodna brezmotorna letala. S slednjimi se v Sloveniji in sploh v Jugoslaviji pred vojno nismo bavili. Bili so pa zlasti v Nemčiji precej razširjeni. Pač pa so se v Jugoslaviji delali načrti za velika dvosedežna jadralna letala, pri katerih bi eden izmed pilotov sedel, a drugi ležal. Bila bi namenjena taka brezmotorna letala predvsem - za takozvane "vele-vzlete" pri termičnih vzgornikih.

Ali se lahko brezmotorna letala uporabljajo za praktične in koristne namene? - Lahko. Že med vojno so Angleži uporabljali taka letala za prevoz padal - skih trup. Veliko motorno letalo je vpreglo velejadralno letalo (50 ljudi z orožjem in municijo), ga potegnilo visoko v zrak in potem odkočilo, nakar je tiho, brez brnenja prepeljalo in izkrcalo moštvo tako jadralno letalo na sovražnem ozemlju. Te vrste letal so tudi uporabljali v takoimenovanih "zračnih - vlakih" to je, da so enemu motornemu avionu vpregli po tri, štiri, pet ali še več brezmotornih letal, ki so, ali vozili ljudi, ali pa tovor kakršnekoli oblike. Motorno letalo z vpreženim jadralnim letalom je podobno vpreženemu tovornemu avtomobilu, ki ima vpreženo prikolico. Lahko bi se torej tak "zračni vlak" - koristno uporabljal za prevoz tovorov in sicer v primerih nujnih pošiljk. Skratka: razvoj brezmotor - nega letalstva je danes v popolnem razmahu in čisto gotovo lahko pričakujemo v njegovem izpopolnenju še dosti koristi in praktičnih uporab.

Zdaj pa si oglejmo nekoliko svostva, sposobnosti

in naloge vojnih letal. Vojna letala so vsa ona letala, ki služijo in pomagajo neki vojski v izvrševanju njenih nalog. Vsakdo ve, da premoč v zraku pomeni gotovo zmago. Tako je bilo v prvi svetovni vojni in isto v drugi. Že Napoleon je v vojskovanju - proti Avstriji uporabil nekaj zrakoplovov (balonov), seveda le kot izvidnike. V Evropi pa se letalo prvič pojavilo nad fronto v prvi balkanski vojni med Bolgari in Turki. Ko so Turki zagledali "rohnečo ptico" nad seboj v zraku, jih je večina odstopila od borbe in vsa v strahu bežala. Seveda to letalo ni bilo Bog ve kakšno. Iz nizke višine je pilot metal na sovražnike navadne ročne bombe - z vsakim letalom pa se je vojna avijacija hitro izpopolnjevala in se v prvi svetovni vojni izredno razvila.

Razlikujemo:

1. borbena ali lovska letala,
2. izvidniška letala,
3. lahka, srednja in teška bombna letala.

I. Borbena ali lovska letala so po večini enomotorci, enokrilniki, eno ali dvosedežni. Oboroženi so z večimi strojnicami in včasih z enim ali dvema lahkima topoma. Vse to orožje je nameščeno v krilih. Strojnice lahko tudi streljajo skozi rotacijsko polje zračnega vijaka (prostor, kjer se vrti propeler). Pri nekaterih modelih je os, ki nosi zračni vijak - obenem cev topiča. Lovska letala so silno okretna, hitra, toda njihov akcijski radij letenja ni velik v primeri z bombnimi avioni. Letalo je opremljeno s sprejemnim in oddajnim radio aparatom ter povezan s poveljujočim osebjem letalske baze, včasi pa le s v vosjo eskadrile. Lovska letala dosežejo do 800 km ali še več na uro.

II. Izvidniška letala so lahko večja. Imajo tudi večji akcijski radij. Služijo, kot nam že pove ime, da letijo globoko v sovražnikovo zaledje in da tam fotografirajo vojne lai strateško važne objekte, da si ogledajo sovražnikov položaj, skratka, da izvidijo in "izvohajo", kar je treba razrušiti in ve-

deti o njihovih utrdbenih napravah. Dočim je pri lovskem avionu lahko pilot podoficir, je vodja izvidnika vedno oficir, ki ima za to službo še poseben tečaj. Izvidniška letala so srednje hitrosti, ponavadi dvomotorci.

III. Bombna letala imajo velik akcijski radij. To so letala, ki imajo do šest strojev. Leteče trdnjave štirimotorci, imajo do 12.000 HP, imajo po več strojniških gnezd v vseh delih letala, topove in prostor za precejšnjo količino bomb. So obdana z jeklenim oklepom in nosijo s seboj - ogromne količine goriva. Posadka letala je številna, - 12 ljudi. Seveda so tudi bombniki, dvomotorci, ki so mnogo manjši od pravkar imenovanega vendar, kar je za bombnike značilno, je to, da imajo velik akcijski radij. Vsa ta letala imejo s seboj samostojne radio oddajne aparate.

Poleg teh vrst letal imamo še nekaj drugih vrst, ki imajo specialne naloge. Tako n. pr. so torpedna letala (pomorska) strmoglavci in druga.

Med vojna letala spadajo še letala, katera nimajo s seboj nikakega človeka, temveč jih z zemlje upravljajo po radijo valovih. Dosedaj jih v vojne namene še niso uporabljali.

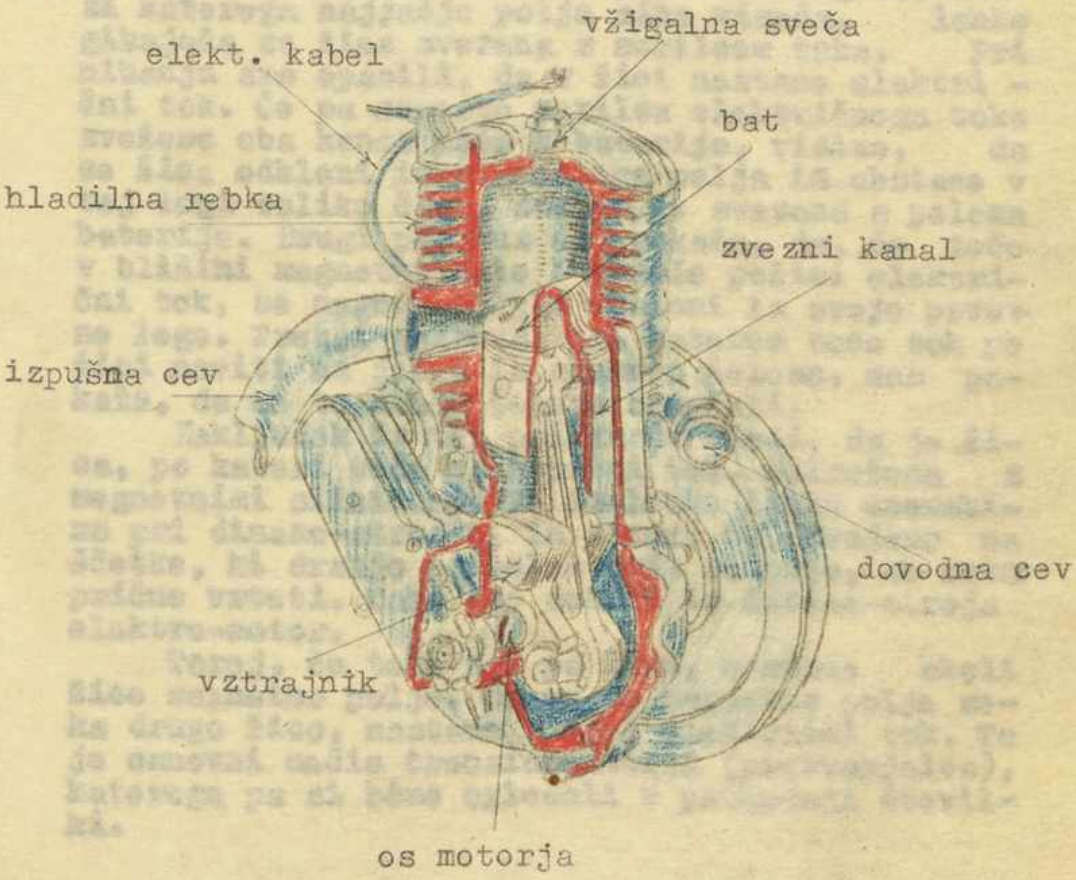
Za spremljavo vojnih pomorskih konvojev so zopet posebna letala. Ker bi bil njihov akcijski radij dolgih morskih križarenj premajhen, so ta problem zaenkrat rešili tako, da je v vsakem večjem konvoju še matična ladja ali letalonosilka ki nosi s seboj do 50 tahih letal.

Končno spadajo med vojna letala še sanitetna letala. Taso pred vsem taka, da morejo pristati na čim manjšem prostoru. To so enomotorci z zelo veliko površino kril. Nemci so za to službo uporabljali enomotornik, imenovan "Storch". Mi smo imeli slično letalo z imenom "štorklja" (Srbi so ji rekli Roda)

Je še nekaj letal glede na nihovo službo toda to so le vmesni modeli, tipi omenjenih letal.

(Dalje prihodnjič)

PREREZ CILINDRA DVOTAKTNEGA MOTORJA.

Do sedaj smo spoznali, kakšen vpliv ima magnet na žico, ki jo kroži skozi njegovo polje. Danes pa si bomo ogledali kroženje toka po žici.

Povrniti se moramo k enemu izmed prejšnjih poizkusov in sicer vzamemo podkvast magnet, skozi katerega najjačje polje niha viseča, lahko gibajoča se žica zvezana z merilcem toka. Pri nihanju smo opazili, da v žici nastane električni tok. Če pa namesto merilca električnega toka zvežemo oba konca žice z baterijo, vidimo, da se žica odkloni iz magnetnega polja in obstane v tej legi toliko časa, dokler je zvezana s polom baterije. Drugi poizkus nam pokaže, da, če teče v bližini magnetne igle - busole požici električni tok, se magnetna igla odkloni iz svoje prvotne lege. Tretji poizkus, pri katerem teče tok po žici naviti na jedru iz mehkega železa, nam pokaže, da se to mehko železo omagneti.

Zaključek iz teh poizkusov sledi, da je žica, po kateri teče električni tok, obkrožena z magnetnimi silnicami. Te izsledke lahko uporabimo pri dinamo-strojih, in sicer: Če dovajamo na ščetke, ki drsajo po kolektorju rotorja, se rotor prične vrteti. Tako smo dobili iz dinamo-stroja elektro-motor.

Torej, če teče tok po žici, nastane okoli žice magnetno polje. Če pa to magnetno polje seka drugo žico, nastane v njej električni tok. To je osnovni način transformatorja (pretvarjalca), katerega pa si bomo ogledali v prihodnji številki.

SPORT

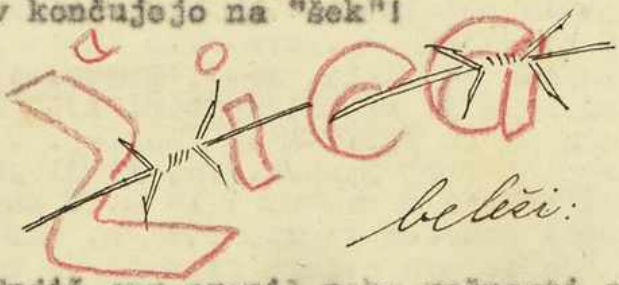
Zadnjič smo omenili razen dveh samo imena in uspehe tujih športnikov. To pot bomo navedli imena in uspehe naših jugoslovanskih športnikov.

Šport v Jugoslaviji je postal popularen v zadnjih desetih letih do pričetka vojne. Lahko rečeno, da je zajel že vse sloje naroda, posebno med Slovenci. Uspehi so postajali iz leta v leto boljši in so bili doseženi tudi evropski rezultati.

Spomnimo se nekaterih slavnih imen iz lahke atletike: tek 100 m: Jazmicky, Skok, Bauer, Stefanović, Kovačić. Najboljši je bil ljubljančan Kovačič z rezultatom 10,6. Na 400 m bi omenili Celjana Fleterška, ki je edini tekel to najtežjo kratko progo izpod 50 sek. V teku na 800 m smo že zadnjič omenili Koširja, čigar rezultat je med najboljšimi v Evropi. Od ostalih v tej disciplini se bo morda kdo spomnil prof. Žorgo, ki je bil v svojih mladih letih prvi slovenski in jugoslovenski rekorder v teku na 800 m. Dober rezultat je dosegel tudi Celjan Goršek, katerega je prekosil edino Košir. Na dolge proge bosta še dolgo ostala v spominu Ilirijan Bručan in Primorjaš Ive Krevs. Oba sta bila menjaje dolgo vrsto let državna prvaka na 5.000 m in 10.000 m z rezultati 16 oz. 33 minut (svetovni rekord 14 oz. 29 min.). Izmed maratoncev je bil pa najboljši Šporn, ki so ga mnogi poznali s ceste, ker je največkrat, kadar je bil na cesti - tekel, to se pravi treniral. Zvečer, ko je zaprl svojo trgovino (imel je trgovino s športnimi potrebščinami v palači "Grafika") je šel peš do Tyrševe ceste, - kjer je pričel "odvijati" t.j. teči in je tekel do Ježice, često jo je pa potegnil do Domžal in nazaj. V teku na 110 m čez zapreke je bil naš najboljši - zastopnik Zagrebčan dr.Buratović, čigar rezultat -

15,1 sek. je blizu evropskemu rekordu. Svetovni rekord v tej disciplini ima Amerikanec Towns s časom 14,2 sek. V skokih naši zastopniki niso dosegli svetovnih rezultatov. Za skok v višino so znana imena: od starejših dr.Buratović in Celjan Martini, od - mlajših pa Mikić, Žgur, Bratovž, Polak in Milanović. Najvišje je skočil Martini 1,90 m. Milanovića pa poznamo iz Forli-a in Eboli-a. V skoku v daljavo je omeniti Srba Lazarevića, ki je postavil jugoslovenski rekord s skokom 7,14 m. V skoku ob palici je dosegel Baušćak višino 3,60 m, kar je za cel meter - nižje od svetovnega rekorda. V tej disciplini so imeli Bolgari mnogo boljšega zastopnika, popularnega Gojčeva, ki je preskočil 4 m. V metih smo že zadnjič omenili Slovenca Stepišnika, a od ostalih se bo morda kdo spomnil Stepišnikovega učitelja Hrvata Gojiča, ki je z metom (kladivo) 46,99 m bil dolgo vrsto let najboljši v Jugoslaviji; v metu diska naši lahkoatleti niso dosegli daljine čez 45 m. Na balkanskih igrah je bil najboljši Romun Havalec z metom okrog 46 m, ki je enkrat nastopil tudi v Ljubljani. V metu krogle imamo balkanskega prvaka Aleksa Kovačevića, čigar rezultat 15,50 m pa precej zaostaja za svetovnim rekordom. Kovačević je eden izmed - redkih jugoslovanskih športnikov - rekorderjev, ki se nahaja med nami emigranti. Imeli smo ga priliko videti pri metanju diska v Munster lageru. V metu kopja smo imeli odličnega metalca Slovenca Mausarja, ki je bil z rezultatom okrog 66 m jugoslovanski in balkanski prvak. Malo smo imeli v tej disciplini atletov z meti čez 50 m. Omenili bi Hrvata Markušića, ki je vrgel kopje nekaj čez 60 m in pa še posebno - med nami znana športnika Slaparja in Kačića, ki sta oba dosegla rezultate čez 50 m, samo da je Slapar - bil že blizu 60 m medtem ko je Kačič zamenjal kopje s puško in kot dober metalec se je izkazal za odličnega metalca ročnih bomb. V štafetah je imelo najboljše moči "Primorje" in je njena štafeta 4krat400

m v postavi: Gabršek, Skušek, Pleteršek in Goršek kot najboljša v državi bila znana ne samo po dobrem času, temveč bolj vsled tega, ker se imena - vseh štirih tekačev končujejo na "šek"!

IZ ZADNJIH PISEM:

Diepholz: "Zadnjič sem omenil neke možnosti za ilegalni prehod v Francijo. Po nekaj razgovorih tu sem videl, da je zadeva zelo riskantna, ker manjkajo nujne informacije. Pri ponovnem razgovoru sem opozoril na sledeče možnosti in pomisleke:

V slučaju večjega ilegalnega prehoda - računajo na več kot 10.000 ljudi, bi lahko zadeva postala sporna med Angleži in Francozi.

V slučaju ilegalne preselitve izgubimo zaščito IRO in smo izročeni na milost in nemilost Francozov.

Položaj v Franciji je nestabilen. Možni so razni prevrati in levičarski vplivi. Ako smo brez mednarodne zaščite, smo v takih slučajih v veliki nevarnosti, da nas nasilno vrnejo. Zaradi naše kompaktne naselitve bi Rusi in Jugoslovani protestirali.

V angleških časopisih sem čital, da je krušni obrok v Franciji znižan na 200 gr dnevno. List dostavlja, da bodo tudi ta mali obrok nekatere pokrajine, ki so bile zadnji čas brez kruha, z zadovoljstvom sprejele, če ga bodo redno dobivali. Torej je civilno prebivalstvo v nekaterih predelih na - slabšem kot smo mi. Kdo bi nam v stiski sredi zime pomagal?"

Mal' leca

"Najbolj me razdraži to, ko smo že vsi na kamionih, pa Rajko noče dati znaka za odhod."
"Kakšen tip človeka pa si potem ti; za mene mora biti pa čisto kaj drugega, da me razdraži."

"Vili, govore, da si v nedeljo na plesu svojo plesalko jako neprimerno držal."
"O, te bodo pa že oprostili, ravno nasprotno, se prevsč od sebe proč sem jo držal."
"Saj, saj, ravno to so smatrali za neprimerno."

"Zakaj Božo sploh hodiš na ples, ko pa ne greš nikdar iskat plesalko in plesat?"
"Stvar je premišljena in taka: Doma imam en velik "zambah", ki mi odvrne za vse "košarice", ki bi jih mogel tu dobiti!"

"Žica" izhaja vsako nedeljo. Ker je naklada silno majhna, je treba paziti, da se pri prebiranju ne poškoduje. Čitatelj se mora zavedati, da ni on edini, ki si želi prijetnega branja.

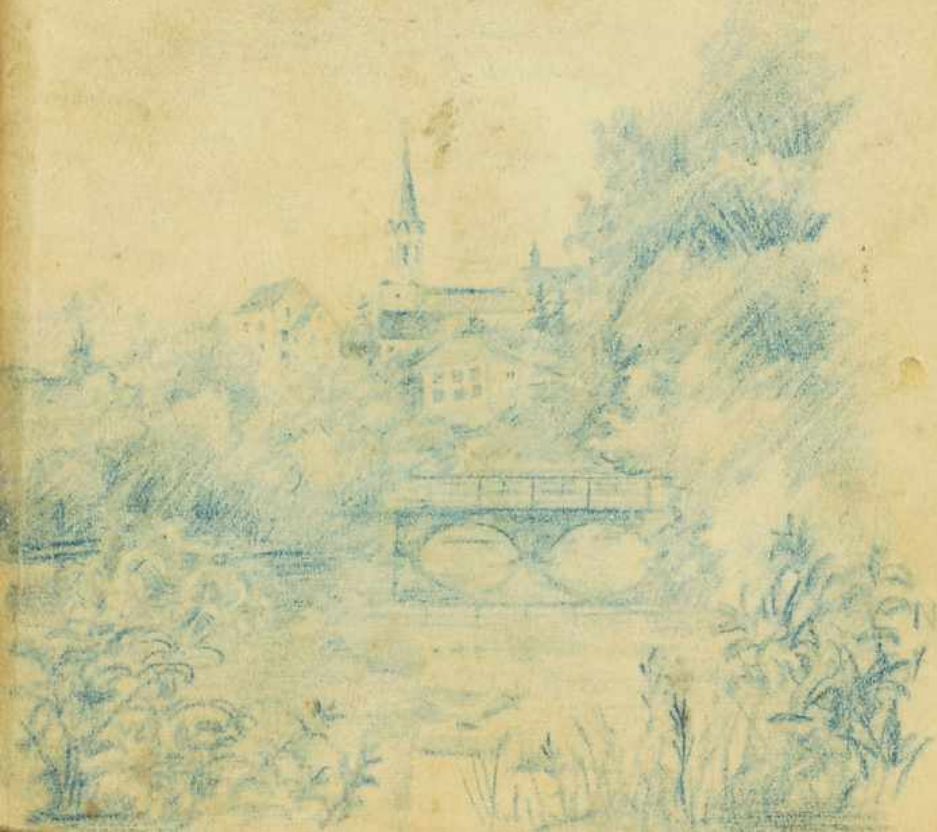
"Žica" je nas vseh. Zato je ne čitajte samo, temveč z njo tudi sodelujte. Za vsak prispevek smo hvaležni, za vsak nasvet in mnenje pravtako. Vemo, da ima marsikdo od vas lepe misli ali kaj drugega na zalogi. "Žica" je mesto, kjer se jih na najkoristnejši način iznebi. Sodelujte, pomagajte, svetujte - videli boste, da to ni tako težko!

UREDNIŠTVO.

ALI BI NE BILO LEPO, AKO BI "ŽICA" RES KROŽILA PO BARAKAH ?!!

Žiica

1. októbra 1947

USA ali SSSR

Pogledati resnici v obraz, sprejeti dejstva taka kot so, joj, kako težko je bilo to demokracijam. No da, danes ko se stvari omenjajo s pravimi imeni, se moremo nekako z zadovoljstvom ozreti na dobo, ko se je resnica še borila za prevlado v javnem mnenju. V ono dobo spada tudi članek, ki je izšel v nekem zaveznišem časopisu in ga tukaj ponatiskujemo. Čas pa aktualnosti ni naglodal.

"Od postanka se suče svet okoli svoje osi, brez prestanka, nezadržno. To dejstvo je značilno nekako za vso dejavnost na tem planetu, z drugimi besedami, - to je vplivalo na življenje in vse, kar je z njim povezano. Politika, to je nekaj podobnega neprestanemu vrtenju okrog osi. Skozi vso zgodovino človeštva so nekatere države diktirale svetovno politiko. Te države so se menjavale od Babilona in Egipta, preko Grčije, Rimskega Imperija, Frankovskega in Nemškega cesarstva do Britanije in končno do Združenih držav. Včasih so nenadni posegi posameznikov, prekinjajoč naravni tok zgodovine in njenih periodičnih premen, ustvarjali videz, kakor da bodo s silo prevrgli politično os, ki ni bila, kakor smo že dejali, stalnega značaja. Hanibal, Napoleon in pozneje Hitler, da jih omenimo samo nekoliko, so bili samo taki posamezniki. Vse je odbila višja sila, ki je niso mogli premagati. Bila je morda večna pravica in red, ako hočemo govoriti v abstraktnih pojmih, prav gotovo pa je bilo to nekaj dežel (delujočih kot izvršilni organ te pravice in reda, če hočete), ki so zopet usmerile življenje v normalni tok. To je zgodovinski aksiom in ni ga mogoče spremeniti. Politična os je bila vedno le ena za določeno dobo.

V naših dneh bomo imeli novo priliko opazovati poizkus za nasilen prevzem vloge politične osi. Ta poizkus bo sprožil komunizem in Sovjetska Rusija (kot njegovo materijalno utelešenje) proti Demokraciji in njenemu daleko najmočnejšemu zastopniku, Združenim državam, ki so trenutno svetovna politična os (Sovjetska Rusija je le ideološka os nekaterih vzhodno-evropskih dežel, med njimi Jugoslavije, ki so povezane s komunizmom).

Takoj naj poudarimo, da take spremembe politične osi ne želimo, da ne želimo, da bi Sovjetska Rusija dobila možnost, da sproži tak poizkus. Da smo tako zelo nasprotni taki možnosti je vzrok v tem, da si želimo poštenega življenja, socialne, - gospodarske in politične pravičnosti, svobode in boljše bodočnosti za v s e .

Ako trdimo nekaj takega, mora vsakomur postati jasno, da nekaj ni v redu s Sovjetsko Rusijo in njenim komunizmom, da ona ne zagovarja idealov, ki smo jih pravkar omenili, še več: da je njen cilj razbitje teh in ostvaritev - nasprotnega! Za izvršitev načrta je dobila Sovjetska Rusija mogočne zaveznike v komunističnih partijah po vsem svetu in ki danes, s propagando, terorističnimi akti, revolucijami, štrajki in splošnim neredom, skušajo obdržati moreče stanje, da bi tako lažje ostvarile sen o svetovni revoluciji. Gotovo je eno: ako bi bila SSSR politična os sveta, potem povprečni evropski človek ne bi mogel več pozdraviti mimoidočega pred s v o j o hišo v poljubnem kraju, vesel in srečen, da je uspešno završil dnevno delo, temveč bi ob istem času opravljal nadurno delo v kaki državni tovarni ali kolhozu "prostovoljno" prispevajoč za kak odbor za pomoč ubogim Kitajcem, ki jih preganjajo kake brezobzirne in krvoločne fašistične, reakcionarne, proti-ljudske in monarhistične - bande. Ne morete si misliti kako zoprna je komunistična propaganda v slikanju "sovjetske krasote".

Seveda je bilo na vzhodni strani železne zavese preveč ljudi, ki so verjeli taki propagandi in

pričakovali "raj na zemlji" tedaj, ko bi Sovjetska Rusija postala svetovna politična os. A za takimi goljufivimi zavezanci sovjetskega besednega zaklada ostaja kričeča socialna nepravičnost, politično zatiranje in duhovno suženjstvo, ki jih še otežkočajo drakonski ukrepi proti vsakemu poizkusu naroda, da izrazi svoje želje.

Ta skromni primer naj objasni svetu, da Sovjetski Rusiji ni mogoče dopustiti, da razvije sile v svrho dosege strašnega cilja. Hanibal in Napoleon sta bila kljub vsemu konstruktivna moža, ki sta poživila človeški duh v njunih dobah in pustila neizbrisne sledove njunih velikih duhov v zgodovini in življenju. Kaj pa naj Stalin doprinese človeštvu - razen materializma, Marxove zapuščine, Leninove boljševiške ideje pa dinamičnost, zmožnost in neobčutljivost modernega preciznega stroja? Ako bi nam imela prinesti bodočnost le to, potem bi bilo bolje, da se ne bi bili nikdar rodili. Ljudje so se borili proti liberalizmu poslednjega stoletja, drugi so nas opali proti imperializmu nekaterih velikih držav, zatrjevali so, da se bore za "socialno in politično" svobodo človeštva. Danes pa, ko hoče zasužnjiti svet daleko nevarnejša ideologija, ali ni nikogar, ki bi se boril za svobodo (ali bolje: za štiri svoboščine)?

Zato predlagamo, da se nudi Zedinjenim državam (ter Veliki Britaniji) vsa možna pomoč s strani dobro mislečih, poštenih ljudi, da obdrži svoj položaj kot svetovna politična os. Tako bomo preprečili komunizmu, da prispeva posebno oljenje za politično os, ako bi jo prevzela Sovjetska Rusija ,- namreč - človeško kri, kar pa po sovjetskem izrazoslovju ne pomeni več kot potrebne mere za ostvaritev brezrazredne družbe!"

Skupščina OZN zaseda že skoraj 14 dni, ne da bi prišla v svojem delu za en sam korak dalje. Izmenjane so bile žaljivke in napadi, ki pričajo o visoki napetosti, ki vlada v mednarodnih krogih. Tako je britanski delegat Mc Neil izjavil, da se je "vojni hujskač" Churchill sprehajal med vojno po Londonu in dajal vsem Angležem vzgled poguma, ko so padale na London bombe iz letal, ki jih je oskrboval sovjetski bencin, Višinski pa ga primerja s - Hitlerjem! Rusija obtožuje, da se hujska na vojno, je dejal Mc Neil, toda resnično je možno sumiti, ako Rusija ne odpre vrat, da bi vsakdo mogel videti, kaj se tam godi. Sestanek zunanjih ministrov, ki bo v novembru v Londonu, bo poslednji poskus za rešitev miru v Evropi, je dejal na koncu Britanski delegat.

Z 38:1 je sprejel politični odbor OZN sklep, da se morata Bolgarija in Albanija zagovarjati zaradi vmešavanja v grške notranje zadeve. Gromyko se je glasovanja vzdržal. Tito pa je poslal Byrnesu, bivšemu ameriškemu zunanjemu ministru in Stessenu, bodečemu kadidatu za ameriškega predsednika, povabilo, da prideta v Jugoslavijo in se na licu mesta prepričata, da se Jugoslavija ne vmešuje v grške zadeve. Ameriški delegat Johnson pa trdi, da je rešitev grškega vprašanja odločilnega značaja za grško neodvisnost in za obstoj - OZN. Amerika zahteva, da se Jugoslavija, Albanija in Bolgarija proglasijo za krive. Toda tudi mi se pridružujemo vprašanju britanskega delegata Mc Neila: Kaj bo povzeto konkretno, ko bo enkrat do-

končno potrjena krivda Albanije, Jugoslavije in Bolgarije? Ali ne bo to najtežja preizkušnja za OZN? Na kak način bodo omenjene države kaznovane za svojo napadalnost? Dvomimo, da bo OZN a mogla rešiti ta problem ločeno od splošnega svetovnega problema, razen, če prepustijo Sovjeti omenjene tri države samim sebi, kar je pa zelo malo verjetno. Vsakršna odločitev OZN e bo naletela na sovjetski odpor. A pri sami ugotovitvi krivde ne more ostati. Sestanek zunanjih ministrov v novembru je v resnici lahko poslednja beseda, ki bo izgovorjena za zelenim stolom, o tem bodo izpregovorila učinkovitejša sredstva.

Medtem pa se nadaljuje "čiščenje" za železno zaveso. V Bolgariji so postavili pred sodišče enega izmed bivših prvakov "Otečestvenega fronta" (bolgarska OF) generala Stančeva, ki je aktivno udeležbo zrušil pronacistični režim v Bolgariji l. 1944., danes pa je v taboru "zapadnih reakcionarjev" in proglašen za fašista. - Na Slovaškem se je pričel divji lov za organizatorji oborožene - gverile, ki se širi po deželi. Komunistični državni tožilec je zahteval, da se odvzame imuniteta - (nedotakljivost) dvema slovaškima narodnima poslancema in da se jih postavi pred sodišče zaradi upornosti proti sedanjemu režimu. - V Albaniji pa so z enim samim procesom obsodili na smrt 16 narodnih poslancev in celo vrsto drugih na zaporne kazni, ker so hoteli s pomočjo "mednarodne reakcije" zrušiti sedanjo albansko vlado. -

Kot poroča ameriška agencija AP, je ukrajinska uporniška armada, ki se bori za neodvisnost Ukrajine, tako velika, da se nahaja sedaj v borbi proti sovjetski redni vojski - Rdeči armadi z okroglo 15 - 20.000 uporniki. Ista agencija poroča, da se beograjskim policijskim silam (sile beograjskega Titovega režima) vkljub vsakovrstnim poizkusom doslej še ni posrečilo zatreti odpora

proti državi maršala Tita. "Močan odpor jugoslovanskih borcev za svobodo je skoncentriran v vardarski dolini in vzdolž jugoslovansko - grške meje," poroča agencija AP iz Aten. "Z meje je možno opazovati težke borbe."

Za zaključek bi bilo vredno omeniti še poročilo iz Haife, da so ladje z ilegalnimi - židovskimi doseljenci pobegnile pred angleškimi hajkami v - rumunska in bolgarska pristanišča. Poročilo iz Londona pa pravi, da je v načrtu pogodba med Anglijo in arabskimi državami, kajti Anglija namerava dobro zaščititi svoje interese in obveznosti na Bližnjem - Vzhodu. O Arabcih, Velikem Muftiju, Turkih ter Perziji pa smo doslej že dovolj povedali, da nam je lahko jasno, da je SSSR tudi na palestinski fronti izgubila bitko. SSSR ne bo podedovala britanskega imperija.

Zadrega na "ljudskem" sodišču.

Šef OZNE in državni tožilec sta zaskrbljena. Štibernik, Dobernik in Hribernik morajo biti likvidirani in njihova imovina zaplenjena. Razen vo- Hunstva" in "delovanja proti naporom narodno-osvobodilne fronte", kar so že precej obrabljene fraze, je treba vnesti še nekaj "konkretnih" dokazov.

Šef OZNE: "Tovariš tožilec, zapiši v obtožnico, da je dokazano, da je Štibernik bil v tesni zvezi z Dobernikom in Hribernikom, Dobernik, da je bil v tesnih stikih s Štibernikom in Hribernikom, a Hribernik, da je povezan z Dobernikom in Štibernikom..."

† FLORJANČIČ JANEZ

Proti večeru 23. septemra je naše delo v gozdu zahtevalo prvo žrtev. Pod podrtim drevesom je padel enaindvajsetletni J a n e z F l o r j a n č i č , doma iz Dravelj pri Ljubljani.

Marsikdo je vzdihnil, češ tako daleč ga je našla smrt, kateri je ubežal od doma v Italijo. Saj je res: smrt vsakega človeka je pretresljiva, mladega pa še prav posebej. Koliko let življenja ima mladi človek pred seboj, življenja, ki bi bilo sadu polno, življenja, sebi in drugim v korist, življenja, ki bi se izteklo kot se izlije potok v reko, brez šuma in hruma.

Z a človeka, ki prizna Večnega Gospodarja nad seboj, je odgovor o smrti lahek. Če niti las brez božje volje ne pade, kaj šele človeško življenje, če vodi Bog računa o vrabcu na strehi, kaj ne bi o mladem človeku, ki ga je pozval v življenje in svojo službo. Zato more človek samo moliti: O Bog, zgodi se Tvoja volja!

Mlademu Janezu naj Večni Plačnik da Mir in Pokoj!

Mi ga pa ohranimo v blagem spominu!

Pomlad je prišla bo...

Prišla je jesen, za njo zima in ravno tako po novem letu, ko naj bi prišel čas, da bi šli Kolarovi snubit, je bil Franček kot tudi več njegovih sovrstnikov ponovno pozvan k vojakom. "Saj to so navdne orožne vaje," so dejali nekateri. Ali možje, ki so se zavedali, da je položaj resen, so rekli drugače, posebno, ko je tudi k Muri prišlo več vojaštva, kar ni pomenilo nič dobrega. Saj se je vsepovsod delalo, pripravljalo...

Že pozno zvečer tistega dne je potrkal Franček pri Mlinarjevih. Ni šel klicat kot včasih, kar naravnost je šel. Dobro so že znali Mlinarjevi kako je s Tončko in tudi niso branili. Slutili so po kaj je prišel tako pozno, vendar so pustili, da je po kratkem molku sam povedal.

"Mislili smo že priti snubit," je pričel Franček "ali stvari so se zasukale tako, da bom še enkrat moral prej k vojakom. No, pa saj to le za mesec ali dva, bomo pa potem takoj, ali ne oče?"

"Snubit? Ne vem, če te bo hotela, nekam izbirčna je naša Tončka in ni dvakrat rečeno, da bo tebe morala," so poredno pogledali oče Tončko, ki je bila malo v zadregi, dobro so pa že vedeli kako je z njima.

"Ni to za šalo," so pomagali mati Tončki, "ko bi le srečno nazaj prišel."

"O brez skrbi mati, saj kopriva nikoli ne pozebe," se zasmeje Franček.

Tako razigrane volje je bila Tončka, ko je prišel Franček. Pa je postala tako otožna! Toliko bi mu imela povedati, pa ga je komaj povabila gor v sobo, da mu je naredila pušeljc.

Da, te rože na Mlinarjevih oknih! Koliko fantov se je oziralo po njih ali ti si prvi Franček,

ki si jih dobil - in,"zadnjič" je bilo zapisano v Tončkinem srcu.

"Kako lepo zna Tončka vse urediti! "Oh,ko bi jo imel že doma!" je mislil Franček. - "Ali,če bo vojna?" je zamolklo dejal nek glas v njem.

Najlepše cvete je porezala Tončka, jih uredila v lep šopek in pripela Frančeku na prsi. Res lepa se je zdela Frančeku vesela nasmejana ali - stokrat lepši je bil njen obraz sedaj, ko mu je s solzami zalivala to cvetje. Nežno jo je pritegnil k sebi, objela ga je okrog vratu in zaihtela kot otrok, ko ga hočejoodtrgati od matere.

"Oh! Franček, kako žalostne občutke imam! Ali sva res nocoj zadnjič skupaj?" je med solzami dejala Tončka.

Tudi njega so obdajale temne slutnje, vendar jo je skušal tolažiti: "Nikar Tončka! Poglej,prej sem bil spodaj v Srbiji ob Jadranu, pa sem se srečno vrnil. - Sedaj pa ostanem tu v Sloveniji - in to le en mesec, potem boš pa moja, za vedno moja!"

"Oh ko bi le res ne bilo kaj hudega." je dahnila Tončka.

Še enkrat se je zagledal Franček v te lepe oči, prižel še tesneje ta zakladič k sebi in z zadnjim poljubom sta hotela vsrkati vase podobo drug drugega, kot bi se mislila ločiti za vselej.

Za vselej? Morda...

Hitro še se je spodaj od očeta in matere poslovil in izginil v temno noč. Ni šel več tokrat med fante na vas, še luči ni prižgal, ko je prišel v sobo, kar tako se je vlegel. A zaspati ni mogel, tako čudno tesno mu je bilo pri srcu...

IV.

Bilo je par tednov pozneje. Tako zamišljena je bila Tončka; prala je, a ni ji šlo delo tako od

rok kot prej včasih. Ko je ožmela zadnji kos blaga, je šla, da izpere še enkrat v čisti vodi. Zamrznjena je bila brv, ki je vodila preko Mure in na eni strani spuščena v vodo. In sama ni znala Tončka, kako ji je spodrsnilo in je padla v vodo. Ko se je izvlekla ven je takoj vedela, da ima dovolj, saj je bilo v februarju, ko je še vsenkrog ležalo pol metra snega. Pustila je perilo na brvi in stekla v hišo, da se preobleče, ali pričelo jo je tako tresti, da je morala v posteljo. Mati so ji takoj pripravili vročega čaja, pa tudi to ni pomagalo. Hitro je zapregel Kopošev Joško konja v lahke sani in prej kot v eni uri je že bil zdravnik tu. Zmajal je z glavo, v navzočnosti Tončke pa ni dejal nič. Le, ko je opravil pri njej, je dejal zunaj materi:

"Stvar je resna, vnetje pljuč. Bodite pripravljeni na vse... Poskušal bom kolikor je v mojih močeh ali gotov nisem, da jo rešim."

Naročil je še obkladke, zapisal zdravila in se odpeljal.

Hitro so si obrisali mati solze in hiteli pripravljati obkladke. Tončka je pa bila čisto mirna. Le včasih jo je streslo, da je kar zaščlepetala z zobmi. Slutila je, da Frančeka ne bo več nazaj, zato ji tudi ni bilo nič, čeravno bo treba še jutri umrati. Da, vsak rad živi, tudi ona - ali brez Frančeka? Ne! Brez njega pa ne more!

Ponoči je dobila vročino, pričelo se ji je blesti. Kar naenkrat sredi noči je skočila pokoncu in pričela klicati Frančeka. Le mehke roke matere so jo spet pomirile, da je naprej zaspala. Drugi dan je že spet prišel zdravnik, ji dal injekcije, - da je naprej zaspala, zmeril vročino in ponovno zapisal zdravil.

Čez par dni je dobila Tončka kartico od Frančeka. V Slovenjgradcu je ob Dravi, da pa mu ne more pisati, ker nimajo stalnega mesta. Ah, kolika olajšava za Tončko! Saj bi že lahko vstala, si je mislila. Ali kar zvrtelo se ji je v glavi, ko se je skušala dvigniti.

Tako je nihalo Tončkino zdravje: enkrat gor, drugič dol. Upanja na izboljšanje pa ni bilo. Enkrat jo je kuhala vročica, drugič jo je spet treslo, tu in tam jo je že tudi kašelj posilil.

Nekega dne v zgodnji pomladi pa priteče k Tončki mlajši bratec Martinek. Cel šopek zvončkov ji je natrgal gredoč iz šole domov. Zvončki, kako jih je bila Tončka vesela! Pobožala je brateca po kodrasti glavici, on pa ji je že hitel praviti:

"Veš Tončka, novo pesmico smo se danes naučili v šoli. Ali ti jo naj zapojem?"

"Le zapoj Martinek, tako rada poslušam petje."

In pričel je Martinek s svojim drobnim glasom:

"Gozdič je že zelen, travnik je razcveten,
ptički pod nebom veselo pojo... - -,
tebe bodo djali v to črno zemljo," je odpel Martinek. A kje je on slutil, da poje to svoji sestrici - še davno ne! Pobožal jo je še po shujšanem licu in odbežal ven, saj je tako lep dan zunaj.

Tončka pa ni mogla pozabiti, zmiraj so se ji vračali glasovi Martineka:

"Pomlad že prišla bo, ko teb'na svet ne bo..."

In zaspala je v tem s šopkom belih zvončkov v roki. Kot nevestica, so pomislili mati, ko so jo prišli pogledat.

Prišla je cvetna nedelja. Že zgodaj zjutraj so se stresle vse šipe pri Mlinarjevih, podobe so popadale na tla, še stenska ura je zastala. Pognali so v zrak mostove čez Muro v Veržeju, Petajncih in Radgoni. Potem pa streljanje... Vojna ... Nad hišo so že zlobno hrumela tuja letala...

Tončka je drhtela v molitvi za Frančeka, ki je tam nekje, morda že mrtev... Preveč je bilo za Tončko. In se je onesvestila. Zatem se ji je bledlo celo noč, šele pozno drugi dan se je zavedla. Zunaj s ceste so ji že udarjala na uho rezka povelja tujih častnikov: vojaki so se obrnili in

kolona je krenila naprej. Za tem so naprestano brneli avtomobili, vmes ropotali tanki. Kakor blisk je zletelo skozi Tončkine možgane: "V robstvu smo!"

Pozno zvečer je nek tuj človek potrkal na Mlinarjeva vrata niti ni bil kmet, še manj vojak. Mislili so, da je vohun. Nestrpno je vprašal za Tončko, češ, da ima nekaj za njo. "Le odkod jo pozna," so mislili Mlinarjevi. Ali oni kar drvi naprej v Tončkino sobo, seže pod jopič in izvleče ovitek, ga pretrga in poda Tončki Frančekovo sliko! Strastno jo zagrabi Tončka, jo poljubi in se za hip zagleda v njo. Počasi jo obrne in zastrmi v okorne črke: "Umiram... Pozdrav očetu in zadnji poljub tebi Tončka! Bodi srečna! Franček..."

Mislili so, da se bo onesvestila. Ali čez hip se je zbrala, položila sliko na srce in dahnila:

"Oh, vendar Franček! Vojna je izgubljena ali sužnja ne bova! Ne! Nikdar!"

Mnogo je videl ta vojak ali tega še ne!

"Bila sva tam onstran Drave," je v presledkih pričel govoriti, "v prvih spopadih je bil zadet - s poslednjimi močmi je še napisal te vrstice. Bili smo zajeti in posrečilo se mi je pobegniti. - Po gozdovih sem se prebil do vas. Sedaj pa moram še naprej v Radoslavce k očetu. - Pozdravi se Tončka! Lahko noč!" Solze so ga posilile ko je videl toliko ljubezen te deklice, čeprav ga že od šole sem ni videl nikdo jokati, sedaj se pa je...

Še isto noč proti jutru so morali Mlinarjevi poslati po gospoda župnika v Veržej. Po gozdu so morali priti kot tat, da so prinesli Tončki zadnjo Tolažbo. Nič več ni čutila muk bolezni, tako mirna je bila. Posebno, ko je imela v srcu Onega, ki jo bo združil v večen zakon...

Glasno je odmevala molitev pri Mlinarjevih v zgodnjem jutru tistega dne, ko je dogorela blago - slovljena sveča v roki nepremagljive neveste in je njena duša splavala v večnost...

Neveste?

Da, s svojo sliko jo je prišel snubit, sedaj

je pa šla k njemu v večno domovino...

K o n e c .

mladi ljudje

I.

Mirko je položil doktorski izpit. Fantu se je odprlo življenje. - Zbral je svoje prijatelje in priredil poslovilni večer. Poslavlja se od študentovskih let.

V Jerajevi vili je bilo vse narobe. Mladina ima svoj dan! Zorka in Milena sta gospodinjili. V veliki sprejemnici so fantje odmaknili pohištvo k stenam. Dekleti sta v kuhinji pripravili vse potrebno, da bodo tudi želodci prišli na svoje. Najprej večerja - Milena je odlična kuharica - pa pecivo, piškoti, torte, sandwich-i, skratka vse, česar se ti srce samo poželi.

Gramofonska plošča se je počasi zaobračala. Nikomur ni bilo mar, da bi navil. Jože je stopil na mizo in se hrupno odkašljal.. Prosil je za besedo. Oči so mu vročično sijale. Z roko si je pogladil suknjič, ki mu je ohlapno visel s pokvečnega hrbta. Bil je grbast - Družba je potihnila.

S toplim glasom se je obrnil Jože k Mirkotu:

"Dovoli, prijatelj, da se v imenu nas - študentov - poslovim od Tebe, ki si z današnjim dnem postal - g. doktor!"

Hrupno odobravanje ga je prekinilo. On pa je mirno nadaljeval.

"Z današnjim dnem zapuščaš najlepšo dobo vsakogar, ki mu je usoda namenila trgati hlače na šolskih klopeh. Prelepa študentovska leta! Odprla pa se ti je zdaj pot v življenje. Ne misli, da bo gladka in ravna. Toda poznamo te, odločen si, željan borbe in dela. Ne bo ti težko prebroditi težave. Ali spominjaj se vedno, kako smo si skupno utirali stopinje v borbi za izgladitev razmerij med akademskimi društvi. Zgladili smo ostre robove strankarstva in pokazali vsem, da smo napredna mladina, ki odklanja borbo za stolčke, ki gre naravnost k lepemu cilju: bratstvo, pravica! Borili smo se ostro, toda častno. V naših srcih ni bilo mesta za laž in spletke, iskreno smo ravnali in zato smo želi uspeh!"

Pogladil se je po črnih laseh in upri svoje oči vanj:

"Spominjaj se vedno teh let, nikdar ne obupaj, smej se nevarnosti in težavam v oči. Ostani častен, iskren in pogumen. Takemu se ti ne bo bati življe - nja. - Ako pa naideš na težave, obrni se k nam. V nas boš našel vedno stare prijatelje!"

Hrupni medklici so ga prekinili: "Tako je! Ostanimo stari prijatelji!"

Jože pa je dvignil čašo in vzkliknil:

"Izpijmo to čašo v potrditev prijateljstva, izpijmo jo v čast doktorju Mirku!"

Dvignili so iskreče se vino in izpraznili čaše.

Z mehkim glasom se je zahvalil Mirko:

"Dragi prijatelji! Poznate me vsi. Upam in trdno si bom prizadeval, da bi vas ne razočaral. Ostal bom vaš, last mladine, ki koraka v boj proti sograštvu. Hvala vam, hvala tudi tebi Jože za iskrena besede!" Obrnil se je k njemu in mu toplo stisnil dlan.

A že se je zavrtela nova plošča in zvoki so napolnili sobo. Lahen tango. Pari so se zavrteli po gladkih tleh. Jože se je zleknil v naslanjač in zrl za njimi, ki so valovili, nihali kot v snu. Z roko si je šel preko čela in krenil s pogledom v tla.

V možganih mu je žvistnilo: "Čemu, čemu sem pohabljenec..." A streznil se je. Gramofon je utihnil. Jože je stopil k klavirju, prsti so mu zdrseli preko slonokoščenih tipk. Ubral je poskočen valček. Burno odobravanje se je mešalo s poskočnimi zvoki... Bliskovito so se vrtel! pari.

Jože pa je igral, igral. Zdelo se mu je, da čuje trpko srečen napev:

"Plešite, plešite, veselite se, ljubite se. Dekleta, fantje. Mladost, mladost je vaša!" Ni pa hotel slišati glasu iz duše: "Ti, pokveka, čemu živiš in se mučiš!" Najraje bi igral, igral do neznane besnosti, da bi se ti veseli mladi ljudje izmučili, omagali, popadali, hropeli za zrakom...

Da, Jožetov valček je bil vesel.

Mirko je nalival liker. Fantje so posegali po pecivu. Dekleta so stregla.

Čudno, da Dušan ni nikdar opazil, kako lepa je Milena. Svilena obleka se je oklepala vitkega telesa. Skrivnostne temne oči so ji danes tako žarele. Rdeče ustne so ji bile kot vrtnica. Črni lasje so se ji vsipali preko ramen.

"No, Dušan, kaj boš? Torto, sandwich? Kaj bi najrajši?"

Globoko v oči ji je pogledal in dejal:

"Tvoje ustne, Milena!"

Zardela je in ga pogledala: "Res?"

"Res, Milena!"

Zopet so napolnili sobo zvoki. Angleški valček.

"Milena!" se je priklonil.

Lahno ji je stisnil roko in zaplesal. Zdelo se mu je, da sanja. Tako sladak vonj je vel od nje. Kakih sta se sibala in si zrla v oči.

V drevje ob Večni poti se je uprl veter. Zašumelo je v ozračju. Bile so ure. Mesec se je skril za oblak.

"Milena, želel bi, da bi bila tale Večna pot res - večna!"

Tesneje se je privila k njemu in samo dahni-

la: "Dušan!"

Dospela sta pod bor pri Čadu. Dušan ni vzdržal več. Privil je dekle k sebi in jo poljubil na usta. Vrnila mu je poljub.

"Ljubim te, Milena!"

"Ljubim te, Dušan!"

Oči so jima žarele, drhtela sta od sreče in se vrčala k Jerajevi vili.

Ko sta se vrnila, so ju hrupno pozdravili. Jože je veselo dodal:

"Gospoda, če se ne motim, bomo kmalu slavili zaroko!"

In tisti hip se je Milena zresnila.

Ko se je zdanilo, pri Jerajevih še ni bilo miru.

II.

Zorka in Milena sta stanovali za Bežigradom.

Pozno pomladansko sonce se je toplo upiralo skozi okno. Zorka je ležala na postelji, z rokami v laseh, z obrazom vprtim v knjigo. Študirala je. Pripravlja se za diplomski izpit. Lepa mlada glava se je pogrezala v grško filozofijo, srce pa ji je hotelo življenja in sreče. Toda trdovratno se je zagrizla v Platona, požirala ga je, si belila glavo in delal, delala...

Milena pa je sedela v svoji sobi na oknu in zrla preko travnikov in polj tja proti Tomačevem in proti Žalam, ki so se belile ob zvoniku z zeleno konico. Tudi ona si je belila glavo. Včeraj jo je srečal Dušan. Tako čudno ji je pogledal v oči, da se je vsa zmedla. Obljubil je, da pride danes na obisk. Po trainingu na Ljubljani. Sama ni vedela, čemu tako želi k njej. Na oni večer pod Čadovim borom je s strahom mislila. Vendar pa je bilo tako lepo. Toda boji se. Zdaj naj se zaljubi, potem pa študiraj in delaj pri knjigi pozno v noč.

Ne, to ne gre. Vendar ji je bilo tako mehko pri srcu, ko se je spomnila, kako srečna je bila onega večera. Ni si upala pomisliti, da ga ljubi. Bala se je nečesa. - Danes pa! Dušan pride na obisk. Kaj naj mu reče? Oh, boji se ga, sama ne ve zakaj, obenem pa ji je tako ljub. Nič, ne more čakati, zbežati mora. Nima časa za ljubezen. Potem, po maturi...

Ozrla se je na knjige: Matematika, zgodovina, francoščina... koliko snovi. In profesorji! Kar zmrazilo jo je.

Nenadoma pa se je obrnila, odvrgla je domačo haljo, se preoblekla, pograbila knjige in zvezke in stopila k Zorki.

"Na Tomačevo greš, študirat! Večerjo bom že skuhala, ko pridem nazaj!"

Zorka je - zamišljena v Platona - kratko dejala:

"Prav! Na svidenje!"

Milena jo je ubrala po stopnicah, Strahoma se je ozrla pocesti proti Primorju, pa jo hitro mahnila v polje. Nič ni poslušala srca, ki jo je klical nazaj: "Dušan gre! Pojdi nazaj!" Zamahnila je z roko, kot da hoče odgnati nadležne muhe in pospešila korak.

Dušan je komaj čakal, da bo konec. Strastno, ostro je s krila centriral pred gol, obenem pa mislil, čemu vendar ne končajo. Kaj me briga tekma v nedeljo! Tam se čaka Milena...

Prestregel je žogo, jo privzdigil in poslal - pred gol. Obrnil se je k trenerju in ga nahrulil:

"Kaj vraga ne končamo. Mudi se mi!"

"Mudi, mudi, kaj pa tekma? Bi zopet rad polomijado kot v Zagrebu?"

"Ah, kaj Zagreb! Zdaj smo doma!"

"Doma, doma - Gradjanski je pa le Gradjanski. Kam pa ti se mudi? Saj menda nimaš sestanek s kako dečvo?" se mu je nasmejal Sandi.

"In če ga imam?" ga je ostro vprašal. V tem pa je že dobil žogo in ostro udaril na gol. Uanje se

je dvignilo, par metrov pred golom zavilo in se spustilo v zgornji levi kot. Golman se je valjal po tleh, žoga pa je veselo zatresla mrežo.

"Bravo, bravo..." ga je navdušeno pohvalil trainer, "take v nedeljo, take!"

In odpiskal je konec.

Dušan je kot nor planil v slačilnico. Vrgel je dress s sebe in planil pod tuš... Počesal si je svetle lase in si otrl telo z brisačo. Zmetal je nase obleko in planil na kolo:

"Zdravo!"

Nestrpno je pritisnil na zvonec.

"Zdajle bo prišla!" si je mislil. Začul je korake. Vrata so se odprla in namrščena se je prikazala Zorka.

"Ti, Dušan?" Obraz se ji je razvedril.

"Da, Mileni sem obljubil, da pridem. Ob šestih!"

"Mileni, saj je pravkar..."

"Kaj?"

"V mesto je šla že po kosilu. Obisk od doma." se je hitro zlagala Zorka.

"Najbrž je pozabila. Nič ne de!"

"Vstopi vendar!"

"Ne, ne maram te motiti!"

"Nes, študiram." je dejala.

"Zdravo!" Poslovil se je in odbrzel po stopnicah. Jezno je sedel na kolo in odpeljal.

Zorka je sedla na posteljo, si kot prava filozofka položila prst na čelo in se prebrisano nasmehnila:

"Ta sentimentalna deklica! No, zvečer ji povem!" In se je poglobila v knjigo.

Počasi se je zmračilo. Vstala je in stopila k električnemu kuhalniku, da bi pripravila večerjo. Ko je kuhala, si je prikimavala in smejala.

Končno je pozvonilo. Odprla je vrata. Namesto pozdrava je Milena hlastno vprašala:

"Si sama?"

Ravnodušno je odvrnila Zorka: "Ne, Dušan te čaka!"

Milena se je prestrašena obrnila k vratom...

"Počakaj vendar, si ponorela ali kaj?"

Zmedena je zrla vanjo.

"No, da, bil je tukaj, pa je odšel! Toda povej ti meni, kaj prav za prav misliš?"

Prijateljsko jo je objela krog vratu in jo posadila na posteljo.

"Mar misliš Dušana za nos vlečá? Tega ne pustim! Preveč čeden fant je!"

"Zorka," je dejala Milena iskreno. "Sama ne vem, kaj je z menoj. Knjige v gozdú niti odprla nisem. Samo nanj sem mislila. Veš, zaljubljena sem, toda bojim se. Če sem z njim pozabim na vse! Matura pa je pred vrati..."

Prijateljica ji je pogledala v oči in tiho dejala:

"Tu se moraš odločiti sama! Srce ali razum.."

Milena je odšla v svojo sobo, se vrgla na posteljo in zajokala. Sredi joka pa se je spomnila na Čadov bor in ustne so se ji zaokrožile v nasmeh...

(Nadaljevanje sledi)

Iz spominov

Srbija! Dežela tolikih spominov slovenskih izgnancev, brezdomcev! Grenkih spominov slovenskih beračev brez krova, brez domovine. Žalostnih spominov hrepenenja, polnega domotožja. Spominov na lakoto, mraz, obup in trpljenje. A tudi najlepših in najslajših spominov na ljubezen in sočutje naših bratov, ki so ravno tako trpeli.

V pozni jeseni je bilo. Dopoldansko sonce je pošiljalo svoje žarke na polja, gozdove in mesta, v srca trpečih. Kakor, da bi slutilo, da sta trpljenje in nemoč ledenila njih duše, jih je skušalo ogreti in jim vliti upanja.

Žalostno je klenkal zvonček na katoliški cerkvi in naznanjal poldan. Njegove zvoke so motili trdi koraki nemških vojakov, ki so odmevali po tlaku. Cholo so udarjali ob tla, kakor da bi hoteli prevpiti glas zvona, kot da bi hoteli prevpiti glas Božji in pokazati, da niti On ni višji od njih.

Nato so udarci utihnili. Molk je zavladal v mestu. Stopil sem na ulico in se začudil. Na obeh koncih so bile postavljene strojnice, za njimi so ležali SS-ovci, vsak čas pripravljeni za strel. Nekaj podčastnikov je hodilo od hiše do hiše. Poklical sem očeta in pokazal na strojnice. Nobene besede ni rekel, le nemo je strmel v grozeče cevi. Potisnil me je v sobo in v vratih je zaškrtal ključ.

Zunaj so se oglasili zloveščí koraki. Zaropotala je ključavnica, nato še enkrat, močneje.

"Aufmachen!" se je začul osorni glas feldwebla.

Nobeden se ni premaknil.

"Aufmachen!" se je znova zadrl še osorneje isti glas in puškino kopito je udarilo ob vrata. Ozrl sem se po ostalih, nato pa stopil proti vratom. Tedaj se je s poslednjimi močmi dvignila iz postelje bolna mati: "Pusti, bom jaz!"

Strah se je postalo:

"Boji se. Sama bo, čeprav komaj stoji na nogah, šla in odprla. Morda se bo nemška zverina zdrznila ob pogledu na njo in nas iz usmiljenja pustila."

Mati se je potegnila v drugi kot in stopila k vratom. Odprla je. Le toliko, da je pogledala ven. Toda ni imela časa vpraševati, puški-

no kopito je znova udarilo in vrata so se na stežaj odprla. Mati se je opotekla; oče jo je zadržal in peljal k mizi. Tam smo sedeli. Pet otrok, oče, mati in stara mama. Pogledal sem po njih. S široko odprtimi očmi od strahu so strmeli proti vratom.

"Kakor takrat, da, kakor takrat, ko so nas še doma prišli zapret očeta. Takrat sem videl take obraze. In kakor takrat, ko so drugič prišli in odpeljali nas vse. Kakor takrat, ko smo v zaporu - klečali poleg drage mamice in med strašnim molkom pričakovali, kdaj nam jo Bog za vedno vzame in jo reši vseh ponižanj, vsega trpljenja izgnancev."

Med vrati pa je stal oholi Prus in se režal v naše obraze. Niti ena mišica mu ni zatrepetala na obrazu, trde poteze okrog ust so se mu še poglobile, ko je zakoračil naprej in obstal sredi sobe. Puško je držal v roki, cev obrnjeno v nas. Počasi so njegove zabuhle oči drsele od enega na drugega. Pri meni je obstal:

"Gema!" in s cevjo mi je pokazal proti vratom.

Pogledal sem po ostalih in vstal. Toda že se je dvignila tudi mati, me za rame potegnila nazaj na klop in s prosečim glasom začela:

"Bitte, er ..."

"Gema, gema!" se je zadrl feldwebel, ne oziraje se na njo. Vstal sem in stopil proti vratom. Mati se je drhte sesedla na klop.

Puškina cev je pokazala na očeta. Dvignil se je. Nikdar še nisem videl svojega očeta takega kot takrat. Tako star se mi je zdel, kot da bi se komaj dvignil izza mize od starosti. Gube na obrazu so se mu poglobile in bil je podoben osemdesetletnemu starčku, ki komaj stoji na nogah. Nisem se začudil samo jaz. Celo Nemec je nekaj časa začudeno strmel v njega. Nato se je puškina cev povesila, molčal je nekaj časa in nato je rekel tiho: "Nein, nein!" Tak je bil njegov obraz, kot da bi se hotel otresti nadležnega bremena. Postal je še malo. Morda se je takrat spomnil svojega očeta. Morda je za

trenutek vzplamtel v njem majhen plamenček že dolgo zadušenega ognja, ki ga je nosil v sebi nekoč, ko je bil še človek.

Nato se je sunkoma obrnil in se potisnil skozi vrata.

Na ulici je že stala skupina ljudi. Samí mladi možje. Iz oči jim je sijal strah in groza pred nečim strašnim. Prav v globini pa mi jim zasledil tisto veselo in srečno naravo, ki je mlad človek, poln zdravja in moči, nosi v sebi. Pridružil sem se jim. Z grozo sem drsel po njihovih obrazih. Nikjer nisem našel, kar sem iskal. Hotel sem med njimi najti vsaj enega, ki bi mi vlil poguma, katerega sam nisem imel. Še strašnejši obup sem sprejel od njih, še večja groza se mé je polastila, čeprav sem nisem vedal, zakaj ne tako duši v duši. Le neka temna slutnja je bila v meni. Pogledal sem po ulici. Tam še eni prihajajo. Za njimi pa je široko sredi ceste stal surov podčastnik. Čelado je imel na glavi, brzostrelko v roki. Par metrov pred njim pa so ležali na tleh vojaki z mitraljezi oprtimi v rame. Cevi so gledale proti nam. Neprijetno mi je postalo, ko sem gledal v nje, in obrnil sem se. Toda saj tam tudi preži cev na nas in tudi tam stoji široko razkoračen Nemec za ostalimi. In na tretjem kraju tudi in na četrtem. Okoli naše skupine pa so stali štirje, v rokah držeč brzostrelke. Zopet sem pogledal po ostalih; molčali so in gledali okrog sebe, iskali, kdo bo še tisti, ki se jim bo pridružil. Oročja Nemcev v nje uperjena, pa kot, da ne bi videli. Toda, to je bilo le na videz. Obup se je prevzel, mrinja do teh ljudi in najraje bi jim zabrusil v obraz:

"Kaj se delate, kot da ne bi videli tistih strašnih cevi. Iz oči vam berem, kaj je v vas. In v vaših očeh je groza, vaše oči ne vidijo pred seboj drugega kot tiste cevi. Gledate v nebo, da, a neba ne vidite! Še na nebu vam je napisana tista cev..."

(Nadaljevanje sledi.)

VZGOJA IN IZOBRAZBA

Primož Trubar

Predno ocenimo literarno delo Primoža Trubarja, prvega slovenskega pisatelja in sploh protestantskih piscev, si moramo priklicati v spomin socialno sliko takratnega časa. V 16. stol. je morala živeti v delu plemstva, ki je posedovalo slovensko ozemlje še rahla nezavest bodisi po rodu bodisi po svojem življenjskem položaju. Tudi v delu meščanstva in rahli plasti izobraženstva je morala živeti podobna zavest. Tako je iz zega socialnega in kulturnega sožitja, plemstva in inteligenčne plasti, na trdne podlagi žive kmečke govorice in pod obzorjem novega verskega pojmovanja kot geslo verskih in socialnih bojev, zrasla slovenska protestantska knjiga, ki je bila namenjena vsem tem ljudem, plemenitim, meščanskim in zlasti kmetiškim, ki so imeli omenjeno zavest ali čutili potrebo po novem verskem nauku in novem socialnem in političnem življenju.

Vendar pa so naši prvi pisci kljub versko-agitacijski vnemi pokazali toliko ljubezni do svojega jezika in naroda, da so postavili v kratkem polstoletju nepremagljiv temelj našemu slovstvu. Pobuda za to slovensko reformacijsko slovstvo je izšla iz krepke in pogumne Trubarjeve osebnosti, ki je iz pregnanstva v Nemčiji hrepenel v domovino, da bi ji oznanjal novo versko misel. In ker to ni bilo mogoče, se je lotil drzne misli, da bi svoje misli in čustva slovenskemu človeku razodeval v slovenskem jeziku v tiskani knjigi. Iz njegovih mnogoštevilnih verskih knjig, ki niso le dobesedni prevodi, ampak spretne prireditve nemških protestantskih del, propoveduje valovita, razgibana duševnost ki je včasih robata in nasilna, vedno pa polna ljubezni do rojakov, rodnega jezika in nove verske zamisli.

Iz abecednika in skromnega katekizma, ki sta izšla l.1551., katero leto pomeni Slovencem izdajo prve slovenske tiskane knjige, je stremal postopoma k končnemu cilju, k prevodu biblije v slovenskem jeziku. Dasi tega cilja v polni meri ni dosegel, je napisal še delo o organizaciji slov. protestantske cerkve, zložil poleg Davidovega psalterja največ cerkvenih pesmi izmed vseh pisateljev - sovrstnikov.

Čeprav je Trubar glede na slovenski književni jezik odklanjal vsako mešanje v srbohrvaščino, je bil vendar v Ungnadovi tiskarni v Urachu posrednik med nemško in hrvatsko ter srbsko protestantsko književnostjo. Prevajal in sestavljal je nemške protestantske tekste v slovenski, hrvatski in srbski jezik, pomagači pa so te prevode prevajali v svoje jezike.

Tistega, kar je Trubarja napotilo, da nam je dal prvo slovensko knjigo, namreč zopetne povrnitve k svojim rojakom, k svojemu narodu, ki ga je tako zelo ljubil in o katerem je tako lepo pisal v raznih uvodih, pa ni dosegel. Umrl je l. 1586. kot pregnanec na Nemškem.

AVSTRALIJA

Avstralija je kot Kanada britanski dominijon in v impreriju zavzema podobno mesto. Ima svojo vlado, svoj parlament, svojo vojsko, svoj diplomatski zbor, nastopa na mednarodnih konferencah - kot samostojna država in je vezana na imperij samo po svoji pripadnosti k angleški kroni. Cel dominijon je razdeljen na šest kolonij: Novi južni Wales, Viktorijo, Queensland, Južno Avstralijo, - Zapadno Avstralijo in Tasmanijo. Dominijon je v

tej obliki proglašen l.1901. Leta 1933. pa so bile k Avstraliji priključene še antarktične pokrajine.

Pokrajino, ki sedaj tvori ozemlje avstralskega glavnega mesta, je l.1911. odstopil Novi južni Wales in meri 2370 kvadratnih kilometrov. Toda takrat mesta Canberra v sedanji velikosti še ni bilo in je bilo ozemlje majhen živinorejski in poljedelski okraj z le nekaj večjih posestev. Ko je bila l.1911. Canberra izbrana za glavno mesto Avstralije, je bilo mednarodno tekmovanje za načrt mesta, ki naj bi se zgradil. Zgraditev se je zavlekla zaradi svetovne vojne in prve palače so se pričele graditi šele l.1923. Parlament se je preselil l.1927. in danes so v mestu že vsa ministrstva razen vojnega in poštnega. Mesto pa je še vedno zelo majhno, saj ima le 12.000 prebivalcev.

Avstralija meri sedem in pol milijona kvadratnih kilometrov (30 krat toliko kot Jugoslavija), vendar pa so ogromni predeli puste in nerodovitne zemlje. Tak predel je na primer severni teritorij (Northern Terrotory), ki meri 1,361.000 kvadratnih kilometrov, a ima le 5.000 prebivalcev. Na vsakih 2.600 kvadratnih kilometrov pride en človek. Prebivalstvo dominijona šteje nekaj čez 7 milijonov ljudi, tako da povprečno ne pride niti en človek na kvadratni kilometer površine.

Dominijon je pretežno poljedelski in živinorejski. V poljedelstvu zavzemajo prvo mesto žita, izmed katerih je daleč pred ostalimi pšenica. Površina, posejana s pšenico, znaša okrog 4 milijone hektarjev. Poleg žit se pridela največ krompirja, važno mesto zavzema še gojitev sladkornega trsa, vinske trte in sadnih dreves. Živinoreja je zelo razvita zaradi ogromnih kompleksov pašniške zemlje. Za primer naj bo, da goje v Avstraliji - okrog 125 milijonov ovac in 15 milijonov glav govedi. V zvezi s tem je seveda zelo razvita produkcija volne, mlekarstvo, sirarstvo in industrija

mesnih izdelkov. Zelo veliko se izvaža tudi živalskih kož.

V rudarstvu zavzema po vrednosti produkcije prvo mesto zlato, sledé premog, srebro, svinec in baker.

V avstralskem izvozu si sledé po vrstnem redu volna, meso, pšenica, surovo maslo, kože, moka, suho sadje, sir in sladkor. Ves glavni izvoz tvorijo torej "kalorije"! Uvažajo pa predvsem industrijske proizvode vsake vrste: blago, kemikalije, stroje.

Buč štrajka...

Kdo bi vedel, kako je Buč prišel do "Žice"! Morda mu je povedal "dober" prijatelj, ki mu je pošepetal na kosmato uho, češ "spet piše o Buču". Morda je njega samega zanimalo, zakaj vsi tako planejo, ko se po baraki razlega krik: "Nova številka "Žice" je tu!" Morda je povohal strgane in umazane papirje na tleh ter je videl natiskano svoje ime? Kdo ve! Zgodovina je zaprla svojo knjigo v tem poglavju. Dejstvo je, da Buč je vedel, da piše "Žica" o njem.

Buču je bilo jasno, da nekaj ni prav. Saj ni bilo dosti, da je nemarni pisec kar skoraj v vsaki številki porabil celo stran zanj ter napisal celo resnične stvari i njem. Še manj mu je bilo prav, ko je prišel celo pod oddelek ali poglavje: Mišljenja in pogledi. Kaj smo? In tam pisun, ki ne ve, kaj so drugi, prav po nemarnem pravi o Buču, da je pes.

In to je tisto, kar je bilo Buču odveč. Saj je res pes. Kdo bi to tajil? Ali to vsemu svetu razglašati in razlagati vendar ne gre. In še v zvezi s slovenskim Janezom in z domišljavim Vrhničanom! Kar ugriznil bi pisarja, če bi le vedel, kdo je! Do krvavega bi ga zgrizel in hlače bi mu raztrgal, tako

je bil Buč hud.

Pa kaj hoče! Nič se ne da pomagati. Tisti stricl, ki jih zmerjajo z uredniki, nočejo povedati, kdo je nemarnež, ki tako zaničuje Buča. Da bi pa Buč vsem pomeril hlače, se pa zdi, da ne bilo preveč varno. Pred množico namreč tudi Buč obnemore. xxxx Pri nas pa smo demokrati, zato ima množica svojo besedo. Kdo bi se danes upal kaj proti demokraciji.

Ali dejstvo je tu. In ker Buč ni mogel mimo tega dejstva, ki nikakor ni bilo kakšen vogalni kamen ali rob, da bi si ga po pasje privoščil, je sklenil, da se bo maščeval na krut način, da namreč "Zice" ne bo več bral. In ta svoj sklep je potrdil z glasnim: "Hov!"

Tako Buč štrajka. In to je poslednje dejstvo.

RAZVOJ LETALSTVA IN LETALA.

Med vojna letala lahko uvrstimo še transportna letala. To so zelo velika letala, ki morejo sprejeti precejšnje število vojakov z vso njihovo bojno opremo. So letala, ki prevažajo orožje in municijo iz skladišč do mest, odkoder jo potem dovažajo z avtomobili do prvih borbenih linij. So letala, ki vozijo padalske trupe na sovražnikovo ozemlje. Ta letala donašajo tudi hrano, sanitetni materijal in slično. Nemci so za to službo uporabljali tromotornike tipa "Junkers", Angleži pa so imeli več vrst takih letal, od katerih je predelani bombnik "Boening" mogel sprejeti izredno veliko število padalcev. Kot strmoglavq letala so Nemci imeli "Stuke",-

ki so bili enomotorniki vrste "Junkers 87", Angleži pa enomotornike "Skua". Strmoglavci so se uporabljali pri bombardiranju takih objektov in ciljev, za katere je bil potreben točen in direkten zadetek. Vsa strmoglava letala morajo biti zgrajena silno trdno, zlasti morajo biti močna krila in vezava kril na trup letala. Toliko o vojnih letalih.

Zdaj pa si oglejmo še nekaj o letalstvu pri nas v Jugoslaviji v predvojnem in medvojnem času.

Predvsem moram reči, da se letalstvo v predvojni Jugoslaviji ni razvijalo in razvilo tako, kot bi se pravzaprav moralo. Krivdo za to moramo najti v različnih činiteljih in oblikah. Morda smo imeli premalo strokovno izobraženih ljudi v tej smeri, morda pa je bilo v za to odgovornih krogih premalo resnega zanimanja, ali pa je bila zaviranju razvoja kriva okorela in zastarela organizacija našega letalstva. Mislim, da so merodajni ljudje premalo ali pa nič uvaževali ogromen pomen letalstva sploh, tako vojnega kakor civilnega. Res je sicer tudi to, da država, kakor je bila naša mlada, majhna, ne preveč bogata, ni mogla kupovati v tujih državah dovoljno število letal, ki bi bila moderna in svojim nalogam ustrezajoča. Vendar bi se dalo to težkoče na drug način odstraniti ali vsaj omiliti. Tako so n.pr. za gotovo, določeno vsoto, ki ni bila velika, kupili nekaj letal, in, da bi se število kupljenih letal - zvečalo, so jemali, razumljivo, slabe, stare, komaj še rabne "škatlje", največ iz Francije. S tem je obenem tudi pojasnjeno znatno število pogostih letalskih nesreč, ki so bile zlasti okoli l.1934-1935 zelo česte. Pozneje, malo pred začetkom vojne, je Jugoslavija vendarle začela z nabavko boljših, modernejših letal. Tudi smo že sami imeli par tovarn za izdelavo letal, le motorje smo morali uvažati tudi za te. Tovarna "Ikarus" v Zemunu je izdelala nekaj letal tipa "Ika". Tako: "Ika3" (visokokrilnik : krilo je nad trupom), lahko letalo, "Ika2" (nizko - krilnik: krilo je pod trupom), silno okreten in

hiter ter "Ika3", prototip, kar pomeni, da so izdelali le eno letalo po načrtu, a ga serijsko še niso izdelovali. Istotako smo imeli tovarno šolskih letal, tipa "Sim". V letu 1941. so naše domače tovarne izdelale izvratno lovsko letalo "Vihra 2", ki bi se lahko kosalo z marsikaterimi najmodernejšimi lovci tujih držav. Seveda je takrat bilo že prepozno. V našem vojnem letalstvu smo imeli kot lovce že angleške "Spitfir-e" in "Hurrican"-e, nemške "Mes - serschmidt" in češke "Avie" ter italjanske "Fiat"in "Breda". Kot bombnike smo imeli francoske Brege-je (enomotornik stare vrste), angleške Blenheim-e (dvomotornik z vrtljivo kupolo), italjanske "Savoia - Marchetti", "Caproni" in "Fiat", nemške "Messerschschmidt-Jaguar" in druge. Tik pred začetkom vojne je bilo naše letalstvo sicer maloštevilno, vendar kvalitativno še kar precej dobro. Naši piloti so bili že takrat znani kot zelo sposobni in smeli. To so tudi v praksi pokazali pri prvem nemškem zračnem napadu na Beograd, katerega so branili in kjer so Nemci, kakor so sami izjavili, izgubili precej svojih letal in pilotov. Imeli smo v predvojni Jugoslaviji tudi precej tozadevnih šol in vzgajališč, a žal so te bile dostopne le nekaterim, lahko bi rekel, nekim izvoljencem. Če bi se vodstvo teh šol in ipch odgovorni faktorji letalske organizacije obrnili na široke mase mladine, bi našli ogromen in zadovoljiv odziv in vojno letalstvo, kakor tudi civilno bi razpolagalo z zadostnim številom moštva. Poreč glavna in prva napaka oziroma vzrok našemu šibkemu letalstvu je bil v nezanimanju naših vodečih krogov za to prevažno panogo. Res je, da se je v poslednjem - času pred izbruhom vojne mnogo popravilo in delalo z večjim in smotrnejšim elanom, vendar se zamuda večih let ni dala tako hitro badoknaditi. Ko sem se l. 1943. v Trevizu v internaciji razgovarjal ravno o teh zadevah z jugoslovanskim letalskim majorjem - Zdenkom Ulepičem, mi je dejal: "Mladini je treba ustreči, da sama dejansko sodeluje pri zgradnji le-

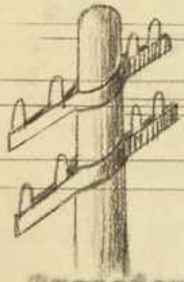
talskega kadra in razvoja letalstva sploh pri nas, ker na ta način odpadejo vsa ostala dela in načrti za to, kajti vsakdina, ki bo pri stvari z vso dušo in srcem bo sama težila k izpopolnitvam in bo tudi uspela. Če bi jaz imel tovarniško vodstvo v rokah, bi delal tako, kot sem rekel." - No, danes je takratni major Vlepič minister letalstva v Titovi Jugoslaviji in verjamem, da dela tako, kot si je že takrat zamislil. Gotovo je, da uspeh ne bo izostal.

Tudi civilno letalstvo ni bilo pri nas na dovolj visoki stopni. Imeli smo sicer nekaj stalnih prometnih letalskih prog v Jugoslaviji sami, a so bile preredke. Z inozemstvom so vzdrževale letalski promet tuje države same.

Na kratko o našem letalstvu. Začelo se je razvijati najprej zaradi splošnega zanimanja za letalstvo, nato bolj kot prijeten šport, šele nazadnje iz potrebe po posedovanju močnega letalstva za širok letalski promet in za vojne namene. Mladina, v kolikor je sploh imela navdušenost, se je najprej urila v gradnji modelov, nato z jadralnimi letali in v jadranju. Le majhen procent teh pa je nadaljeval v letalskih motornih šolah in končno v letalski domači industriji. Imeli smo bolj šibko letalstvo, - vendar bi se moglo razviti, saj smo imeli in imamo dovolj ljudi, ki bi imeli voljo in smisel za to.- V kolikor smo imeli pilotev, so ti bili prvorazredni. Naj omenim le svetovno znanega asa Bajdak-a, - pilota - lovca, ki je odnesel rekord v poletu na Bombaj v Indiji. Njemu sledi še dolga vrsta znanih imen, ki so se proslavili v zgodovini letalstva.Na tem mestu naj omenim še Edvarda Rusjana, prvega slovenskega pilota. Bil je kolesarski mehanikar in si je sam napravil malo motorno letalce in to v času, ko je bilo motorno letalstvo šele v prvih razmahih. Uspešno je s tem aparatom letal. Ko pa je nekoč šel v Beograd, da bi tam pokazal svoje umetnosti, ga je kmalu po odletu zajel močan tok vetra in ker je bilo letalce preslabo, da bi kljubovalo vetru,je str-

zoglavil in se ubil. Tako smo z njim tudi mi Slovenci darovali k splošnemu razvoju letalstva.

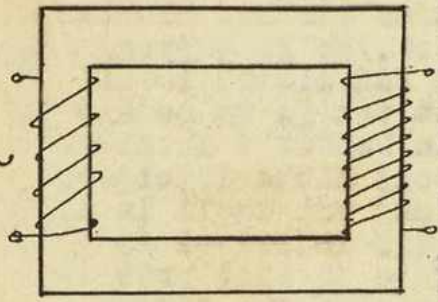
(Nadaljevanje sledi.)

nauk o elektriki

TRANSFORMATOR.

Transformator - z domačo besedo imenovan pretvarjalec - , nam služi, kot že ime samo pove, za pretvarjanje električnega toka in sicer z najbne jakosti na veliko in obratno. Sestavljen je iz jedra, ki ga tvorijo ploščice mehkega železa, ter dveh tuljav navitih na jedru. Na sliki št.1 vidimo kako stvar izgleda.

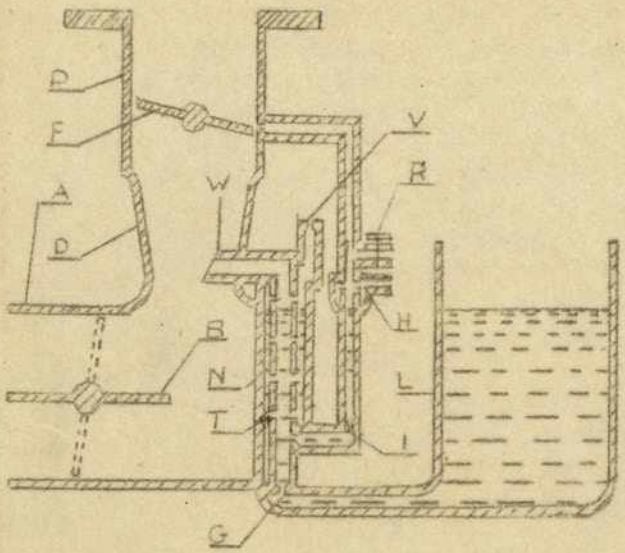

Prva tuljava se imenuje primarna, druga pa sekundarna . Če zvežemo konca primarne tuljave z istosmernim tokom, se bo stvorilo v tuljavi in okoli nje magnetno polje, katerega vpliv opazimo na koncih sekundarne tuljave v tem, da nam merilec toka pokaže v trenutku, ko smo tok v primarni tuljavi sklopili, odklon kazalca, ki pa se nato vrne v svojo lego in miruje kljub temu, da je primarna tuljava še vedno zvezana s tokom. To je dokaz, da se v sekundarni tuljavi ne stvarja več tok. Za to se transformator lahko uporablja samo za izmenični ali pa nihajoči istosmerni tok. Kajti nihajoče magnetno polje izmeničnega ali nihajočega istosmernega toka stvarja v sekundarni tuljavi ravnotako nihajoč tok.

Napetost in jakost v sekundarni tuljavi pa zavisita od debeljine žice, ter od njene dolžine.

SHEMA UPLINJAČA BENCINSKEGA MOTORJA.

(TIP "WEBER")

A in P - glavna cev
B - vzdušnik
D -- razpršilni stožec
F - pospešilna zaklopka
G - primarna cev
H - dohod za zrak
I - sekundarna cev
L - posodica za bencin s stalnim nivojem
N - pospešilna cevčica
R - vijak za reguliranje zraka
V - odprtina za zrak
W - dovodna cev

SHEMA UTRINJAČA BENCINSKEGA MOTORJA.

(TIP "WEBER")

A in P - glavna cev
B - vzdušnik
D -- razpršilni šobčec
F - posebešilna zaklopka
G - prémarna cev
H - dobod za zrak
I - sekundarna cev
L - posodica za bencin
s stalnim nivojem
N - posebešilna cevčica
R - vijak za regulacijo zraka
V - odprtina za zrak
W - dovodna cev

Oni, ki se zanimajo za telovadbo, se prav gotovo spomnijo mednarodne tekme v orodni telovadbi l.1930. v Luxemburgu. Luxemburg nam je res v drugič dal svetovnega prvaka v telovadbi Tošo Primožiča, a v zameno za ta slavni naslov je vzel življenje mlademu komaj 22 letnemu Tone Malej-u. Ta mladi Bohinjčan je v Luxemburgu pokazal vso lepoto orodne telovadbe. Bil je nedosegljiv v elegantnem in lahkotnem izvajanju najtežjih prvin. Njegova nedokončana vaja na krogih bo ostala v spominu vsem, ki so se takrat divili simpatičnemu Jugoslovanu. Sodniki so enoglasno izjavili, da bi bil Malej po znanju, ki ga je pokazal do nesrečnega padca s krogov, sigurni zmagovalec. Vkljub hudemu udarcu za našo vrsto, so ostali tekmovalci vztrajali do konca in dosegli lep uspeh: prvo mesto Primožič, drugo Štukelj in to v konkurenci najboljših svetovnih - tekmovalcev.

Kot odlična telovadca sta se pokazala tudi Ivo Kermavner in Varšek. Na raznih mednarodnih prireditvah sta dokazala, da so tako "Sokoli" kot "Orli" imeli v svojih vrstah odlične zastopnike, vredne visokih naslovov, ki so si jih priborili doma in na tujem.

V telovadbi smo Slovenci dostojno zastopali jugoslovanske barve in dosegli najvišje zmage ter tako dokazali vsemu svetu da, čeprav majhen narod po številu, smo zmožni velikih dejanj.

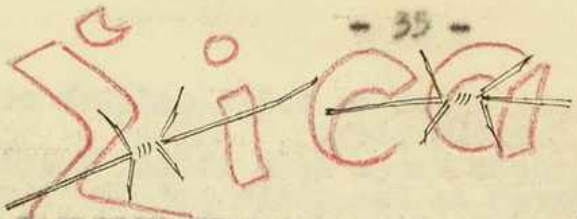

Uporaba transformatorjev je danes neobhodno potrebna, kajti toku, ki se je izgubil od elektrarne do mesta uporabe lahko s transformatorjem vrnemo njegovo izgubo ali pa ga celo še pojačamo, če to potreba zahteva.

Sport

Jugoslovenski športniki so v nekaterih športnih panogah znani širom cele Evrope in tudi v ostalih delih sveta. To velja zlasti za telovadbo, tenis in nogomet. Eden izmed prvih, ki je ponesel slavo takrat mlade, komaj zaživele Jugoslavije - (l.1921/22.) med ostalim svet, je bil telovadec Leon Štukelj. Majhen po postavi, toda velik po znanju je zmagal na mednarodnih tekmah v orodni telovadbi l.1922. v Ljubljani. Kot svetovni prvak je bil mednarodno priznan strokovnjak v orodni telovadbi in kot-takega so ga vabilé mnoge tuje telovadne organizacije. Bil je nekaj časa gost Finske državne športne organizacije v Helsinki-ju in so bili finski telovadci navdušeni nad njegovim znanjem ter bi ga najraje stalno pridržali pri sebi kot športnega tovariša in učitelja. Na berlinski olimpijadi je Štukelj kot naš najstarejši tekmovalec zasedel 2. mesto na krogih in priboril Jugoslaviji srebrno kolajno (edini izmed jugoslovanskih tekmovalcev, ki je na berlinski olimpijadi dobil srebrno kolajno).

Drugi naš telovadec, ki je tudi dosegel lep uspeh je nam bolj malo znani Peter Šumi. Leta 1926. je na mednarodnih tekmah v Parizu zmagal in si priboril naslov evropskega prvaka.

beleži

IZ ZAHVALNIH PISEM:

BOCHOLT (13.9.) G.Kobljek: "...tudi drugače na vas mislim, ker sem toliko lepega preživel z Vami v domovini in izven nje, in tudi oni časi, ki so bili za nas težki, so po zobu časa obrušeni danes, ko jih gledamo iz daljave, postali lepi in spomina vredni. Forli se zdi danes kljub težavam, ki jih je bilo takrat polno, ker smo bili na začetku našega begunstva, lep, ker je tam bilo kar precej kruha in paradižnikove salate, ki je danes pogrešamo. Kboli z vsemi intrigami, mukami, veseljem in nerodnostmi, se nam zdi sedaj lep "oljčni gaj", kjer smo živeli lepo in mirno in danes nam je žal, da nismo še lepše in da smo si z lastnim otežkočanjem marsikatero uro zagrenili. - In danes je ravno leto dni, ko smo Kboli zapuščali in odhajali v opevano deželo okrog Napolija. Koliko prijetnega smo doživeli v San Giovaniju, ni manjkalo smeha in ne petja, in zopet bi bilo lahko še lepše, če bi le hoteli. - Potem ste vi odšli v druge kraje.-

Življenje se vedno obrača, časi in prilike se spreminjajo in so nas pripeljale od južnega morja na severne obale Evrope kot na pol brodolomce, pa vendar trdno odločene borce za lepe in krasne ideje, kot zveste sinove naših mater, ki žalujejo za nami, ker ne moremo domov, ki smo pa danes edino njihovo upanje in nada za lepše življenje v bodočnosti in za rešitev iz temnih sužnjeških dni. Dober del domovine, naše drage in lepe dežele, hrepeni po nas in nas obenem z našimi domačimi prosi, da bi vzdržali in se ohranili in nekoč, kadar bo Bog določil, prišli nazaj v naročje naše zemlje ne kot izgubljeni sinovi, ki so v tujini zapravili svoje sile in svoje življe-

nje, ampak kot krepka opora za težki začetek novega življenja na domačih tleh.

Vi se boste gotovo vsega tega vedno zvesto zavedali, zato večkrat za Vas molim pri sveti maši in kakor Vi tam gori, tako jaz krasim tukaj, sicer sam, pa vendar nekaj naredim, podobo Marije Pomagaj in obnavljam lučke okrog nje, kadar se pokvarijo. Vse za naš edini, svetli cilj, za katerega se danes s težaškim delom trudimo z Božjo pomočjo. Jaz bom pri vsem tem ostarel, toda vi boste pa le ostali še mladi in polni sile...

Radio London (29.9.): Madek, Nagy, Gavrilović in Dimitrov so izročili Organizaciji Združenih Narodov resolucijo, v kateri prosijo, da vzame Skupščina na program tudi vprašanje sedanjih režimov na Balkanu, ki so lutke Moskve.

V Britanski coni Nemčije je vsega	231.718 DP,
od tega zaposlenih pri policiji in drugih službah	15.733
Jugoslovanov v BZ Nemčije	23.997
zaposlenih pri policiji in drugih službah	6.140
ostane Jugoslovanov v lagerjih	17.857
emigriralo Jugoslovanov	50

Mal'Leca

VEDNO ISTO! - NE! - VEDNO SLABŠE!

Lojz: "Kako ste pa zaključili forman-i konferenco z Lezbijem?"
Peter: "Prišli smo vendar na čisto in je z obljubami, hvala Bogu, prenehal."
Lojz: "Vendar napredek! Kaj pa pravi?"
Peter: "Sedaj pa kar direktno in takoj odbija vse, kar je preje obljubljal!"

(Lezbi je še vedno Anglež!)

KADAR JE SILA.

Žane: "Hitro mi daj malo papirja!"
Tomi: "Kakšnega in za kaj ga boš pa rabil?"
Žane: "Ne izprašuj, ampak hitro mi ga daj. Je velika nujnost!"
Tomi: "Imam le "šmirgel" in "indigo" papir! Hočeš?"
Žane: "Daj...!"

Na protiverski uri v vasi govori komunist:
"Vo, to je palica, to je stol, to je kozarec. Vse to vidimo in moremo otipati, da se prepričamo, da je res to. A kje je Bog? Ne vidimo ga, ne moremo ga otipati, ker ga ni."
Star kmet vstane in de:
"Prav praviš, tovariš, tudi tebe gledamo in te moremo potipati. Vidimo, da imaš glavo, ali ne vidimo, če so možgani v njej!"

"Žica" izhaja vsakega 1.,10., in 20. v mesecu. Ker je naklada silno majhna je treba paziti, da se pri prebiranju ne poškoduje. Kroži naj po barakah. Ko prečita "Žico" zadnji v baraki, naj jo odda stare - šini barake. Ta pa naj jo izroči dalje drugi stare- šini.

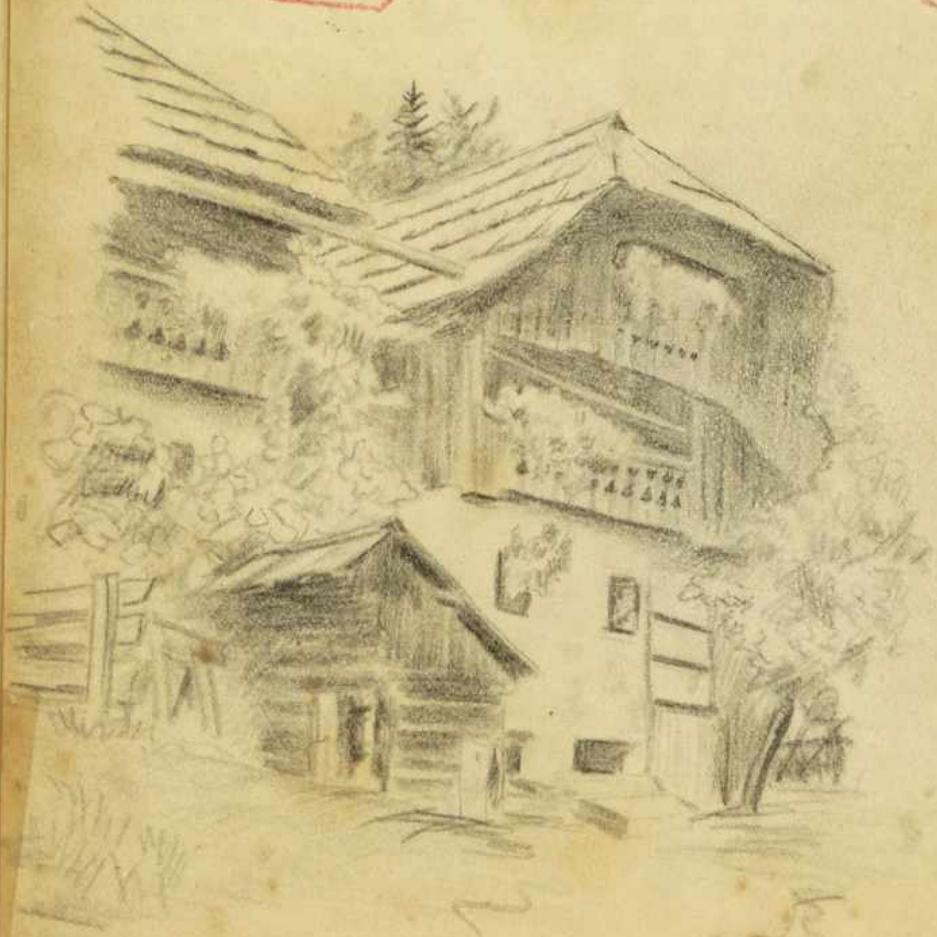
"Žica" je nas vseh. Zato je ne čitajte samo, temveč tudi sodelujte. Za vsak prispevek smo hvaležni. Za vsak nasvet in mnenje pravtako. Vemo, da ima marsi- kdo od vas lepe misli in kaj drugega na zalogi. "Žica" je mesto kjer se jih lahko na najkoristnejši način iznebite.
Sodelujte, pomagajte, svetujte, videli boste, da to ni tako težko!

UREDNIŠTVO

ŽIVOT

10. novembra 1947

15

smo materijalisti

Po uvodnem članku govorečem o jasnosti, se bo morda komu čudno zdelo, da hočem obdelati tako nedvoumno postavljeno trditev, ki prihaja na prvi pogled v opreko s trditvami v prej omenjenem članku. Dolžan sem, da postavim stvar tja kamor spada. Trditve v zvezi z dvema vprašanjema, kaj smo in kaj hočemo, naj bi po moji zamisli ne služile kot dejstva v ocenjevanju naše dejanske vrednosti, temveč so imele dobronamerno za cilj navesti čitatelje k razmišljanju o postavljenih trditvah in k njihovemu iskrenemu priznanju, da nam namreč še mnogo manjka k dosegi take zrelostne stopnje.

Da sem s tem povzročil zaželjeno reakcijo, je priča kritika v rubriki "Mišljenj in pogledov",kjer članka pobija trditve, imajoč jih za dejstva, kar pa je po drugi strani vprav povzročálo eksplozijo. Žalostno je za nas pač le to, da ima članka v marsičem prav. Olajšati pot k podobnemu spoznanju,širšemu krogu sotrpinov, naj bo namen tega članka. Upam, da ne bo to pomenilo preboleč razpad svetlih iluzij o lastni vrednosti, temveč le pokazalo bolezni, ki nam preprečujejo premaganje težke duhovne krize v naši emigrantski skupnosti.

Poiščimo resnico: smo materijalisti! Iz česa se sestoji naše življenje? Ali je še kaj duhovne vrednosti v njem? Ne, ker smo pač otroci "stvarnosti" in ta ne vidi vrednosti, ki jih imenujemo - "pripovedke za otroke" ali "tolažila za stare ženice". Kajti sprostili smo se duha, vesti, medsebojne navezanosti ne čutimo drugače kot v pojmu koristi. V bližnjem vidimo objekt izkoriščanja, dobrodošlo pomoč v "poslu", solastnika. Če tega ni, smo si popolni tujci. Kje se danes med nami najdeta dva človeka, če ne pri skledi, kupčiji, skupnih

interesih. Menda tega ne bomo zanikovali.

Koliko jih je še med nami, ki bi se za "korist" ne izpustili v najneverjetnejše vratolomščine? Deloma je tega kriv položaj v katerem smo. Večina nas je vse izgubila, parola je torej: brž nagrebimo, dokler je še čas in prilika.

Nevarnost je v dejstvu, da se naš pohlep po blagu neverjetno posplošuje. Ugotavljam, da praktično izenačujemo vse z blagom, ki se da ali kupiti ali z zamenjavo pridobiti. S tem v zvezi je primerna korupcija našega mišljenja. Kakor hitro je namreč dosegljivost nečesa izračunljiva v materijalni vrednosti, je nujno, da splahni v nas vsak čut spoštovanja, ljubezni, vere. Nujno je, da posurovimo, ker za nas ni ne "Boga, ne hudiča", preko vsega gremo z nekakim nadmočnim nasmeškom, češ, zame ni nič nepremagljivega. Odtod nikake vzvišenosti pri nas, vzvišenost napram duševnemu delu, ki se največkrat odpravlja s posmehljivim: "Ali nima nič 'boljšega'?"

To so žalostna dejstva. Rekel sem že, da tega nismo v celoti krivi, toda obsojanja vredno je slepo vztrajanje v slabem, še več, vrednotenje vsega po materijalističnem kopitu.

Morda si kdo iz povedanega še ne bo znal ustvariti pravilne slike o materijalizmu. Materijalizem je oboževanje snovi, materije in popolno zanikanje vse duhovnosti. Kapitalizem, socializem in komunizem imajo vsi za podlago materijalistični svetovni nazor. Odtod moralni propad človeštva v 19. in 20. stoletju. Iz istega vzroka moralni propad pri nas. Kjer uspeva materijalizem ni prostora za plemenite nagibe, ki edini delajo človeka - človeka.

Da odgovorim še člankarju iz "Mišlenj in pogledov". Vprašanja: kaj moramo, moremo in smemo izvajam nujno iz prvih dveh, seveda s potrebnimi omejitvami objektivne in subjektivne narave

(kraj, čas, možnost). Upam, da se člankar strinja z menoj v zahtevi, da moramo iztrebiti materijalizem iz naših vrst, ako hočemo ostati - ljudje!

K politični situaciji

Pet minut pred dvanajsto? - Morda je sodba prenagljena, toda daleč od odločitve ne moremo biti. Konflikt je neizbežen in s tem moramo računati mi in svet.

Z zopetno uradno vzpostavitvijo Kominterne se je ves svet dokončno tudi uradno razdelil na dva dela: demokratskega in komunističnega, "imperialističnega in proti-imperialističnega". Ustanovil se je tkzv. "Koordinacijski odbor", ki obsega 9 komunističnih strank(SSSR, Čehoslovaške, Poljske, Jugoslavije, Bolgarije, Romunije, Madžarske, Italije in Francije) in ki bo imel svoj obveščevalni center v Beogradu. V tajništvo odbora sta postavljena znana ruska komunista : Ždanov in Malerikov, ki sta oba zaznamovana kot možna naslednika Stalina, kar daje celotni stvari še večji povdarek. "Daily Telegraph" ugotavlja, da je to pač končni rezultat sovjetskih načel, med tem ko izjavlja "New York Times", da da so s tem dejanjem porušene vse pogodbe od - Atlantske karte pa do Potdsdamske deklaracije - ("Žica" bi skromno pripomnila, da so bile te pogodbe - kosi papirja že davno popreje in da smo mi na podlagi Jaltske pogodbe že dve leti v emigraciji.) Vršilec dolžnosti ameriškega zunanjega ministerstva je izjavil, da bo USA odgovori-

la komunistom s tem, da bo podprla vlade, ki so ji naklonjene. V ameriškem zunanjem ministerstu pa je uradno objavljeno, da v tem ministerstvu ne more sedeti noben uradnik - simpatizer fašizma, nacizma ali komunizma. Prav tako je v USA9 zabranjeno delovanje vseh tujih komunističnih - novinarjev, razen onih, ki delajo v OZN. V Švici pa so zaorli enega glavnih komunistov zaradi protidržavne aktivnosti.-

Iz Čile-a, države v Južni Ameriki, so izgnali Titove diplomate, ker so širili komunistično propagando in netili z drugimi tujimi agenti stavke med delavci. V Franciji pa je pričel De Gaulle z odkrito politično akcijo in se njegov pokret udeležuje v volilni kampanji za občinske odbore v 40.000 občinah. De Gaulle, katerega zmaga je zelo verjetna, je v nekaj najnovejših govorih ponovno močno ozmerjal komuniste.

V OZN se boji približujejo svojemu višku. Po spopadu med Beblerjem in Amerikancem Johnsonom, ob priliki katerega je Bebler citiral posamezne članke grškega časopisja, ki pišejo proti sedanji grški vladi in mu je nato Johnson zabrusil, da bo Bebler zelo presenečen, če mu pove, da so pisci teh člankov v Grčiji še vedno na svobodi, medtem ko jih drugod obešajo, ter je prišlo do škandaloznega Beblerjevega govora v katerem je imenoval sedanjo grško vlado - monarhističnoin monarho-fašistično, člane Balkanske komisije - avtorje nesramnega in lažnjivega poročila, britanskega delegata McNeila pa - izdajalca in blebetača, na kar mu je Mc Neil dejal, da se bo morda oprostil, ko ga mine histeričnost, a predsednik OZN Spaak je Beblerjev govor označil za vrhunec govorništva, ako se žaljivke smatrajo za govorništvo. Ameriški republikanski senator Makon pa je podal izjavo, v kateri zahteva večjo izdelavo atomskih bomb,

vojno napoved Sovjetom ter proglasitev za napadalca vsako državo, ki se ne pokori sklepom OZN. Višinski je seveda označil Makona za vojnega hujskača in pri tem uporabil "besedni zaklad", ki ne pristoja diplomatu, - piše "New York Herald Tribune". Višinski je odbil ameriški kompromisni predlog za rešitev grškega vprašanja in smatra se, da je vsak kompromis nemogoč. Še bolj pa bo grška zadeva osvetljena, ko bo po zagotovilu dr. Aranje, predsednika skupščine OZN, stavljena na dnevni red sedanjega zasedanja resolucija dr. Mačka, Gavrilovića, Dimitrova in Nagy-a, o kateri smo poročali v prejšnji številki. Zahtevo, da se resolucijo stavi na dnevni red bo formalno podvzela ena izmed južnoameriških držav.

Na oni strani Železne Zavese pa gre razvoj neminovno naprej: v Beogradu so obsodili na 9 let - prisilnega dela dr. Dragoljuba Jovanovića, predsednika srbske kmetske stranke, ki je bil član Predsedstva Titove FLRJ, pa se je postavil komunistom po robu. Obsodili so ga zaradi špijonaže in izdaje. - Na 5 let pa so obsodili dosedanjega predsednika bosansko-hercegovske federativne republike Franja Gažija. Vsekakor je torej "reakcija" zašla v same njihove vrste, ker ni danes več v Jugoslaviji nobenih okupatorjev, četnikov, domobrancev, ustašev in drugih. Revolucija pač žre svoje lastne otroke. V Bolgariji je pred sodiščem gen. Stančev, eden izmed vodij bolgarske OF. Državni tožilec zahteva zanj smrtno kazen. - Na Madžarskem so aretirali tajnika stranke malih posestnikov Fekete-ja. - V Romuniji pa so se socialisti "pridružili" komunistom.

V Angliji se javno mnenje zopet obrača v korist Churchilla, kar zna prinesti v doglednem času važne izpremembe v vladnem kabinetu. Na vsak način bi Anglija "mogoče našla svojo dušo" v trenutku, ko bi jo najbolj potrebovala, t.j. ob kakem

izbruhu nove vojne. Churchill pa je poznan kot odličen voditelj v vojnih časih.

Omembe vredno je še dejstvo, da se razgovori o avstrijski mirovni pogodbi nikakor ne premaknejo z mrtve točke; da bo italjanski zunanji minister grof Sforza 27. oktobra obiskal Bevina v Londonu; da je ameriško vojaško sodišče za Daljni Vzhod oprostilo vsakršne vojne krivde japonskega cesarja in pa, da so prispeli v Perzijo ameriški vojaški in gospodarski strokovnjaki, ki bodo proučili ekonomsko stanje dežele ter zmodernizirali perzijsko vojsko. Pripomniti je treba, da so se pričele v severni Perziji aretacije sovjetskih simpatizerjev.

Danes smo se omejili predvsem na naštevanje dogodkov, ki kažejo na razvoj situacije in na priprave za - dvanajsto uro. Tudi japonski cesar bo še gotovo prišel prav...
(Zaključeno 9.10.47.)

Dr. Branko VRČON:

"Spoznanje zunanje nevarnosti zaradi notranjih nesoglasij bi moralo nujno narekovati čimprejšnjo rešitev vseh notranjih spornih vprašanj.

Kajti ob dosedanjih izkušnjah, uspehih in razočaranjih smo že lahko premerili svoje potrebe in določili svoje skupne interese, da bi primerno in brez posebnih težav mogli določiti svojo pot v bodočnost."

---

†

FIR ALOJZIJ

Daleč v Belo Krajino bo prišlo belo pismo. Tresoča roka bo odprla pismo v strahu pred novico, ki bo globoko zarezala v srce. Zaplakala bo žena, zaplakal bo mali Lojzek: "Ateka ne bo več nazaj!" In res, ostal bo pokopan nekje daleč od doma.

3.oktobra ob pol enajstih zvečer je umrl F I R A l o j z i j s Suhorja. Tako je gozd zahteval že drugo žrtev. Težke so bile poškodbe na nogah in rokah, njim se je pridružila še bolezen in podrla izčrpano telo.

Res je božji sejalec segel z roko in na široko vrgel zrna v zemljo, da bi Njegovi besedi dala ob svojem času mnogotern sad. Težko je nam, ko so ta zrna vržena v tujo zemnljo. Ali prepričani smo, naj bodo zasejana kjerkoli na božji njivi, bodo dala ob svojem času mnogotere sad.

Rad bi napisal pesem o Lojzetu, rad bi spisal obširno knjigo o njem, ali ostalo bo samo eno: Bog ga je izbral za seme na božji njivi. In v tem je vse: začetek in konec, smisel in smoter!

Naj Vsemogočni nakloni Lojzetu lahek počitek!

Balkan

v evropski zajednici

Morda ne bo odveč, če se topot malo pobavimo tudi s samim problemom Balkana, o katerem svet danes toliko govori, a ima dejansko tako malo razumevanja zanj, ker ga ne pozna, kot ne pozna Balkanec problemov n.pr. dežel Južne Amerike, da bi lahko izrekel o njih objektivno sodbo in podal nek konkreten predlog za njihovo organizacijo.

Da se upoznamo v jedro balkanskega vprašanja, je potrebno nekoliko pregledati zgodovino in razvoj tega predela Evrope in iz tega potegniti konkretne zaključke.

Balkan, stari zgodovinski Balkan, leži južno od reke Donave, največje srednjeevropske vodne žile in se je šele v preteklem ter začetkom tega stoletja iz gospodarskih razlogov tudi politično razširil na severno Bolgarijo (Dobrudžo) in Romunijo. Reka Prut v Besarabiji bi bila nekako skrajna vzhodna meja Balkana, a na zapadu Slovenija z avstrijskim zaledjem. Preseljevanje narodov v 6. stoletju se je pričelo s premikanjem Gotov preko Balkana in s prihodom slovanskih plemen na polotok. Za tem so udarili iz Azije na Balkan Huni, Tatari in Turki.(Svoj) Vsak od njih je prinesel na Balkan nekaj specifično svojega: od slovanske gostoljubnosti do hunske bestialnosti, od tatarske lokavosti do turške fanatičnosti. In vse to se je pomešalo med seboj, tako, da pozna danes svet ljudstvo Balkana pod enotnim imenom Balkanci, ki pa nima dobrega prizvoka. Z zapada je prodiralo krščanstvo, a kasneje s vzhoda mohamedanstvo.- Z zapada je prodirala napredna miselnost, z vzhoda misticizem, z zapada civilizacija, z vzhoda konzervativna patrijarhalnost. Balkanci so dobili

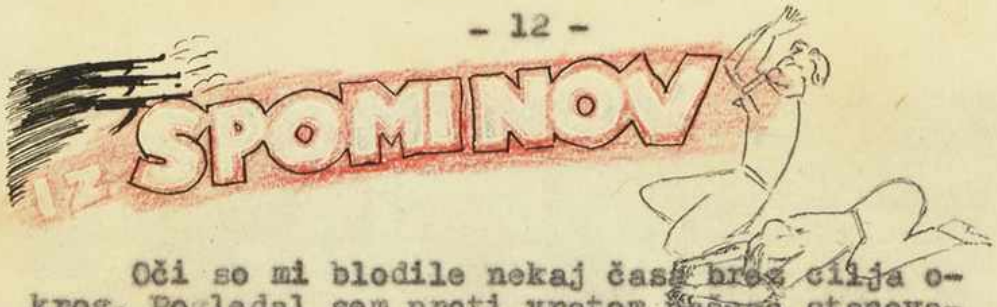
v svoj karakter nekaj grškega, nekaj slovanskega in nekaj mongolskega, da ne rečemo tudi ciganskega. To pa predvsem zato, ker so imeli zdaj ti zdaj oni vpliv nad drugimi in posredovali svoje šege, svojo vero in svojo kulturo.

Zapadna Evropa na primer ni imela nikdar prilike občutiti, kaj pomenijo roparski pohodi velikih množic tujega vojaštva v njihove dežele brez želje jih obvladovati ali pa priključiti svoji državi. Zapadna Evropa ne ve, kaj pomeni nekaj graditi v stalnem strahu, da se bo nenadoma od nekod pripodila masa razbojnikov in zgrajeno podrla ter izropala. Balkanec je moral skozi stoletja držati v eni roki plug, v drugi pa orožje in bojevati težke, krvave in uničujoče boje z vdiralci iz Vzhoda, ki jih je vodila želja po bogatem plenu in pridobivanju sužnjev. V bojih ali pa po hišah in poljih zajete ljudi so gonili v svoje dežele, da so jim opravljali najnizkotnejša opravila, medtem ko so n.pr. srednjeveški Turki uprizarjali pravi lov na otroke, da so jih nato vzgojili po svoje in iz njih sestavljali svoje najemniške vojske.

Posledica vsega tega je bil razvoj lokalpatriotizma, da se je vsaka pokrajina in celo vsaka vas že hotela organizirati po svoje in najti najboljše možnosti za obrambo. Pa če so se tudi kdaj take enote združile v večje, so se pri novem porazu prizadejanem po napadalcu zaprle zopet same vase in si zgradile plot okrog svojega dvorišča, da bi vsaj sebe obvarovale. To pa predvsem zato, ker so prihajali napadalci iznenada in hitro, običajno na konjih, da ni bilo mogoče v hipu zbrati dovolj borcev za uspešen odpor. Napadalci pa se tudi niso imeli namena spoprijemati z organiziranim nasprotnikom, ker so bili sestavljeni zgolj iz lahkih edinic brez sredstev za obleganje. Njim je bilo glavno, da so pobrali

kjer je bilo kaj vrednega in dosegljivega, ostalo zažgali in odšli nato na lov drugam.

V novem veku so se pričeli močneje in agresivneje razvijati večji evropski narodi, ki niso prestajali takih potresov kot balkanski. Tako zlasti Nemci in Rusi. Prvi so pričeli težiti za boljšim življenjem na račun drugih narodov, a drugi z izhodi na morje. Nemci so želeli dobiti v svoje roke bogate predele surovin, ki so jim jih doslej dobavljali trgovci pomorskih vladavin Benečani, - Italjani, Španci, Portugalci in Angleži. Zato so hoteli prodreti zlasti v Malo Azijo in dalje v Indijo, a to zopet preko Balkana, kar je pomenilo dolgotrajne boje z Balkanci in pa z osmanskim carstvom baš na tem predelu Evrope. Nemci so hoteli po vsej sili dobiti Balkan v svoje roke kot odskočno desko za Vzhod. Znano je njihovo geslo: Berlin-Bagdad. Na drugi strani pa so se hoteli Rusi polastiti Carigrada in Dardanel ter prodreti - na Sredozemlje ter dalje v Sirijo in Egipt. Napadali so zato stalno dežele južno od Pruta in često prihajali pred sam Carigrad ali pa ga vsaj ogrožali. In kot so si po eni strani ustvarjali Nemci odn. Avstrijci podložne dežele pri svojem prodiranju na Vzhod, prav tako so si pridobivali Rusi vse večjo premoč v Bolgariji in nudili preračunano podporo jugo-vzhodnim evropskim deželam v njihovi borbi proti Nemcem. "Interesne sfere" so se torej pričele že zgodaj pojavljati.

Oči so mi blodile nekaj časa brez cilja okrog. Pogledal sem proti vratom našega stanovanja. Prav tisti hip je stopila skozi nje, zavita v odejo, mati. Najprej je pogledala na strojnice, nato pa hitela proti nam. Prvi stražar jo je ustavil. Le par besed je rekel. Obstala je in obupana sklenila roke. Skril sem se v gneči za ostalimi, da bi ji ne bilo še težje. Ona pa je že odhitela v drugo smer. Pred pravoslavno - cerkvijo je stala gneča nemških podčastnokv. Smejali so se in brezbrižno gledali na nas in na - početje vojakov. Med njimi sem opazil moža, ki se je prejšnji dan vselil v hišo, v kateri smo tudi mi stanovali. K temu je hitela mati. Opazil jo je in stopil proti njej. Resnega obraza je bil. Poznal je mater. Prejšnjega večera sta govorila na vrtu in zvedel je za vse, kar so nam storili Nemci. Bil je možakar štiridesetih let in kar verjeti ni mogel, da je mogoče, da so nam storili toliko gorja pripadniki iste vojske kot je bil on. Toda nisem imel časa opazovati - razvoja razgovora, naložili so nas na kamione, - na vsakega sta stopila še dva vojaka z brzostrel kama in odpeljali so nas.

Močan sunek in avto se je ustavil. V kasarni smo bili. Včasih se je nad kasarno blestel napis: "Kasarna kralja Aleksandra." Sedaj pa je bila kasarna Adolfa Hitlerja. Poskakali smo z avtomobilov. Okrog nas je bilo. Nato so nam s puškinimi kopiti dopovedali, da se moramo postrojiti v dve vrsti. Z naglico je šlo in krenili smo z dvorišča. V dolgem mračnem hodniku -

smo se ustavili. Čakali smo, tihi, nemi, le oči so govorile. Strah in groza sta sevala iz njih.

Nemec je nekaj zavpil. Nisem vedel kaj, a mehanično sem z vsemu drugimi stopil v pozor. Pred nas je stopil v črno oblečen človek. Volksdeutscher, sem takoj vedel. Tam nekje iz Banata. Ne da bi pogledal po obrazih ljudi, je ta začel govoriti.

Zdramil sem se. O četnikih je govoril, o Draži. Nasmehnil sem se sam pri sebi. Prejšnji dan sem jih videl. V vasi, ko sem nabiral drva. Črni, mrki, z velikimi brki, z dolgimi lasmi. In okrog pasu in čez rame pasovi z naboji...

Zopet so se približali vojaki in nas potisnili v vrsto. Počasi smo krenili ob steni hodnika. Na koncu je bilo majhno okence. Pred njim se je moral vsak ustaviti in pokazati obraz. Pristopil sem in kot drugi pogledal vanj. Nasproti mi je zazijalo - črno steklo. Stal sem in strmel dokler meni Nemec sunkoma potegnil naprej in me vlekel na dvorišče.

"Dort!" mi je z brzostrelko pokazal na skupino, ki je stala sredi dvorišča, obkrožena od stražarjev. Med zadnjimi sem bil. Za menoj so prišli na dvorišče še ostali vojaki, stali ne daleč od - nas, kadili in se smejali. Mitraljeze so privlekli s seboj...

Pogledal sem po naši gneči. Okrog petinsedemdeset nas je bilo. Vsi mladi, upadlih lic in žarečih oči. Pristopil je oficir, nas nekaj časa z nasmehom na ustnih motril, nato pa s prstom pomigal zdaj temu zdaj onemu. Vsak je stopil pred njega, dvignil roko v neški pozdrav in obstal v pozoru. - Oficir ga je nekaj časa opazoval, nato pa ga je poslal nazaj ali v kasarno. Končno nas je ostalo samo še petindvajset. Oni si je prižgal cigareto, nas nekaj časa motril in se nasmehnil. Satanski nasmeh je bil to in v grlu me je stisnilo. Obrnil se je, pomignil vojakom in brez besed počasi odšel proti vratom.

Tedaj pa se je na dvorišču ves zasopel pojavil oni podoficir, s katerim je mati govorila pred cerkvijo. Ne oziraje se na vojake, ki so nekaj - kričali, je pritekel do nas. Opazil me je in mi pomahal. Nato se je obrnil k vojakom, hoteč jih nekaj vpašati, a že je opazil oficirja, ki je ravnokar izginil skozi vrata. Stekel je za njim, nas pa so vojaki odgnali v kot dvorišča. Začuden sem bil, da so nas tu pustili stati kar same, ko pa so bile vendar preje stalno uperjene v nas puškine cevi.

V tem sta se v naglici vrnila oni podoficir in ofocir. Podoficir je nakaj kriknil vojakom,ki so stali v gruči, kakih dvajset metrov od nas.Nato se je sunkoma obrnil in me poiskal z očmi. Pomahal je in zavpil:

"Komm her!"

"Na, komm doch her!"

V zadregi sem pogledal po ostalih in pa na vojake. Nisem se upal oddaljiti od ostalih. Morda bi kdo streljal name. Oni pa je naglo pogledal na vojake, stekel proti meni, nekaj zaklel in me surovo potegnil za seboj proti vratom kasarne.Hitel je, kolikor je le mogel. Oficir je medtem odšel v poslopje. Vse skupaj je bilo strašno čudno. Brez misli sem mu sledil.

Nenadoma pa je pretrgal tišino oglušujoč ropot. Nisem se takoj zavedel, kaj naj bi to pomenilo. Le poki so mi strahovito udarjali na ušesa. Pogledal sem nazaj. O, groza! Vojaki so ležali za mitraljezi in ogenj je bljuval iz njih. Smrdelo je po smodniku.

Kot blisk me je spreletelo. Podoficir je nekaj vpil name in me potiskal proti vratom. Toda gruče, ki sem jo pred nekaj trenutki zapustil, ni bilo več...

Le nekaj vzkrikov je pretrgalo glas strojnic. In videl sem jih, kako so ležali na tleh in se v

gozotnih mukah zvijali, grebli z rokami okrog sebe in rili po zemlji. Oni, ki so še stali, so se grabili za prsa in počasi drseli na kolena ter hitro in sunkovito padali na obraz. Drugi so onemoglo krilili z rokami po zraku, odpirali usta, kot bi hoteli nekaj povedati - kot bi hoteli izraziti bolečino trenutka. Potem pa so padli vznak. Bili so tudi nekateri, ki so jim po obrazu curljali potočki krvi, pa so stali s široko odprtimi očmi, nekam strmeli, negibno in s strašnim izrazom v njih. Nato so se zrušili na tla.

V tem me je Nemec potisnil skozi vrata, potegnil nekaj korakov po hodniku in obstal. Pred očmi so mi plesali padajoči in kri jih je zalivala. Po vsem telesu sem se tresel in nenadoma so se mi slike začele mešati in prekrila jih je rdeča preproga. Nisem se zavedel. Nemec me je prijel za rame in me tresel. Gledal sem ga, kot da ga ne bi nikdar videl.

"Na, na!" je spravil iz sebe. Glas mu je drhtel. Tudi on je bil ves zmeden in menda niti vedel ni, kaj počne, ko mi je ponudil cigareto. Nato pa se je zavedel in hitro vtaknil dozo v žep. Potegnil me je za seboj in peljal na ulico.

Tiho sem stopil v naše stanovanje in počasi zaprl vrata za seboj. Postal sem in pogledal okrog sebe. Tam za mizo so sedeli vsi, razen mame. Skočili so k meni in me vsevprek objemali. Govorili so, kot da bi čutili potrebo, da se razgovore. Saj so preje ves čas sedeli za mizo brez besed in čakali. Kako so upali! Zdelo se jim je, da že čujejo moje korake. A ni bilo nič. Sklonili so glave in spet se jih je polaščal obup. Tako so me pričakovali.

"Kako je z mamo?" sem vprašal.

"Gori je, v sobi, malo slabša je." Iztrgal

sem se jim iz rok in odhitel k njej. Odprla je oči in me nekaj časa nemo gledala. Nato pa se ji je prav nalahno prikradel na lice srečen nasmeh.- Da in bil sem tudi jaz srečen. Gledala me je skozi solze in ni govorila. Poklekÿnil sem ob njeni postelji, ona pa se je z roko dotaknála mojega čela in nato počasi zdrsela po laseh. Skril sem svoj obraz v blazino, jo objel in jokal...jokal...

K o n e c .

mladi ljudje

III.

Dušan in Jože sta bila nerazdružljiva prijatelja. Pohabljenec je zaupal svoje bolesti prijatelju, toda samo malo, malo. Raje je trpel zase. Čutil je, kot da se ves svet posmehuje njegovi grbi.

Nečesa ni nikdar razkril Dušanu, niti ni dal sumiti? Namreč, da ljubi Zorko. Vedel je, da je brezupna njegova ljubezen, nora, toda ljubil je, ljubil...

Sedela sta v njegovi sobi in Jože je razlagal prijatelju svoje namene. Ko bo diplomiral, bo predložil banovini svoje načrte za delavske stanovanske bloke. Strašno je namreč gledati, kako se težaki po trudapolnem delu, zatečejo domov. Izmučeni, željni počitka v miru, nalete na podzemno sobo, vlažno, malo svetlo s kuhinjo, ženo in kopico otrok po posteljah. Temu je treba napreviti konec. Ljudem je treba pomagati, izvleči jih iz življenskih težkoč, da bodo sposobni zahrepeneti

tudi po višjem, po duhovnosti. Plemeniti morajo postati, izklesanih duš. Res je sicer, da se z delom, z naporom jekleni, kleše duša, toda ne z izžemanjem, s siromaštvom.

"Tvoj oče je pri grdbenem oddelku na banovini. Poskušaj vplivati nanj, da bi se zavzel za to stvar. Povej mu, da je to v interesu naroda vsega, kajti sicer more ljudstvo, masa, zaiti v stranpota..."

"Da, to bom vsekakor poskušal..." je navdušeno dejal Dušan.

Jože ga je popeljal k svoji delavni mizi in izvlekel iz predala načrte. Pregledovala sta jih.

Čedne enodružinske hišice so bile, vsestransko opremljene. Proračun ni bil prevelik.

"Ko bi le ne bilo toliko strankarstva in podmetavanja - pri glavi!" je žalostno dejal Jože.

Pospravil je načrte in sedel na divan. Vzel je cigarete in ponudil Dušanu.

"Hvala, ne kadim več! Sportnika hočejo napraviti iz mene! V jeklene roke sem prišel!"

"Pametna" se je nasmehnil Jože in šel s pogledom preko svojega telesa. "Meni pa je vseeno! Telesne moči mi ni mar!" Vendar pa, vendar..." je hlastno nadaljeval, a utihnil.

Nemo sta obsedela: zal, močan fant, sportnik in - pohabljenec.

Dušan je pretrgal neprijeten molk:

"Kaj misliš - Jože - o, o..." okleval je.

"O, Mileni..." je dopolnil drugi.

"Da!"

"Ne vem, ne poznam je preveč. Toda pri Mirkotu, takrat, se mi je zdela srečna..."

"Tudi jaz mislim, da so bila njena čustva iskrena. Včeraj pa je ni bilo, čeprav sva se domenila. Doma je bila samo Zorka..."

"Zorka?!" Jožetove oči so zasijale v nenadnem ognju. Roka mu je zadrhtela. Komaj se je obvladal.

"Da, študirala je..."

"Pametna dekle je..." je mirno dokončal pohabljenec.

Dušan se je poslovil in odšel. Razočaran. - Upal je, da mu Jože morda bo razkril temo, katera ga je prevzela, odkar se je spoznal z Mileno, odkar jo ljubi... Tako pa -

Vedel pa ni, da mu Jože ne more pomagati. Jože, ki je sam trpel, se je izgubljal, blodil v bolečini svojega srca.

Ni slutil, da se je zgrudil na divan in jokal kot otrok. Čemu je pohabljenec, čemu živi? - Čemu je bil rojen. V najtežjih trenutkih je preklinjal starše, ki so tako dobri, ki mu nudijo vse, mu dajejo denar, vse kar se mu poželi srce... Jokal je, razbijal ogledala, ki so mu od vseh strani kazala grbo. Tolkel je z glavo ob steno, kričal v stene...

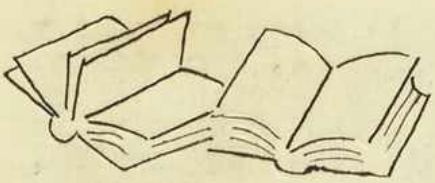
Izruval bi si srce, ki tako ljubi Zorko, iskreno, z dušo. Nosil bi jo na rokah, poljubljal. Kaj mu mar denar, kaj obleke, knjige, potovanja, sonce, gore, gozdovi... Vse stran, vse proč.

Sanjal je, prečesto sanjal, kako mu spi ona v naročju, kako ji boža svetle lase, ji poljubljal oči... On mlad, lep - vitek, zdrav.

A zdramil se je, grabil s prstmi krog sebe, razbijal bi najraje...Planil je k miznici, potegnil revolver, si ga nastavil načelo... Skoraj je pritisnil... Prikazal pa se mu je njen obraz, lep, sanjav... In mu je šinilo skozi možgane: Morda, morda...

Nasmejal se je, razmežil kot otrok... Božal je cvetlice v vazi, se čudil podobam na stenah, prisluhnil življenju v mestu...

Morda, morda...

VZGOJA - IZOBRAZBA

KAKO SO SHRANJEVALI NAŠI PREDNIKI SVOJE MRTVECE?

Malo nam je znanega o življenju in delovanju naših prednikov v pradomovini, pred naselitvijo - kakor tudi prva desetletja v novi domovini, to je ob ozvirih Save, Drave in Mure. Podatke nam nudijo le tuji pisatelji zgodovinarji, ki pa niso bili v vseh slučajih kritični. Edino verodostojni in najbolj zanesljivi podatki so še izkopanine, iz katerih moremo še najbolj razbrati tedanje življenje. Oglejmo si danes, kako so naši predniki shranjevali svoje mrtvece. O tem nam pričajo grobovi, ki so jih na našem ozemlju našli pri Tomaju na Krasu, na Sveti gori pri Litiji, pri Črnomlju, v Središču ob Dravi, pri Starem trgu pri Slovenj - gradcu in pri Vidri vasi, Grebštajnu in Vrbi na Koroškem.

Za staroslovenske - in obenem slovanske grobove sploh - so najznačilnejši z umrlim v grob položeni obsenčni okraski. To so neke vrste obročki, ki so jih naši predniki nosili privezane kot nakit na senčih, in sicer po dvoje, troje ali še celo več na vsaki strani, pritrjeni na zanke iz usnja ali platna, ki so bile zopet prišite na širok platnen pas (trak), privezan preko čela. Po oblikah so ti obsenčni obročki različni, vendar - ponavadi so bili vsi iz brona.

Drugi pogosti dodatek staroslovenskih grobov so keramični izdelki, obstoječi iz srednjeveških posod, visokih, s kratkim vratom in zapognjenim - robom.

Poleg obsežnih obročkov in posod so našli v staroslovenskih grobovih še prstane, zapestnice, ovratnice, razne obeske in drugo lepotičje. Redko pa je bilo v staroslovenskih grobovih orožje in razni drugi predmeti vsakdanje rabe kot sekire, noži, kresilniki in drugo.

Svoje mrtvece so stari Slovenci pokopavali v nekem redu, v vrstah enega poleg drugega. Ponekod so mrliče tudi sežigali in pepel shranjevali v lončene žare, ki so jim priložili razno lepotičje in vse skupaj obdali z gomilo. Še ko je prvo krščanstvo prodiralo med Slovence, se naši predniki niso odrekli pokopu svojih mrtvecev po načinu predkrščanske dobe.

Če si v celoti ogledamo predmete, najdene v staroslovenskih grobovih, moramo reči, da so stari Slovenci živeli v razmeroma skromnih razmerah. Lepotičje ni bilo bogato, orodje je bilo skromno, keramika revna. Po naselitvi v novi domovini pa so se sčasoma pod vplivom poznorimske provincialne kulture in radi obnovljenega trgovskega prometa okraski kot tudi drugi predmeti v mnogočem spremenili.

KRONIKA

Ura se je premaknila. Večeri so se podaljšali. Mnogi ne vedo, kaj bi začeli ob teh dolgih večerih. Tu in tam zaveseli koga pot v mesto ali vas. Ali to je dosti enkrat na teden ali še to ne. Spet drugi vrže karte, pa zdi se mu izgubljen čas. Res je kratko življenje, ali vendar ni, da bi ga preigral in zaigral. Kaj naj torej počnem ob teh jesenskih in zimskih večerih?

Marsikaj se da napraviti, marsikaj kar ti bo v razvedrilo, pa tudi v korist. Saj dovoliš, da ti dam nasvet!

Mnogo si doživel. Že mladost je bila omembe vredna, potem pa tvoje borbe, tvoje delo, tvoja doživetja v tem razvalu časov. Ali ne bi lahko tega napisal, opisal kot spomine? Saj ne bo to morda knjiga, ali nekaj strani bo le. Morda bo kdaj treba povedati ali objaviti. Prav, ako bi kdaj do tega prišlo. Pa je še več. Nekoč boš spet v svojem domu poklican, da ohraniš izročilo očetov in dedov. Tvoj dom potrebuje zgodovine. Ali ne bi tako lahko začel s kroniko svojega doma? Kot ima mesto in vas svojo zgodovino, tako jo imaš tudi ti in tvoj dom. Zakaj ne bi tega opisal? Zakaj ne bi ti začel z družinsko kroniko? Še čez sto let ti bodo hvaležni. In če kdo ne bi hotel verjeti, kaj se je godilo v teh letih na naši zemlji, bo verjel tvoji besedi, tvoji zgodovini.

In za kroniko ne rabiš nič drugega kot nekaj listov papirja, iz katerih napraviš zvezek, ki ga boš lahko shranil in nosil s seboj.

Napiši pa vse, kar je bilo in kakor je bilo. Videl boš koliko tihega veselja boš doživel ob svoji kroniki!

U.S.A.

L.1776. je kongres proglasil neodvisnost 13 držav, ki so tvorile Ameriško Unijo. Ta je bila do takrat angleška kolonija. Velika Britanija je njihovo neodvisnost priznala po nekaj letih boja l.1782. in eno leto pozneje je z njimi sklenila mir.

Združene države zavzemajo južno polovico severnoameriškega kontinenta. Sestavljene so iz 48 držav, kar je simbolično podano tudi v državni zastavi, katere zvezdno polje je sestavljeno iz

48 zvezdic. Vsaka izmed držav ima svojo lastno zakonodajo in skupščino, ki jex sestavljena iz poslanske in senatne zbornice in ji načeljujeta guverner in federalna vlada. Le Nebraska ima enodomni sistem. Te države so: Alabama, Arizona, Arkansas, Kalifornija, Kolorado, Connectiurt, Delavan , Florida, Georgija, Idaho, Illinois, Indiana, Iowa, Kansas, Kentucky, Louisiana, Maine, Maryland, Massachusetts, Michigan, Minnesota, Mississippi, Missouri, Montana, Nebraska, Nevada, New Hampshire , New Jersey, New Mexico, New York, Severna Karolina, Severna Dakota, Ohio, Oklahoma, Oregon, Pennsylvania, Rhode Island, Južna Karolina, Južna Dakota, Tennessee, Texas, Utah, Vermont, Virginia, Waschington, Zapadna Virginia, Wisconsin, Wyoming.

Površina U!S!A. je devet in pol milijona kvadratnih kilometrov, to je 38 krat toliko kot naša Jugoslavija. Prebivalcev ima138 milijonov, od tega 13 milijonov črncev in 12 milijonov priseljencev , ki niso bili rojeni v U.S.A. Približno polovico vsega prebivalstva živi v mestih. V raznih panogah industrije je zaposlenih deset in pol milijona ljudi, v poljedeljstvu in gozdovih osem in pol milijona, v trgovstvu sedem in pol milijona, v raznih uradniških službah pet milijonov, v rudarstvu en milijon. Samo osobje centralne vlade in federalnih vlad šteje okrog en in tričetrt milijona.

Največje mesto je New York s sedem in pol milijona prebivalci. Vsega skupaj je 92 mest, ki imajo več kot sto tisoč prebivalcev, milijonska mesta pa so poleg New Yorka še Chicago, Philadelphia, Detroit, Los Angeles. Sedež vlade je v Washingtonu (663.ooo prebivalcev).

Izmed ver prevladuje protestantizem (30 milijonov), na drugem mestu pa so rimo-katoličani (20 milijonov).

Vsa od kmetov obdelana zemlja obsega okrog 400 milijon hektarjev. Vseh kmetij je okrog 6 in

pol milijona in na njih živi 31 milijonov ljudi. Največ polja je posejanega z žitom. Na prvem mestu je pšenica, ki jo je največ v državah Kansas, Severna Dakota, Oklahoma in Montana. Za pšenico je pridelanega največ ovsa, ječmena in rži. Poleg žit je važen predvsem sladkorni trs in bombaž - (Texas, Mississippi, Arkansas, Alabama). In še nekaj: l.1944. je bilo pridelanega nič manj kot 850 tisoč ton tobaka in v tem prednjačijo Severna Karolina, Kentucky, Virginia in Tennessee.

Kakor poljedeljstvo je tudi živinoreja zelo razvita in zato tudi mlekarstvo, sirarstvo in industrija mesnih izdelkov. Konj je v USA okrog 10 milijonov in živine 83 milijonov. Ovac je 50 milijonov, ki daje 170 tisoč ton volne na leto.

Ena četrtina površine Združenih držav je pokrita z gozdovi, ki se na nekaterih mestih raztezajo v nedogled. Vlada si mnogo prizadeva, da bi v njih dobro organizirala proti-požarno službo, saj je samo v letu 1843. požar uničil okrog 15 milijonov hektarjev gozda.

Izmed kovin se v rudnikih največ izkoplje železa, važno mesto pa zavzemajo še baker, cink, aluminij, svinec, zlato in srebro. Velik vir dohodkov dajeta od nekovinskih mineralov premog in nafta.

Vsakdo ve, da je industrija v USA zelo razvita, saj zaposluje več delavcev kot pa katerakoli druga vrsta gospodarstva. Po številu zaposlenih delavnih moči je na prvem mestu kovinska industrija. Tako je zaposlenih v industriji železnih in jeklenih izdelkov čez 1 milijon delavcev, v avtomobilski čez pol milijona in v strojni ravno tako. Kovinski industriji sledi tekstilna z več kot milijon delavci, nato industrija živil in lesa.

Mišljenja in pogledi

POD TO RUBRIKO OBJAVLJAMO AKTUALNE ČLANKE O RAZNIH PROBLEMIH. POVDARJAMO PA, DA NI NUJNO, DA SE UREDNIŠTVO "ŽICE" SKLADA Z MISLIMI IN SKLEPANJI ČLANKARJEV!

MI V EMIGRACIJI

Pitijino preročišče v Delfiju je baje dajalo v starih špartanskih časih dvoumne odgovore, ki si jih lahko razumel tako ali pa tako. In ako si iskal nasveta, si navadno stal pred nerazrešljivo uganko: katero obeh tolmačenj je pravilno in po katerem se je ravnati. V vsakem slučaju pa je Pitijino preročišče "imelo prav", kajti vedno je bilo lahko "pravilno" baš obratno od onega, kar je vprašujoči podvzel. Zato je to preročišče veljalo za nezmotljivo. Tako je kolebal tudi nemarni pisun in ugibal, ali bi Buču priznal kljub njegovi pasji naravi, da je pes, ali pa bi priznal, da ga je po nemarnem imenoval psa. V vsakem slučaju bi lahko Buč potrdil ali pa zanikal.

Dovolj bučevske filozofije - saj ima že svoje mesto v "Žici", to pa je rubrika "Razmišljanja in pogledi", v kateri bi želel danes podati nekaj misli, ki me obhajajo v zvezi z našim življenjem v emigraciji.

Predvsem se mi dozdeva, da mi, Slovenci, v emigraciji <u>životarimo</u> na našemu narodu najbolj nedostojen način, t.j. da prepuščamo našo usodo, usodo našega naroda golemu slučaju, da ga popelje, in s tem tudi nas same, v kakršno že koli bodočnost. V primeri z aktivnostjo Hrvatov in Srbov nas mora biti naravnost sram naše brezbrižnosti. Saj nimamo niti enega časopisa, ki bi predstavljal

našo emigracijo v Evropi, medtem ko imajo Baltijci polno svoje tiskane besede in vendar jih mi vsakega posameznega njihovega naroda več kot slovenskega.

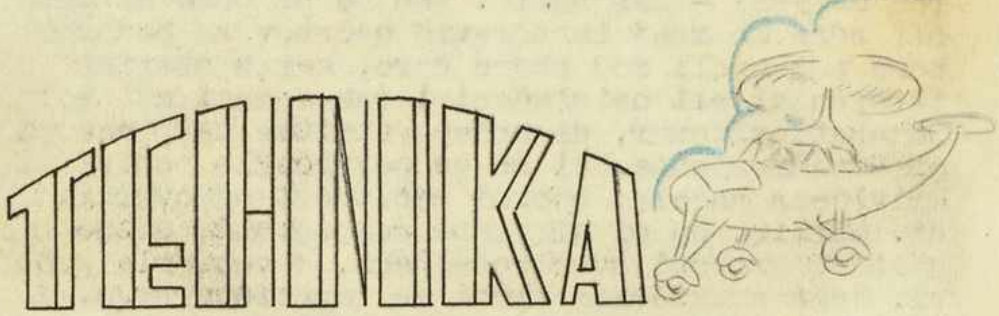
To, kar se mi dozdeva, da najbolj ovira kakršnokoli konstruktivno, produktivno delovanje slovenske emigracije za rešitev naše domovine, je da ne vemo, kakšna naj bi ta rešitev v posledicah izgledala ali bolje rečeno, zdi se mi, da ne vemo, "kaj je naše poslanstvo" odn. ali sploh imamo kakšnega. Starega se bojimo otresti, novega nimamo poguma začeti. In zdi se mi, da se bo zato narod otresel - nas samih. Ako mu ne bomo mi prinesli zdravih idej in zdravih načrtov za bodočnost, bomo pač padli med staro šaro, ker s starimi neizrezanimi ali neizlečenimi rak-ranami ne moremo dokazati nikomur, da nočemo vrnitve na nekdanje predvojno stanje, ki so ga povzročila bodisi izkrivljena načela, bodisi sebičnost odgovornih ljudi. Mislim, da mi ni treba dokazovati, da so pobeljeni grobovi samo pobeljeni, a vendarle grobovi. Naša emigracija sloni na reakcionarstvu, zato ni iskrenosti, ni poleta, ni akcije. In to po mojem mnenju niso samo namišljeni predsodki, ampak dejstva, ki jasno pričajo, da smo še daleč, daleč od prave svobode, tudi če se takoj danes povrnemo v domovino. Zdi se mi pa, da so zato naučili naš narod komunisti večje neskrupuloznosti in radikalnosti v reševanju akutnih vprašanj in da smo zato mi v emigraciji neverjetno lahkomiselni.

Te besede so, če dovolite, namenjene predvsem naši inteligenčni plasti, kajti narod s slabo, mlačno, breznačelno inteligenco zapade ravno temu, čemur je zapadel. Narod zahteva in ima pravico zahtevati, da je njegova inteligenca jasna v svojih pogledih in neumorna ter brez predsodkov v iskanju resnice ter najboljših poti in odločna v izvajanju ter obrambi njegovih interesov. Narodova inteligenca je narodov advokat.

Zdi se mi, da smo ponesli s seboj v emigracijo tudi vso gnilobo preteklih let in da bi bila potrebna precejšnja mera poguma, da se njenega smradu znebimo, ker bi se s tem morali odločno iznebiti tako izkrivljenih načel kot politično (strankarsko)sebičnih ljudi.

Mar nam res ne preostane drugega, kot da životarimo še naprej? Mar se bomo morali res na tiho priplaziti nekdaj domov, ker ne bomo ničesar predstavljali? Mar so žrtve, ki so bile dane za boljšo bodočnost našega naroda brez vsakršne vrednosti?

-Ž.A.

RAZVOJ LETALSTVA IN LETAL!

Oglejmo si še, kako letala premagujejo vremenske neprilike, kako si pomagajo in kako se orientirajo ponoči.

V času pred prvo svetovno vojno in še nekaj let pozneje je slabo vreme, to se pravi neurje in hud veter, bila največja zapreka poletov letal.Letala so se dvigala in letela le ob lepem sončnem vremenu. Avioni so bili preslabi, da bi lahko premagovali hude vetrovne tokove in jim kljubovali, tudi niso tąkrat še poznali naj različnejših aparatov, ki bi letalcem zanesljivo kazali vse one podatke, kateri so nujno potrebni za siguren let. Danes je to vse drugače.

Današnja letala so dovolj trdna in odporna

da z lahkoto kljubujejo običajnim vetrovom. Sposobna so, da se lahko dvignejo nad oblake in tam v najlepšem miru in soncu nadaljujejo pot. Seveda pa mora imeti tako letalo (v našem primeru ko leti nad oblaki) odlične aparate, ki mu kažejo smer leta, višino, hitrost, lego letala in slično.

V poslednji vojni so se tozadevni aparati zelo izpopolnili in so tako točni, da se more neko letalo ponoči, ko je tema, dvigniti, preleteti gorovja in v krivuljasti črti prevoziti določeno progo ter končno pristati, ne da bi pilot pogledal izven svoje kabine. Vse potrebno mu kažejo aparati. Da so se ti aparati tako izpopolnili, je zasluga vojne. Bombna in izvidniška nočna letala bi brez njih niti ne obstojala, kajti noč ni poleti bi bili skoraj nemogoči, zlasti pri dolgih progah. Poveljnik posadke takega nočnega bombnika pa mora biti silno izurjen, da lahko na podlagi teh aparatov poveljuje letalu.

Predstavimo si, kako tako letalo "odštarta" opravi svojo nalogo in se vrne na svojo odletno točko: ko je letalo preskrbljeno s potrebnim gorivom, municijo in bombami ter z vsem potrebnim, se moštvo s komandantom posadke vkrca; vodja letala ima pri sebi načrt poleta, na katerem je do zadnjega metra že preračunana vsa pot, kjer so zabeleženi vsi med poletom trajajoči zaokreti in sploh vse; tudi čas. Ko je ura točno enaka oni na načrtu označeni, se letalo dvigne. Po ukazu vodje letala usmeri pilot letalo na zaukazano smer, mu da določen kot vzpona in se tako dviga dokler po določenem času ne doseže zopet določene višine; pot nadaljuje v isti višini in opravlja po načrtu zabeležene zaokrete v levo in desno, izigibaje se že v naprej po načrtu določenih nevarnih mest vse dotlej, dokler ni letalo nad ciljem. Tu se avion spusti na določeno, za bombardiranje ugodno višino, odmeče bombe in nato se letalo vrača na isti način. Vodja letala torej vodi letalo le po načrtu in z uro v roki. Pilot

pa manevrira z letalom po njegovih zapovedih, gledajoč samo na aparate, oziroma, na inštrumente, ki mu kažejo vse. Seveda je posadka v vezi z komandnim osebjem na letališču po radiu ves čas letenja in vodja letala takoj javlja vse eventuelne spremembe kretanja letala svoji komandi, katera takoj preračunava in popravlja prvotni poletni načrt ter ga po radiu takega vrača. Tako nočno bombardiranje zahteva torej precej predpriprav in truda, zlasti pa hitrega ter točnega dela.

Da nočna letala lažje in sigurneje odletavajo ter pristajajo, imajo na vseh takih letališčih posebne močne reflektorje, katerih pramen usmerijo v nebo in ko se letalo približa pramenu, se ta pomika v krogih vedno nižje, a letalo mu sledi, dokler ga pramen svetlobe ne dovede do tal, do letališča in končno do avionske lope, oziroma, do mesta, kjer je zanj prostor določen.

V Ameriki, kjer je civilni letalski promet zelo razvit, uporabljajo v meglenih dnevih posebne varnostne ukrepe: ko se neko letalo dvigne z letališča, se mora povzpeti na določeno višino in nato nadaljevati samo v tej višini tako dolgo, dokler mu po radiu ne javijo, da lahko (mora) pade za toliko in tolikovišine, dokler ga končno ne privedejo na letališče. Toso tako imenovani "varnostni ukrepi". Vsak višinski sektor je zaznamovan z neko barvo, tako se n. pr. (samo za primer) višinski sektor od 1500 metrov do 1000 metrov imenuje -plavi sektor-, od 1000 m do 500 m - rdeči -, i. t. d. Seveda so te razlike v višini mnogo manjše, kakor sem jih pravkar označil. Imajo neko razmerje, ki pa ni stalno in tudi ne enako na vseh progah.

Za zaključek naj omenimo še to, da mora danes vsak pilot, predno je usposobljen za nočna letenja prestati izpit o takoimenovanem 2slepem letenju2 . Okna kabine mu zastrejo s črno neprožorno prevleko in tako mora pilot leteti, ne da bi videl; le inštrumenti mu kažejo vse.

(Nadaljevanje sledi)

NAUK O ELEKTRIKI

Zadnjič sem omenil transformator in njegovo uporabo. Videli smo, da nam transformator služi za zvečanje ali zmanjšanje toka. Danes pa se bomo zadržali pri drugih pripravah, ki nam tok lahko zmanjšajo vendar pa ga ne morejo zvečati. Te naprave se imenujejo upori.

V prvih številkah sem mimo grede omenil prevodnike ter neprevodnike električnega toka. Prevodniki, kakor smo videli so v glavnem vse kovine-kisline raztopljene v vodi ter grafit oglje in slično. Ostale tvarine, ki toka ne prevajajo imenujejo neprevodnike. Med prevodnike in neprevodnike pa lahko uvrstimo snovi, ki tok prevajajo le delno, bodisi več ali manj, kar je odvisno od tvarine same - take snovi imenujemo upornike. Sem spadajo tudi nekatere kovine, ki nudijo precejšen odpor toku in pri teh se bomo zadržali. Vemo da je najboljši prevodnik toka srebro. Če pa bi to srebro zmešali s kovino z večjim uporom, bo ta nova snov, odnosno zlitina nudila večji odpor od srebra in manjšega od upora druge kovine. Lahko pa z zmešanje kovin dosežemo mnogo nižjo prevodnost, kot jo ima katerikoli druga kovina, ki je v tej snovi oz. zmesi. Ker pa je elektrika po do sedanjih ugotovitvah premikanje, odnosno tok elektronov po prevodnikih, jo bomo zaradi lažjega razumevanja primerjali s tokom vode. Če na primer vzmaemo dve različni debeli cevi in pustimo po njih teči vodo bomo opazili, da skozi ožjo cev v istem času preteče manj vode, kakor pa skozi debelo. Isto lahko govorimo pri elektriki, namreč da skozi tanjšo žico teče manj toka in slabši ko

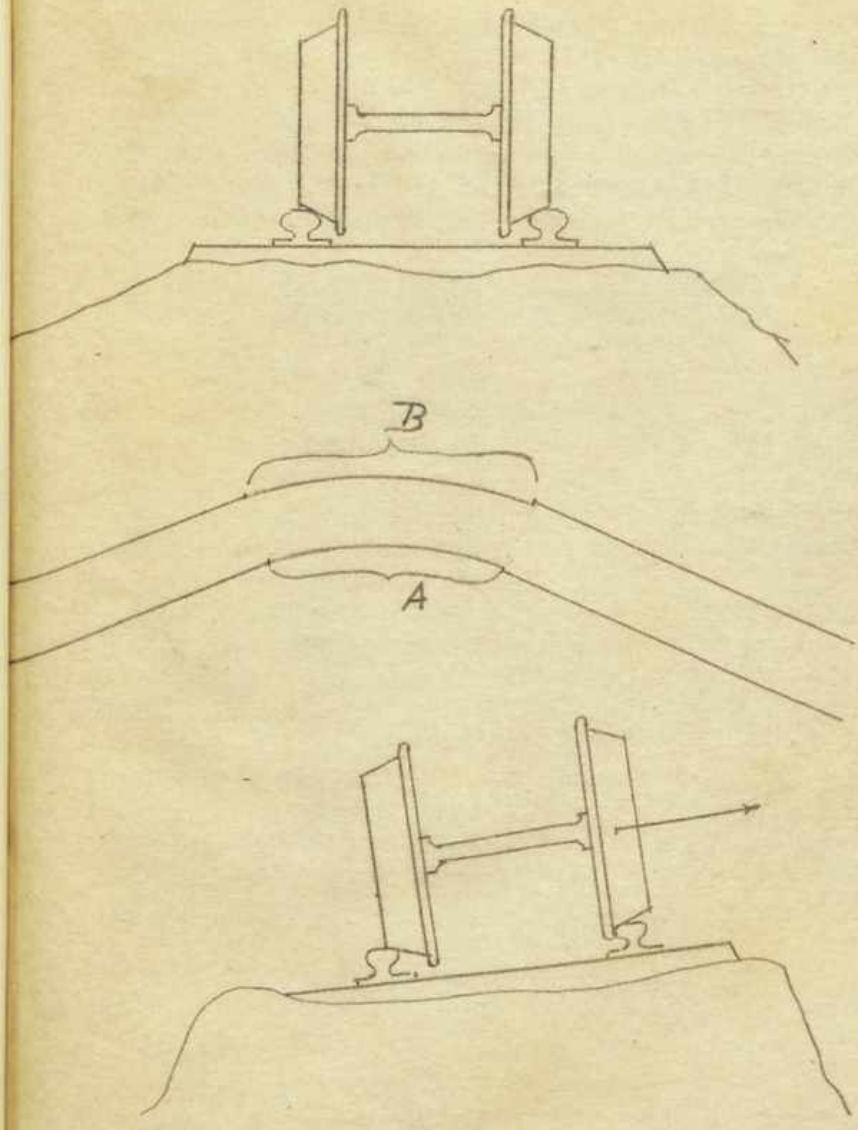
kot skozi debelo. Toraj če bomo gradili, bomo vzeli za upor kovino, ki slabo prevaja tok. Če pa bomo hoteli njen upor še povečati, bomo zmanjšali njeno debelino na najmanjšo možnost in čimbolj zvečali njeno dolžino, da se čim več toka razgubi. Za ključek pa je ta, da upor zavisi od treh faktorjev in sicer: od osnovnega upora tvarine, prereza in dolžine.

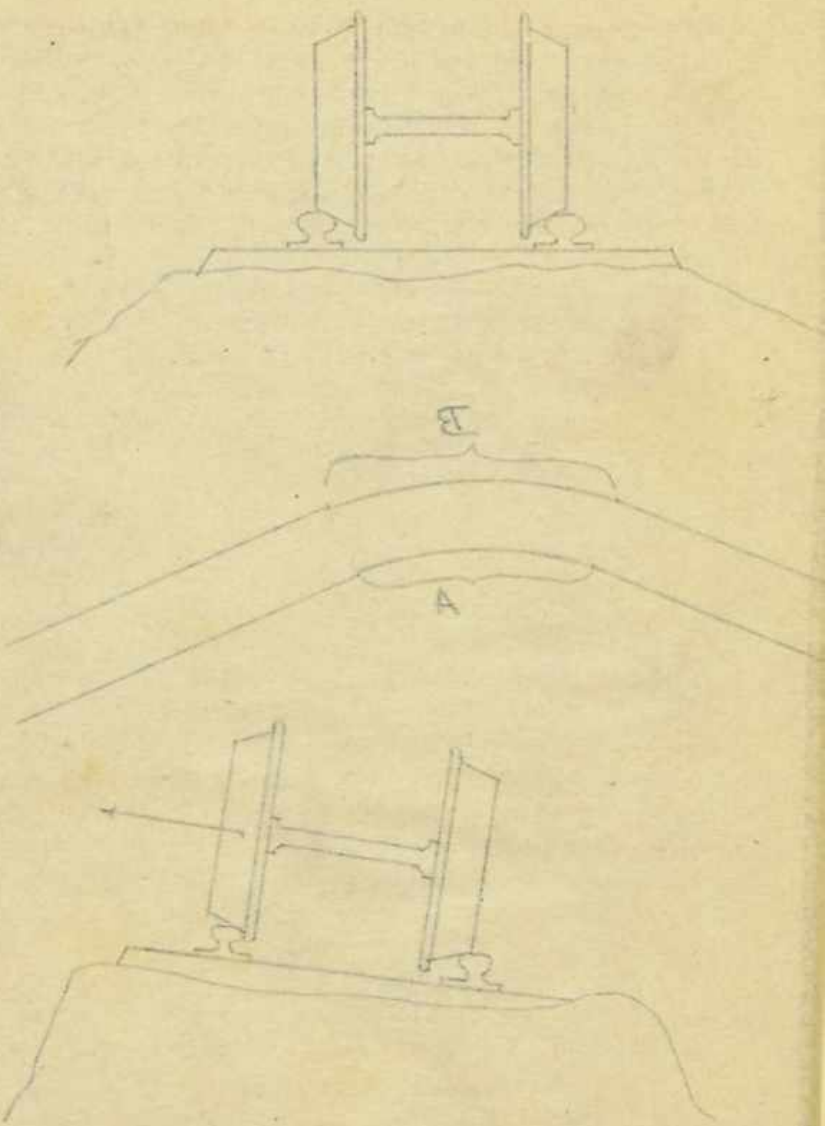
Upori se uporabljajo tam, kjer bi bila gradnja transformatorja neprikladna. Za primer vzemimo cestno železnico, ki za svoj premik rabi tok z malo napetostjo, čim hitreje pa vozi tem več toka porabi za elektromotorje. Transformator bo moral biti zato ogromen in bi zavzel preveč prostora za takoda bi se prostor za potnike občutno zmanjšal. Bila bi pa tudi gradnja takega transformatorja zvezana z velikimi stroški, zatos se v ta namen grade tako imenovani reostati, ali premični upori, kjer lahko poljubno menjavamo napetost od največje(brez vključenega upora) do najmanjše. Kako reostat izgl izgleda, vidimo na sliki št.1. Kadar pa so vključeni vsi upori, prepuščajo najmanj toka. Čim pa izključujemo upore, odnosno upor, ki je sestavljen iz vseh skrajšamo, bo prehajalo več toka. Čim postavimo ročico v položaj označen z I prehaja ves tok direktno iz mreže do kraja uporabe in ker so upori vsi izključeni je njegova napetost in moč neokrnjena.

D I F E R E N C I A L

Vsakdo, ki se le malo zanima za motorna vozilave, da je diferencial važen sestavni del avtomobila. Beseda diferencial prihaja od besede diferenca - razlika. Slovensko bi rekli izenačevalec razlike, vendar še nimamo pravega slovenskega tehničnega izraza.

Najenostavnejši diferencial ima vlak. Če si -

B
A

E
A

natančneje ogledamo kolesa lokomotive ali vagona, opazimo, da je rob kolesa nekoliko poševen in da se dotika kolo tračnice približno v sredini svoje širine (sl.1.) Kadar vozi vlak po ovinku (sl.2.) napravijo zunanja kolesa daljšo pot (B) kot notranja (A). Ker imajo kolesa pri vagonu skupno os- in se kolo vsako zase ne more vrtetti, bi nastalo drsanje notranjih koles ob tračnice, če bi ne bilo omenjenega nagiba. Na ovinku pritisne centrifugana sila kolesa ob zunajni tir. S tem se zunanjemu kolesu polmer zveča, notranjemu pa zmanjša (sl.3.) Kolo napravi tako (zunanje) pri enem obratu daljšo pot od notranjega, kar je na ovinku ravno potrebno.

(dalje prihodnjič

Sport

Kdo ne ve za imena naših slavnih muškетirjev? Njih obraze srečujemo v tujih časopisih in športnih revijah. Mednarodni strokovnjaki za tenis jih uvrščajo med najboljšo desetorico na svetu. Redki jugoslovanski športniki so videli Ameriko, Indijo, Avstralijo, Japonsko, kar so doživeli Punčec, Palada, Mitič in Kukuljevič. Ponesli so slavo našega tenisa širom sveta. Naš mušketir št.1. Franjo Punčec je kot otrok zašel na teniško igrišče v Čakovcu. Dolgo je pobiral žoge čakovški gospodi Radoveden kot vsi otroci je še sam pričel, kadarse mu je nudila prilika, s kakim starim teniškim loparjem posnemati gospodo. Počasi se je tej igri privadil. Nekaj znanja si je tudi pridobil tudi - kot partner, kadar je nadomestil odstonega nasppotnika. Tako je nekega dne slučajno kot "ersatz"- partner naletel na predsednika Čakovškega tenis-

kluba. Ta je mladega Franja vzel v"roke", mu omogočil igranje tenisa v Zgrebu, kjer je Punčec z njemu lastno voljo in vztrajnostjo postal kmalu naš najboljši teniški igralec. Najbolj se je proslavil v tekmovanju za "Davisov cup". Bil je steber jugoslovanskega moštva, a kot poedinec je doživel redko srečo, da je premagal tri svetovne prvake v tenisu. V Evropi je bil nekaj časa brez tekmeca in v tej dobi je Jugoslavija izšla kot E-Evropski finalist dvakrat. Napram Amerikancem in Avstralcem so pa morali naši zastopniki kloniti. Pač pa je Punčecu uspelo, da je v semfinalu Avstralija - Jugoslavija premagal najboljšega Avstralca Bromwika, ki je takrat veljal za neoficielnega svetovnega prvaka. Na nekem turnirju v Ameriki je Punčec premagal takratnega svetovnega prvaka Amerikanca Ridga. Svojo tretjo veliko zmago je Punčec proslavil v Beogradu ob priliki gostovanja 9 svetovnega prvaka Amerikanca Badga. Badge, ki je veljal za nepremagljivega, je moral kloniti še - pred rugim našim zastopnikom in to pred Kukuljevičem v Zagrebu. Kukuljevič je bil znan še predno se je pojavil Punčec. Imel pa je slabo lastnost, da je njegova igra bila odvisna od osebnega razpoloženja in je bila vsled tega njegova forma nestalna in nezanesljiva. Pač pa se je odlikoval po začetnem udarcu - servisu. Imel je tako močan servis da so celo najboljši nasprotniki s strhom pričakovali njegovih "nevidnih" servisov. Baje ga je prekašal po ostrosti servisa edino nepozabni Tilden, ki velja še danes za najboljšega igrača tenisa - vseh časov. Za Kukuljeviča se je mnogo govorilo in pisalo, da je osebni znanec nekega indijskega maharadže in je večji del svojega življenja preživel kot gost bogatega "prijatelja". Verjetno je preživel tudi vojno tam in ker po vojni ni nič - slišati o njem, lahko sklepamo, da Kukuljevič - raje strelja tigre iz varnega slonovega hrbta, v družbi starega mahardže in eksotičnih indijskih-

princes, kot pa da bi se vrnil v obljubljeno Titovo deželo. Palada in Mitič nista tako slavna. V Munster lageru smo z zanimanjem spremljali njuno borbo za "Davis cup", kjer sta doakj dobro zastopala Titovo Jugoslavijo, dokler nista v evropskem finalu trčila na boljše češke tovariše in se morala vrniti domov. Za Pubčeca bi še lahko omenili, da je v svoji teniški karieri doživel redko čast, da je v Stockholmu dvakrat igral s Švedskim kraljem Gustavom, a na neki turneji je gostoval v Tokiju in setam udeležil ene tistih tajinstvenih japonskih čajank, kamor imajo dostop le visoke osebnosti.

Res lepo je življenje slavnega športnika, samo škoda, da je izmed mnogih poklicanih tako maloizbranih.

Žiem Ivčeči:

Buč je zaposlen ...

Buč se smili sam sebi. Kako bi se tudi ne! Poleg vsega drugega mora sedaj še služiti tujemu - gospodarju, kateremu se je hotelo uporabiti Bučeve zmožnosti ter ga zaposliti po sposobnostih.

Res ni bil Buč kriv, če ne more videti žensk in otrok. V krvi mu je to. In zakaj ne bi pokazal zob, pa čeprav ni to vsakemu prav. Kdo neki pa je - klical te tujce sem! Buč se je zavedal svoje moči in ponosa. In kdo na svetu mu bi to zameril.

Pa so mu. Ponosa sicer ne in moči. Ali to, da je to pokazal in prestrašil žensko na poti in otroka. Saj se Buču ne da to dokazati, pa naj bo hud - in kolne gospodarje kolikor zmore. Ali spet ne more Buč razumeti, zakaj je bilo treba ovratnice in verige, ki ga je priklenila v najbolj pust kraj tega sveta tja za kuhinjo.

Buč mora biti uslužben, tak je bil sklep, da bosta padli dve muhi na en udar. Nič več ne bo

strašil tujih ljudi, pa če že hodi tja v kuhinjo po hrano, naj tudi kaj pripeva. Nima sicer vreče s katero bi razdražil Nemce na njivi, ko bi hotel zastonj kupiti pridelek na njivi, t di malo odvrat ten se mu zdi ta opravek - nikakor mu ni mogoče , da bi zbiral stare kosti za kuhinjo. Ali vendar - potrebno je, da straži drva. Pravjio da so čuli - ponoči pritajene korake tam za kuhinjo in da so ti koraki bili nevarni zalogi drv. Saj vasovalcev ne bi tam pričakovali, ko ni krila pri hiši.

Gotov ne bi našli primernejšega za stražo, - kot je bil Buč. Ali da ga njegovo pasje srce ne bi zapeljalo na kriva pota, je moral biti navezan na verigo in prisiljen na stražo. Ubogi Buč! Tudi me ni se bi smilil, če se že sam sebi že ne bi preveč, namreč Buč, ne jaz.

Malheca

SOLI NIMA !

ZVONI : Rad bi malo soli, ali jo imaš kaj?
TINKO : Dovolj, toda ti je ne dam!
ZVONI : Ne ~~xxkixxx~~,govori neumno in daj mi je malo če je imaš dovolj.
TINKO : Ne žali me, da sem neumen, ker drugega nimam, kot to v glavi.
ZVONI : Oh, oprosti, če imaš druge, zato pa hvala lepa, in tudi malo je imaš.

MOČ(ZAROČENKE) PRIJATELJICE

BOBI : Da veš kako močno ljubi Else Romana.
BUČI : Ima ga pa tudi grozno pod copato. Pomisli, če hoče ona "Randi" popoldan, ne more on spremeniti za zvečer pač pa mora -

revež izostati od dela in tvegati s tem službo.

GORI

SINEK : Mamica, mamica, hitro po gasilce!
MAMI : Za božjo voljo kje pa gori?
SINEK : Očkotu se je vnela mrena.

++++++++++++

Kritiki se more umakniti le oni, ki nič ne reče, nič ne naredi, nič ni.

Skrivnost življenja ni delati to, kar človek rad ima, ampak rad imeti to, kar dela.

Če te kdo prevara enkrat, je to njegov greh, če te prevara dvakrat, je pa tvoj!

++++++++++++

"Žica" izhaja vsakega 1., 10., in 20. v mesecu. Ker je naklada silno majhna je treba paziti, da se pri prebiranju ne poškoduje. Kroži naj pa barakah. Ko prečita "Žico" zadnji v baraki, naj jo odda starešini barake. Ta pa naj jo izroči dalje drugi starešini.

"Žica" je nas vseh. Zato je ne čitajte samo, temveč tudi sodelujte. Za vsak prispevek smo hvaležni. Za vsak nasvet in mnenje pravtako. Vemo, da ima marsikdo od vas lepe misli ali kaj drugega na zalogi. V "Žici" je mesto kjer se jih lahko na najkoristnejši način iznebite.
Sodelujte, pomagajte, svetujte, videli boste, da to ni tako težko!

ZICI

20 octombrie 1947

16

Kaj moremo pozabiti

V človekovi notranjosti je usmerjevalec njegovega duševnega ravotežje tudi zmožnost, da pozablja krivice, ki so se mu kdaj zgodile. Kaj bi bilo z nami, ako bi od trenutka, ko smo se začeli razumsko zavedati svojega bitja pa do kraja življenja nosili v sebi živo sliko vse nepravice, ki smo jo morali okusiti. Človek ni tako popoln, da bi ob taki predstavi mogel ohraniti razsodnost, - ampak bi verjetno neumorno zasledoval povzročitelja krivice, ako ne bi imel, kakor sem že dejal zmožnosti, da te krivice vsaj deloma pozabi. Ne da bi se v to prisilil. Toda čas in raznolikost življenja pomagata zabrisati ostrine, a ko se je to zgodilo izgine večinoma tudi duševni in duhovni občutek bolečine, strahu, žalosti. Tako lažje prenaša življenje, ki bi bilo sicer za marsikoga naravnost tragično.

Pravkar povedano sicer ni in ne morebiti pravilo, ker je končno mnogo odvisno od posameznega značaja, pa tudi duhovne kulture. Trd človek, nepopustljivež bo popolnoma drugače reagiral kot kulturno visko stoječ, ali na krščanskih principih sloneč, ali karakterno izgrajen človek, ali človek z vsemi temi kvalitetami. Tudi značaj krivice same ni ne važen, kajti popolnoma jasno je, da se večje, težje in manjše lažje pozabljajo. Prosim, pazite, ne govorim o odpuščanju, ki je vsaka etična vrednost, zato, tudi manj značilna kot zmožnost pozabljanja. Seveda mislim odpuščanje kot dejansko notranje, velikodušno črtanje prošlega in ne samo kot formalnost z ohranjenim notranjim status- quo-jem.

Toliko sebičneže pač je v vsakem človeku, da misli predvsem o krivicah prizadejanih njegovi osebi. Zato so občutja večinoma zelo individualnega značaja.

Občutek krivice pa postane pomembno socialno gibalo z njegovo kolektivizacijo. Samo spomnimo se, kako so delavska gibanja nastajala iz skupnega občutka gospodarskih, socialnih, političnih in kulturnih krivic, ki so jih delavci trpeli pod kapitalističnim jarmom. Podobne občutke je mogoče tudi umetno ustvariti, posebno, če se je moči upreti na dejstva, ki so ljudem v neprijetnem spominu. Tako je znal Hitler izrabiti nemški poraz 1918.leta in sledeči Versaill-ski mir kot poučna primera nasilja in krivic, ki so jih s zema dvema zgodovinskima dejstvoma vsililizmagovalci "trpečemu" nemškemu narodu. Tako umetno ustvarjena psihoza je bila važen faktor za ostvaritev nacističnih ciljev, nemški narod pa je medtem pozabil, da se krivice ne črtajo s še večjimi krivicami, ampak kvečjemu po načelu: "Kar ne želiš, da store drugi tebi, ne stori ti drugim!"

Nemška nasilnost, ki so jo postopoma prevzeli med zadnjo svetovno vojno tudi skoraj vsi njeni zavezniki, je privedla povsod do kolektivnih krivic nad okupiranimi narodi, in seveda logično tudi do kolektivnega občutka krivice s strani teh narodov. Da so bile krivice včasih - značaja biološkega, iztrebljevanja, menda ni treba posebej povdariti. Skratka, nemški narod je nase sprejel tolikšno moralno odgovornost, ki bi pravzaprav morala privesti do kolektivne pripravljenosti tega naroda, da storjene krivice materialno popravi kolikor more. Pravim materialno, ker moralna poprava krivic ni možna brez sodelovanja nasprotne plati, namreč prizadetega. Seveda pa bi morale inicijative izhajati od povzročitelja.

V teku pa je zelo čuden in nenaraven proces. Prizadeti polagoma pozabljajo krivice, čas obli ostrine, kolektivni občutek neposredne nacionalne ogroženosti odpada, na drugi strani pa začenja povzročitelj odrivati od sebi odgovornost za krivice s tem, da se postavlja v vlogo nevednega, govorečega o krivicah, ki so se in se gode njemu prav s strani njegovih faktičnih žrtev. Ta nena-

ravni pojav nas nujno sili, da potvarjanje dejstev razkrinkavamo z navajanjem resnice o preteklih dogodkih, še več, da jim zopet preskrbimo vse tiste atribute groze, strahu, bolečine, ki so jih karakterizirali ob trenutku izvrševanja. Morda nam bo kdo očital, da smo nestrpni in da ne razumemo postavitve mednarodnih odnošajev na bazo medseboj nega razumevanja, pozabe in odpuščanja.

Odgovor more biti le ta: Ne moremo pozabiti krivic prizadetih našemu narodnemu telesu, dokler ne izgine iz sveta zadnja možnost povrnitve teh in podobnih krivic in dokler povzročitelji krivic ne pokažejo vsaj toliko dobre volje, da jih popravijo, kot prizadeti, da jih pozabijo. Le tako je mogoče postaviti mednarodne odnose na novo osnovo.

Naša domovina je še v toliko težjem položaju, ker so se godile krivice še s strani in proti bratom v isti državi. Jasno je, da se skušajo krivci vedno izogniti krivdi in kazni, včasih tako, da jo zanikajo, včasih tako, da jo vržejo na druge. Naj bo že kakorkoli, rabiti je treba objektivnost ne pa golo sentimentalnost, najmanj pa takrat, ko pri nasprotnem taboru ni pripravljenosti, za uporabo čustvenih motivov.

Individualni in kolektivni občutek krivice sta si slična v toliko, kolikor imata oba tendenco, da padeta v pozabo. Kakor je pri individualnem občutku skoraj vedno bolje in priporočljivejše, da se to zgodi (deloma zaradi majhne važnosti in etičnih principov krščanstva in demokracije), pri kolektivnem občutku tez ni vedno mogoče zagovarjati, vkolikor seveda povzročitelj krivic ne manifestirą resnično iskrenega kesanja, pripravljenosti k popravi krivic in zagotovi onemogočenje kasnejše ponovitve. Krivice pa lahko v obeh slučajih pomenijo odličen nauk za življenje.

To bi bil nekako kriterij, kaj moremo pozabiti in česa ne moremo.

KOMENTAR

k politični situaciji

"Problem je v tem, ali bodo ljudje živeli v sistemu svobode za poedinca ali pa v sistemu diktata male skupine ljudi."

Prednje Marshallove besede tolmačijo dogodke, ki vedno z večjo naglico in dolsednostjo vodijo k končni stopnji razvoja odnosov med tkzv. Zapadom in Vzodom ali bolje rečeno v zadnji stadij še sodelovanja Vzoda in Zapada. Po tem stadiju, t.j. po v glavnem izvršenem diplomatskem prelomu, kajti ideološki je že davno izvršen, se bosta oba "svetova" razvijala vsak za sebe s težnjo infiltracije v nasprotni tabor, skušajoč ga uničiti potom netenja uporov, stavk, sabotaž, političnih in ekonomskih kriz itd. Kdaj pa bo prišlo do event. vojaškega obračunavanja, je pa drugo vprašanje, kajti v glavnem izvršeni diplomatski prelom med nacizmom in demokratičnimi silami je bil tudi izvršen daleko prej, kot pa je izbruhnila vojna, že z izstopom Nemčije iz Društva Narodov. Vojna bo izbruhnila takrat, ko bo špijonažna mreža enega tabora ugotovila resno stremljenje drugega tabora, da prične z akcijo. Dotlej pa bo vladalo le diplomatsko izsiljevanje in "oboroženi mir" spremljan od živčne vojne. Stremljenje pa bo šele rezultat ekonomske, politične in vojaške pripravljenosti, ki jo pa niti Vzhodni niti Zapadni blok še nista dosegla. Borba za konsolidacijo položaja v notranjosti enega in drugega bloka je šele v polnem teku. Ker torej pripravljenosti ni, ni stremljenja po akciji, a to pomeni, da tudi vprašanje vojne - je vprašanje časa. "Pet minut pred dvanajsto" ima lahko zelo dolge sekunde.

temelj konsolidacije Vzhodnega Bloka naj bi postal tkzv. "Kominform" ali "Odbor za vzporeditev akcij komunističnih partij" vzhodnih držav, medtem ko bi predstavljala povezava komunističnih - partij zapadnih držav, ki so zastopane v "Kominformi", zaviralno silo pri konsolidaciji zapadnega bloka. V svrho prvega so postavili v prvih desetih dneh tega meseca pred romunsko sodišče voditelja narodno kmetske stranke, - ki so obenem tudi voditelji romunske opozicije, ki temelje v najštevilnejšemu elementu Romunije, v kmetu, - Maniu-a, Bratianu-a in Petresca. V svrho drugega pa so zanetili val stavk v Franciji, ki naj bi preprečil vedno večje povezovanje francoskih antikomunističih sil okrog gen. De Gaulla . Pravtako so poskušali spodnesti tla De Gasperiju v Italiji z zahtevo po glasovanju, ali se parlament strinja s sedanjo italjansko zunanjo politiko, pri čemer so komunisti skušali z grožnjami prestrašiti člane parlamenta, kot da bi bilo že na dlani, da bodo Sovjeti prišli v Italijo in "zavili " reakciji vrat.

V "Zapadnem bloku" pa so že pred časom postavili kot program konsolidacije Marshallov predlog zax gospodarsko obnovo Evrope. "Ustanovitev" "Kominforma" so pozdravili kot javno razkrinkanje ciljev komunističnih strank, ki naj bi bile priznana peta kolona v rušenju "imperijalističnega sveta" t.j. Zapadnih demokratičnih sil. Zato so te nastopile proti komunistom, kot se pač proti petokolonašem nastopa. Reakcija je tako huda, da komunisti hite zagotavljati, da je trditev, da je "Kominform" enako "Kominterna", ki je imela za cilj svetovno revolucijo, reakcionarna laž vojnih hujskačev naperjena proti "mladim demokratičnim silam na Vzhodu", proti "edini resnični čuvarici miru - Sovjetski Zvezi". Komunistično zagotavljanje ima za cilj prikazati SSSR kot prvoborko za pravice človeka na svetu, ki mu jih odvzemajo in zaničujejo "imperialisti", "fašisti ",

in "kapitalisti" na Zapadu. Ker pa med vse te elemente štejemo na Zapadu vse, kar ni včlanjeno v KP, a to je večina, - po principu demokracije pa vlada večina, - pomeni to praktično, da se SSSR bori dejansko za dosego oblasti posameznih komunističnih partij nad večino naroda.

Izgleda, da stavke v Franciji ne bodo preprečile De Gaullovega namena. Volitve v občinske svete se zaključujejo sicer šele v nedeljo, toda že doslej je znano približno razmerje sil: De Gaullov pokret - 40% glasov, komunisti 30%, socialisti 20% in napredni katoliki 8%. De Gaulle ima večino v Parizu in raznih industrijskih mestih, t.j. med delavstvom, kar je zelo značilno. To pomeni, da dve tretjini Francozov odobrava politično linijo gen. De Gaulla, ki je proti komunistom in za povezanost s - Ameriko. - Izid volitev je baza za nadaljnjo konsolidacijo političnega položaja v deželi, ki je, odn. ki mora biti, kot pravi De Gaulle, na čelu Zapadno -evropskih držav in braniti človekove svoboščine. K ekonomski konsolidaciji Francije pa je USA prispevala z novim posojilom 93 milijonov dolarjev.

Prav tako se tudi v Italiji niso ustrašili komunističnih groženj in so z ogromno večino glasov odobrili De Gasperijevo politiko sodelovanja z Ameriko. Zanimivo je, da je potem, ko je bila izglasovana zaupnica, zunanji minister grof Sforza objavil odločitev Amerike, da prepusti Italiji vse njene ladje, ki Ameriki pripadajo po mirovni pogodbi. To odločitev je italijanski parlament sprejel stoje in z dolgotrajnim ploskanjem. S tem je komunistična politika in propaganda dobila v Italiji nov hud udarec. Enako je USA odstopila Franciji 31 nemških ladij, ki jih je dobila kot vojni plen.

Anglija, Francija in Italija so po svoji velikosti in geografskem položaju najvažnejša oporišča demokracije v bodočem razvoju dogodkov.
(Zaključeno 20.10.47.)

Balkan

v evropski zajednici

Marsikdo od številnih balkanskih državnih poglavarjev je izprevidel, da sedi med kladivom in nakovalom in je mogel edino z intrigami in podvalami reševati svojo neodvisnost. Zdaj se je postavljal na to, zdaj na ono stran, kot je pač bolje kazalo in kakor je bil kdo od tekmecev močan. To isto se je zgodilo, ko so po Balkanu še šarili Bizantinci, Madžari in Benečani. Toda s tako taktiko se je kak balkanski poglavar nujno zapletel v boje z drugimi balkanskimi poglavarji, ki so imeli podobne račune, da bi namreč na slabosti velikih zaslužili v korist svoje države. Medsebojna povezava pa ni bila mogoča, ker so velike sile znale imenitno voditi politiko v znamenju "divide et impera".

Po Napoleonovem padcu se je pojavila na pozornici še Anglija, ki se je bala, da bi se Rusija preveč razširila na Zapad. Odtlej so se na Balkanu stalno križali nemški, ruski in angleški interesi. Angležem naravno ni bilo preveč všeč, da bi jim zašli Rusi v Sredozemlje in s tem razbili ravnotežje v njihovem imperiju, še manj pa da bi Nemci s svojim načrtom Berlin-Bagdad uspevali. Balkanske države so torej postale več ali manj politični ali pa gospodarski sateliti velikih treh.

Položaj na Balkanu je dobro opisal švicarski list "Berner Tagblatt", ko je zapisal:"Glavni razlog kaotičnega stanja na Balkanu je, ker zunanje sile tekmujejo za svoj vpliv in ker se na tem področju borijo za svoje življenske interese. To je takozvano prokletstvo geografskega položaja."

Iz vsega tega bi torej lahko povzeli sledeče:

"Balkan je križišče vzhoda in zapada, križišče romaskih, germanskih in slovanskih, ter grških in mongolskih plemen, križišče vseh mogočih vero-

izpovedi in tradicij. Tu se bije civilizacija s kulturo, konservativna patrijarhalnost s modernim ritmom. Nekje je zato civilizacija na škodo kulturi daleko pred njo, nekje pa kultura daleko pred civilizacijo. To prelivanje povzroča na eni strani živahno razgibanost, na drugi strani pa večno prežeče napeto stanje in noben tujec - ne bi mogel na oko presoditi, ali je tu položaj dober ali slab, miren ali vznemirjujoč. Razgovor z Balkancem ti nikdar ne more pojasniti niti dežele, njega samega pravtako ne. V njem je toliko odkritosrčnost in toliko lokavosti, zahrbtnosti in naivnosti, da prav za prav ne veš katero prevladuje. In prav zato je organizacija Balkana eno največjih pa tudi eno najtežjih vprašanj. - Preko njega tečejo prometne žile iz Centralne in Zapadne Evrppe na Vzhod, ob njem se prelivajo : Črno, Jadransko, Egejsko in Sredozemsko morje, Balkan tvori ključ za vso Evropo in Bližnji Vzhod, saj tu se križajo poleg vsega še interesi velesil. S pomirjenjem Balkana bi dosegli njegovi prebivalci mogoče enega najboljših življenski standardov na svetu. Saj bi se v njegove dežele stekalo bogastvo Vzoda in Zapada, morja in naravnih dobrin. Njegova pisanost bi privlačila obiskovalce z vseh strani sveta, kajti ni je dežele po tem, kar smo navedli, zanimivejše od Balkana. Toda, ali ga je možno konsolidirati in napraviti pristopnega?

Večji del skrbi, ki težijo zunanjo politiko balkanskih narodov, bi odpadlo, če bi se ti narodi povezali med seboj v neko višjo državno skupnost, v kateri bi vsi enako uživali koristi n.pr. Jadrana, Egeja ali pa Črnega morja. Držali bi v rokah glavni plovni del Donave, glavno železniško zvezo med Centralno Evropo in Carigradom ter nudili Trstu in Solunu imenitno zaledje za trgovino in izvoz. Pasivni kraji bi bili z lahkoto oskrbovani, ker bi medsebojna iz-

menjava v sami skupnosti zadostovala za kritje potreb. Odpadla bi trenja glede Soluna in Makedonije, grško-bogarske meje in drugih vprašanj. Centralna Evropa bi bila gospodarsko vezana na balkanska izhodišča.

Z gospodarskega vidika bi pomenila torej taka skupnost idealno rešitev balkanskega problema. Toda ali je možna s političnega?

Mala Antanta in Balkaski Sporazum sta dali nedvoumno slutiti, da se poraja na Balkanu nekakšna nova politična tvorba in da fraza "Balkan balkanskim narodom" le ni tako brez podlage. Danes vidimo, da se n.pr. tudi uresničuje nekoč skoraj smešno geslo "Indija Indijcem!" in poleg tega razne predpostavke o združitvi Bolgarije z Jugoslavijo, ki so se delale pred vojno, pravtako jasno kažejo, v kakšnem pravcu se sučejo stvari v jugovzhodni Evropi. Hitler je naravno zato pohitel, da je čimpreje razbil Balkanski Sporazum in podprl Pavelića, ki je izvršil zahrbtni atentat na blagopokojnega kralja Aleksandra, ki je imel za ustvaritev Male Antante gotovo največje zasluge. Sedaj, ko so se in se še bodo dogodile tolike revolucionarne izpremembe v svetu, od katerih je prav gotovo ena - uničenje komunizma, lahko zopet postavljamo na tapeto zgodovinsko vprašanje organizacije Balkana.

Ta rešitev bo izpadla povoljno le, če bodo podani dokazi, da listina OZN ni samo kos papirja popisanega z modrimi besedami. V takem slučaju Balkan ne bo več trpel zaradi interesnih sfer, ki jih ustvarjajo na tem področju velesile in s tem zavirajo napredek balkanskega ljudstva. Takrat bodo Balkanci imeli šele možnost demantirati ono, za kar jih nekateri imajo, to je za - polomikance, čeprav njihova dela, izvršena v mirnih časih, prav malo zaostajajo za drugimi. Vsled svoje neprestane borbe za obstanek, pa se ne more nihče čuditi, če Balkanci niso ljudje uglajenega vedenja. Prepričani

smo, da bi bil Balkan v bodočnosti eden najkonstruktivnejših predelov evropske zajednice, če bi ga velesile prenehale vlačiti vsaka na svojo stran in s tem povzročati notranje nemire in krvave revolucije.

Mišljenja in pogledi

POD TO RUBRIKO OBJAVLJAMO AKTUALNE ČLANKE O RAZNIH PROBLEMIH POUDARJAMO PA, DA NI NUJNO, DA SE UREDNIŠTVO "ŽICE" SKLADA Z MISLIMI IN SKLEPANJI ČLANKARJEV.

„NAŠ MATERIJALIZEM"

Nedvomno se strinjam s uvodničarjem, da je treba iztrebiti (bolje: izpodbiti) materializem, ki je zašel v "meso in kri" ne samo naših ljudi, marveč v od vojne prizadetega človeka sploh. Pa ne samo od vojne, marveč tudi od "socialnih reform" in "socialne politike" preteklega časa.

Pojav je lahko lokalnega ali pa splošnega značaja. Lokalno se odraža n.pr. v osebnih stvareh (takozvana "široka vest") ali pa na splošno kot gibanje. Prvo kot stvar posameznika, moralno padlega človeka, torej kot kriminal, drugo kot političen faktor, torej kot interes velikih množic ljudstva, ki zajemajo vse sloje, ki se bore za vsakdanji obstoj: tako delavstvo kot nameščence in uradnike. In če pogledamo na sistem narodnega gospodarstva, velja to tudi za male in srednje kmete, obrtnike in male trgovce, ki jih duši veliki brezobzirni kapitalizem.

Vprašanje materializma je vprašanje odnosov v človeški družbi. Človek z revolucionarni-

mi idejami, ki ni kriminalec, je lahko ali fantast odn. slepec, ali pa njegova "revolučnost" temelji na nečem konkretnem. Fantast ali slepec je, ako nima vzroka za svojo "revolučnost", ako pa vzroki obstojajo potem je obkladanje takega človeka s "fantastom" in "slepcem" - slepa in vodi v nesrečen konec. Napadati in voditi borbo je treba z vzroki materializma, ali stvarnejše z vzroki kapitalizma in komunizma, kajti obadva sta predstavnika materialistične miselnosti. Mi pa smo tu, n.pr. v Seedorfu, kvečjemu zmaterializiranci, ne pa materialisti. Zmaterializiranci v smislu delovanja za povečanje obstoječega "ugodja", ki bi nam nudilo ono razpoloženje, v katerem bi bili sposobni še za kaj drugega, kot pa samo za razmišljanje o materialnem (ne materialističnem) blagostanju. Eni so s to skrbjo obteženi bolj, drugi manj, kakršen je pač človek po svoji naravi. Nekomu je dovoljna skleda polna kuhanega krompirja, drugemu pa je zadosten šele "krompir v salati". Zato pa je seveda razlika v uporabljenem času in sredstvih različna. Ali pa n.pr. človek z eno samo srajco najbrž ni preveč dostopen za lepe moralne nauke, ampak bo preklel "Zaveznike", ob katerih se je posredno ali neposredno boril za "boljši red v svetu", z najrazličnejšimi psovkami. Zavezniki s takim postopkom gotovo ne grade boljšega sveta, o katerem smo toliko lepega slišali, marveč nasprotno, ustavrjajo negotovost, nezadovoljstvo in mržnjo.

Mi pri vsem tem nismo soudeleženi odn. na naših domačih upravnih činiteljih (v ozkem pomenu besede - Seedorf) ne leži nobena krivda, ker so samo organi, ki sprejemajo odn. izvršujejo, ne pa odločajo. "Odstraniti materializem" - po mojem "zmaterializiranost" - med našimi ljudmi je zato zelo problematična ali pa celo

nemogoča stvar.

Ako poiščemo zopet vzroke, da imajo n.pr. nekateri samo eno srajco, naletimo pa seveda na različne krivde. Najpogostejša je pač ta, da so ljudje obleko prodajali, da so dobili denar. Denar pa so zopet obrnili eni v tobak (kadilci) drugi v hrano (Forli, Munster), tretji pa - in ta pojava je najžalostnejša in najbolj neopravičljiva - v vino in moralno pokvarjene ženske.

Res je, od Zaveznikov ne moremo zahtevati, da bi nas neprestano zalagali z obleko, toda krivda je nedvoumno njihova, ker so dali vedno "eno", niso pa dali "drugega", ali pa so dali "drugo", pa niso dali "prvega" itd., tako da se je "eno" "topilo" vedno na dvoje. Pri vsej tej zadevi pa vemo, da svet naravnost boleha na pomanjkanju delovne sile in to v krajih, kjer so življenski pogoji napram našemu dve in pol letnemu životarjenju ob taboriščni hrani na kotlu dosti bolj ugodni, pa nam jih je nemogoče doseči, ker nam to preprečuje bogsigavedi - kateri vzrok. (O enem izmed njih bom pisal prihodnjič.)

Ako se je torej tudi pojavila zmaterialiranost med nami, je temu mnogo krivo takšno življenje in nemožnost poboljšati ga. Življenski standard je oni faktor, ki odvrača ali pa peha ljudi v odn. od anarhije, brezumnih dejanj in moralne brezbrižnosti. Naš položaj res ni obupen, toda niti zdaleč ni zadovoljiv, tako, da bi mogli zmaterializiranost karakterizirati kot moralno pokvarjenost nas samih. Seveda pa vseeno od karakterja zavisi, kako prenaša težko stanje, v katerem se nahajamo. Eden je ponosnrjši na svojo čast kot drugi in bolj čuva svoj ugled in treznost kot pa drugi, zavedajoč se, da noben, še tako slab položaj ne upravičuje mo-

ralne propalosti. In ker taki "dobri" obstojajo, je nemogoče soditi vse po primerih najslabših. A, da bi bili vsi enako dobri odn., da bi opravičevali našo omrtvičenost s čakanjem, da postanejo vsi dobri, pa je nesmisel, kajti tudi v najboljših prilikah obstojajo boljši in slabši. In ti boljši imajo besedo.

-Ž.A.

Z BESEDO NA DAN

Resnicoljubnost je značajna krepost. Resnicoljuben in odkrit človek je nekako klasičen primer modernega viteza. To dvoje zvezano z določeno primesjo poguma in razuma ustvarja vsekakor odlično podlago za javno delovanje v katerikoli - smeri. Ko bi vsi javni delavci bili taki, bi tudi politika izgubila duh po nepoštenosti, ki se je drži, pa čeprav tega niti ne zasluži. Zakaj bi grajali proizvod lopovske dejavnosti, grajajmo rajši lopova samega in ne imenujmo tega kar naredi - politiko.

Zato mnogim politika smrdi. Tudi onim,ki so tako duševno leni, da prepuščajo svojo usodo na milost in nemilost drugim, ne da bi jim bilo mar, po kakšni poti bodo vsega njihovega zaupanja vredni gnali čredo posameznih usod. Ko jo pripeljejo do prepada - kdo je kriv? Seveda, vsi drugi, le prizadeti ne.

Še drugo vrsto takozvanih bližnjih imamo : Take, ki pritrjujejo pa svoje mislijo in potem (ko je že prepozno) modro pripomnijo, da so itak vedeli, kam bo vse to pripeljalo. Da, in ti poslednji so nevarnejši od prvih, ker zadržujejo svoje mnenje in se v trenutku poloma z brezprimerno brezbrižnostjo "neprizadetih" rešijo s potapljajoče ladje. Krivi niso poloma, saj so itak

vse vedeli.

Moralna odgovornost slednjih je neverjetno velika, kajti pokazali so se toliko neodgovorne, da bi moralo biti njihovo vedenje po zakonu kaznivo. Saj smo sami žrtve takega ravnanja, kajti kako bi drugače bilo mogoče, da bi zmagal komunizem v domovini, če bi se mu postavila po robu vsa, sicer neaktivna in brezbrižna masa, v bistvu proti-komunističnih državljanov.

Kako bi bilo sicer mogoče, da bi na predvojnih volitvah vedno zmagala vladajoča stranka, če ne zaradi abstinence "neprizadetih".

Ni pa treba, da kličemo mrtvece iz grobov. Tudi danes je slika približno ista. Kjerkoli, pa naj bo to pri debati, v družbi, pri prijatelj - skem razgovoru, vedno jih bo vsepolno, ki bodo pritrjevali, čeprav se s trditvami in dokazovanjem (ne glede nato, ali je pravilno ali ne) niti malo ne bodo strinjali. Vsak zase pa se bodo razumeli in poslali besednika na dno pekla.

Pomanjkanje odkritosti, poguma, ali kaj?

Brez dvoma, kajti drugače tako vedenje ne bi bilo mogoče. Zato pa nikdar ne vemo kaj hočemo, ker nikdar ne iznašamo svojega mišljenja, ter ne iščemo kompromisnih rešitev. Zato je vse polno prikritih nezadovoljnežev, ki bi pri večjem razumevanju svoje dolžnosti napram drugim, gotovo mnogo koristili. Zato so pri nas doma intrige - zato ker ni odkritosti in poguma.

Tako ne sme ostati. Ali bo res treba izbezati jazbece iz lukenj, ali bodo našli vsaj majčkeno moškosti v sebi, da razkrijejo svoje nazore, pa naj bodo še tako progresivni, ali (in kar je verjetnejše) reakcionarni. Toliko damo na novo pridobljeno demokracijo - a uporabljamo je ne. Le z besedo na dan, saj beseda ni konj, pravijo.

Minili so časi zatiranja mišljenja in pogledov. Nihče naj bi se ne bal kritike, kajti

tisti, ki se kritike boji, stoji na ilovnatih nogah. Kaj bi bil človek užaljen zaradi odkritosrčnih besedi in tekal od Poncije do Pilata kot otrok!

Saj beseda ni konj - dobro je pale, če se po njej ravnaš!

Jernejeva pot domov

Utrujen je bil Jernej, utrujen od dolge poti, ko je s poslednjimi močmi hitel po cesti, ki se je vila med gorami. Zdelo se mu je, da beži pred preteklostjo, pred temnimi dnevi, tedni in meseci, ki jih je preživel tam na daljni, tuji, ruski fronti. Če se je ozrl, se mu je dozdevalo, da vidi v daljavi rakete in da sliši oddaljeno grmenje topov, tam daleč, daleč na vzhodu. Groza ga je obšla, če je le pomislil na temne rove, kjer si je režeča - smrt izbirala svoje žrtve med mladimi fanti in možmi, njemu podobnimi.

Poleti, med delom na njivi, je pristopil k njemu pismonoša in mu izročil poziv k vojakom. Štefan kar verjeti ni mogel, da bo moral zapustiti dom, ki ga je tako ljubil, mater, ženo in sina Janezka. Mati je bila bolehna in otrok je imel šele šest let. Štefan je vedel, da ga tujci nimajo pravico mobilizirati. Sovražil jih je, črno in zeleno oblečene, ko so pobijali ali zapirali njegove znance in prijatelje. Dva dni je škrtal z zobmi in taval po vasi s pozivom v roki. Ušel bi v gore, v Jelovico,- toda na letaku pred cerkvijo je bilo pisano, da bo vsak ujeti ubežnik streljan, premoženje se mu bo zaplenilo, družino pa mu bodo selili. In Štefan je ostal.

Čez dva dni se je poslovil od vseh, kot da bi odhajal za vedno. Samo mesec dni je bil v Franciji, nato so ga poslali na fronto. V ognju in gromu, med

živimi mrliči, je Jernej mislil samo na dom, na ženo in na Janezka. In molil je, molil z vso dušo, da bi ostal živ in se vrnil. V temni, mrzli zimski noči je izgubljena svinčenka ubila mladega fanta, ki je stal poleg Jerneja. Fantove osteklenele, mrtve oči so zrle z razširjenimi zenicami, kot da spašujejo, zakaj je moral umreti. Jernej se je zgrozil. Za koga je trpel in se boril v teh mesecih!? Še tisto uro se je napotil domov, proti zapadu. Skrival se je kot pes pred črnimi zasledovalci in trmasto vztrajal na poti. Hotel je videti dom in svoje drage, hotel je živeti, živeti življenje vredno človeka.

Jerneju je spolzelo. Zavedel se je. Le še nizek hrib ga je ločil od domače vasi. Zahajajoče sonce je tonilo za Triglav in postalo je hladno. Jerneja je obšla tesnoba. Pospešil je pospešil je korak in samotno je odmeval glas njegovih okovanih čevljev po kamniti poti.

Mrak se je spustil, Jerneju pa se je zazdelo, da vzhaja izza hriba na zapadu sonce. Zarja je rdeče obsvetljevala obronke gora, on pa je truden obstal na hribu in se ozrl na dolino. Prestrašil se je. Pod njim je ležala domača vas - razsvetljena od požara, v svitu ognjev je videl tekati vojake in streli so ostro bobneli v nekdaj tako mirni dolini.

Opreletelo ga je po vsem telesu. Ob robu gozda je opazil svoj dom, ves v plamenih. Stekel je v dolino.

Zamolklo je zagrmela puška v rokah tujega vojaka. Jerneja je v prsih zapeklo. Pritisnil je žuljavi roki na rano in se opotekel. Poslednjič je objel s pogedom razvaline svojega doma, nato ga je ovil mrak.

Črnooblečeni vojak je s čevljem obrnil obraz trupla v raztrganih cunjah. Ni se prestrašil Jernejevih oči, ki so spraševale kot oči fanta na fronti, zakaj je mora umreti. Le nasmehnil se je, češ, dober strel!

Zemlji...

O zemlja, skoraj sem pozabil nate,
tujina grenka mi zastruplja kri,
razbija sanje fantovskih noči,
zapira me v neplodne suhe trate.

Odpusti zemlja, če trohnim v tujini
ko moral bi orati tvojo prst, -
saj sem še mlad, ves čil in zdrav in čvrst,
čeprav trpim, umiram v bolečini.

Ne bo izpila mi krvi tujina!
Nekoč se vrnil bom s teh tujih trat
in šel ledino trdih src orat,
da spet boš vstala moja domovina!

MLADI LJUDJE

Dušan je prejel Mirkovo pismo iz Dalmacije. Sporoča mu, da se kmalu vrne in obenem prosi, naj izroči priloženo pismo Zorki. Zaupno je dodal, da mu je dekle močno všeč, morda jo ljubi.

"...sicer pa vidim, ko se vrnem!" je še pripisal.

Dušan se je podvizal pod mrak pred pošto. Upal je, da bo srečal Zorko. Študira z neko kolegico.

Nestrpno je čakal. Mikalo ga je, da bi kupil cigarete, toda ne sme. Jutri je ta preklicana tekma z Zagrebčani. Še danes mora kmalu domov, da se temeljito spočije. Težko bo jutri, težko.

Nenadoma je zagledal Mileno pred Batovo pa-

lačo. Vesel se je napotil k njej. Prisrčno ji je stisnil roko in jo peljal k Petričku. Sedla sta k oknu. Tam ji je pogledal v oči in ji je dejal:

"Milena, zdi se mi, da se mi odmikaš. Zadnjič te ni bilo doma. Mar?" ni dopolnil.

"Oh, Dušan, ko bi ti vedel..." je dejala tiho.

Izpila sta vsak svoj vermut. Plačal je in odšla sta. Zunaj jo je prijel krepko pod roko in peljal v Tivoli.

Sedla sta. Spustil se je teman mrak in prijetno hladno je bilo. Park se je izpraznil. Njuna klop je bila v okrilju košatih smrek. Nenadoma jo je z ukazujočo kretnjo objel okrog pasu in jo prižel k sebi. Milena se je skušala rahlo odmakniti, toda pogledal ji je v oči... Brez odpora mu je naslonila glavo na prsi. Grudi so ji burno valovile. Cvila mu je roke okrog vratu, se vzdignila do njegovega obraza in se vpila z ustnami v njegove, da ju je prevzela skeleča, a obenem sladka bolest. Nato pa se mu je iztrgala iz rok in zbežala.

A on je sedel na klopi in se ji smejal. Počasi, skoraj kradoma se mu je približala. Prosečе je zrla vanj.

Stopil je k njej in jo znova prižel nase, to pot trdo in kruto, da je zastokala in zatisnila oči od grenko - sladke bolesti.

(Stopil je k njej)

Omahnil je on, omahnila ona, mehka trata ju je sprejela, svet se je zazibal, zvezde so zablestele... Pritajen vzdih ji je prišel na usta, roke so ji obnemogle, lahna bluza se je razprla in mlade grudi so zablestele...

Milena je dahnila: "Dušan, ne ljubim te še!"

Vzdramil se je, jo prijel za roke, zagrnil bluzo in se ji nasmehnil. V očeh so ji sijale solze, a ustne so se ji smehljale, rekoč:

"Hvala, Dušan!"

Dal ji je pismo za Zorko in se poslovil.

Trdo je stopil v Daj-Dam in naročil liter vermuta. Sandi pa - desna zveza - je stopil od mize in ukazal natakarju:

"Nič!"

Zgrabil je Dušana za rame in mu krepko dejal:

"Jutri je tekma!"

Poslušno kot ovca se je dal voditi Dušan domov.

Nedelja je bila lepa. Na Primorju se je odigravala napeta tekma. Ljubljana - Gradjanski. Publika je navdušena spremljala domače fante. Prvi polčas so vodili Zagrebčani z 1:0. Takoj po polčasu pa so domači silovito navalili. Sandi je po krasno kombinaciji z Dušanom s krila zabil neubranljiv gol. Prav Sandijev. Pol metra nad zemljo, tik ob drogu. 1:1. Ljudje so navdušeni. Ploskanje, kričanje. "Tempo, tempo.. Plavi, plavi..."

Telesa se krčevito napenjajo. Napad deluje odlično, brez hibe. Kombinacija za kombinacijo. Glaser v golu pri Gradjanskem ima stalno delo... Napadi so siloviti. Domači so pokazali silno borbenost. Ljudje imajo občutek, kot da se je povrnila doba Ilirije in Primorja...

Minute teko k kraju. Gledalci so nervozni zavladala je grobna tišina.

Plavi so v napadu. Levo krilo poda na sredino, bliskovito odda žogo na desno krilo. Igra v zraku. Dušan je podal Sandiju. Bliskovito se je pognal naprej. Vjel je krasno pozicijo. Sandi je opazil. Poda mu...

Tišina.

Nasprotni bek silovito navali na Dušana. Zdaj, zdaj bosta trčila. Dušan napne poslednje sile. Udari - žoga zleti v loku v zrak...Pada...

Bek je trčil ob Dušana. Zgrudil se je, onesvestil.

Gol! Gol! Gol!
Dušan ne čuje ničesar...

Še par trenutkov in sodnik piska konec.
Odnesli so ga pod tribuno. Zorka je pihitela s tribune za njimi.
Močila mu je glavo z vodo in zrla vanj. Počasi so se mu odprle oči. Začudeno je pogledal in dejal: "Ti, Zorka?"
Pogladila ga je po laseh in navdušeno dejala: "Dušan, gol si dal. Odlično si igral!"
Okopal se je v kopalnici, se oblekel in stopil iz oblačilnice. Zorka ga je čakala.
"Danes moraš z menoj, junak dneva!"
In sta šla.
Ko sta vstopila, ga je vsega objel opojni dekliški vonj, ki je izhajal iz vsega v sobi. Sedel je na divan in se zatopil v sladko omotičnost.
Zorka je pri električnem grelcu kuhala čaj. Narezala je tanke rezine kruha in jih namazala z maslom in medom. Malo okroglo mizico je pogrnila s snežnobelim prtom...
Dušan je medtem zadremal na mehkih blazinah. Užival je opojnost počitka, po naporni tekmi. Vso moč je vložil proti koncu tekme. Čul je, kako so ga ljudje vzpodbujali. Želel je dati gol; bal se je, da bi jih ne razočaral. Prav čudno pa se mu zdi, da je sedaj tu, pri dekletu, ko so fantje vendar odšli proslavljati zmago. A ni si gnal tega k srcu. Žal mu je bilo le, da Milene ni. Odpotovala je k staršem na deželo.

(Nadaljevanje sledi.)

Spomini...

Kadar nebo poljubljajo
poslednji žarki zlati,
takrat se spomnim nate - mati!

A ko srce ogreje se
v ognju pesmi vroče,
ti stopiš pred oči mi - oče!

Zvečer, ko polja kopljejo
se v južnem soncu pestra,
pred sabo vidim tebe - sestra!

Ko najbolj grenka je zame
pelina, žolča čaša,
te v duhu vidim, Zemlja naša!

A kadar gledam, ko klasje
srp ostri kruto žanje,
na mrtve mislim, molim zanje!

Ko iz domov požganih spe
do mene krik nesrečnih,
le Ti srce pomiriš, Večni!

VZGOJNA IZOBRAZBA

GIBANJE V UMETNOSTI

Slavni kipar Rodin, katerega najbolj privlačni deli "Bronasta doba" in "Janez Krstnik", ki se nahajata v Luksemburškem muzeju, nam pojasnjuje eno izmed najzanimivejših vprašanj upodabljajoče umetnosti, to je gibanje.

Umetnik začenja svoje razglabljanje in pojasnjuje takole:

Umetnosti brez življenja ni. Najsi hoče kipar tolmačiti veselje, bolest ali kakršno koli ~~str~~ strast, ganiti nas bo mogel le, če bodo bitja, ki jih bo upodobil, živela. Kajti kakšnega pomena naj je za nas veselje ali žalost mrtvega predmeta... marmorne klade? Videz življenja nam pa daje v naši umetnosti le tisti kip, ki je dobro modeliran in izraža gibanje. Te dve lastnosti sta kakor kri in zrak vseh lepih del.

Mojstru Rodinu je nekoč nekdo rekel: Ko gledam kip moža, predstavljajočega Bronasto dobo, - kako se prebuja, kako vdihava zrak s polnimi pljuči in kako dviga roke; ali pa vašega Janeza Krstnika, ki se zdi, kakor da hoče stopiti s podstavka, da bi vsepovsod ponesel besedo močne vere, me navdaja občudovanje in začudenje. Zdi se mi, da je v tem, kako znate razgibati bron, nekaj čarovniškega.

Rodin je na to odgovoril: Razložil vam bom stvar, vendar to bo zame mnogo težje, kakor pa razgibati bron. Začel je takole:

Gibanje je prehod iz položaja v položaj. Ta

preprosta misel ima sicer videz premlete resnice, vendar pa je ključ do vse skrivnosti. Kot nam pisatelj ali pesnik opisuje kak prizor tako iznajdljivo, da se nam zdi, kot da se pravkar godi pred našimi očmi, tako tudi kipar ali slikar upodablja prehod iz položaja v položaj ter označuje, kako neopazno drsi prvi v drugega. V njegovem delu razločimo del tega, kar je bilo tu odkrivamo del tistega, kar bo. Kipar gledalca takorekoč prisili, da sledi razvoju dejanja na neki osebi. V tem je tudi razlika med fotografijo in kipom. Na fotografskih posnetkih se nam zde osebe kakor odrevenele v zraku, da so fotografirane v polnem gibanju. To občutimo zaradi tega, ker so različni deli telesa reproducirani v isti dvajsetinki ali šestdesetinki sekunde, in tukaj ni kakor v umetnosti razvijajočega se giba.

Prav tako pa je važen tudi način razporeditve oseb. Ako kipar oz. slikar pravilno razmesti osebe, lahko prikaže rudi daljše dejanje in ne samo kratkotrajnih kretenj. To doseže s tem, ako razmesti osebe tako, da vidi gledalec najprej tiste, ki dejanje začenjajo, nato tiste, ki ga nadaljujejo in nazadnje tiste, ki ga dovrše.

Iz gornjih razglabljan spoznamo, kake važnosti je gibanje, pa ne samo v upodabljajoči umetnosti, temveč povsod v življenju. Vsaka stvar mora imeti gonilno silo, ki jo vzpodbuja, žene naprej, da sicer ne otopi in odreveni kot - marmorna klada.

Buč je zadovoljen

Pravzaprav beseda "zadovoljen" ni na mestu. Bolje bi bilo reči: se je vdal v svojo usodo. Njegov posel se mu je priljubil, saj ni tako težko

stražiti tistih nekaj krepelc tam za kuhinjo. Dobil je tudi svojo pasjico t.j. pasja hišica, ki je sicer bolj primitivna, pa bo že, vsaj pred plohami vseh vrst je varen. Dobi dnevni obrok hrane, čeprav ni na nobenem spisku ter mu ni treba hoditi ne po bel ali rdeč listek in tudi ni določen obrok ali je zelo težki delavec ali samo navadni ali pa sploh nikakršen. Sicer pa to Buča ne zanima. Glavno je, da je.

Nekaj pa mu ni prav. Postal je namreč - "sabaka". Sicer ta beseda ne pomeni nič več kot po naše pes - vzeta je namreč iz ukrajinščine y verjetno pa tatarskega izvora. Ampak pomagaj si, kako naj Buč ve, kaj pomeni ta tuja beseda. Zato ni nič kaj zadovoljen,če mu kdo tako pravi. In hud je zlasti na otroke.

Nekaj je pa, kar ne pride v poštev pri Buču. To je obleka. Kožuh mu je vedno isti , pozimi in poleti. Včasih malo bolj oguljen,pa že gre, saj Buč ne gleda na lepoto.

Morda je prav obleka kriva, da je Buč danes zadovoljen, oprostite, da se je vdal v svojo usodo.

BELGIJA

Ta majhna, a po blagostanju dobro poznana dežela leži ob zahodni evropski obali in ima za svoje sosede tri države: Francijo, Nemčijo in Nizozemsko. Vsega skupaj meri 30.506 kvadratnih kilometrov in ima nekaj čez 8 milijonov prebivalcev, kar je gotovo veliko. Belgija je znana po tem, da je ni dežele na svetu, ki bi bila bolj gosto naseljena od nje.

Kraljevina Belgija je postala neodvisna po odcepitvi od Nizozemske l.1830. porevoluciji,ki je izbruhnila v Bruslju. Za kralja je bil pro-

glašen princ Leopold iz saško-koburške hiše. Sin njegovega pravnuka Alberta je današnji belgij - ski kralj Leopold III.

Belgija je razdeljena na 9 provinc, ki imajo široko avtonomno upravo. Glavno mesto je Bruselj s 912 tisoč prebivalci. Druga večje mesta so še Antwerpen (273 tisoč prebivalcev) Gerent s (162.000) in Liege (162.000). Vsako izmed njih ima tudi svojo univerzo.

Po veri je največ ljudi rimokatolikov, zastopani pa sta močneje še protestantska in anglikanska cerkev.

Daleč najbolj razvita in donosna je v Bel - giji industrija. Da je Belgija industrijska država, nam kažejo le številke zaposlenih delavcev v različnih gospodarskih panogah: v Industriji dela 2 milijona delavcev, v poljedeljstvu le 630 tisoč in pol milijona v trgovini. Poglejmo si še posebej številke v industriji: kovinska industrija zaposluje 292.000 delavcev, tekstilna pa 225.000, na gradnjah je zaposlenih 159.000, v rudarstvu 160.000, v lesni industriji 100.000 delavcev. Znani so bogati belgijski rudniki premoga in železa, belgijsko jeklo pa je po svoji kakovosti eno najboljših.

Poljedeljstvo daleč zaostaja za industrijo. Vsega skupaj je 2 milijona hektarjev polj in skoraj polovico te zemlje je posejane z žitom. Tudi tobaka dosti sade.

Denarna enota je frank.

Belgija ima v Afriki tudi svoje kolonije: Belgijski Kongo in teritorij, ki je znan pod imenom Ruanda - Urundi. Iz Konga dobiva Belgija mnogo surovin, ki doprinašajo k blagostanju dežele. Najvažnejše surovine Konga so: palmovo olje, bombaž, kava, kakao, gumi, sladkor in les. Tudi rudarstvo cvete v Kongu in daje naslednje rude: baker, kobalt, zlato, srebro, diamanti, uranij in

železo. L.1943. so zlazi rudniki dali 15.138 kg zlata. Po površini meri Belgijski Kongo 2400000 kvadratnih kilometrov in v njem živi okrog 10 in pol milijona črncev in 35.000 belcev.

TEHNIKA

RAZVOJ LETALSTVA IN LETALA.

Na letališčih in drugod imajo civilne ustanove in vojaške oblasti svoje metereološke postaje. Opremeljene so z najraznovrstnejšimi tozadevnimi instrumenti, ki dajejo precej točne - vremenske napovedi. Potrebne so pilotu, da mu olajšujejo letenje.

Oglejmo si danes možnosti dolžinskih poletov, kakšni so in kakšne zapreke, ki ovirajo daljše polete ter način, kako si pomagajo preko teh zaprek. Imamo letala, ki imajo zelo velik akcijski radij. - Kaj je akcijski radij? Če ima neko letalo n.pr. 2000 km akcijskega radija, pomeni, da je sposobno preleteti 2000 km dolgo pot do cilja in nato še nazaj. Torej 4000 km. Ta letala ne dosežejo - večjih sposobnosti dolžinskih poletov, je krivda v tem, da ne morejo nesti s seboj dovolj velike količine goriva. Na Kitajskem so malo pred vojno izdelali prototip letala, ki bi lahko preletel - 16.000 km brez pristanka. To letalo je bilo tako zgrajeno, da je imelo minimalni zračni upor, zelo veliko hitrost in je poleg tega lahko nosilo s seboj ogromno količino goriva. Slična letala so gradili tudi Amerikanci. Ker pa so včasih polet-

ne proge daljše od akcijskih radijev letal, torej od sposobnosti dolžinskih neprekinjenih poletov so morali ta problem reševati na druge načine. - Eden teh načinov je ta, da letalu, ki leti na dolgi progi kar med poletom kar s drugim letalom pripeljejo potrebno gorivo in mu napolnijo bencinske tanke. Letalo, ki prinaša gorivo, leti nad drugim letalom, spusti cev in ko jo na spodnjem avionu uravnajo in spojijo z bencinskim tankom, začnejo pretakati gorivo iz zgornjega v spodnje letalo. - Tako more letalo nemoteno nadaljevati pot, ko je znova oskrbljeno z gorivom. Seveda je ta način oskrbe z gorivom precej kompliciran in zahteva mnogo previdnosti ter spretnosti, vendar se je v praksi izkazalo dobro in se že izvaja. Drugi način, ki bi se s pridom uporabljal zlasti pri dolgih prekomorskih poletih in, ki je zdaj šele v načrtih, je pa ta: Na določenih mestih oceanov bi postavili - nekaka plavajoča letališča. Na vodo bi postavili velike posode (gumijaste), napolnjene z zrakom ali drugimi lahkimi plini, nakar bi z lahkim ogrodjem povezali te posode in položili nanje neko podlago. Taka plavajoča letališča bi imela zaloge goriva, mehanične delavnice, razpolagala bi z nadomestnimi letalskimi deli in bi bila zvezana po radiu ali po kablih z vsemi deli sveta. Gorivo in vse ostalo potrebno bi za plavajoča letališča oskrbovale ladje. Seveda bi ta način ne rešil problema dolgih prekooceanskih poletov, ali celo neprekinjenih, vendar bi letalo z minimalno izgubo časa (za pristanek in za napolnitev bencinskih - tanko) mogla nadaljevati svojo pot. Taka letališča bi torej služila za hidroavione, kakor tudi za suhozemska letala.

Zdaj pa še nekaj malega o hitrosti letala. - Ali bi lahko dosegli, da bi gotovim letalom ali letalu sploh zvečali hitrost? - Lahko bi, a je zvezano z večjimi težkočami. Angleško lovsko letalo "Master" z maksimalno hitrostjo 800 km na 1

uro, se ni obneslo. V zračnih bojih z nemškimi lovci "Messerschmiedt"-i ni uspelo, ker je bilo pri tako veliki hitrosti premalo okretno. - Tudi je "Master" pristajal z okoli 400 km/h in se jih je zato skoraj polovica poškodoval pri pristanku. Vsako letalo z veliko hitrostjo mora nujno imeti ozka dolga krila. Tako letalo pa nima skoraj nikake jadralne sposobnosti in ga zato drži v zraku le vlečna sila vijaka, je torej odvisen le od stroja, zato pa tudi mora - pristajati s precejšnjo hitrostjo, kar pa je zelo težko in zvezano s pogostimi nesrečami. To je eno. Drugo pa leži v tem, da človeški organizem zaradi prevelikega notranjega krvnega - pritiska ne vzdrži prevelike hitrosti. Lahko bi napravili letalo, ki bi delalo 1000 km/h ali še več, stroj bi to hitrost zdržal, a človek - pilot, je ne bi. Že pred vojno, med vojno in tudi zdaj delajo poskuse z letali na reakcijski - pogon. Tako letalo nima zračnega vijaka, niti stroja v običajnem smislu, temveč je priprava, ki omogoča hiter in močan izpuh plinov in se na podlagi reakcije premika. Ta letala lahko dosežejo ogromne hitrosti, toda zaradi šibkosti oz. nevzdržljivosti človeškega organizma teh hitrosti praktično ne morejo uporabiti, edino v primeru, če bi tako letalo vodili in upravljali po radio-valovih, to se pravi, da bi v letalu ne bilo človeka. Na kratko torej: nikakih težav in problemov ni za izgradnjo letal s 1000 km/h ali še mnogo čez, toda človek tega ne vzdrži. Če bodo tudi to zapreko odstranili, potem bod kaj kmalu v uporabi letala na reakcijski pogon. Ni pa verjetno, da bi letalom z zračnimi vijaki povečali hitrost, kajti bilo bi preveč nezgod pri pristajanju.

(Nadaljevanje sledi.)

Nauk o električi

Pri prehodu toka skozi predmete z velikim uporom je naravno, da se vsled velikega odpora, ki se zoperstavlja prehodu elektronov, upornik segreje, kajti trenje je pri tem zelo veliko in s tem tudi toplota. Zamislimo si puškino cev in skozi njo drsečo kroglo, katero lahko primerjamo z elektronom. Če se puškina cev od trenja lahko tako segreje, kaj šele upornik v katerem se ob istem času tare toliko in toliko milijonov elektronov. Gretje upornika pa je tudi osnova za današnjo razsvetljavo, kajti žica v žarnici je tako tanka in nudi toliko upora, da se, ne samo občutno segreje, temveč celo zažari. Žica je iz kovine, ki se imenuje volfram, v prejšnjih časih pa so nitke bile tudi iz prešanega oglja. Seveda mora biti žarnica brez - zračna ali pa napolnjena s plinom, ki ne pospešuje gorenja. Če bi namreč prišel v dotiko s to žarnično žarečo nitko gorljivi plin, bi, ne samo pregorela nitka, temveč bi žarnico celo razneslo. Plini, ki se uporabljajo v žarnicah, so tako imenovani žlahtni plini, kakor neon, krypton in podobno.

Toliko o upornikih in njih praktičnih uporabah. - Sedaj pa si oglejmo še poslednje od tega dela - neprevodnike.

Neprevodniki, kakor ime samo pove, toka sploh ne prevajajo. Zato jih uporabljamo kot osamila ali izolatorje. Največ se v elektriki uporabljajo: porcelan, steklo in guma. Taki izolatorji nam služijo tam, kjer nočemo, da prideta skupaj nasprotno imenski elektrenini in povzročata slab spoj in pa kjer nočemo, da prideta v zvezo pozitivna ali fazna napetost z zemljo. Kot tekočina pa se uporablja v te svrhe

transformatorsko olje, ki služi istočasno za hlajenje transformatorja ter kot izolacija. - Tudi destilirana voda je neprevodnik, ki pa se zelo redko uporablja. Sami pa s tem trdimo tudi ozraku kajti, če bi bil zrak prevodnik, bi bila povsem nemogoča odprta napeljava, kakor imenujemo vod preko drogov. Zrak se v posameznih električnih predmetih često uporablja in to predvsem pri zračnih kondenzatorjih v radio aparatih, kar bomo čuli še pozneje.

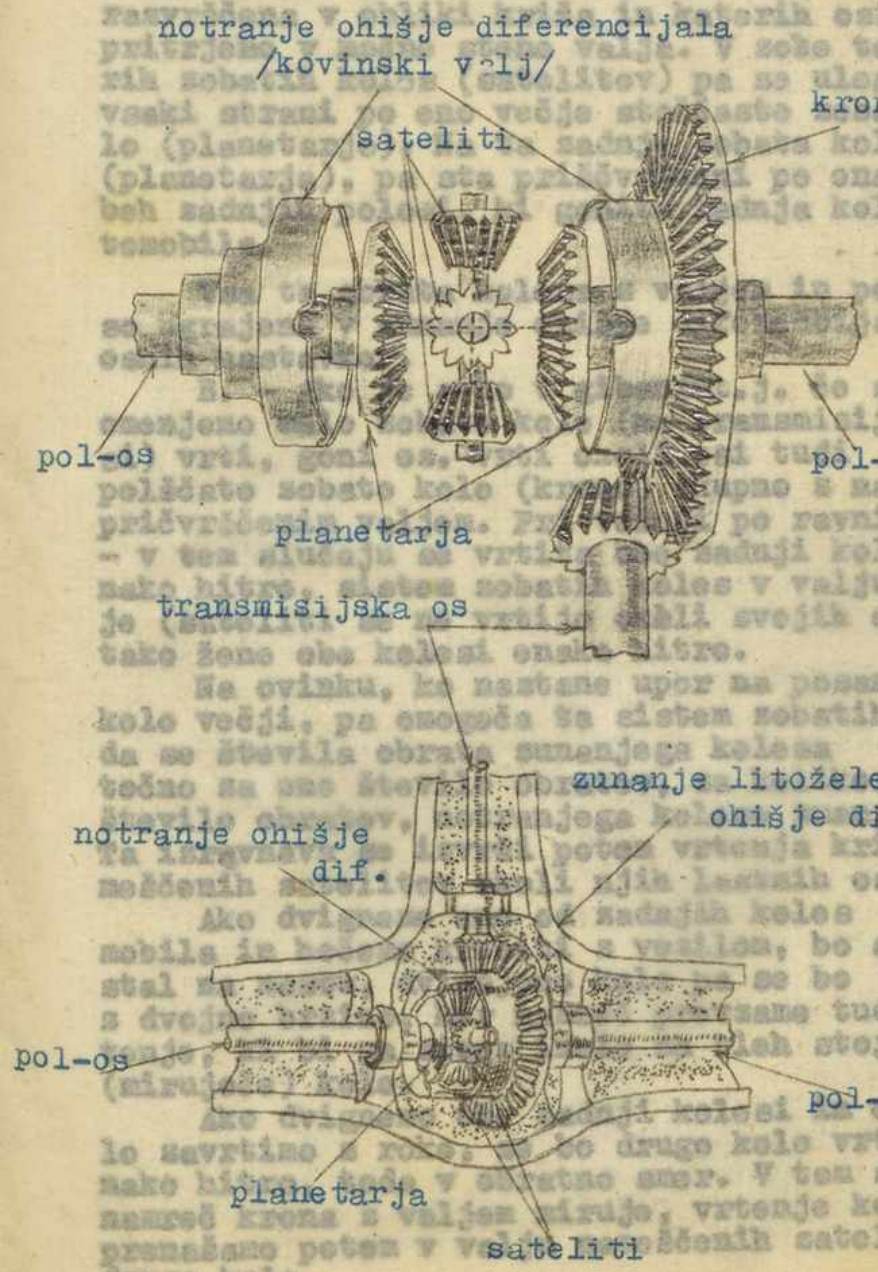
DIFERENCIAL.

Isti slučaj imamo pri avtomobilu. Ako vozi avto po cestnem zavoju, prevozijo notranja kolesa manjšo pot kot zunanja. To se pravi, da se morata v tem slučaju zunanji kolesi hitreje vrteti od onih na notranji strani. Pri sprednjih kolesih avtomobila ne nastaja iz tega razloga nikak problem, ker je vsako od teh koles za sebe in neodvisno (glede obratov) od drugega. Pri zadnjih kolesih, ki sta gonilni t.j. gnani od motorja, pa nam diferencial omogoča, da se doseže različno hitro vrtenje obeh zadnjih koles, odgovarjajoč različno dolgim potem, ki jih morata zadnji dve kolesi prevoziti skozi ovinke, oziroma zavoje.

Ustroj in delovanje avtomobilskega diferenciala.

A. - Malo stožčasto zobato kolo, ki je čvrst nasajeno na konec transmisijke osi, se ujema v zobe večjega ploščatega zobatega kolesa (krono). Na to zobato kolo (krono) pa je pritrjen močan zaprti kovinski valj. To je notranje o - hišje diferenciala. V tem valju so nameščena

AVTOMOBILSKI DIFERENCIJAL

AVTOMOBILSKI

DIFERENCIAL

štiri mala stožčasta zobata kolesa (sateliti), razvrščena v obliki križa in katerih osi so pritrjene v močne stene valja. V zobe teh štirih zobatih koles (satelitov) pa se ulegata na vsaki strani po eno večje stožčasto zobato kolo (planetarje). Na ta zadnja zobata kolesa - (planetarja), pa sta priščvrščeni po ena od obeh zadnjih polosi, ki gonita zadnja kolesa avtomobila.

Vsa ta zobata kolesa z valjem in polosema so ugrajena v zunanje ohišje diferencijala in osnih nastavkov.

B. - Ako je avto v gibanjut.j. če se prvo omenjeno malo zobato kolo (na transmisijski osi) vrti, goni oz. vrti okoli osi tudi večje polščato zobato kolo (krono) skupno z na njega pričvrščenim valjem. Pri vožnji po ravni cesti - v tem slučaju se vrtita obe zadnji kolesi enako hitro, sistem zobatih koles v valju miruje (sateliti se ne vrtijo okoli svojih osi) in tako žene obe kolesi enako hitro.

Na ovinku, ko nastane upor na posamezno - kolo večji, pa omogoča ta sistem zobatih koles da se število obrata zunanjega kolesa poveča točno za ono število obratov, za kolikor se število obratov, notranjega kolesa zmanjšata. Ta izravnava se izvrši potom vrtenja križno nameščenih satelitov okoli njih lastnih osi.

Ako dvignemo eno od zadnjih koles avtomobila in hočemo kreniti z vozilom, bo avto ostal na mestu, dvignjeno kolo pa se bo vrtelo z dvojno brzino, ker namreč prevzame tudi vrtenje, ki bi ga sicer imelo na tleh stoječe - (mirujoče) kolo.

Ako dvignemo obe zadnji kolesi in eno kolo zavrtimo z roko, se bo drugo kolo vrtelo enako hitro, toda v obratno smer. V tem slučaju namreč krona z valjem miruje, vrtenje kolesa pa prenašamo potom v valju nameščenih satelitov na drugo kolo.

Živo beležji ...

ŽIVČNA VOJNA.

(Iz zasebnih pisem in ...)

RIM (16.9.): "Vidim pa, da bo konkretno delo v dobrobit poedinim grupam naših beguncev, ki žive v poedinih deželah s posebnimi vladnimi režimi in pod posebnimi zavezniškimi ustanovami vedno bolj moralo prehajati na ramena socialnih pododborov, ki se morajo formirati v dotičnih deželah odnosno zonah. Saj niti avstrijski pododbor ne seže do vas, kaj šele, da bi mi vedeli, na koga se moramo konkretno obrniti, da bi mogli prav zagrabiti in kanalizirati vaše bodoče življenje.

Spori v notranjosti naše skupnosti me tukaj že ne zanimajo več, razen v kolikor bi mogel človek posredovati, da se zmanjšajo kolikor največ mogoče.

Pravilna je deviza, naj se vsi zaposle pri Angležih, kolikor le morejo in kolikor angleške in medzavezniške oblasti ne žele, da čimprej odidejo v emigracijo.

Če boste kdaj prišli v situacijo, da bi mogli svetovati ljudem, kaj naj glede emigracije storе, bi rekel tole: Očitno je, da so v Avstriji in Nemčiji druge države ali Argentino prehitele ali da Argentina ne more najti poti vNemčijo oz. Avstrijo. Dasi gre večina beguncev v Italiji v Argentino, ne moremo zehtevati, da oni v Nemčiji in Avstriji v težkih razmerah na Argentino čakajo. Interes skupnosti je s čisto emigrantskega stališča v tem, da dobre delovne moči v najboljših letih in pri zdravju

ne gredo sami zase, ampak da povsod skušajo vzeti s seboj tudi otroke, žene in starejše ljudi. Če so ti pogoji izpolnjeni, potem je mogoče reči ljudem, naj konkretne ponudbe, ki so na razpolago sprejmejo, če so kolikor toliko ugodne. V prvi vrsti bi bilo seveda priporočati Anglijo, potem Kanado. Tudi iz Venezuele pišejo tisti, ki so doslej tja prišli, da so lahko službo našli in da primeroma dobro žive. Mislim, da bodo dobri delovni pogoji tudi v Avstraliji. Nič dobrega ne vem doslej za Brazilijo. Kar doslej vem, je vse to, da tja ljudem ne bi priporočal.

Če "sivi" ne bodo sprejeti v IRO, je zelo verjetno, da se bo našla kaka privatna mednarodna ustanova, ki bi jih prepeljala. Vem, da na tem delajo druge narodnosti, ki imajo desettisoče takih. Naši pa bodo morda mogli od tam direktno v Holandijo, Belgijo, Luxemburg ali Francijo. Vem, da te dežele več ali manj sprejemajo., zlasti jih sprejmejo v slučaju, če ljudje nekako sami tja pridejo.

Politična situacija se bistveno ni spremenila. Vse še še naprej trudi, da ohrani mir. Strašen pritisk in preganjanje, ki se v naši domovini nadaljuje, siver bodejo zapadni svet v oči, ali do kake resne akcije v zaščito in za vspostavitev svobode še niti v pripravah ni prišlo..."

LINZ (7.10.): "Zelo me zanima, kako ste se izvili iz kleščč na Primorskem. Kaj se je zgodilo z našimi znanci tam? - To mi bo pomagalo zvezati sedanjost s preteklostjo, kajti bil sem zares dolge mesece takorekoč na dnu pekla. - Sodniki se zgroze, ko poslušajo sedaj na procesih naša pripovedovanja o zadevah v taborišču. - Padajo smrtne obsodbe nad mučitelji, a popraviti tega ni več mogoče, nikdar več. (Op.:Pisec pisma je bil v Dachau-u ter potem tudi v Jugoslaviji zaprt.).

Tudi me silno zanima, kako so se razvijali

dogodki potem, ko sem bil jaz zaprt. Vsi nema - čelneži doma bridko obžalujejo svoje takratno zadržanje.

Ostati moramo optimisti. Notranje se duše čiste in so se docela obelile. Zavračajo komu - nizem po strašnih skušnjah. Zunanje se bo pa moglo spremeniti šele sčasoma. Nekaj let bo še preteklo. Bog daj, da bi večina naše emigracije popreje že odšla čez lužo. - Evropa bo bridko preizkušena, ker se sama ne bo branila, drugi pa je branili ne bodo, ker je strateško neprikladna. - Vzhodu pa je glavne, da uniči našo kulturo. Toda v zakonih božjih je, da kar je Njegovega bo zopet vzklilo in se razraslo. - Tako sem v dno duše prepričan optimist. -"

SEEDORF (2.10.): Iz angleške komande našega taborišča je doppelo sledeče obvestilo z ozirom na emigracijo četnikov v Argentino:

"...v zvezi in soglasjem s politiko, ki jo vodi IRO v tej zoni, t.j. da so četniki sodelovali z mnogimi vpjskami, ti (Op.ur.:četniki) ne pridejo v poštev."

BELGRAD: Tito pravi: "Vojne ne bo!"

"Žica" izhaja vsakega 1., 10., 20. v mesecu. Ker je naklada silno majhna je treba paziti, da se pri prebiranju ne poškoduje. Kroži naj po barakah.

"Žica" je nas vseh. Zato je ne čitajte samo, temveč tudi sodelujte. Za vsak prispevek smo hvaležni. Za vsak vsak nasvet in mnenje pravtako.- Vemo, da ima marsikdo od vas lepe milsi ali kaj drugega na zalogi. V "Žici" je mesto, kjer se jih lahko na najkoristnejši način iznebite. Sodelujte, pomagajte, svetujte, videli boste, da to ni tako težko!

UREDNIŠTVO!

300